Самарские татары

Самар татарлары

ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ О ЖИЗНИ САМАРСКИХ ТАТАР

№ 4(5), ОКТЯБРЬ–ДЕКАБРЬ 2013

ТАТАР МИЛЛӘТЕН
ҖЫР ДА САКЛЫЙ

Виктор САЗОНОВ:
Мы – разные, но едины
в стремлении жить
в мире и дружбе

Ару-талу белмәс
Укытучы апа

Лейла Санфирова.
«Свет угасшей
звезды»

Венера РАМАЗАНОВА:
С особым трепетом передаю телезрителям новости татарского и исламского сообществ!

6+

Газиз милләттәшләр!

Сезне якынлашып килүче Яңа 2014 ел белән чын күңелдән тәбриклибез!

Тылсымлы Яңа ел төнендә һәркайсыбыз хыял диңгезендә йөзә, барлык теләкләрнең дә үтәләсенә ышана. 2014нче ел сезнең өчен ышаныч-өметләрнең аклану, уй-хыялларның чынга ашу чоры булсын! Күтәренке кәеф һәм күңел көрлеге һәрвакыт изге эшләргә өндәп торсын! Сезгә һәм якыннарыгызга бәхет, исәнлек-саулык, иминлек һәм мул тормыш телибез!

Киләсе елларда да бергә булыйк, бердәм булыйк, милләтебезгә бергәләп хезмәт итик. Хәрәкәттә - бәрәкәт. Безне алда зур эшләр көтә!

Изге теләкләр белән Самар өлкә "Туган тел" татар җәмгыяте президенты Ильяс Гомәр улы ШӘКҮРОВ.

Дорогие соплеменники!

Сердечно поздравляем вас с наступающим Новым 2014 годом!

В волшебную новогоднюю ночь в каждом из нас просыпается маленький ребёнок, мы все загадываем самые сокровенные желания и надеемся на их скорейшее исполнение. Желаем осуществления всех заветных желаний, здоровья и подъема творческих сил! Пусть счастье, удача и благополучие всегда сопровождают вас и наступающий год станет годом больших достижений и добрых дел, годом финансового благополучия и стабильности!

Пусть и в дальнейшем всем нам будет суждено держаться воедино, вместе служить своему народу! В движении – жизнь и сила. Впереди нас ждут большие дела!

С искренними пожеланиями президент Самарского областного татарского общества «Туган тел» Ильяс Гумерович ШАКУРОВ.

Хөрмәтле милләтәшләр!

Барыгызны да якынлашып килүче Яңа 2014 ел белән котлап, исәнлек-саулык телибез. Гаиләбәхетегез тулы булсын, күңелләрегездә тынычлык хөкем итсен. Киләчәк көнгә ышаныч белән яшәгез. Күтәренке кәеф һәм күңел көрлеге һәрвакыт изге эшләргә өндәп торсын!

Киләчәктә дә бердәм булыйк! Халкыбыз берләшкән очракта гына туган телебезне, милли мәдәниятебезне, гореф-гадәтләребезне саклап калачакбыз.

Бәйрәм белән!

Самара өлкә татар эшкуарларына ярдәм итү ассоциациясе.

Дорогие соплеменники!

Поздравляем всех вас с наступающим Новым 2014 годом. Желаем вам отменного здоровья, семейного счастья, душевного спокойствия, неизменного оптимизма, неиссякаемой веры в себя. Пусть приподнятое настроение, чистота помыслов и души способствуют вам творить благородные дела.

И в дальнейшем мы должны оставаться единым народом! Только так нам удастся сохранить родной язык, национальную культуру, свои традиции и обычаи.

С праздником!

Ассоциация содействия татарским предпринимателям Самарской области.

С Новым 2014 годом!

Хөрмәтле укучыларыбыз!

Мена инде "Самар татарлары" журналының беренче саны дөнья күргәннән соң да бер ел үтеп киткән. Ул ике телдә чыгып килүче бердәнбер калын, төсле, яхшы кәгазьдә басылучы бу басманың аякка басу чоры булды, дияр идем.

Узган елда журналның биш саны чыкты. Укучыларыбыздан мактау сүзләрен ишетеп тору күңелләрдә куаныч һәм өмет уятып тора.

Әйткән теләкләрегезне, тапкан кимчелекләрне кабул итеп, алдагы саннарны тагын да кызыклырак итү, камилләштерү өстендә бертуктаусыз эшләргә тырыштык. Шуңа да басманың һәр саны тагын да баерак эчтәлекле, матуррак бизәлешле булды.

"Самар татарлары" журналы массакүләм чарасы буларак та теркәлде. Элемтә, информацион технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр Федераль службасы идарәсендә теркәү үтеп, почта каталогына 72675 индексы белән кертелде. Хәзер аңа язылып була. Кварталга бер тапкыр килә торган бу басманың бәясе ярты елга язылучылар өчен - 424 сум 6 тиенгә, 3 айга язылган очракта 212 сум 3 тиенгә төшә.

Шөкер, өлкәбезнең социаль оешмаларын – мәктәпләрне, авыл-ларда урнашкан Мәдәният йортларын, балалар бакчаларын, хастаханәләрне үз акчаларына яздыручы берләшмәләр бар. Мәсәлән, өлкәбезнең татар эшкуарларына ярдәм итү ассоциациясе төбәгебезнең барлык татар авыл мәктәпләрен, берничә балалар бакчасын һәм Камышлы район Мәдәният йортын басмага яздырды. Әлеге күркәм үрнәк башка татар эшкуарларына да йогынты ясар, дип өметләнәбез.

Кулыгызга алган шушы журналыбыз яңа 2014 ел алдыннан чыкты. Шуңа да барчагызны да редакциябез исеменнән тылсымлы һәм якты Яңа ел бәйрәме белән тәбриклим. Яңа ел Сезнең өчен ышаныч-өметләрнең аклану, уй-хыялларның чынга ашу елы булсын! Сезгә һәм якыннарыгызга исәнлек-саулык, иминлек һәм мул тормыш телибез!

Уважаемые читатели!

Вот и пролетел ровно год со дня выхода первого номера журнала «Самар татарлары». Это было временем становления единственного в Самарской области подобного двуязычного издания. За прошедший год мы успели выпустить пять номеров и собрать невероятное количество самых разнообразных отзывов. Радует, что большая часть из них положительная и доброжелательная.

Ко всем замечаниям в наш адрес мы относимся внимательно и серьезно, стараемся учитывать пожелания и советы читателей. Именно поэтому журнал от номера к номеру становится все более содержательным и красочным.

Журнал «Самар татарлары» получил свидетельство о регистрации СМИ, редакция заключила договор с Управлением федеральной почтовой связи России по Самарской области, благодаря чему теперь каждый из вас может его выписать в ближайшем почтовом отделении. Подписной индекс журнала «Самар татарлары» («Самарские татары») 72675. Стоимость подписки на 3 месяца составляет 212 рублей 3 копейки, на 6 месяцев – 424 рубля 6 копеек.

Отрадно, что есть организации и объединения, которые за свой счет подписывают на наш журнал социальные учреждения – школы, сельские дома культуры, детские сады, больницы... Так, учредитель журнала НКО «Ассоциация содействия татарским предпринимателям Самарской области» подарил подписку всем сельским школам Самарской области, где преподается татарский язык, нескольким детским садам и Камышлинскому районному Дому культуры. Мы надеемся, что добрый пример будет поддержан и другими татарскими предпринимателями.

Номер, который вы держите в руках, вышел в канун, нового, 2014 года. И от имени нашей редакции я поздравляю всех наших читателей с этим светлым и волшебным праздником – Новым годом! Пусть в новом году сбудутся все ваши мечты и желания! Здоровья вам и вашим близким!

Данияр СӘЙФИЕВ,
"Самар татарлары" журналы мөхәррире

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Шакуров Ильяс Гумерович – президент СОТО «Туган тел»;

Шакуров Ильдар Гомерович – гл.врач ГБУЗ Самарский областной кожно-венерологический диспансер

Сайфиев Данияр Ирекович – гл. редактор журнала «Самар татарлары» («Самарские татары»;

Нуретдинова Римма Равильевна – редактор портала www.samtatnews.ru;

Аглиуллин Рафгат Набиуллович – гл. редактор газеты «Бердәмлек»;

Ахмеров Шамиль Абульнагимович – член Совета СОТО «Туган тел»

Батршин Гумар Мулланурович – председатель Попечительского совета фонда «Булгарское наследие»

Колючев Ильгиз Исмаилович – вице-президент СОТО «Туган тел»,

Махмутов Фархад Сабирзянович – директор ООО «Татарское радио – Самара»

Надиров Азат Камилович – член Совета СОТО «Туган тел»,

Сагдеев Ильгизар Ягфарович – ахун Самарской области, имам-мухтасиб Сызранского и Шигонского района

Сафин Иршат Халилович – имам-хатыб соборной мечети г. Самары

Наиля Фаридовна Тагирова – Зав. Кафедрой Самарского Государственного Экономического Университета

Хузин Рифгат Туктарович – председатель татарской национально-культурной автономии г. Самары

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Биктаев Наиль Данисович
Варфаламеева Эльмира Мугаммаровна
Галимов Шамиль Хайдарович
Мифтахов Искандер Фуадович
Файзуллов Рустам Ильясович
Ширязданов Фарид Хамитович
Шарипов Руслан Кабирович
Султанова Жанна Валерьевна

Содержание:

Новости ... 3-9
Татар милләтен жыр да саклый ... 10-12
Татарский «Сэмбелэ»: новые традиции старого праздника ... 13-15
Учительница первая моя… ... 16-17
Вскрытие показало серьезные болезни ряда жизненно важных органов ... 19-23
Виктор САЗОНОВ: мы – разные, но едины в стремлении жить в мире и дружбе ... 24-25
Ничто не ново под луной? ... 26-29
Онытылмас мәгърифәтче ... 30-31
Ару-талу белмәс укытучы апа ... 32-36
Рафаэль БАГУТДИНОВ: «Главным богатством Камышлинского района является талантливый и творческий народ» ... 38-41
Егерме ел халкыбызга хезмәттә ... 43-45
Битва на Кондурче ... 46-50
Промышленники и меценаты Акчурины ... 52-53
Ильдус ГИЛЬМАНОВ: работы предстоит много ... 54-55
Татар мәчет тирәсенә тартыла ... 56-57
Авылның исеме аңа зур вазыйфалар йөкли ... 58-59
Как молоды мы были… ... 65-70
Венера РАМАЗАНОВА: «С особым трепетом передаю телезрителям новости татарского и исламского сообществ!» ... 72-73
Мәңге яшә, Әбдеки! ... 74-77
Беренче мәртәбә мәчет төзелешен татар хатыны җитәкләде ... 78-80
Энҗеләребезне барлап торыйк ... 81-84
Ульяновский центр национальной культуры открыт для всех ... 85-87
Әтисенең каберен эзләп узган гомере ... 90-91
Добрые дела творятся там, где их делают ... 95-97
Шигырь язучы белән шагыйрьнең аермасы нидә? ... 100-101
“Полиция хезмәткәре яхшы психолог булырга тиеш” ... 104
“Янәшәмдә ныклы терәгем бар” ... 106-107
«Duslar club» –яшьләр оешмасы ... 111-113
Как лечить душу ... 114-115
Творить белоснежные улыбки! ... 116-117
Наиля МИФТАХОВА и ее трудный век ... 118-119
Равиль ИКСАНОВ: «Положительную энергетику мы создаем сами» ... 120-122
Эдуард ЛАТЫПОВ: «Я из райцентра Камышла Самарской области, у меня татарская фамилия, а бегаю я за Башкирию» ... 124

10
ТАТАР МИЛЛӘТЕН ЖЫР ДА САКЛЫЙ

32
АРУ-ТАЛУ БЕЛМӘС УКЫТУЧЫ АПА

92
СВЕТ УГАСШЕЙ ЗВЕЗДЫ

Издатель НКО «Ассоциация содействия татарским предпринимателям Самарской области», адрес: 443087, г. Самара, пр. Кирова, 206

Главный редактор: Данияр САЙФИЕВ
Корреспонденты: Миляуша ГАЗИМОВА, Римма НУРЕТДИНОВА, Эльвира ШАВАЛИЕВА, Фарид ШИРИЯЗДАНОВ, Шамиль БАГАУТДИНОВ, Нурсина ХАКИМОВА
Дизайн-макет, верстка: Александр ГОРБАЧЕВ, Юрий ШВЕЦ
Фото: Миляуша ГАЗИМОВА, Римма НУРЕТДИНОВА
Корректоры: Миляуша ГАЗИМОВА, Зоя НУРТДИНОВА

Адрес редакции:
443087, г. Самара, пр.Кирова, 206
Телефоны редакции: (846) 212-06-45
Электронная почта:
samartatarlary@bk.ru
Журнал отпечатан в типографии «Книга», г. Самара, ул. Песчаная, 1, офис 404 А
Тел. (846) 267-36-82

Журнал «Самар татарлары» («Самарские татары»), № 4(5) октябрь/декабрь 2013 г.
Учредитель: НКО «Ассоциация содействия татарским предпринимателям Самарской области»
Журнал зарегистрирован Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций. Свидетельство о регистрации СМИ: ПИ №ТУ63 – 00628 от 15.10.2013 г.
Дата выхода 23 декабря
Тираж 1790 экз. Цена договорная
6+

Использованы материалы Интернет-сайтов: **www.samddn.ru, www.biznesonline.ru**

РУСТАМА МИННИХАНОВА ПРИЗНАЛИ САМЫМ ЭФФЕКТИВНЫМ ПРАВИТЕЛЕМ

Агентство политических и экономических коммуникаций (АПЭК) во главе с Дмитрием Орловым и Лаборатория региональных политических исследований НИУ «Высшая школа экономики» (ВШЭ) разработали первый ежегодный рейтинг эффективности управления в субъектах РФ. В итоговом рейтинге первым оказался президент Татарстана Рустам Минниханов. Самым эффективным политическим управленцем авторы доклада сочли главу Чечни Рамзана Кадырова.

Рейтинг рассчитывался на основе экспертных оценок и статистических данных. Губернаторов оценивали по трем направлениям — политико-управленческому, социальному и финансово-экономическому.

Первое место в рейтинге эффективности занял Рустам Минниханов, возглавляющий Татарстан с 2010 года. На второй строчке мэр Москвы Сергей Собянин, переизбравшийся в сентябре. Далее идут губернаторы Кузбасса и Самарской области Аман Тулеев и Николай Меркушкин. Глава Чечни Рамзан Кадыров замкнул пятерку. Вслед за ним — губернатор Подмосковья Андрей Воробьев.

ВЕЛИКАЯ КНЯГИНЯ МАРИЯ РОМАНОВА ВРУЧИЛА МУФТИЮ МЕДАЛЬ

В здании правительства Самарской области состоялась официальная встреча с главой императорского дома Романовых княгиней Марией Владимировной.

Участниками встречи стали митрополит Самарский и Сызранский Сергий, председатель Регионального духовного управления мусульман **Талип-хазрат Яруллин**, а также руководители структурных подразделений областного правительства, предводитель губернского дворянского собрания **Александр Чухонкин** и председатель облправительства **Александр Нефедов.**

Во время встречи с руководством региона великая княгиня интересовалась многими аспектами жизни губернии: экономическим развитием, транспортной доступностью, авиасообщением, строительством и подготовкой к чемпионату мира по футболу 2018 года. Особенно главу императорского дома волновали вопросы поддержки молодых семей, патриотического и религиозного воспитания, соцзащиты детей-сирот.

В завершение встречи княгиня вручила митрополиту Сергию, муфтию Яруллину, Александру Нефедову, Юрию Иванову, Ольге Рыбаковой и другим официальным лицам императорские медали «Юбилей Всенародного подвига 1613-2013» и «В память 400-летия Дома Романовых».

ПРОШЛО ПЕРВОЕ СОВМЕСТНОЕ ЗАСЕДАНИЕ РЕДСОВЕТА И РЕДКОЛЛЕГИИ МЕДИА-ПОРТАЛА И ЖУРНАЛА «САМАР ТАТАРЛАРЫ» («САМАРСКИЕ ТАТАРЫ»)

В Доме дружбы народов Самарской области прошло первое совместное заседание редакционного совета и редакционной коллегии медиа-портала и журнала «Самар татарлары» («Самарские татары»).

Редакционный совет и редакционная коллегия являются совещательными органами, определяющими общую идеологическую линию, стратегические направления портала и журнала, осуществляющими рассмотрение вопросов, связанных с поддержкой, сопровождением и информационным наполнением интернет-сайта и печатного издания, а также и формированием общих требований, предъявляемых к информационному наполнению данных СМИ.

Редакционный совет медиа-портала и журнала «Самар татарлары» («Самарские татары») будет возглавлять учредитель – президент СОТО «Туган тел» **Ильяс Шакуров,** редакционную коллегию медиа-портала – главный редактор сайта Римма Нуретдинова, журнала — главный редактор печатного издания Данияр Сайфиев.

В редакционный совет согласились войти такие активные члены татарских общественных и мусульманских религиозных организаций, как Рафгат Набиуллович Аглиуллин, Шамиль Абульнагимович Ахмеров, Гумар Мулланурович Батршин, Ильгиз Исмаилович Колючев, Фархад Сабирзянович Махмутов, Азат Камилович Надиров, Ильгизар Ягфарович Сагдеев, Иршат Халилович Сафин, Наиля Фаридовна Тагирова, Рифгат Туктарович Хузин, Ильдар Гомерович Шакуров.

В редакционную коллегию вошли Наиль Данисович Биктаев, Эльмира Мугаммаровна Варфаламеева, Шамиль Хайдарович Галимов, Искандер Фуадович Мифтахов, Рустам Ильясович Файзуллов, Фарид Хамитович Ширизданов, Руслан Кабирович Шарипов, Жанна Валерьевна Султанова.

Участники заседания ознакомились с положениями о редакционном совете и коллегии интернет-портала и журнала, концепцией нового сайта, обсудили перспективу развития интернет-ресурса и журнала, внесли свои предложения по структуре и работе портала. Например, было предложено включить в структуру сайта новые тематические рубрики «Тарих/История», «Сәламәтлек/Здоровье», «Сорау-җавап/Вопрос-ответ» на религиозную тематику.

МИНТИМЕР ШАЙМИЕВ ВСТРЕТИЛСЯ С ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ САМАРСКОГО ОБЛАСТНОГО ТАТАРСКОГО ОБЩЕСТВА «ТУГАН ТЕЛ»

6 декабря в Казанском Кремле Государственный Советник Республики Татарстан, Председатель Попечительского Совета Фонда «Возрождение» Минтимер Шаймиев встретился с президентом Самарского областного татарского общества «Туган тел» Ильясом Шакуровым, членом совета общества, руководителем национально-культурной автономии татар Ривгатом Хузиным, председателем Попечительского совета культурно-исторического фонда «Булгарское наследие» Гумаром Батршиным.

www. prav.tatarstan.ru

В начале встречи гости из Самары вручили Минтимеру Шаймиеву копию памятного знака «Крылатый барс», установленного фондом «Булгарское наследие» в 2012 году в селе Ширяево Самарской области, где находились южные рубежи древнего государства Волжская Булгария. Затем было представлено около двух десятков печатных изданий, вышедших в свет по инициативе и содействию общества «Туган тел», причем спонсорами выступили сами члены общества. Среди изданий – книги об истории татар Поволжья, русско-татарские разговорники, красочный двуязычный журнал «Самар татарлары», который начал выходить с декабря 2012 года.

Ильяс Шакуров ознакомил Минтимера Шаймиева с деятельностью общества «Туган тел», созданного в 1989 году. Общество и сегодня ведет большую работу по популяризации татарского языка и культуры. Ежегодно проводятся олимпиады по татарскому языку, конкурсы, снимаются документальные фильмы о жизни самарских татар, оказывается помощь по проведению национальных праздников в городах и селах, где проживают татары. Начал работу новый информационный медиа-портал «Самар татарлары». В 2012 году «Туган тел» принимал участие в организации и проведении V Всероссийского фестиваля татарского фольклора «Тугэрэк уен» в Самаре.

Во встрече были озвучены вопросы, стоящие перед татарским сообществом области, наиболее острыми из них являются необходимость открытия второй татарской школы в Самаре и сохранение начальных школ в селах с компактным проживанием татар, открытие FM станции на татарском языке.

В ходе встречи были обсуждены проблемы сохранения и развития татарского языка и культуры в многоязычной среде. «Эти проблемы стоят сегодня перед всеми национальностями мира, поэтому надо неустанно искать и находить новые пути и способы стимулирования изучения родного языка», – сказал Минтимер Шаймиев. По его мнению, основы родного языка должны интенсивно закладываться в дошкольный период и в начальной школе.

Минтимер Шаймиев высоко оценил успешную и активную деятельность общества «Туган тел», подчеркнув, что это результат развития самосознания татар, которое заметно повысилось за последние два десятка лет.

В завершение встречи Ильяс Шакуров пригласил Минтимера Шаймиева на празднование 25-летия общества «Туган тел», которое состоится в будущем году.

фото Михаила Козловского

В КАЗАНИ ПРОШЛО ЗАСЕДАНИЕ КООРДИНАЦИОННОГО СОВЕТА ПО ДЕЛАМ СООТЕЧЕСТВЕННИКОВ ПРИ ПРЕЗИДЕНТЕ РТ

В Госсовете РТ прошло заседание Координационного совета по делам соотечественников при Президенте Татарстана. Провел его председатель совета, глава татарстанского парламента Фарид Мухаметшин.

«Татар-информ»

Открывая заседание, глава татарстанского парламента отметил, что со времени последнего заседания прошло немало времени, произошли определенные изменения. В Казани успешно прошла Универсиада, в которой приняли участие и соотечественники.

Фарид Мухаметшин особо подчеркнул, что самым популярным и ярким событием в культурной жизни наших соотечественников является Сабантуй. В 2013 году он отмечался в 55 регионах Российской Федерации и 23 зарубежных странах, состоялся в 2013 году и международный Сабантуй в Ленинградской области. По словам спикера Госсовета РТ, подготовка к этим праздникам 2014 года уже началась. «Наша общая задача – с большей ответственностью подойти к их организации, тем более Казань в 2014 году станет культурной столицей тюркского мира», — сказал он.

В Татарстане проводится большая работа по работе с соотечественниками. Фарид Мухаметшин отметил, что Президент Татарстана Рустам Минниханов в своих поездках всегда находит время для встреч с соотечественниками.

«Продолжается консолидация татарской общественности. В этом году в столице Евросоюза объявил о своем существовании Альянс татар Европы. Хорошую возможность объединению соотечественников представляют республиканские молодежные проекты, среди которых выделяется движение «Сэлэт», — сказал Председатель ГС РТ. Кроме того, он добавил, что в вопросах работы с соотечественниками стали эффективнее использоваться современные технологии. К примеру, создана online-школа дистанционного обучения татарскому языку «Ана теле», действует портал «Татар иле» и др.

«Это направление представляется весьма перспективным, требующим особых усилий в их реализации», — подчеркнул глава республиканского парламента.

На сегодняшнем заседании члены Координационного совета по делам соотечественников при Президенте РТ рассмотрели ряд вопросов. Первым вопросом обсуждения стал вопрос о республиканских мерах программно-целевого характера по поддержке соотечественников в соответствии со Стратегией государственной национальной политики РФ и новой редакцией Концепции государственной национальной политики в РТ от 26 июля 2013 года. С докладами на данную тему выступили председатель исполкома ВКТ Ринат Закиров, первый заместитель министра образования и науки РТ Данил Мустафин, министр культуры республики Айрат Сибагатуллин. Так, Р. Закиров подчеркнул, что работа с соотечественниками в республике вышла на системный уровень, в министерствах есть структуры, которые работают в этом направлении.

В своем выступлении Данил Мустафин сообщил, что в 26 субъектах РФ функционирует 1305 общеобразовательных организаций, в которых изучается татарский язык и литература или проводится обучение на татарском языке, отдельная работа ведется с воскресными школами. Только в этом году из резервного фонда Министерства образования и науки РТ по заявкам 15 субъектов было передано более 7 тысяч учебно-методической литературы на сумму более 1 млн. 700 тыс. рублей. Заявки еще 9 субъектов проходят обработку.

Министр культуры республики в свою очередь сообщил, что одна из задач Минкульта РТ — содействие удовлетворению духовных культурных потребностей. Ежегодно по линии министерства проводятся сотни мероприятий в регионах России и за ее пределами, сообщил он.

Вторым вопросом на заседании был рассмотрен вопрос о взаимодействии с организациями соотечественников и татарскими общинами в развитии торгово-экономического сотрудничества РТ. Заместитель Премьер-министра РТ – министр торговли и промышленности Равиль Зарипов напомнил о том, что работа с соотечественниками осуществляется через сеть представительств и торговых домов РТ. В настоящее время за пределами республики действуют 21 представительство, 14 из которых зарубежных. Наиболее активными он назвал представительства в Турции, Франции, Чешской Республике и др.

Фарид Мухаметшин обратился к министру с просьбой большее внимание обратить на работу с соотечественниками и представительствами в регионах России.

Киләсе елда Самар өлкә "Туган тел" татар җәмгыятенең оештырылуына егерме биш ел тула. Ул Россия күләмендә иң өлкән милли-мәдәни берләшмәләрнең берсе булып санала. Соңгы сайлауларда аның җитәкчелегенә яңа кешеләр килде һәм менә икенче ел инде оешма белән Самарның "Ипозембанк"ы директорлар советы рәисе, икътисади фәннәр докторы, профессор Ильяс Шәкүров җитәкчелек итә, башкарма директоры вазифаларын Данияр Сәйфиев башкара. Бу егетләр җитәкчелегендә иҗтимагый эшләрнең җанлануы күзәтелә. Күптән түгел генә оешманың өлкә Халыклар дуслыгы йортында узган хисап җыелышында да бу аермачык күренде.

Рәфыйк НУРИСЛАМОВ

Әнәс МИНГАЛИЕВ фотосурәте. "Бердәмлек"

"Туган тел" һәрвакыт берләштерүчебез булсын иде

Бүгенге көндә оешманың 117 әгъзасы булса, җыелышта әле тагын 26 кешенең гаризасы тикшерелеп, аларның барысы да өлкә "Туган тел" татар җәмгыятенә әгъза итеп кабул ителде. Араларында күбрәк яшьләр. Бу, әлбәттә, яхшы күренеш.

Җыелышта җәмгыятьнең советы составына да яңа әгъзалар өстәлде. Шулар арасында - Резеда Алешина, Линар Абсаттаров, Римма Нуретдинова, Искәндәр Мифтахов, Шамил Әхмәров - барысы да җәмгыять тормышында актив катнашучылар.

Оешманың президенты Ильяс Шәкүров үзенең хисап чыгышында соңгы вакытларда эшләнгән эшләр турында сөйләп үтте. Өлкәнең башка татар милли-мәдәни берләшмәләре белән берлектә өлкә "Туган тел" җәмгыяте инде күптән гадәткә кереп киткән Нәүрүз, Сабан туе кебек бәйрәмнәребезне үткәрүдә катнашып кына калмый, күп кенә яңа чаралар уздыруга да игътибар итә башлады. Мәсәлән, "Туган тел" оешмасы өлкәбездә Бөтенроссия күләмендә "Түгәрәк уен" фольклор фестивален үткәрүгә зур өлеш кертте. Аның тарафыннан татар балалары арасында татар теле һәм әдәбияты буенча олимпиадалар, шигырь уку, җыр бәйгеләре, төрле күргәзмәләр оештырылып тора. Татар телен яхшы итеп үзләштергән мәктәп укучыларына, урта һәм югары уку йортлары студентларына акчалата грантлар бирү дә каралган.

2012 елның декабрендә "Туган тел" җәмгыяте инициативасы буенча өлкәбездә татар һәм рус телендә төсле калын "Самар татарлары" журналы нәшер ителә башлады. Һәр квартал саен дөнья күрүче бу басманың 2013 ел ахырында бишенче саны укучыларга килеп ирешәчәк. Киләсе елдан аны өйгә дә яздырып алып булачак.

Өлкә "Туган тел" оешмасының, аның президенты Ильяс Шәкүровның тырышлыгы белән "Самар татарлары" дип аталган берләштерелгән интернет-портал эшли башлавы да куанычлы күренеш, әлбәттә.

Ильяс Гомәр улы киләсе елга билгеләнгән планнарга тукталып:

- "Туган тел" оешмасына һәм башка татар милли-мәдәни берләшмәләргә татарларыбызны күбрәк җәлеп итү өстендә эшләргә кирәк. Актив әгъзаларыбыз булмаса, без бернәрсә дә майтара алмаячакбыз. Ә иң зур максатыбыз - татар халкыбызны саклап калу, туган телебезне, мәдәниятебезне, сәнгатебезне үстерү, - дип белдерде оешма президенты. - Моның өчен безгә эш алымнарыбызны үзгәртергә, төрле секцияләр оештырып, нәкъ шулар ярдәмендә кабул ителгән планнарыбызны тормышка ашырырга кирәк.

Җыелышта чыгыш ясаучыларның һәрберсе "Туган тел"нең яңа җитәкчелегенең, бигрәк тә аның президенты Ильяс Гомәр улы Шәкүровның, эшчәнлегенә уңай бәя биреп, киләчәктә дә аны шулай дәвам итәргә кирәклеге турында әйтте. Оешманың актив әгъзаларының берсе Шәүкәт Хәйбуллов элеккеге елларда актив катнашкан кешеләрне онытмаска, аларның хәлен белеп, ярдәм итеп торырга чакырды. Ә Мансур Ямалетдинов, 1989 елда өлкә "Туган тел" җәмгыяте үткәргән дини-тарихи конференциянең дәвамы итеп, 25 еллык юбилейга да галимнәребез, җәмәгать эшлеклеләребез катнашында зур конференция уздыру кирәклеге турында әйтте.

Шамил Әхмәров, Шамил Баһаутдинов, Румил Шәрипов, Азат Надиров, Рифкать Хуҗин һәм башкалар эшләнгән эшләр белән беррәттән әле эшләнәчәкләренең дә байтак булуын, моның өчен ешрак җыелышып сөйләшергә кирәклеге турында да әйтеп үттеләр. Румил Шәрипов, мәсәлән, яшьләргә игътибарны арттырырга чакырды.

Чыгыш ясаучылар татар телебез өчен борчылып, үзләрен татар активистлары итеп санаучыларның да кайберләренең телебезне өйрәнергә теләмәүләре, балаларын да, оныкларын да өйрәтмәүләре, татарча газета-журналларыбызны укымаулары, татар концертларына йөрмәүләре турында сөйләделәр. "Туган тел" татар оешмасы һәрвакыт безгә үрнәк күрсәтергә, оештыручыбыз һәм берләштерүчебез булырга тиеш», - диделәр алар.

АВТОНОМИЯДӘ – ЯҢА РӘИС

САМАР ӨЛКӘ ХАЛЫКЛАР ДУСЛЫГЫ ЙОРТЫНДА ӨЛКӘ ТАТАР АВТОНОМИЯСЕНЕҢ ИСӘП-ХИСАП ҖЫЕЛЫШЫ УЗДЫРЫЛДЫ

29 октябрьдә Самар өлкәсенең татар милли-мәдәни автономиясе оештырылып эшли башлавына дүрт ел тулган икән инде. Һәр ел ахырында аның рәисе Минәхмәт Хәлиуллов автономия әгъзаларының гомум җыелышын җыеп, хисап тота.

Эльмира ШӘВӘЛИЕВА. «Бердәмлек», **Миләүшә ГАЗИМОВА** фотосурәтләре.

Президиумга “Ялкынлы яшьлек” ансамбле җитәкчесе Илгиз Колючевны, Похвистнево районының “Туган тел” оешмасы рәисе Расих Латыйповны, өлкә автономиясенең башкарма комитеты рәисе Минәхмәт Хәлиулловны, оешманың директоры Равил Галимовны һәм “Сәлам” газетасында җаваплы сәркатип вазифаларын башкаручы Шамил Баһаутдиновны сайлаганнан соң, сүз Минәхмәт Хәлиулловка бирелде. Ул шушы дүрт елда оешманың Бөтендөнья татар конгрессы һәм Федераль милли-мәдәни автономиясенең башкарма комитеты белән даими хезмәттәшлек булдыруы турында сөйләде, быелгы күләмле чараларга — 25нче өлкә һәм Камышлыда узган I өлкә авыллары Сабан туе бәйрәмнәренә тукталып үтте, шулай ук Самарның “Яктылык” татар мәктәбендә эшләп килүче татар көрәше секциясе эшенә һәм өлкә автономиясе командасының “Дуслык” кубогына уздырылган мини-футбол ярышларында ике ел рәттән беренчелекне бирмәүләренә игътибарыбызны җәлеп итте. Чыгышында башкарма комитет рәисе Хәлиуллов өлкә татар матбугаты проблемаларына да тукталып, “Азан” газетасының ябылуы уңаеннан көрсенде, ә “Бердәмлек”кә өлкә хөкүмәтеннән киләсе елга күбрәк акча алырга булышырга вәгъдә итте. Шулай ук ул региональ Дини нәзарәтенең “Сәлам” газетасына өлкә автономиясе дә оештыручы булып теркәлгәч, аңа яңа сулыш керүе, бу газетаның киләчәккә перспективалары зур булуы турында сөйләде.

Минәхмәт Мидхәт улы чыгышының ахырында үзен башкарма комитет рәисе

вазифаларыннан азат итүне соралды һәм бу адымын шәһәр Думасында депутат вазифаларын башкару күп вакытын алу белән аңлатты.

Залдагы халык аның хисап докладын кабул итеп, өлкә автономия рәисе

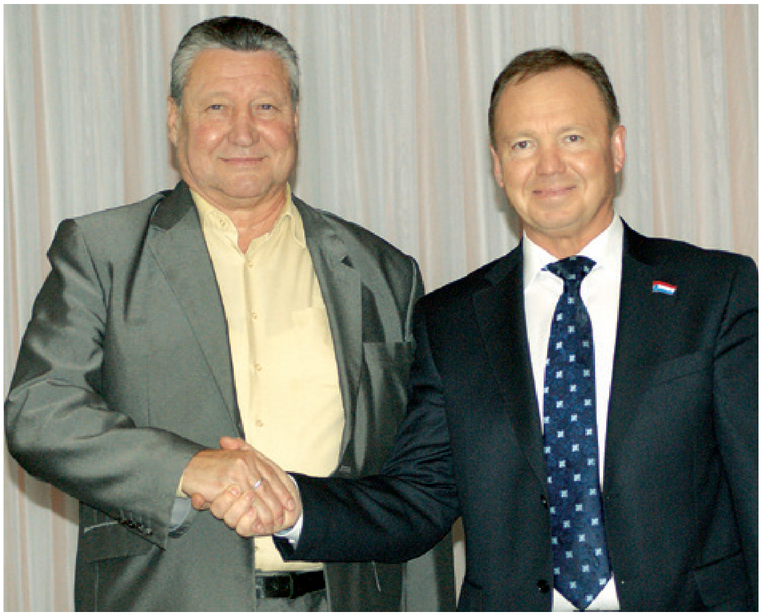

вазифасына тәкъдим ителгән Әнвәр Гыйрман улы Горлановның кандидатурасын раслады. Әнвәр Гыйрман улы әлегә кадәр иҗтимагый татар оешмаларында эшләмәсә дә, мәчет эшләрендә бик актив катнаша һәм иҗтимагый оешмада эшләргә дә теләге зур, диделәр аны тәкъдим итүчеләр. Яңа җитәкчегә бу вәзгыяткә ияләшү җиңелрәк булсын өчен, аңа ярдәмгә оешманың башкарма директоры итеп 25 ел буе татар мохитында эшләгән Шамил Галимовны билгеләделәр.

Төп доклад буенча чыгыш ясаучылар өлкә милли-мәдәни автономиясенең башкарма комитеты эшчәнлеге буенча төрле фикерләр әйттеләр. Мәсәлән, Похвистнево районының “Туган тел” татар оешмасы рәисе Расих Латыйпов киләчәк тормышыбызны күзаллап, өлкә автономиясенә үз исемен аклар өчен, өлкәбездәге 28 татар авылын берләштерүче, аларның милли, мәдәни һәм мәгариф системаларындагы мәнфәгатьләрен кайгыртучы була башларга киңәш итте.

Гомумән, берләшү, бердәм булу кирәклеге идеясе күптән инде һавада очып йөрсә дә, әлегә Самар татарларының берләшүе күренми. Бәлки, бу мәсьәләне автономиянең яңа рәисе хәл итә алыр?!

Самар шәһәрендә уңышлы эшләп килүче “Яктылык” мәктәбе быел Ватаныбыз Россия күләмендә дан казанды. Мәктәп мөдире Рәфгат улы Радик Газизов Россия күләмендә “Ел директоры” исеменә лаек булды, ә “Яктылык” мәктәбе шулай ук Россия күләмендә “Йөз иң яхшы мәктәп” исемлегенә кертелде.

Шамил Баһаутдин

РОССИЯНЕҢ “ЕЛ ДИРЕКТОРЫ”

Мондый олуг дәрәҗәгә ирешү барлык укытучыларның, ата-аналарның һәм балаларның куйган җимешләре. Мәктәпкә матди ярдәм күрсәткән эшбатырларыбызның өлеше дә зурдин.

Радик Газизов җитәкләгән уку йорты – ул аның туган йорты. Биредә ул педагогик чыныкмаларны мәктәпнең беренче мөдире Харидә ханым Дашкина кулы астында узды. Тәҗрибәле педагог, Татарстанның һәм Россия Федерациясенең атказанган укытучысы, “Туган тел” җәмгыятенең актив әгъзасы, сокланырлык асыл татарыбыз Самар татар тарихына татар мәктәбе ачу белән кереп, олуг дәрәҗәгә ирешә.

Харидә ханым үзе артыннан берьюлы ике шәхесне директор биеклегендә эшләргә әзерләп калдырды. Дания ханым Әбдерәхимованы һәм Радик Газизовны.

Дания ханым “Яктылык” мәктәбенең яңа бинасын салганда көнне-төнгә ялгап эшләде. Шул ук вакытта мәктәптә булдыклы кадрлар туплап, уку сыйфатын яңа үрләргә күтәрде.

Радик Газизов Дания ханым белән берлектә хезмәт итте.

Самар шәһәр департаментында, Самар өлкә мәгариф министрлыкларында җаваплы урыннарда эшләде. Менә шул административ хезмәтләрнең баскычларында тәҗрибә туплап, милли мәктәбебезне җитәкләүне үз җилкәсенә алды.

Бүгенге көндә Радик әфәнде яңа үрләргә ирешә. Мәгариф тармагында уңышны Бердәм дәүләт имтиханнарында җыйган баллар буенча бәялиләр. “Яктылык”та - иң югары баллар.

Школа «Яктылык» признана лауреатом конкурса «100 лучших школ России»

Независимый общественный Совет, Оргкомитет конкурса и Международная академия качества и маркетинга сообщают, что муниципальное бюджетное учреждение средняя общеобразовательная школа «Яктылык» с углубленным изучением отдельных предметов городского округа Самара признано лауреатом конкурса «100 лучших школ России», а директор школы Р.Р. Газизов отмечен почетным знаком «Директор года».

Тәрбия эшләре классик тәрбия ысулларына һәм татар халык педагогикасына нигезләнгән. Моны без барчабыз да күреп яшибез, моны мәгариф тармагындагы белгечләр таныйлар. Шәһәрнең бер җитәкчесе авызыннан мин мондый фикер ишеткән кеше: “Яктылык”та штучный товар!” Бу - зур бәя.

Бу һәр баланың үзенчәлегенә карап, гаилә тәрбиясе бирү, дигән сүз. Бу - чын педагоглар эше!

Бу алдагы мөдирләр – Харидә Дашкина, Дания Әбдерәхимова куйган хезмәтләрнең һәм бүгенге мәктәп мөдире Радик әфәнде Газизовның җиң сызганып эшләү җимешләре.

Шатланабыз.

Горурланабыз.

Кайнар тәбрикләүләребез.

Бу “Туган тел” исемле Самар өлкә татар җәмгыятенең 25 ел буена куйган хезмәтенә югары бәя бирү,

Самар шәһәренең татар милли-мәдәни мохтариятенең тырышлыгын тану,

Самар өлкә татар милли-мәдәни мохтариятенең мәктәп укучыларына спорт өлкәсендә зур ярдәм күрсәтүләрнең асыл нәтиҗәсе.

ОРГАНИЗОВАНА РАБОЧАЯ ГРУППА ПО СОЗДАНИЮ ДОМА-МУЗЕЯ ГАКИЛЯ САГИРОВА

Состоялась деловая поездка представителей татарской общественности Самары в районный центр Кошки. Ее цель — обсуждение вопроса по созданию дома-музея человека трагической и удивительной судьбы, всей своей жизнью продемонстрировавшего несгибаемость человеческого духа, поэта и художника Гакиля Сагирова в селе Старое Фейзуллово Кошкинского района.

samtatnews.ru

В состав делегации вошли президент областного общества «Туган тел» И.Г. Шакуров, редактор татарской областной газеты «Бердэмлек» Р.Н. Аглиуллин, исполнительный директор Самарской областной татарской национально-культурной автономии Ш.Х. Галимов и представитель татарской НКА города Самара Т.Б. Абузяров.

Вопрос увековечивания памяти Гакиля Сагирова был поднят несколько лет назад, спустя два года после смерти известного татарского поэта и художника татарское сообщество Самарской области и участники церемонии открытия памятного камня на могиле поэта обратились к правительству Самарской, Ульяновской областей и Республики Татарстан.

Инициатором создания дома-музея стал редактор газеты «Бердэмлек» Рафкат Аглиуллин, сделавший много для популяризации героического примера Г. Сагирова, а в последние два десятилетия, уже через газету «Бердэмлек» – для пропаганды его разностороннего таланта и творчества. Благодаря его усилиям министерство культуры Самарской области выразило готовность профинансировать этот проект в рамках областной целевой программы, идею поддержали также руководители Кошкинского района. Посильный вклад готовы внести также Республика Татарстан и Ульяновская область. И самое главное, планом создания дома-музея славного сына татарского народа и всей нашей страны прониклись и руководители национальных общественных организаций.

Таким образом, началась непосредственная работа по претворению идеи создания дома-музея Гакиля Сагирова в жизнь. Прошедшую 15 ноября встречу в администрации Кошкинского района можно назвать первым шагом в конкретной работе. В ней приняли участие и глава Кошкинского района В.Н. Титов, его заместитель по социальным вопросам Ю.Д. Макаров, начальник управления культуры В.М. Гусаров и глава сельского поселения Р.Х. Минибаев.

Очерчены контуры будущей работы, создана рабочая группа, в нее вошли люди, которые могут конкретной работой помочь созданию дома-музея Гакиля Сагирова.

Дом поэта, где он прожил большую часть своей жизни, требует большой реставрации. Построенные из березовых бревен в 1934 году, сегодня он полностью обветшал. Рекомендуется его разобрать и построить из откалиброванных сосновых бревен на бетонном фундаменте, сохранив размеры дома. Крышу покрыть железом по современным стандартам.

29 июля 2009 года не стало творца и гения современности **Гакиля Шарифулловича Сагирова.**

Сын фронтовика, погибшего на войне, волею судьбы оставшийся без движения, он нашел в себе силы и научился писать и рисовать, зажав карандаш зубами. Благодаря упорству и таланту он стал настоящим поэтом и художником.

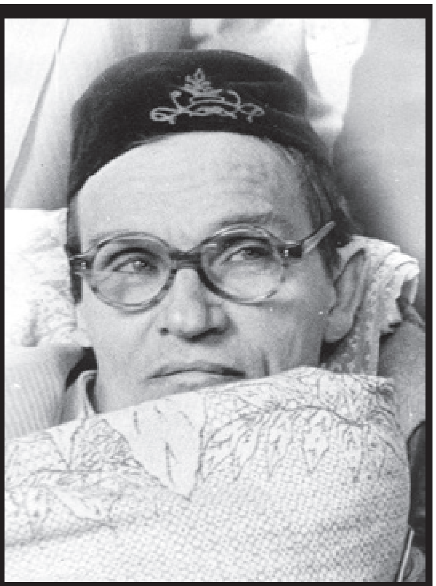

У члена Союза писателей Республики Татарстан, поэта, художника и журналиста Гакиля Сагирова семь сборников и рисунков, выпущенных в книжных издательствах Казани, Самары, Димитровграда и Ульяновска.

На разных языках разные люди, по сути, в один голос оценивают феномен Сагирова – его жизнеутверждающее творчество, пример человеческой стойкости и мужества как общенациональное наше богатство, как бесценное достояние разноязычного российского народа.

Подтверждают такую оценку и давно заслуженные художником награды. На Самарском Сабантуе он удостоен звания Человек года – за большой вклад в развитие национальной культуры, языка и за духовное объединение. Он лауреат Самарской областной общественно значимой Акции «Благородство», международной премии «Филантроп», премии имени Гаяза Исхаки Республики Татарстан и многих других литературных премий.

ТАТАР МИЛЛӘТЕН ҖЫР ДА САКЛЫЙ

Һәр көзне Самарның "Ялкынлы яшьлек" исемле җыр, бию, шигърият ансамбле өр-яңа программасын күрсәтә. Кырыкка якын артист катнашкан музыкаль программа гаҗәеп зур панораманы хәтерләтә.

Шамил БАҺАУТДИН
Диләрә САБИРҖАНОВА фотосурәтләре

Тамашаны кызлар заманча бию белән башлап, үзенә күрә гаҗәеп бер күтәренкелек тудырып, залдагы тамашачыларны рухландырып җибәрделәр. Шул ук вакытта бу номерга тирән фәлсәфи мәгънә дә салынган иде – коллективның исемен аклау: "Без яшь. Без дәртле. Без 43 ел элек сайлаган кыйблабыздан тайпылмыйбыз!"

"Ялкынлы яшьлек" Самарның иҗади сәләте булган татар егетләрен һәм кызларын үз бођрасына алып, ул сәләтне үстереп, иҗат казанында кайнатып, асыл таштай ялтыратырга остарган татар сәнгатенең бер лабораториясе.

"Ялкынлы яшьлек" - көчле рухи бердәмлек биеклегенә менгезүче бер баскыч та.

"Ялкынлы яшьлек" - төрле гаиләдә, төрле интеллектуал биеклектә формалашкан егет-кызларны бер ноктага җыеп, милләт мәнфәгатьләрен кайгыртучы иҗат чишмәсе.

"Ялкынлы яшьлек" миллионлы шәһәрдә үзенә бер кечкенә генә милләтебезне саклаучы татар бистәсен хәтерләтә!

Ансамбль үзенең иҗади биографиясен булдырганда, бер генә максатны куеп хезмәт итте. Ул – татар яшьләрен сәхнәгә күтәрү. Ә алар, үзләре дә

сизмәстән, олуг мәнфәгатьләрне җилкәләренә сала бардылар. Ул мәнфәгатьнең исеме – татарны милләт буларак саклау.

Бүген без бер нәрсәгә инандык. Милләтне җыр да саклый. Милләтне аның биюе дә саклый. Милләтне аның шигыре дә саклый. Әле бит Пәйгамбәребез Мөхәммәд саллалаһү галәйһи вәссәләм әйтеп калдырган: “Шигырьдә хикмәт бар”, дип.

Ансамбльнең 800нче концертындагы шигърият күз темасына багышланган иде. Ә инде арт пәрдәдә татарга гына хас казлар, каз өмәсенең татар туена барып тоташуын тасвирлаган тәэсирле һәм ышандырырлык кинокадрлар поэзияне тагын да көчәйтте.

Аера да алмыйсың, әллә татар тормышы үзе шундый сәнгатиме, әллә сәнгать татар яшәешенә шундый тәэсир иткәнме?

Татар эстрадасында ялтыраган йолдызлар бар. Алар вакыт-вакыт башкаларны күләгәдә дә калдыралар. ”Ялкынлы яшьлек” артистлары арасында да йолдызлар бар һәм шул ук вакытта йолдызлар арасы буш түгел. Бу йолдыз янудан туктаса, артта бушлык кала, дигән куркыныч юк! Бу - иң мөһиме.

Тагын бер үзенчәлек. Ансамбльдәге җырчылар төрле юнәлештә иҗат итәләр һәм беркайчан да бер-берсен кабатламыйлар. Татар халкының җырларын балачактан йөрәк түренә салган, һәр күзәнәгенә сеңдергән Искәндәр Әхмәтовны бүгенге көндә коллективның “Дәү этисе”, дип әйтәсе килә. Җырлаганда ару-талуны белмәс. Ул - татар рухын яңартып торучы мәңгелек егетебез.

Динебез Исламның атаклы галиме, хәзрәтебез Шиһабетдин Мәрҗәни: “Милләтне кием дә саклый”, дип язып калдырган. Искәндәр Әхмәтов татар киемендә җырлый. Бу бик мөһим нәрсә. Тамашага килгән балалар киемебезне дә күреп китәләр.

Ринат Азизовка Ходай Тәгалә сәхнә нурын бүләк иткән. Яшьлек өлгесе. Буй. Сын. Хәрәкәтчәнлек. Урынлы елмаю. Заман ирләренә генә хас кием зәвыгы үзендә. Кояз. Заман эстрадасына татар моңын кундыра белә.

Татарның бишеге авыл, дибез. Моңа һич тә шик юк.

Татарны “изм”нар үтерә алмады. Социализмда да исән калдык, коммунизм сазлыгына да батмадык, капитализм вәхшилегенә чыдадык. Инде глобализациясен генә таптыйсы калды. Ә ышаныч бар. Һичшиксез җиңәбез, Аллаһы теләсә. Чөнки, заман шаукымына бирелмичә, шәһәр шартларында Илдар Иваев кебек татар моңыннан үрелгән егетләребез бар! Илдар мәшһүрләр күтәрә алган “Тәфтиләү”не дә башкара алырлык җырчы.

Фәнил Зыятдинов – үзенчәлекле артист. Табигать бүләк иткән тавыш. Сәхнәдә ирләр образын саклаучы.

Җырчылыр арасында Әлфия Йосыпова үзенең җырлары белән дә, сөйкемле сүяге белән дә тамашачы каршында мәхәббәт казанган ханым. Аның инде үзенең тыңлаучысы бар. Халкыбызның күңеленә ята торган көйләрне сайлый белә һәм кешеләрнең йөрәкләрен тибрәндерерлек сәләткә ия.

800нче концерт тарихка керде. Нәрсәсе белән яңалык өстәде соң ансамбль?!

Әлбәттә инде, Алсу Галимова белән. Зифа буйлы, күлмәге йөзектән чыгардай, югары һөнәрмәндлек, чиксез тавыш мөмкинлекләре. Бүгенге көндә яшьләр арасында Рөстәм Яхин романсларын җиренә җиткезеп башкаручылар бик сирәк. Шул сирәкләрнең берсе – ул Алсу. Алсу Галимова 800нче концертның иң зур табышы дисәк тә, ялгышмабыз кебек.

Әлфия Гыйниятуллинаның пианинода уйнаулары “Ялкынлы яшьлек” ансамбленең югары музыкаль зәвыгы булганга ишарә.

Биючеләр төркеменең сылу кызларына тик мәдхия генә җырларга кала.

Тамашаны алып баручы Римма Гыйбадуллина үз хезмәтенең остасы. Чибәр. Дикциясе кирәгенчә.

Ә инде Линар Нуретдинов турында барлык яхшы сыйфатларны санап узарга була. Татар теленең үзенчәлекләрен, сөйләм нечкәлекләрен яхшы үзләштергән. Татар теленең төпсез чишмәсе әйтерсең лә Линарның тумыштан бер әгъзасына әйләнгән. Ана теле Линарга ана сөте белән сеңдерелгән. Күренеп тора: Линар татар телен сәхнәдә генә түгел, яшәештә дә куллана. Ул аның канына сеңгән. Шуңа да Линарның сәхнәгә чыгып, шигырь сөйләвен үзенә бер моңлы җыр тыңлагандай кабул итәсең. Күңелләргә тынычлык кереп урнаша. Милләтнең киләчәге бар икән дисең! Линарның тел осталыгы драма артисты биеклегендә.

43 ел буена куйган хезмәт үсештә. "Ялкынлы яшьлек" татарлыкны саклауда беренче сафта бара. Моны Казаннан килгән мәртәбәле кунаклар раслады. Алар арасында агалы-энеле академиклар Индус һәм Энгел Таһировлар һәм Русия Дәүләт Думасы депутаты, федераль татар мили-мәдәни мохтарияте рәисе Илдар Гыйлметдинов бар иде. Хөрмәтле кунаклар "Ялкынлы яшьлек"кә, татар милли культурасын үстерүдә зур өлеш керткәне өчен, мохтариятнең һәм ЮНЕСКОның дипломнарын һәм Мактаунамәләрен, ә ансамбльнең җитәкчесе Илгиз Кәлучкә алтын медаль тапшырдылар. Сәхнәдән милләтебез язмышы турында тирән эчтәлекле сүзләр яңгырады. Академик Индус Таһиров үзенең чыгышын: "Татар милләте мәңге яшәр, Аллаһы теләсә!" - дип тәмамлады. Залдагылар дөбердәтеп кул чаптылар.

Коллектив бик зур мәгънәгә ия бүләкләр алды. Төшенкелеккә бирелергә урын юк.

Буыннарыгыз талмасын, канатларыгыз каерылмасын, Ходай Тәгалә үзегезне нахак сүзләрдән сакласын. Кыргый капитализм вәхшилекләрен җиңеп чыктыгыз. Алдагы кыенлыкларны җиңәргә дә насыйп булсын.

В Самаре состоялся ежегодный областной татарский праздник «Сэмбелэ». По данным министерства сельского хозяйства и продовольствия Самарской области, на этот день в регионе намолочено 1464 тысячи тонн зерна при средней урожайности 16,5 центнера с гектара (год назад этот показатель был на четверть ниже), что позволяет полностью обеспечить регион продовольственным, семенным и фуражным зерном. Вы спросите, какое отношение имеют эти факты к татарскому празднику? Самое прямое. Сэмбелэ всегда был символом осени, окончания полевой страды. Урожай собран, добросовестный хозяин готов к зиме – почему бы ни повеселиться,ни отметить окончание уборки урожая, ни поблагодарить Всевышнего за всё, что он даёт людям...

Светлана ИШИНА

ТАТАРСКИЙ «СЭМБЕЛЭ»:

новые традиции старого праздника

Корни праздника уходят в древнюю историю, а вот наши дни он был возрождён не так давно, в 2000 году. Именно тогда в Самаре прошёл первый Сэмбелэ. И с тех пор каждый год, в октябре, татарские общественные организации собирают в областном центре своих соотечественников – лучших тружеников сельского хозяйства, кого в советские годы назвали бы передовиками производства,– чествуют их, вручают подарки.

Причём праздник как-то сам собой перестал быть чисто татарским – на него приезжают представители разных национальностей, и это никого не смущает, наоборот – только радует. Со сцены участников торжества приветствуют на двух языках – татарском и русском. А концертные программы одинаково интересны всем – и татарам, и не татарам.

Вот и на этот раз в ДК Литвинова собралось много гостей. Главными «виновниками торжества» стали простые люди, величайшие труженики, о каждом из которых можноне только статью – целую книгу написать. Механизаторы, водители, индивидуальные предприниматели, руководители крестьянских фермерских хозяйств из КамышлинскогоПохвистневского, Елховского, Шенталинского и самого урожайного – Кошкинского района,на его полях показатель урожайности самый высокий в области – 26,7 центнера с гектара!

Поздравляя передовиков, заместитель министра сельского хозяйства и продовольствия – руководитель департамента экономики АПК Роман Владимирович Некрасов, говорил о том,что именно руками этих людей сегодня создаётся продовольственная безопасность региона, а сам Сэмбелэ символизирует венец огромной, трудной и вместе с тем – благороднейшей работы на земле, ибо есть ли какое-то более мирное занятие, чем растить хлеб, разводить скот...

По приглашению ведущих на сцену поднялись главные участники праздника, среди них два фермера – победители 15-й Российской агропромышленной выставки «Золотая осень», которая с 9 по 15 октября проходила в Москве,во Всероссийском выставочном центре, – главы крестьянских фермерских хозяйств Минугали Самигуллович Гайсаровиз Похвистневского района и Ильшат Жаватович Каюмов из Камышлинского района. Р. В. Некрасов вручил им федеральные награды – медали выставки «Золотая осень» и ценные подарки, а остальным одиннадцати передовикам передал благодарственные письма министра сельского хозяйства и продовольствия Самарской области В. В. Альтергота.

Поздравили сельских тружеников и руководители татарских автономий – Минахмет Мидехатович Халиуллов и РивгатТуктарович Хузин, муфтий Самарской области,

председатель регионального духовного управления мусульман Талип-хазрат Яруллин.

От имени Губернатора Самарской области Н. И. Меркушкина участников праздника приветствовала консультант управления национальной и конфессиональной политики Вера Ивановна Алексеева. Она пожелала труженикам сили желания так же плодотворно трудиться на благо всех жителей губернии, отметив, что этот праздник особый – добрый, красивый. Он важен не только тем, что сохраняются традиции и обычаи татарского народа, но и тем, что повышается престиж аграрных профессий, это праздник связывает людей разных поколений, сельских жителей и горожан...

Вместе с аграриями из Камышлинского района приехал глава района Рафаэль Камилович Багаутдинов – он вручил благодарственные письма руководителями двух татарских автономий – областной и городской – за их большую работу по сохранению традиций и обычаев татарского народа.

Всем передовикам вручили дорогие (и главное – полезные!) подарки, но главным подарком для них, не сравнимым ни счем, наверное, всё-таки были добрые слова, которые в этот день щедро произносились со сцены. Ведь это так важно – знать, что твоя работа нужна, что её ценят на самом высоком уровне...

Программу праздника продолжило прекрасное выступление народного ансамбля из села Старое Ермаково «Ак каен», каждый номер которого зрители принимали бурными овациями, а также спектакль Камышлинского татарского народного театра «Четыре жениха для Диляфруз» по пьесе классика татарской драматургии Туфана Миннуллина.

Особой колорит празднику придали выставки – в фойе на праздничной площадке торговали блюдами национальной кухни, изделиями декоративно-прикладного искусства, на входе гостей встречали дети из татарских танцевальных коллективов, все в на-

циональных костюмах – красота такая, что глаз не отвести!

Громадный интерес публики вызвала I областная представленая выставка-фотоконкурс «Татарский акцент», учредителем конкурса выступили Самарское областное татарское общество «Туган тел» и некоммерческая организация «Ассоциация содействия татарским предпринимателям Самарской области». Фотоконкурс специально приурочили к празднику «Сэмбелэ» и планируют сделать постоянным. Фотографы разных возрастов рассказали в своих работах о жизни татар Самарской области. Насколько это им удалось – можно судить по тому пристальному вниманию, с которым люди, посетители выставки, рассматривали каждую работу.

– Цель нашего конкурса – представить широкой общественности особенности современную национальную культуру татарского народа, – говорит руководитель Ассоциации содействия татарским предпринимателям Самарской области Ильяс Гумерович Шакуров. – Фотовыставка призвана показать, чем живёт наш народ, каково у нас отношение к национальным традициям. Фотографы «увидели» самые разные стороны жизни татар, отразили роль в жизни общества людей различных поколений...

– Организуя этот конкурс, мы, конечно, хотели, чтобы посредством фотографий, языком этого понятного всем искусства пропагандировались нравственные ценностей и традиции нашего народа, – добавляет Данияр Ирекович Сайфиев, исполнительный директор областного татарского общества «Туган тел». – Думаю, первая выставка удалась – по крайней мере, недостатка желающих её посмотреть мы не ощутили, напротив, она привлекла внимание всех – и почётных гостей праздника, представителей власти, духовенства, и обычных людей, приехавших из разных уголков Самарской области. Многие подходили, узнавали на фотографиях себя или своих знакомых, фотографировались на

фоне выставки, спрашивали, будет ли продолжение фотоконкурса. Людей эта выставка задела за живое, это, конечно, очень радует.

На фотоконкурс после объявления о его проведении поступило около 300 фотографий, из них были отобраны лучшие – их оценивали в нескольких номинациях. Примечательно, что авторы снимков – люди разного возраста (от 12 лет до 60 и выше) и самых разных профессий: сотрудники газет, социальные работники, врачи, школьники и даже косметолог-визажист!

В составе жюри были известные в Самаре фотожурналисты, среди них – фотокор «Волжской коммуны» Игорь Казановский, редактор отдела фотоиллюстраций журнала

«Дело» Михаил Новосёлов, возглавил жюри заместитель председателя самарского отделения Союза журналистов РФ Сергей Юрьевич Рязанов.

В итоге первое место и главный приз – 25 тысяч рублей – присудили 23-летней Алсу Хафиз из Казани – ещё совсем недавно она жила в Тольятти и принимала активное участие в общественной жизни татар, параллельно запечатлевая своим фотоаппаратом все главные события жизни земляков. Второе

место присудили Тагиру Абузярову, чьи работы были выставлены под псевдонимом «Неизвестный автор». Третье место заняли фотографии Аняса Мингалеева.

Кроме того, были определены и победители в номинациях: денежные призы и дипломы получили фотограф Лилия Рахмаева (номинация «Семейный альбом»), заведующая отделением соцобслуживания ЦСО Камышлинского района Джамиля Минегалимова (номинация «Репортаж во времени»), врач Искандер Мифтахов (номинация «Лучшее освещение культурно-массового меропрриятия»), семиклассница самарской школы № 121 Фярзана Махмутова (номинация

«Событие»), косметолог-визажист Насиба Хабибова (номинация «Портрет»), а также журналисты Римма Нуретдинова (номинация «Батыр»), Фархат Махмутов (номинация «Ислам – вера предков») и внештатный корреспондент газеты «Бердэмлек» Хамза Муртазин (номинация «Татарское село. Живые традиции»).

Большинство номинантов конкурса присутствовали на празднике «Сэмбелэ», причём вместе со своими фотоаппаратами (что не удивительно!) – и устроили настоящую фотосессию главным героям дня – передовикам производства.

Коль скоро мы назвали победителей фотоконкурса «Татарский акцент», невозможно не назвать тех, во имя кого этот праздник организован, тех, кто – как хорошо, что эти традиции возвращаются! – снова и снова попадают в объектив фотоаппаратов – людей труда.

Эти люди действительно достойны, чтобы назвать их всех поимённо.

Медали 15-й Российской агропромышленной выставки «Золотая осень» получили:

Минугали Самигуллович ГАЙСАРОВ, глава крестьянского фермерского хозяйства, Похвистневский район, и Ильшат Жаватович Каюмов, глава крестьянского фермерского хозяйства, Камышлинский район;

Почетные грамоты министра сельского хозяйства и продовольствия Самарской области В. В. Альтергота получили:

Мирас Ильясович НУРИЗЯНОВ – директор ООО СП «Романовка», Кошкинский район;

Ринат Асхатович МАХМУТОВ – механизатор ОАО «Племенной завод «Дружба», Кошкинский район;

Хасибулла Хатимулович ИСМАГИЛОВ – бригадир тракторный бригады ООО «Игенче», Елховский район;

Рустам Туктарович ГАЛИМОВ – водитель ООО «Игенче», Елховский район;

Шамиль Кашапович ИБРАГИМОВ – механизатор ООО «Колос»;

Анас Ахтямович ГАЗИЗОВ – механизатор ООО «Байком-Сервис»;

Флюра Минзакиевна МУХАМЕТЗЯНОВА – глава ИПКФХ Мухаметзянова Ф. М., Камышлинский район;

Дамир Гамирович ХАСАНШИН, механизатор ООО «Карабикулово», Шенталинский район;

Ринат Габдулхакович АБУСАИТОВ, индивидуальный предприниматель, глава крестьянского (фермерского) хозяйства;

Гамиль Вазыхович СУБЕЕВ, директор ООО «Радуга» муниципального района Похвистневский;

Ренат Зайнуллович ИСКАНДАРОВ – директор ООО СХП «Восток» муниципального района Похвистневский.

Спасибо вам, дорогие труженики, здоровья и процветания вам и низкий поклон за ваш благородный труд!

УЧИТЕЛЬНИЦА ПЕРВАЯ МОЯ…

22 ноября 2013 года в ДК Литвинова в Самаре чествовали учителей родного языка и литературы – преподавателей татарских, башкирских, чувашских, мордовских, частично – русских школ Самарской области, которые находятся в местах компактного проживания людей этих национальностей. Организатором праздника выступила Самарская региональная творческая общественная организация «Дуслык» при поддержке правительства Самарской области и исполкома Всемирного конгресса татар. Специально на это мероприятие из Казани приехали знаменитый ансамбль танца «KAZAN», артисты Казанской филармонии, звёзды татарской эстрады. Девизом праздника стали слова: «Сохранение и развитие родного языка – залог будущей культуры и истории России».

Светлана ИШИНА

Уже на входе в ДК было столпотворение людей, партер был полон, почти не было свободных мест и на балконе. И это неслучайно: увидеть настоящих, признанных артистов из Татарстана пожелали многие жители Самары, области. И всё-таки главными действующими лицами на этом празднике стали не артисты, а те, ради кого его организовали, – люди самой мирной профессии – учителя.

Идея провести вечер чествования учителей пришла руководителю организации «Дуслык», члену бюро исполкома Всемирного конгресса татар Фахрутдину Бадретдиновичу Канюкаеву и его соратникам. Инициативу горячо поддержал губернатор Самарской области Николай Иванович Меркушкин: всем известно, как глава региона относится к людям труда, в последнее время он возобновил традиции чествования передовиков производства в разных отраслях экономики. А что уж говорить о людях самой благородной профессии на Земле!

Обращаясь к собравшимся в зале, руководитель «Дуслык» от души поблагодарил Н. И. Меркушкина и правительство Самарской области за поддержку, рассказал, что вместе с исполкомом Всемирного конгресса татар и активистами «Дуслык» министерство образования и науки Самарской области провело громадную работу – выявили лучших из лучших учителей, которые преподают большей частью в сельских школах в тех районах, где большую часть населения составляют татары и представители других национальностей, исконно проживающих на самарской земле. Как выразился Фахрутдин Бадретдинович, слова «родина», «патриотизм» тесно связаны с родным языком, с национальной культурой, традициями и историей народов России, и замечательно, что в населённых пунктах компактного проживания татар и представителей других национальностей дети учат родные языки. Это обучение происходит в соответствии с законом Российской Федерации, и в Самарской области, как и в России в целом, этим занимаются люди – настоящие подвижники своего дела. Учителя родного языка – это золотой фонд российского учительства, люди, работу которых трудно переоценить…

Примечательно, что на сцене ДК Литвинова решили чествовать не только учителей татарского, но и других языков: в школах, где дети изучают родные языки и родную литературу, сохранены лучшие традиции советского образования. Не оставили без внимания и учителей русского языка, которые преподают в таких школах. Так что праздник получился интернациональный, очень содержательный, очень добрый, почти «со слезами на глазах» – особенно в те моменты, когда какой-нибудь солидный руководитель выходил на сцену с цветами и произносил: «Хочу подарить этот букет своей первой учительнице, она сейчас в этом зале…»

Десятки женщин (учителя по-прежнему, в основном, женщины) – молодые и пожилые, имеющие разный педагогический опыт, но одинаково любящие детей и стремящиеся передать им самое главное в жизни – любовь к малой родине, своему народу, к родному языку, – получили в этот день награды Губернатора Самарской области, региональных министерства культуры, министерства образования и науки, Минобрнауки Республики Татарстан, Самарской губернской и Самарской городской Дум, организации «Дуслык», исполкома Всемирного

конгресса татар… Грамот и подарков хватило всем, и на добрые слова тоже не скупились…

Много хороших слов в свой адрес услышали педагоги самарской школы «Яктылык», вошедшей в этом году в сотню лучших школ России. Её опыт «транслируется» не только на другие города и районы области, но и за пределы нашего региона, ученики этой школы показывают блистательные результаты и по окончании учёбы успешно поступают в самые престижные высшие и средние учебные заведения страны. Один только пример: ученик татарской школы в прошлом году получил 100 баллов на ЕГЭ по русскому (!) языку.

Говорили в этот вечер не только об учителях, но и о самих общественных организациях, работающих на ниве сохранения национальных культур в Самарской области. О том, что деятельность этих организаций основана на общности интересов, взаимопомощи, доброжелательности, на желании жить в мире со всеми народами, которые проживают в Самарской области.

Н.П. Осипова, руководитель управления национальной и конфессиональной политики Администрации Губернатора Самарской области, выразила огромную благодарность организации «Дуслык» и Всемирному конгрессу татар, поздравила всех с замечательной традицией, которая рождается буквально на наших глазах.

– В течение 25 лет мы были на всех основных мероприятиях татарских организаций, – сказала Надежда Петровна, поприветствовав зрителей на трёх языках народов Поволжья, – флагманом в вопросах сохранения языка всегда была организация «Туган тел». «Дуслык» – организация молодая, но продолжает тот же путь сохранения и развития татарского языка и татарской культуры.

Сегодня огромное количество людей, выходцев из села, живёт в городах, и есть опасность потери языков: ежегодно на планете исчезает около 400 языков, и по предположениям учёных, через сто лет может исчезнуть до 80 процентов национальных языков. Конечно, мы не должны допустить, чтобы наши дети забывали родные языки. Истоки национальной культуры находятся в селе, и мы уверены, что благодаря тем людям, которых сегодня чествуют, благодаря семье, религиозным традициям, национальным общественным организациям, их сотрудничеству с органами власти, – языки народов Поволжья не умрут, а наоборот, будут жить долго.

Надежда Петровна сообщила хорошую новость: по инициативе общественной организации «Дуслык» готовятся государственные награды учителям родных языков Самарской области. Пока эти награды в стадии подготовки и ещё не нашли «своих героев», но тем не менее тех, кто к ним представлен, с почестями поздравляли вместе со всеми остальными «виновниками торжества». Среди них – сельские учителя Валентина Васильевна Емельянова, Вера Дмитриевна Байзарова, Зубайда Энгельевна Хамидуллина и многие другие. Нурдыда Ахмидзяновна Файзуллина получила звание заслуженного учителя Республики Татарстан, медали Всемирного конгресса татар вручили Альфие Тявфиковне Никифоровой и Минахмету Мидехатовичу Халиуллову – за большой вклад в сохранение и развитие татарской культуры.

А под занавес праздника грянул концерт. В нём артисты татарской эстрады и «визитная карточка» многонациональной Казани (как называют жители Татарстана ансамбль танца «KAZAN»), предстали во всей своей красе, ансамбль показал концертные номера сразу в нескольких направлениях, и подарил учителям и всем зрителям счастливые минуты настоящего, большого праздника, такого, какого достойны люди самой главной профессии на Земле…

Туган Тел

САМАРСКОЕ ОБЛАСТНОЕ ТАТАРСКОЕ ОБЩЕСТВО «ТУГАН ТЕЛ» «РОДНОЙ ЯЗЫК»

Работает с 1989 года

Президент — **ШАКУРОВ Ильяс Гумерович,** директор — **САЙФИЕВ Данияр Ирекович.**

ОСНОВНЫМИ ЦЕЛЯМИ ОРГАНИЗАЦИИ ЯВЛЯЮТСЯ:

- удовлетворение культурно-просветительных, общественно значимых духовных и материальных потребностей татарского населения Самарской области;
- разработка и реализация практических мер по сохранению и развитию татарского языка, обычаев и традиций, пробуждение национального самосознания;
- сотрудничество с религиозными организациями города и области в деле духовного возрождения населения;
- пропаганда идей уважения и дружбы между народами и их культурами;
- борьба с проявлениями национализма и шовинизма.

ФОРМАМИ И МЕТОДАМИ ПРОПАГАНДЫ НАЦИОНАЛЬНОГО ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ ЯВЛЯЮТСЯ:

- проведение национальных праздников «Сабантуй», «Навруз», «Играй, гармонь», «Сэмбеле», «Праздник Гуся» («Каз эмэсы»);
- проведение фестиваля татарских детских коллективов;
- проведение вечеров, посвященных памяти видных представителей татарской культуры: Мусы Джалиля и Габдуллы Тукая и др.

Активисты общества принимают участие в культурно-массовых мероприятиях среди татарского населения. Постоянно поддерживаются связи с татарским общественным центром (г. Казань), Всемирным конгрессом татар и Конгрессом тюркских народов России.

443009, г. Самара, ул. Воронежская, д. 9, оф. 203.
Тел.: (846) **997-15-83, 995-35-78, факс: 997-15-84,**
www.samtatdelo.ru, www.str63.ru, www.tatar-duslyk.ru e-mail: **tugantelsamara@bk.ru**

ИПОЗЕМБАНК
Лицензия ЦБ РФ № 3026

ПЛАТЕЖИ В НАШЕМ ГОРОДЕ

г.Самара, пр. Кирова, 206
тел.: 331-47-77, 953-56-72
филиал «Мичуринский». Тел. 270-26-94, 270-26-95
www.ipozembank.com

- **РАСЧЕТНО-КАССОВОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ**
  (открытие счета, установка «Клиент Банк» - бесплатно; фиксированная плата за ведение счета)
- **КРЕДИТОВАНИЕ, в т.ч. в форме овердрафт**
- **ВЫДАЧА БАНКОВСКИХ ГАРАНТИЙ**
- **ОПЕРАЦИИ С ВЕКСЕЛЯМИ**
- **ДЕНЕЖНЫЕ ПЕРЕВОДЫ (Contact, Privat Money)**
- **ПРИЕМ ВСЕХ ВИДОВ ПЛАТЕЖЕЙ:**
  платежи за сотовую связь, пополнение транспортных карт, оплата налогов и штрафов, коммунальных услуг и т.п.

ОПЕРАЦИОННЫЕ КАССЫ ПО ПРИЕМУ ПЛАТЕЖЕЙ:

- Главный офис - пр.Кирова, 206
- Филиал Банка «Мичуринский», ул. Мичурина, 64
- ул. Димитрова,95
- ул. Революционная,142
- ул. Промышленности, 289
- ул. Демократическая, 37
- ул. Советско Армии, 235
- пр. К.Маркса, 510Б
- ул. Советской Армии, 144
- ул. Аэродромная, 40
- ул. Стара-Загора, 59
- ул. Нагорная,143
- ул. Победы, 89
- пр. К.Маркса,181/ул. Революц, 64
- ул. Пугачевский тракт, 8
- ул. Белорусская, 97
- ул. 22 партсъезда, 46
- ул. Магистральная, литер А1 (к/т «Луч»)
- ул. Физкультурная, 119
- ул. Гагарина, 32
- ул. Свободы, 154
- ул. Дзержинского, 24
- ул. Стандартная,65
- ул. Свободы, 218
- Заводское шоссе, 48
- ул. Г. Димитрова, 22
- ул. Гагарина, 120
- ул. Бакинская, 22А
- ул. Владимирская, 50А
- ул. Победы, 8Б
- ул. Дыбенко, 114
- ул. Мичурина, 46А
- п. Управленческий, ул. Ногина, 13
- пр. Кирова, 90
- ул. Ташкентская, 98
- ул. Белорусская, 24
- ул. Н.-Вокзальная, 146а
- ул. Ташкентская, 196 А
- г. Новокуйбышевск, ул. Победы, 23

Авиакатастрофа «Боинга» под Казанью вызвала потрясение в душах и головах миллионов людей. Каждый старается понять, объяснить, совместить свои планы и убеждения с обстоятельствами вокруг воздушного транспорта. Вряд ли можно объяснить случившееся ошибкой лишь одного из участников «авиационных» реалий, нужно вникать в глобальные причины, состояние всего общества и государственной политики. Это важнее, чем пиар на фоне беды, – утверждает публицист и общественной деятель Римзиль Валеев в своей статье.

Римзиль ВАЛЕЕВ

ВСКРЫТИЕ ПОКАЗАЛО серьезные болезни ряда жизненно важных органов

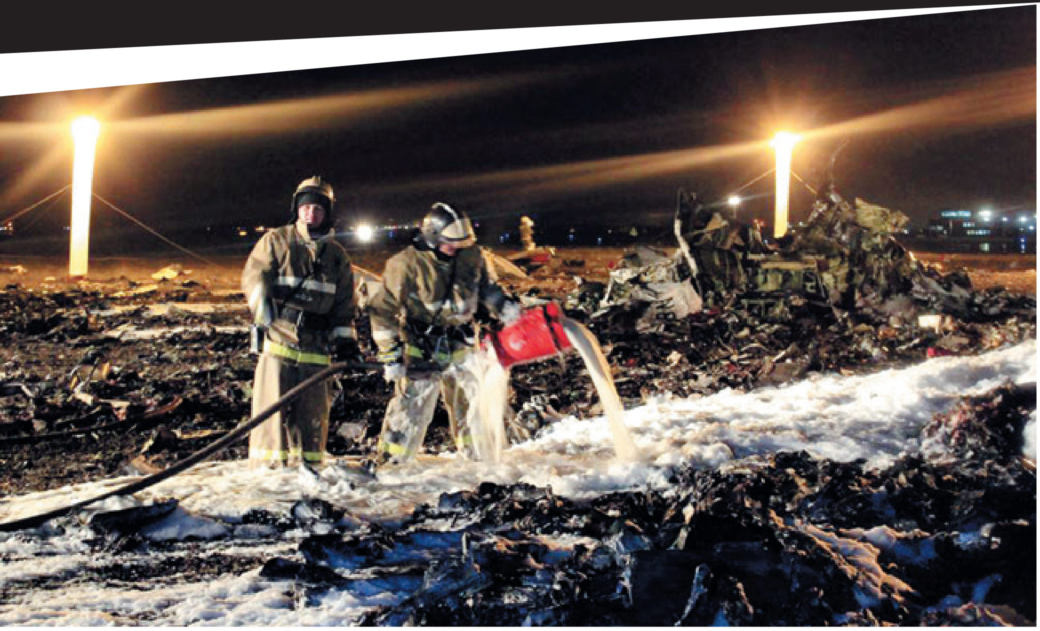

ПАДЕНИЕ «БОИНГА» ВСКРЫЛО, КАК КОНСЕРВНУЮ БАНКУ, СЛОЖНЕЙШУЮ СИТУАЦИЮ РОССИЙСКОЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ

Вскрывают не только хирурги и патологоанатомы, которые иногда шутят о сложных вещах и ситуациях, мол, вскрытие покажет. Но тогда бывает уже поздно. Диагноз нужен живым и при жизни. В журналистской работе это возможно, как и в жизни ученых, сыщиков, разведчиков и так далее. Потому что бывают резонансные факты и события, которые пробивают сознание, всесторонне вскрывают ситуацию. На них все обращают внимание – поднимается ажиотаж, состояние общественного сознания приходит в предреволюционное возбуждение. Так совершаются открытия, рождаются идеи, точные диагнозы о реалиях общества и мира.

Непонятная катастрофа в казанском аэропорту тоже событие такого калибра.

В течение всей недели на устах и в головах одно и то же – крушение самолета и гибель 50 человек. Любые другие, даже очень горячие темы отходят на второй план. Это не просто тяжелая травма и трагическая смерть, это превращение людей в пепел и смешанную массу. Они были в самом цветущем возрасте. Жалко жертв катастрофы.

Страшно подумать, что на их месте мог бы оказаться любой, в том числе и ты сам. Не исключено, что подобное снова может произойти, если не изменить обстановку с безопасностью полетов, производством и эксплуатацией самолетов. Поэтому рана не заживает, тема не угасает.

Тема вышла за рамки отраслевой, ведомственной информации. 45 секунд, прошедших после неудачного выхода на посадку, 20-секундное падение неуправляемого «Боинга» вскрыло, как консервную банку, сложнейшую ситуацию российской действительности.

Тут и крах отечественного авиастроения, и изношенность авиапарка, и финасовое неблагополучие авиакомпании, и неадекватный менеджмент, и нехватка опытных пилотов и командиров воздушных лайнеров, и несогласованные действия различных структур, и неудачный бизнес.

И опять Казань на устах. Еще недавно Татарстан и его столица склонялись по всем падежам из-за всемирного спортивного форума, затонувшего теплохода под назва-

нием «Булгария», которое было присвоено арендованному пермскому дизель-электроходу «Украина» в целях рекламы круизов в районе заповедника Болгар. А еще были 1000-летие Казани, строительство бесплатного для трущобников городского центра, добыча очередной миллиардной тонны нефти, строительство КАМАЗа, автоРАЛЛИ и, конечно, успехи хоккеистов, футболистов и других спортсменов республики, а также знаковые события культурной жизни.

Взорвавшийся «Боинг-737», так же как и «Булгария», – арендованное судно, которое волею обстоятельств до 2008 года носило имя Bulgarian Air («Булгариан эйр»), что созвучно с названием древнего государства на Волге и Каме. Техногенные аварии и стихийные бедствия могут случиться, не дай Бог, в любое время и где угодно. Но в данном случае для Казани и Татарстана, да и для всей России случившийся инцидент невероятно трагичен. Страшее этого бедствия может быть только взврыв химзавода, океанский тайфун, крупное землетрясение или война. Трудно отойти от шока каждому из 3,8 млн. татарстанцев. Отметим, руководитель республики Рустам Минниханов, потерявший жителей своего региона и среди них дорогого человека, уже назавтра после аварии вышел на работу, занялся решением насущных проблем, которых появилось огромное множество.

РЕСПУБЛИКА И ВСЯ РОССИЯ

Могла ли случиться авария не в Казани или с другим самолетом? В том-то и дело, что могла. Вспомним Ярославль, где погибла хоккейная команда, или уфимский самолет, столкнувшийся с почтовым аэробусом над Боденским озером. Помимо вины швейцарского диспетчера известны факты неувязок, задержек, из-за которых был вызван из Уфы внеплановый борт, который не разминулся со своей смертью. Тогда погибли около 80 детей. Скажите, случайность, судьба? Наверное. А какой же будет следующая «случайность»?

Как бы то ни было, в эти дни пишут и звонят в Казань. Президенты и простые граждане, близкие и далекие друзья, даже незнакомые люди выражают соболезнования, делятся мыслями, задают вопросы. Они передают отголоски постигшего их стресса.

делать по-своему, башкиры – по-своему? Где же Россия? Не можем мы отдельно создавать свои модели, а вот некоторый пример показать можем, безо всякой показухи. Как можно хорошо сделать те или иные проекты? Татарстан и так много сделал: 1000-летие Казани,

Только что по электронной почте пришло письмо из Уфы от Риммы Утяшевой – руководителя региональной национально-культурной автономии татар Башкортостана. Она близко к сердцу приняла весть о нашей беде, в то же время решила поделиться своим мнением о «Модели Татарстана» в связи с моей публикацией на эту тему.

Ее не оставила безразличной акция «БИЗНЕС Online» о видах Татарстана на 2020 год. Ее потрясло и то, что беда случилась именно в Татарстане, который признают образцовым регионом по ряду направлений.

«Понимаю, Казань переживает грустные дни, – пишет Римма. – *Тем не менее жить надо. Говорите, татарстанская модель? Вы сами охватили все стороны жизни россиян: экономика, агропром, культура, спорт, бизнес. Если все эти позиции будут работать по российским законам, включив немного национального компонента, для каждого региона будет российская модель с прекрасными моделями регионов. А если татары будут*

высокие спортивные достижения, культура на высочайшем уровне, неплохо у вас и с бизнесом. Конечно, я мало что в этом понимаю, но красиво отстроили Казань, Болгар. С туризмом еще слабовато, хотя туризм – это крупные доходы. Свияжск и Болгар – этого мало. Моря нет, Волга холодная, на два-три дня люди со всего мира не приедут.

Что людям надо, не только в Татарстане? Везде нужны работа с достойной зарплатой, хороший дом, мир на земле, чтобы не воровали чиновники, которые потом учат нас – как честно жить. Скажите, так не бывает? Власть, к сожалению, очень часто говорит одно, делает другое, думает третье. А ведь надо принимать одно правильное решение и делать его.

Я думаю, что, может быть, невозможно создать отдельную татарстанскую модель без участия российской модели? Или всем вместе хорошо жить – это мечта? Почему получается, что мы живем, как можем? Еще Некрасов писал: «Кому на Руси жить хорошо?» Сегодня шутят, что тем, кому хорошо, давно живут в Лондоне.

В России столетиями думают, как обустроить страну? А в это время в других странах люди уже живут и наслаждаются жизнью. Мы работаем, чтобы жить; а живем, чтобы работать. Неужели это и есть модель России одна для всех?»

Утяшева по профессии врач-акушер, недавно второй раз избрана депутатом Государственного Собрания Башкортостана, является руководителем наиболее приближенной к государству и влиятельной национально-культурной автономии татар Республики Башкортостан. Она мыслит и как врач, и как депутат, и как татарка, и как «государственница».

Не могу согласиться с ее мыслью о невозможности построения отдельно взятой республиканской модели. Ведь можно оторваться вперед от остальных, продвинуться в улучшении жизни, выделяться качеством работы, качеством товаров. Это лучше, чем равняться на последних, плохих и убогих. И, к сожалению, абсолютно верно ее предостережение о связи республиканской модели с федеральными нормами и обстоятельствами. Почему «к сожалению»? Потому что финансовые, экономические, технологические и транспортные схемы республики крепко связаны с общероссийской системой, а иногда и вовсе с определенной конторой или влиятельной личностью из федеральных структур. Хорошо, если влияние центра прогрессивное, усиливающее общефедеральное развитие.

«МИНТИМЕР ШАЙМИЕВ БИЛСЯ ЗА НАШИ САМОЛЕТЫ, ЗА ВКЛЮЧЕНИЕ ИХ В ПЛАНЫ ОТЕЧЕСТВЕННОГО АВИАПРОМА»

Можно ли забыть провал казанского самолетостроения? Кто разрушил отечественный авиапром? Скажете, что это сделали те же, кто демонтировал СССР? На самом деле Советский Союз покончил с собой, перегрев экономику военными затратами, строительством коммунизма и ограничениями народа от фонда потребления. Кто хоть немного интересуется экономикой Татарстана, вспомнит, как это было. Небольшой регион на Волге, посреди России – тоже авиационная держава. Здесь выпустили в годы войны 10 тысяч штурмовиков и истребителей. Потом еще выпускали мощнейшие стратегические бомбардировщики Ту-160. Такие самолеты испытывали казанские инженеры и летчики. Они родились в результате инженерной мысли специалистов, сотрудничества конструкторов и организаторов производства. Здесь работали Королев, Туполев, другие великие авиаконструкторы. Марка КАИ – бренд прогрессивной Казани.

Вы можете сказать, что инженеры и менеджеры Казани не могут справиться с выпуском и эксплуатацией пассажирского самолета. Но они помнят и победы, и гибель испытателей, летавших на сырых «изделиях».

Несколько лет шла тяжба вокруг производственных программ казанского авиазавода им. Горбунова. На самом высоком уровне решался вопрос размещения заказов на строительство самолетов и вообще развития отечественного авиастроения. Казанский авиационный завод нуждался в поддержке и федеральных заказах.

Журналисты были свидетелями, как первый президент Татарстана Минтимер Шаймиев бился за наши самолеты, за включение их в планы отечественного авиапрома. Иногда вопрос решался положительно, но потом под разными предлогами выбор склоняли в пользу зарубежных производителей. Уж слишком хорошими, надежными, экономичными и комфортабельными казались «Боинги». Государство покупало иностранную технику на сотни миллиардов рублей, а российская индустрия валялась на боку, хотя раньше самолетостроение лидировало. Этот спор продолжается до сих пор. Группа летчиков и космонавтов, героев России в своем обращении к президенту Владимиру Путину упоминает позицию Шаймиева и обращение Минниханова по поводу казанского авиазавода.

На него часто приезжали глава государства, министры, они обсуждали, прикидывали. Но часто принимались варианты, убийственные для отечественной промышленности. Как теперь выясняется, удушение отечественного авиастроения оборачивается трагическим исходом для пассажиров. Устраивает такая постановка вопроса?

ЯСНОСТЬ И НАДЕЖДА КАК СРЕДСТВО ОТ ДЕПРЕССИИ

Тяжело жить с неизвестностью перед каждым вылетом и приземлением. С осознанием беспомощности перед бардаком в отрасли и некомпетентностью лиц, причастных к полетам. Выводы напрашиваются сами – довели авиастроение, эксплуатацию самолетов до ручки, покупаем или берем в лизинг старые «Боинги» не только по возрасту, но по ухоженности. Давно известно, что кадры пилотов и командиров воздушных кораблей готовят редко, многие учебные заведения закрыты, потому что не хватает средств и самолетов для тренировок пилотов. Так обстоит почти везде. Одни авиакомпании держатся прилично, другие вылетают в трубу, закрываются, меняют хозяев. Многим приходится экономить на эксплуатации, на ремонте, они берут подержанные аппараты не от хорошей жизни.

Просто Казани не повезло, несчастье случилось именно здесь, именно сейчас. Симптомы массовой депрессии не остаются без внимания. Не только для исцеления душ, но для защиты своих контор, групповых интересов, что также понятно. Психологи работают не только с родственниками погибших.

На официальных пресс-конференциях и в отдельных комментариях специальные эксперты отмечают:

1. «Самолет был исправен». На что здравый смысл и обывательское сознание протестуют. Как можно по груде искореженного металла и пепла, а также по записям «черного ящика» установить исправную работу всех узлов, тяг, болтов и микрочипов самолета, когда невозможно выяснить, где чьи фрагменты? Тем более за пару дней. Как исправен, если он грохнулся? Человеческое сознание упрямо, оно больше доверяет своим глазам, ушам, своей интуиции. Но нет установленных и доказанных неисправностей. Дребезжание, болтанка при посадке по субъективному восприятию частного лица не служат основанием. Вот справка, вот подпись компетентного сотрудника, печать ремонтной службы. Он был исправен! Потому что он должен быть всегда исправен. Иначе не только тысячи сотрудников отрасли станут без вины виноватыми, окажутся под подозрением, а вся авиация, вся страна.

Он был исправен, иначе бы не полетел. Не было бы сертификата летной годности. Я тоже гоню прочь сомнения. Так и решим, раз и навсегда. Нет фактов о неисправности. Нет свидетелей, пассажиров, пилотов, очевидцев. Спокойствие не наступает.

2. Командир был отличным парнем. И второй пилот. Их учили хорошо. Они опытные. Переучивались, потом летали почти год, все было нормально. Внутренний голос подсказывает, что они были жертвой обстоятельств. Не спорю. Верю. Они же не могут спорить со мной. Даже если где-то не все было идеально. Я на их стороне. Хотя бы потому, что их застраховали на 100 тыс. рублей, и их родственники получат в 20 – 30 раз меньше, чем родня пассажиров. Но все субъективно.

3. Авиастроение сложилось так, как сложилось. Где Ту-214 и другие отечественные самолеты средней дальности? Они шумели, «жрали» много горючего. Их количество в сотни раз меньше, чем «Боингов-737». Конечно, разумнее было покупать «Боинги». Это безопаснее, комфортнее. Машины не будут чадить и гудеть над головами. Хочется внушить себе, что говорят верно. Дать себя обмануть. Но тяжело. Не укладывается в мозгу. Потому что, заплатив сотни миллиардов долларов за иностранные самолеты, мы просаживаем свою индустрию, свою страну, свой народ. Мы становимся страной, которая не может делать для себя самолеты. Если государство не может выпускать свои автомобили и свои самолеты, это уже совсем другое государство. Это третий мир. Без надежды на будущее. Надо смириться? Не всем дано? Так зачем дурить головы всякими громкими словами, призывами, рапортами? Государственно-партийным пиаром? Патриотизмом? Говорите как есть, и все встанет на место! Другого пути нет – только через работу над ошибками. Школьный урок арифметики и грамматики.

4. Авиапредприятие нормальное. Ну конечно. Менеджеры хорошие, стараются, строят планы, берут кредиты. Вполне может быть, что, если бы не этот досадный случай, глядишь, прорвались бы. И не исключено. Убеждайте дальше, если сможете убедить. Какие же у меня дополнительные варианты? Закрыть компанию и летать на рейсах других компаний? Перетащить авиапредприятие из Москвы, из другого региона, набрать других спецов? И все равно не поверю, что они будут давать гарантию абсолютной безопасности.

5. Остается что? Ошибка пилотов. Они хорошие. Их начальники правильные. Но летчики ошиблись. Чуть-чуть не хватило экстремального опыта. Дали бы выговор, уволили, понизили, если бы они были живы? Но в таком случае, если бы они и все остальные остались живыми, не было бы и вопро-

сов к ним. А так, назначить их крайними – удобно, безответно. Мерзко. И это тоже не гарантирует безопасность полетов, вот что паршиво.

Уважаемые МАК, производители, агентства, госкомиссия, нехорошая у вас миссия. Что бы вы ни сказали, не будет ощущения правды и правоты. Вы уж извините, ваша безупречная репутация всегда останется сомнительной.

Какой же выход? А он довольно ясный. Не допускать такого больше, не наступать на грабли. Сами разве не догадываетесь, где лежат грабли?

Дмитрий Медведев объяснил катастрофу тем, что большинство перевозчиков слабые, надо их укрупнять. Действительно, раньше при советской власти был один «Аэрофлот», а теперь летают 122 компании. Но раньше летали только на отечественных бортах, альтернативы, конкуренции не было. Маршруты и объемы были другие.

МАК просит не пиариться на фоне катастрофы. Это верно. Абсолютно! Слишком много версий, много заинтересованных сторон. В воскресенье в первые минуты после объявления сообщения о катастрофе по телевидению интернет завис на несколько минут. Потом появились сотни и тысячи сообщений, деталей, подробностей, версий. Это уже другое общество, где почти каждый человек стал информагентством и «экспертом».

Беда в привыкании к беспорядку. Вспомним Светлану Инякину – женщину, сидящую на скамье подсудимых по делу о затонувшем в июле 2011 года теплоходе «Булгария». Она сама и ответчица, и жертва развала системы речного флота. Жизнь «по-инякински» (так писали и о казанской авиакатастрофе). Значит, бардак, необъяснимый, хладнокровный, при огромных нарушениях распорядка, износ оборудования и «авось» царили на теплоходе «Булгария» накануне аварии. Параллели напрашиваются сразу, но все-таки это разные отрасли и разные ситуации. Очень надеюсь, что авиация не дошла до такого уровня неразберихи, какая бывает в работе многочисленных арендаторов, операторов, владельцев и экипажей речного флота.

ЧТО ЖЕ ПРОИЗОШЛО? И КАК БЫТЬ НАМ ДАЛЬШЕ?

Вопросы, пульсирующие в висках. Можно валить ответственность на любого участника перевозок. Заодно отвести подозрение от себя. Но не стоит. Ничего это не дает и ни в чем никого не убедит. Раз это случилось, значит все мы немножко виноваты. Кто-то больше, кто-то меньше. Потому что многое из второстепенных косяков – почти норма постсоветской действительности. И с ней нельзя мириться. Особенно с тем, что у великой державы нет своего авиапрома и убедительной и четкой эксплуатации воздушного флота. Нельзя было допустить направление огромного объема денег на закупку самолетов, при этом оставив свои производства в состоянии агонии, смирившись с тем, что страна не потянет свой авиапром. А там, глядишь, и автопром на подходе. Тоже ведь с конкурентоспособностью проблемы.

Это самый «верхний» уровень ответственности – сюда входят все наше общество и власть, которую выбирает народ, если выбирает. И законодательная, и исполнительная. И региональная. И корпоративное управление.

Суть не в том, чтобы кого-то назначить крайним, а в принятии мер для недопущения новых катастроф. В каждой отрасли, при всем уважении законов рынка, должны править не деньги, не только финансисты и менеджеры, а профессионалы в данной области. Недостаточно умения считать деньги. Иногда всесильный инструмент рынка становится беспомощным. Моцарт, Пушкин, Королев, хирург Федоров, испытатели «КАМАЗов», великолепные повара, строители, сильные журналисты, социологи, актеры незаменимы при всей виртуозности менеджеров и мошенников. И все мы не вправе терять свою самоидентификацию – принадлежность к своему времени, месту, отождествление с профессией, к стране, регионам, к родной семье и этносу, традициям и культуре.

Как раз сейчас наблюдаются признаки потери своего осознанного места в мире, безумные попытки смешать, подменить естественную ценность человека и его корней.

Самолет, потерявший на миг управляемость, может с огромной скоростью грохнуться в землю, не оставив понятных и точных объяснений.

Так и все общество. В условиях цифровых технологий и абсолютности, приоритета человеческого фактора это реальная перспектива. Сейчас мы живем в стране, где народ терпит себя и своих правителей настолько, что сам избирает в парламент партию Владимира Жириновского, Елену Мизулину и ее идею внедрения статуса православия в Конституцию другими проектами, депутатов и сенаторов с огромными капиталами сомнительного происхождения, кормит аналогичных чиновников. Пока нам не до самолетов, теплоходов и дорог-убийц. Конкурировать с нами может крохотная Латвия с падающей крышей и почти с полусотней жертв. Дурное наследие общей в прошлом страны еще живо. Лучше бы цепляться за лучшие традиции. И вспомнить, где мы, кто мы и когда живем.

Председатель Самарской Губернской Думы Виктор Федорович Сазонов у самарских татар пользуется особым признанием. Этому способствуют не только его профессионализм законотворца, но и такие качества, как открытость и отзывчивость. Виктор Федорович – всегда желанный кунак на татарских национальных мероприятиях, которые, несмотря на свой плотный рабочий график, он старается не пропускать. Безусловно, такое внимание со стороны спикера Губернской Думы расценивается самарскими татарами как знак особого уважения и доверия к нашему народу. Вот и на этот раз Виктор Федорович не оставил без внимания обращение журнала «Самар татарлары» об интервью и согласился ответить на наши вопросы. Мы попросили его подвести политические итоги уходящего года и рассказать о реализации в нашей области Стратегии государственной национальной политики, принятой руководством страны год назад.

Данияр САЙФИЕВ

Виктор САЗОНОВ:
МЫ – РАЗНЫЕ, НО ЕДИНЫ В СТРЕМЛЕНИИ ЖИТЬ В МИРЕ И ДРУЖБЕ

– Виктор Федорович, какие, на Ваш взгляд, наиболее значительные политические события произошли в Самарской области в 2013 году?

– Главным политическим событием года стали сентябрьские выборы глав и депутатов муниципальных образований. Это была убедительная победа социально-экономического курса Губернатора Самарской области Николая Ивановича Меркушкина, второй год реализуемого на территории региона.

Стратегия и тактика выборов определялась принципиальной позицией Губернатора. Эта позиция твердая и решительная – в регионе и в муниципалитетах необходимо навести порядок, сделать жизнь людей лучше. При этом акцент был смещен с «раскрутки» политических технологий на конкретную работу с людьми и решение проблем, копившихся годами. Николай Иванович взял на себя персональную ответственность за решение наиболее острых проблем муниципальных образований.

Люди позитивно оценили изменения, которые произошли на территории городов и сёл, в которых они проживают. И в итоге выборы показали безусловное доверие населения к власти в целом.

Губернатору удалось также сменить неэффективно работавшую в ряде муниципалитетов власть и сформировать новую, эффективную команду настоящих профессионалов. Эта команда демонстрирует постоянную нацеленность на достижение положительных конечных результатов. Были выработаны комплексные стратегии для решения самых сложных социально-экономических проблем Самарской области. Взят жесткий курс на наведение порядка в расходовании бюджетных средств. Органы власти всех уровней стали работать более эффективно, с повышенной ответственностью за результаты своей деятельности.

Во многом эти факторы повысили инвестиционную привлекательность региона, в результате чего в Самарской области началась реализация ряда крупных инфраструктурных проектов.

Наиболее значимые социально-экономические проекты, которые определят развитие региона на ближайшее десятилетие, – это создание Особой экономической зоны промышленно-производственного типа в Ставропольском районе и проект в области информационных технологий и инноваций «Жигулевская долина» в Тольятти. Оба проекта получили активную поддержку на федеральном уровне. И в целом создается Самарско-Тольяттинская экономическая агломерация, которая станет пилотной для развития агломераций в России.

У нас в регионе успешно ведут свой бизнес инвесторы из более чем 100 стран мира. Среди них такие транснациональные корпорации, как «Алкоа», «Рено», «Дженерал моторс», «Сименс», «Икеа» и другие.

Реализуются Комплексные инвестиционные планы развития монопрофильных городов Тольятти, Октябрьск, Похвистнево, Чапаевск. Началась разработка Комплексной программы развития Самарской области.

В агропромышленной сфере создается единый селекционно-племенной центр. Идет также работа над созданием единого комплекса из трех птицефабрик – Подбельской, Кротовской и в Сергиевском районе.

В сфере культуры и спорта в этом году введен в строй спортивный комплекс «Лада-Арена» в Тольятти, готовится строительство комплекса объектов чемпионата мира по футболу.

– Виктор Федорович, каковы итоги работы Самарской Губернской Думы в 2013 году?

– Прежде всего, хочу отметить, что вся деятельность областного парламента в уходящем году была направлена на реализацию Послания Президента России и Послания Губернатора Самарской области. При этом главными приоритетами в работе депутатов Самарской Губернской Думы

были и остаются публичность, гласность, открытый диалог с гражданским обществом и всемерное повышение качества законотворческого процесса.

В 2013 году Самарская Губернская Дума приняла 115 Законов Самарской области. Этому предшествовала большая предварительная работа. Состоялось около 130 заседаний профильных комитетов Думы. Прошло 18 заседаний «круглых столов» и думских слушаний, более 50 заседаний общественных комиссий. Именно здесь и сформировались окончательные тексты новых областных законов.

Наиболее важные и социально значимые из них – это законы: «О системе капитального ремонта общего имущества в многоквартирных домах, расположенных на территории Самарской области», «Об охране здоровья населения Самарской области от воздействия окружающего табачного дыма и последствий потребления табака», «О государственной поддержке граждан, имеющих детей», «Об обеспечении автотранспортными средствами детей-инвалидов и инвалидов с детства» и другие. В два последних закона внесены важные изменения – об усилении мер материальной поддержки семей с детьми и об изменении технических характеристик базового автомобиля, предоставляемого льготным категориям населения.

И, конечно же, венцом законотворческой деятельности депутатского корпуса стало принятие Закона Самарской области «Об областном бюджете на 2014 год и на плановый период 2015 и 2016 годов».

– Как складывалась и чем завершилась работа над бюджетом Самарской области на следующий год?

– Хочу подчеркнуть, что принятие бюджета Самарской области на 2014 год стало особо важным результатом большой совместной работы областных депутатов и областного Правительства. Важно отметить при этом четкое понимание главных целей бюджетной политики Самарской области, проявленное депутатским корпусом. Профильные комитеты Думы совместно с отраслевыми министерствами Правительства Самарской области провели большую работу по детальному рассмотрению законопроекта о бюджете на 2014 год.

Всего поступило более 215 поправок и предложений. По итогам рассмотрения были учтены полностью или частично 44 поправки. Еще 157 поправок внесены в лист ожидания и будут рассмотрены в ходе исполнения бюджета в 2014 году.

Хочу отметить, что это, в первую очередь, социально важные поправки, направленные на повышение уровня жизни людей. И это – общая стратегия Правительства Самарской области и депутатского корпуса Губернской Думы. В итоге бюджет стал предельно социально ориентированным. На социальную политику, здравоохранение и образование предусмотрено около 60% всех бюджетных расходов.

В целом доходы областного бюджета в 2014 году планируются в размере 126 миллиардов 46 миллионов рублей, общий объем расходов – 134 миллиарда 590 миллионов рублей.

– Год назад руководство нашей страны приняло Стратегию государственной национальной политики до 2025 года. Как идет процесс развития национальных отношений в Самарской области?

– Сегодня на Самарской земле, расположенной в самом сердце России, живут и трудятся люди более 150 наций и народностей. Среди них около 200 тысяч мусульман – татар, башкир, народов Северного Кавказа. И все они уважительно относятся к другим народам-соседям, населяющим Самарскую область.

Большая заслуга в стабилизации общественно-политической ситуации принадлежит православному и мусульманскому духовенству, а также простым верующим двух наших великих религий. Поэтому, я уверен, наши общие нравственные и духовные ценности – как это и было во все времена – будут способствовать дальнейшему укреплению дружбы между всеми народами Самарского края.

Сама логика истории учит нас тому, что нет великих и малых народов. И мы снова приходим к одному простому выводу. Все мы – разные, но едины в стремлении жить в мире и дружбе, гармонии и согласии. Радует и то, что каждый народ, бережно храня и передавая из поколения в поколение свои традиции, привносит в общий многонациональный букет нашей губернии элементы своей неповторимой культуры.

Сегодня общественную жизнь региона невозможно представить без широкого пласта татарского национально-культурного наследия. Праздники и фестивали татарской общественности стали не только хорошей традицией, но и символом единения народов, проживающих на территории Самарской области.

Хочу подчеркнуть, что Самарская Губернская Дума с первых дней своего существования взвешенно и ответственно подходит к решению национальных вопросов. Областной парламент принял и реализует ряд областных целевых программ в национально-культурной сфере. При профильном комитете Губернской Думы действует общественная комиссия по работе с национальными общественными организациями. Члены комиссии всегда готовы рассмотреть любую просьбу или предложение, оказать помощь по вопросам, поступающим от национальных общественных организаций.

– Виктор Федорович, что бы Вы хотели пожелать читателям нашего журнала в канун Нового года?

– Прежде всего, хочу сердечно поздравить с наступающим новым, 2014, годом и читателей журнала «Самарские татары», и всех жителей многонациональной Самарской области!

Хочу искренне пожелать всем вам и вашим семьям здоровья и счастья, стабильности и благополучия, мира, любви и согласия!

Пусть сбудутся все ваши желания и реализуются все планы! С Новым годом, дорогие друзья!

НИЧТО НЕ НОВО ПОД ЛУНОЙ?

Образование – первый шаг на пути к свободе.

Гаяз Исхаки

Статья Шамиля Галимова «Европейскую науку... при непременном сохранении самобытности», опубликованная в прошлом номере журнала «Самар татарлары», навеяло грустные мысли о современном состоянии нашего национального образования, создающего серьезные угрозы, в первую очередь, сохранению языка, как основе идентичности любой нации.

Ирек РАУФОВ

У татар есть присказка: *«Теле булмаса, карга күтәреп китәр иде»*, что в переводе звучит: *"Кто без языка, того ворона унесет".* И если нас все еще "не унесла ворона", то этим мы обязаны исключительно подвижничеству целой плеяды татарских просветителей. На ниве сохранения и развития языка, как первоосновы самого существования нации, неустанно трудились выдающиеся татарские мыслители, педагоги и общественные деятели. Во главу угла все они ставили необходимость школьного и дальнейшего обучения юношества на родном языке. Сподвижник выдающегося татарского просветителя Ш. Марджани Х. Фаизханов еще в 60-х годах XIX столетия выдвинул проект «Ислахи мадарис» («Школьная реформа»), предусматривающего открытие в Казани высшего учебного заведения для татар. Ш. Марджани предлагал устранить из программ медресе схоластические курсы и вести в них преподавание Корана и Хадисов, истории ислама, светских наук и русского языка. Он убеждал современников, что организация и методика преподавания должна строиться по европейскому образцу. Таким образом, у татар наряду с конфессиональными школами стала складываться и национальная общеобразовательная школа с преподаванием на родном языке. Такого в России до этого не было. Развитие татарского и вообще «инородческого» образования и просвещения вызывало большую настороженность и тревогу самодержавия, понимавшего, что образованность наций подвигнет их на активизацию общественной жизни, укреплению национального самосознания.

Официальная пропаганда настойчиво вбивала в сознание людей миф о якобы поголовной безграмотности татар в царской России. Миф оказался стойким, его отголоски порой раздаются и сейчас: «Вот мы, мол, научили вас читать и писать!» А на самом деле даже в самых глубинных татарских селеньях все (!) татарские мальчики и девочки с детства обучались чтению и письму, познавали основы своей веры. Известный этнограф К.Фукс в 1844 году писал: «Татарин, не умеющий читать и писать, презирается своими земляками и, как гражданин, не пользуется уважением других. По сему-то всякий отец старается, как можно раньше записать своих детей в училище, где они научились бы, по крайней мере, читать, писать и узнали начала своей религии… Этот народ более образованный, нежели некоторые, даже европейские». В подтверждение его слов приведу и высказывание его современника, исследователя М.Лаптева: «Вообще первая ступень образования – грамотность достаточно распространена между татарами, мало найдется даже женщин, которые бы не умели читать и писать».

Основанием для рассуждений о безграмотности татар могло служить то, что татарская письменность до революции была построена на основе арабской графики. Но ведь, следуя такой логике, надо приписать к «неграмотным» весь мир, который не пользуется кириллицей. А между тем, еще в 1802 году заработала первая татарская типография, основанная купцом Бурнашевым. Татарская издательская сеть расширялась из года в год. Увидели свет «Татарская грамматика» и «Хрестоматия» известного просветителя XIX века Ибрагима Халфина, выходили словари, литературные сочинения современников, учебники. На рубеже XIX – XX вв. стали издаваться газеты и журналы. С 1807-го по 1855 год только в Казани было издано 577 татарских книг на арабской графике тиражом 2400-4200 экз. каждая. И это были не только книги религиозно-духовного содержания, большую их часть составляла светская литература. Татарское население, татарские школы ежегодно получали десятки тысяч печатных книг.

Медресе, которые открывались практически при каждой мечети, в отличие от церковно-приходских школ, содержались ***исключительно*** на мирские деньги, не получая даже ломаного гроша из государственной казны.

Поворотным и поистине революционным в деле национального просвещения стали новометодные школы, у истоков создания которых стоял выдающийся татарский просветитель Исмаил Гаспринский. Новые школы не просто учили детей и юношество читать и писать, но уже давали достаточно широкое образование, приближенное к мировым стандартам. Национальная школа продолжала развиваться, как и прежде, опираясь лишь на внутренние ресурсы татарской общины, что вызывало серьезную озабоченность властей, которые всеми силами стремились не допустить единения тюркских народов, ограничить их доступ к общественной и политической жизни. На новометодные школы ополчилось реакционное мусульманское духовенство, обретя в этом деле союзников в лице православных церковников и представителей власти. Министерство просвещения изобрело «противовес»

новометодной татарской школе в виде русско-татарских и русско-башкирских школ. Это было слегка завуалированным продолжением государственной политики, направленной на русификацию наций, взамен полностью дискредитировавшей себя насильственной христианизации.

Была выдвинута и идея открытия школы для мусульман с помощью налогов с земств. По вопросу о помощи земства мнения разделились. Так, Ризаэдин Фахретдин поддержал решение о помощи земств, он писал что «нет преграды, чтобы брать помощь из казны земств для татарских национальных и религиозных школ, однако, возможность брать средства в необходимом количестве – это иллюзия». Выходившая в Петербурге татарская газета «Дума» отмечала, что «хотя казанские татары в земскую и городскую управу платят огромные налоги, за исключением миссионерских школ, на дело просвещения татар не расходуется ни ломаного гроша».

Русификация «инородцев» оставалась главной задачей православных миссионеров. Больше остальных преуспел в этом деле Н.И. Ильминский (1822 — 1891), черносотенный «миссионер», выработавший специальную систему национального угнетения и обрусительской политики среди колониальных народов царской России, в первую очередь среди народов Поволжья и Сибири, соратник и близкий друг Победоносцева, крайний монархист и реакционер. «Система» Ильминского

Шигабутдин Марджани (1818-1889)

заключалась в организованном насаждении христианства, крещении «инородцев», систематическом внедрении в колониях русского языка и великодержавной христианско-монархической идеологии, в создании специальных школ для крещеных «инородцев», откуда должны были выйти принадлежащие к коренному национальному населению кадры верных царю и России полупопов-полуучителей. (Источник: http://www.bonaen.ru/i/ilminskiy-nikolay-ivanovich).

Его верный ученик и последователь епископ Мамадышский Андрей (в миру князь А.А. Ухтомский), ведавший инородческими приходами и миссионерской деятельностью, 17 января 1908 года направил Петру Столыпину докладную записку, в которой с нескрываемой тревогой писал: «Завоевание

Гаяз Исхаки (1887-1954)

татарами-магометанами Казанского и всего Прикамского края происходит на наших глазах тихо, мирно, постепенно, но твердо и неуклонно».

В верхах быстро отреагировали на предостережение епископа. Столыпин выступил в Совете министров с докладом «О мерах противодействия панисламистскому и пантуранскому влиянию среди мусульманского населения». Затем последовало несколько «особых совещаний», направленных на широкомасштабное подавление национальной культуры и, в первую очередь, новометодных мектебов и медресе. Борьба с национальной школой, таким образом, была введена в ранг государственной политики.

Царское правительство старалось всячески пресечь культурные и духовные связи между различными тюркскими народами, тем самым ослабить их единение. Мусульмане же требовали

Садри Максуди (1878-1957)

свободы открытия общеобразовательных и духовных школ всех разрядов по программам, установленным самими мусульманами, со свободой преподавания на родном языке, с правом приглашения в качестве преподавателей и не российскоподданных.

В 1906 году состоялся 3-й Всероссийский мусульманский съезд, определивший концепцию реформы образования, предусматривающую автономию нации в делах просвещения. Предлагали открыть в каждом татарском селе начальные школы с преподаванием на родном языке. Депутат 2-й Государственной думы Садри Максуди выдвинул требования о том, что во всех школах, где учатся дети мусульман, их религия и родной язык должны преподаваться в обязательном порядке; в школах для мусульман преподавание всех предметов, кроме русского языка, должны вестись на родном языке учащихся.

Чтобы яснее представить отношение государства к так называемому «инородческому» образованию, стоит привести выдержки из выступления депутата Думы социал-демократа Г.А.Алексинского 22 марта 1907 года. ***«Мусульманские общества возбудили вопрос о том, чтобы государство давало им вспомоществование на устройство своих школ, на что один из крупных российских чиновников ответил в официальном документе: «Желание мусульманских обществ исходит из того соображения, что мусульмане несут те же самые государственные налоги, что и прочее население империи, и поэтому государственная касса должна уделять известные, необходимые средства***

на образование мусульманского юношества; но в данном случае мусульмане заблуждаются, будто они вносят в государственную кассу сумму, равную пропорционально контингенту христианского населения. Мусульмане вследствие канонических предписаний не употребляют спиртных напитков, что, разумеется, ни один христианин не ставил и не поставит им в какой-нибудь моральный недочет. Тем не менее в общенародной экономии мусульманами сберегается до 70 000 000 р. Государственной кассе совершенно безразлично, вследствие каких побуждений плательщиков она недополучает тех или иных сумм. Государственной кассе лишь необходимо сообразовать свои платежи с суммами получений. Сообразуясь с такой необходимостью, государственная касса поступила бы в высшей мере неосторожно, если бы, недополучая с мусульманского населения 10000000 р., расходовала бы в то же время суммы, получаемыми с крестьянского населения на нужды мусульманства»...

Государственные соображения, резюмирует Г.А.Алексинский, сводятся к следующему: ***«если ты пьешь много водки и приносишь государству доход, то ты вправе получить 7,3 к. на твою душу, на народное образование. Если же тебе Аллах и Коран воспрещают пить водку, то тогда уж не рассчитывай на субсидию государства на образование твоих детей».*** (Государственная Дума. Второй созыв. Стенографические отчеты. 1907 год. Сессия вторая. Т. 1. СПб., 1907. С.951- 952).

Глас вопиющего в пустыне! Государство не сменило и не собиралось менять свою политику по отношению образования мусульман России. Садри Максуди еще не раз поднимал вопросы инородческого просвещения. Приведем выдержки из его выступления в III-Думе 12 мая 1911 г.

«...во всех сметах неземских губерний есть особый параграф расходов, озаглавленный «пособием церковно-приходским школам», между тем «...большинство неземских губерний, это – губернии инородческие, инославные. Следовательно, суммы земские собираются со всего населения – как с православного, так и инославного. Я считаю, господа, расходование таких крупных сумм на нужды только православного населения несправедливым с экономической точки зрения. Мы, представители инославных, не можем не протестовать против такого расходования земских сумм. Во всех земских губерниях, господа, мусульмане всегда встречают отрицательное отношение, когда они обращаются в земские собрания с ходатайством об открытии школы, о каком-нибудь пособии мусульманским учреждениям. Из общих земских сумм мусульманам или ничего не остается или остаются гроши, пора это прекратить» (Государственная Дума. Третий созыв. Стенографические отчеты. 1911 г. Сессия четвертая. Ч.Ш. СПб., 1911. С.4237).

Даже в такой обстановке государственного противодействия татарская национальная система образования продолжала развиваться в прогрессивном направлении, к 1913 году в Казанской губернии действовали 967 татарских школ и медресе, в их программу была включена грамматика татарского языка.

Для обсуждения вопросов инородческого образования в мае 1916 года в Уфе был созван земский съезд, на котором были подвергнуты критике земская и правительственная школы. Ставилась задача при содействии благотворительных обществ всемерно развивать татарскую общеобразовательную школу с преподаванием на родном языке.

Выдающийся татарский просветитель Закир Кадыйри писал: ***«Чтобы сохранить национальное понятие и собственное «я», надо учить на родном языке не только в начальной школе, но и в средних и высших учебных заведениях. Этого не было прежде, но надо ввести сейчас. И это должен сделать народ. Вместе с этим, доминирующая русская нация обязана дать возможность учить нашу молодежь в различных учебных заведениях родному языку... Значение обучения на родном языке возрастает. Эта цель надолго останется нашим идеалом».***

26 апреля, в день родного языка, ученики школы «Яктылык» г.Самара

ГДЕ ВИТАЕТ ДУХ ИЛЬМИНСКОГО?

Наверное, не было бы необходимости совершать столь пространный экскурс в историю становления и развития татарской национальной школы с преподаванием на родном языке, если бы эта проблема потеряла актуальность в наши дни. Вопрос сохранения языка – это вопрос сохранения нации. И любое движение одних в сторону ущемления права языка на существование вызывает бурную реакцию и противодействие других.

Хотя, о чем могут быть споры? Есть же статья 26 Конституции РФ, которая гласит: ***«Каждый имеет право на пользование родным языком, на свободный выбор языка общения, вос-***

питания, обучения и творчества», приняты законы о языках народов РФ, об образовании… Чего проще: исполняй законы и живи и радуйся…

Но мы порой забываем, что живем в стране, где подзаконные акты начисто попирают конституционные установки. Об этом с трибуны Всемирного Конгресса татар говорил мой друг, тогда еще первый заместитель председателя исполкома ВКТ Рамис Сафин:

«Несколько лет назад Министерство образования и науки РФ вместо национальной школы ввело понятие «школа с этнокультурным компонентом». Мы наивно полагали, что изменение названия не отразится на сути национальной школы. А когда Государственная Дума Российской Федерации убрала из Закона об образовании понятие «национально- региональный компонент», стало понятно, что все это было придумано только с одной целью - окончательно развалить национальную школу.

Да, при всех недостатках тоталитарного режима, советская система образования считалась одной из лучших в мире. Она позволяла стране держать передовые позиции по многим направлениям научных исследований и разработок. Её составной частью была национальная школа, которой мы по праву гордились. Она цементировала наше общество, способствовала взаимопониманию народов, к взаимопроникновению их культур. Чем же она не угодила современным реформаторам образования, которые в последние годы целенаправленно проводят линию на разрушение национальной школы?»

Для полноты характеристики сложившейся ситуации приведу еще и выдержки из доклада М. Шаймиева на совещании Министерства образования Российской Федерации: ***«Ситуация с преподаванием на родном языке меняется еще больше не в лучшую сторону, к сожалению. Я говорю в данном случае о татарском языке… На этом фоне в конце 2007 года произошло событие, которое вызвало серьезную настороженность и недоумение, по большому счету как у нас, так и в других регионах, республиках: был принят Федеральный закон №309, фактически отменивший законодательную гарантию сохранения и развития национальных языков и культур. По сути, из законодательства оказались изъяты и переведены в нормативную плоскость важнейшие положения, при отсутствии которых практически невозможной становится реализация субъектами их прав, предоставленных законами Российской Федерации «Об образовании» и «О языках народов Российской Федерации». Видимо, кому-то показалось, что языки народов Российской Федерации недостаточно быстро исчезают. Значит, решили ускорить, кому-то хочется ускорить это процесс. Родной язык не выбирают, с ним рождаются. Это язык мамы. А мама у каждого человека любой национальности единственная… По сути, сегодня законодательные нормы подменяются рекомендательными письмами департамента Министерства образования и науки Российской Федерации, а также предложениями различных экспертных групп».***

Но вот недавно прочитал сообщение о заседании Экспертного совета Комитета Госдумы РФ по делам национальностей по вопросам языковой политики, которое прошло в Москве 9 ноября. Члены совета приняли ряд рекомендаций, изложенных в обращении к председателю Комитета **Гаджимету Сафаралиеву.** Среди них есть и такое:

- отнести государственные языки республик в системе школьного образования к дополнительному образованию с изучением их на добровольной основе;

Экспертные рекомендации у нас обычно впоследствии принимают силу закона. По поводу этой рекомендации скажу одно: Дожили! Дополнительное – значит платное. Добровольное – значит никакое. Похоже, что в здании, где заседали эксперты, витал дух Ильминского…

А вот еще один образчик чиновнического рвения (отнюдь не радения!) Министерство связи и массовых коммуникаций РФ усмотрело угрозу межнациональным отношениям в России со стороны тех, кто создает и поддерживает интернет-сайты на языках народов РФ. Об этом говорится в официальном письме за подписью заместителя министра **Ильи Массуха,** которое поступило в организационный комитет конференции «Языки меньшинств в компьютерных технологиях: опыт, задачи и перспективы». Заместитель министра признает, что «создание иных информационных ресурсов и информационных систем на других языках народностей РФ законодательством РФ не ограничивается». И делает удивительный кульбит: «если такие ресурсы не являются образовательными, несут в себе угрозу появлению разобщенности народов РФ и может быть использовано для создания сайтов экстремистской направленности».

Как видим, простор для чиновничеcкого радения безграничен. Вот и поговори с такими о национальных школах, языках. Тут и экстремизм «пришить» могут…

ОНЫТЫЛМАС МӘГЪРИФӘТЧЕ

1930 елда Ульяновск шәһәрендә татар педагогия техникумы ачылды. Өлкә җитәкчеләре бу уку йорты өчен язучы И.А. Гончаровның өч катлы өен сайлаганнар. Училищеның директоры итеп А.Х. Казаков билгеләнә, ә завуч вазифасын Пенза шәһәре педучилищесында эшләгән, анда сигез ел тәҗрибә туплаган Хәмзә Йосып улы Долотказинга йөклиләр.

Минзакир НУРЕТДИНОВ

Долотказин Хәмзә Йосып улы 1890 елда Пенза губернасы, Инсар өязе, Зур Аклан авылында крестьян гаиләсендә туа. Хәзер - Мордовия республикасы. Хәмзә 1898-1907 елларда татар урта мәктәбендә укый. 1907 елда аны Уфа шәһәренең данлыклы “Галия” мәдрәсәсенә кабул итәләр. Ул елны мәдрәсәдә җәдитчелек (гарәпчәдән тәрҗемәсе яңа) киң тарала. Җәдитчеләр тормыштагы торгынлыкны тәнкыйть итәләр. Халык кайгысын кайгыртып, караңгылыктан чыгу юлларын күрсәтәләр. Мәдрәсә уку планында дөньяви предметлар белән тулыландыру мәсьәләсен күтәреп чыгалар. Укытуда схоластикадан алынуга басым ясыйлар.

1913 елда шәкертләр забастовка күтәрәләр. Аның белән комитет рәисе Долотказин җитәкчелек итә. Мәдрәсәдән 64 шәкерт куыла. Алар арасында чыгарылыш сыйныфында укыган Долотказин да була.

1913-1916 елларда Хәмзә өч айлык башлангыч мәктәп укытучылары әзерләү курсларында укый. Мөгаллим исеме алган егетне Усра өязенең земствосы каршындагы мәктәпнең мөдире итеп билгелиләр. Долотказин өяз җитәкчеләре каршында яңа мәктәп төзү мәсьәләсен күтәреп чыга. Проблем озакка сузылмыйча, уңай хәл ителә. Авыл халкы Хәмзә Йосып улына рәхмәт белдерә.

1917 елның гыйнвар аенда егет шинел кия. Оренбург шәһәрендәге пехота полкында хезмәт итә. Февраль революциясеннән соң, Долотказинны полк солдатлары депутатларының комитет әгъзасы итеп сайлыйлар. Ул, полк мәктәбенең укытучысы буларак, солдатларны укырга, язарга өйрәтә.

1917 елның августында Хәмзә үз авылына кайта. Долотказин Октябрь революциясен туган авылында каршы ала. Анда китапханә ача. Авылдашлары каршында сәяси темаларга чыгышлар ясый.

1918 елның мартында яңадан Уфага әйләнеп килә. Мөгаллим хезмәтенә җене кагылган шәхеснең миен өзлексез бер уй бораулый: педагогия институтында уку һәм югары белем алу.

Ниһаять, милләттәшебез максатына ирешә: югарыда күрсәтелгән елның сентябрендә Уфа педагогия институтының бусагасын атлап керә.

1919-1922 елларда Уфа шәһәрендә совет гаскәрләре һәм аклар арасында сугыш бара. Колчак гаскәрләре Долотказинны кулга алалар. Гаепләү өчен сәбәп булмавы ачыклана. Студентны азат итәләр.

1922 елда тырыш егет институтны тәмамлый. Ул урта мәктәп биология укытучысы исеме ала. Авылда дипломлы мөгаллимне җылы каршы алалар.

Июльдә Пенза республикасының беренче партия секретаре мөгаллим белән күрешә һәм аңа татар педагогия техникумының мөдире итеп билгеләнүе турында белдерә. Республиканың татар мәктәпләрендә латин графикасыннан рус азбукасына күчү процессын тизләтергә куша. Долотказин секретарьга шундый җаваплы вазифаны ышандыру өчен рәхмәт әйтә. Милләттәшебез бу гамәлне 1930 елга кадәр үти.

1930 елда Пенза татар педагогия техникумында сигез ел эшләп, шактый

бай тәҗрибә туплаган шәхесне Ульяновск татар педагогия техникумына күчерәләр. Анда ул завуч булып эшли. Биология дәресләрен алып бара.

Җәмгыять эшендә актив катнаша.

1937 елда Долтказинны педтехникум директоры итеп билгелиләр.

1941 елның 22 июнендә фашист Германиясе, сугыш игълан итмичә, Советлар Союзы чиген басып керә.

Илебездә Бөек Ватан сугышы башлана.

Август аенда дошман гаскәрләре Мәскәүгә якынлаша. Министрыкларны башка шәһәрләргә күчерәләр.

Советлар Союзы хокүмәте «Диңгез флоты» министрлыгын Ульяновск шәһәренә күчерү турында карар кабул итә. Ульяновск өлкәсе җитәкчеләре министрлыкны татар педагогия училищесына урнаштылар.

Куйбышев өлкәсе җитәкчеләре татар педагогия училищесын Камышлы авылында кабул итәләр. Уку йорты Камышлы татар педагогия училищесы статусы ала. Камышлыда да директор вазифасын Долотказин үти.

Хәмзә Йосып улы училищеда замана таләпләренә җавап бирердәй башлангыч мәктәп укытучылары әзерләп торган методистлар коллективы туплый. Шулардан рус теле белгечләре, Россиянең атказанган укытучылар - Копылова З.Х., Макарова Н.Г., Коновалова А.Г., тарих галиме Акчурин А.З., педагогика, психология белгечләре Ганиева С.И., Хәсәнова С.М., химик һәм географ Минһаҗев И.Ф., физик Копылов А.П., математиклар Гулыманова А.Я., Җәббаров С.Х. һәм башкалар.

Студентлар Хәмзә Йосып улы белән күчеп килгән укытучыларны җылы искә алдылар һәм алалар. Болар Субаевлар гаиләсеннән татар теле белгече Абдулла Насретдин улы, биолог Әсма Хәмидулла кызы, татар һәм рус теле мөгаллимәсе Фәридә Абдулла кызы, Әбдерәшитовлардан татар теле методисты Сылу Галим кызы, тарих белгече Зиннәт Сафи улы. Соңгылары Муса Җәлил белән таныш була. Алар Оренбургта бергә укыганнар.

Камышлы педучилищесын Долотказин Х.Й. җитәкләгән елларда 2000 студент тәмамлый. Алар Куйбышев (Самар), Ульяновск, Пенза өлкәләренең татар мәктәпләрендә укыталар.

Камышлы татар педагогия училищесында укыган студентлар тирән белем алалар, башлангыч мәктәп укытучысының психикасын үзләштерәләр, отышлы методлар, алымнарны үз итәләр, практикада кулланалар.

Шенталы районының Денис авылы егете Нигъмәтуллин Сәлимҗан 1944 елда алты айлык педагогик курсларда укый, 1948 ел Камышлы татар педагогия училищесын тәмамлый, туган авылында башлангыч сыйныфларда укыта, Казан педагогия институтында укый, аны уңышлы тәмамлый, рус теле укыта, үзе белем алган мәктәптә директор вазифасын үти, җиде ел район мәгариф бүлеге мөдире булып эшли.

Ульяновск өлкәсе, Карсун районыннан Борһанов Бари да Камышлы педагогия училищесын тәмамлый, читтән торып Казан педагогия институтының рус теле һәм әдәбияты факультетында укый, аны вакытында тәмамлый, урта мәктәптә укыта. Карсун районының мәгариф бүлегенең мөдире булып эшли. Аңа, мәгариф системасында ирешелгән уңышлары өчен, Россиянең атказанган укытучысы иseме бирәләр.

Камышлы районы яшьләренең күпчелеге мәгариф чыныкканлыкны үзләренең педагогия училищесында алдылар. Күпләргә таныш Гайшә апа Шәфигуллина Камышлы педагогия училищесының базовый мәктәбендә эшләде. Аның кызлары Фәнүзә, Әлфия, Фәния Камышлы татар педагогия училищесында укыдылар. Фәнүзә, училищены тәмамлагач, урта мәктәпнең башлангыч сыйныфларында укытты. Әлфия педагогия институтын тәмамлады, тарих белгече. Фәния тарих фәннәре кандидаты, доцент. Педучилищеда апалы-сеңелле Фәридә, Нәсимә Әхмәтҗановалар укыдылар. Алар да югары белем алдылар.

Камышлы татар педагогия училищесын тәмамлаучылар "Мәгариф отличнигы", "Өлкән укытучы", "Атказанган укытучы" исемнәренә ия булдылар, грамоталар, дипломнар белән бүләкләнделәр.

Долотказин "1941-1945 елларда данлыклы хезмәт күрсәткәне өчен" медале, "В.И. Ленинның тууына 100 еллык юбилее" медале, күп санлы мактау грамоталары белән бүләкләнә.

Долотказин Х.Й. Камышлы авылында 38 ел яшәде. Аның өчен Сок елгасының уң як ярында шаулап үсә торган каеннар, күзен кызарып пешкән чияләр, татлы җир җиләге якын иде. Хәмзә Йосып улы Камышлы авылын кече ватаны итеп санады.

Камышлы халкы танылган мәгърифәтчене сагынып искә ала.

АРУ-ТАЛУ БЕЛМӘС УКЫТУЧЫ АПА

Ана теле укытучысы... Нинди матур, күңелгә якын сүзләр! Ә укытучы мөлаем йөзле, ягымлы, йомшак телле, гадел дә булса, бу инде икеләтә күркәм.

Миләүшә ГАЗИМОВА

Самарның “Яктылык” мәктәбендә татар теле дәресләреннән белем бирүче, югары категорияле укытучы Әхмәтзыя кызы Нурзидә Фәйзуллина нәкъ шундыйлардан.

Нурзидә апа кешеләрне тиз арада үзенә җәлеп итүе белән аерылып тора. Аның нурлы күзләре, эчкерсез елмаюы, тирән акылга ия булуы тирә-юнендәгеләргә тирән тәэсир итә. Нурзидә апа белән танышкач, аның якты образын күңел түренә салып куясың.

Әйе, чыннан да, аны күпләр ярата. Ә бар кешегә дә беркайчан да ярап бетеп булмый. Иң мөһиме - укытучы апа булып, аны укучылары ярата.

Тормышта күзәтелгән нәрсә: кечкенәдән нужа күреп үскән һәм күп авырлыклар кичергән кешеләр, гадәттә, миһербанлы, гадел, кешелекле, саф күңелле, башкаларга карата ихтирамлы булалар. Нурзидә апа белән аның озын гомере турында сөйләшеп утыргач, бу ханымның да ни өчен шушындый сыйфатларга ия булуына төшендем. Ул кичергән авырлыклардан биек тау өелер иде. Әтисез калу, матди яктан авырлыклар кичерү, якын кешесенең аның өметләрен акламавы...

Әле Бөек Ватан сугышына кадәр Татарстанның Түбән Норлат авылыннан бер унбишлләп гаилә, тормышта азрак җиңел яшәп булмасмы дип, Төньяк Кавказ якларына чыгып киткәннәр һәм Нальчик шәһәреннән ерак булмаган урман хуҗалыгына барып урнашканнар. Нурзидә апаның әби-бабасы һәм энисе Зәмзәмия дә шул мөһаҗирләр арасында була. Сугыш вакытында алар барчасы да немец оккупациясендә калалар. Зәмзәмиягә ул чакта бары 11 яшь була.

Нурзидәнең дөньяга килгән җире - Нальчик шәһәре. Аның әтисе Әхмәтзыя – Башкортостан татары. 50нче еллар башында Нальчикта хәрби хезмәттә була ул. Һәм аннан соң биредә яшәп кала.

Нурзидә апаның әти-әнисе нәкъ шушы шәһәрдә танышалар да инде. Чибәр, чая, уңган Зәмзәмиягә Әхмәтзыя бер күрүдә гашыйк була. Мәхәббәт диңгезенә чумган яшьләр озакка сузмыйча, өйләнешәләр.

Әхмәтзыяга эшеннән баракта бер бүлмә бирәләр. Кызлары туганчы, яшь гаилә шунда яши.

Әнисе һәм әтисенең назын бертигез тоеп үскән бала – бәхетле бала. Тик менә Нурзидәгә әтисенең итәгенә утырып назлану түгел, “әти” сүзен әйтергә дә насыйп булмый, чөнки, кызганычка, матур гына башланып киткән гаилә тормышы ирнең хыянәте аркасында чәлпәрәмә килә.

Әнисе кызын берүзе үстерә. Баланы ашатырга, киендерергә акча табар өчен, Зәмзәмия, ике айлык Нурзидәне яслегә биреп, эшкә чыга. Сугыш баласының белеме булмый, билгеле. Шуңа күрә аңа шәһәр урамнарын яшелләндерү оешмасына урнашырга туры килә.

Кызына дүрт яшь тулгач, язмыш Зәмзәмияне чыгышы белән Татарстанның Апас районы Дәвеш авылы кешесе - Нәгыймулла исемле ир-ат белән кавыштыра. Шулай Нурзидә, үги булса да, әтиле була.

Ә 1958 елда майның унтугызында аның энесе Газинур дөньяга килә.

“Бу көнне мин бик яхшы хәтерлим. Һава торышы искиткеч иде. Шушы көнне беренче тапкыр Нальчикка танылган җырчы Илһам Шакиров килде. Мин әтием һәм әнием белән аның концертына бардым. Ә кайтканда матур көн кинәт бозылып, бик каты яшен яшьнәп, көчле яңгыр ява башлады. Аңардан качып йөгергәндә әниемнең тулгагы (схватка) тотынды һәм аны хастаханәгә

1958 ел. Нальчик. Нурзидә әти-әнисе һәм бертуган энесе Газинур белән

алып киттеләр. Шулай әнем Газинур туды. Ә исемен аңа әтием кушты. Ул вакытта Габдрахман Әпсәләмовның “Газинур” дип аталган китабы басылып чыккан гына иде әле. Әти шушы китапны укып чыккач, улына Газинур исемен кушарга булган да инде”, - дип исенә төшерә Нурзидә ханым.

50нче еллар уртасында Нурзиданең бабасы: “Үлсәм, туган җиремдә җирләнним”, - дип, туган авылы Түбән Норлатка әйләнеп кайта. Аның артыннан Нурзиданең әти-әниләре дә шунда юл тоталар.

Шәһәрдә туып-үсеп, рус балалар бакчасына йөргән кызчык татарча бер генә сүз дә белми. Түбән Норлат мәктәбенә укырга кергәч, укытучыга аның белән гел русча сөйләшергә туры килә. Ә тора-бара Нурзидә, киресенчә, рус телен бөтенләй онытып, татарча гына сөйләшә башлый.

Беренче сыйныфта укыган 45 бала арасында кыз иң яхшы укучы була. Шуның өчен Нурзиданең фотосурәте Мактау тактасында эленеп тора.

Авылда яшәгәндә Нурзиданең сеңелләре - Нурания, Назирә, Фәридә, энеләре - Нәбиулла, Исмәгыйль (хәзер мәрхүм) туа. Җиде балалы гаиләдә өй эшләре дә арта. Шулай да кыз барысына да өлгерә. Мәктәптә дә бик актив була. Биредә үткәрелгән барлык чараларда, авыл клубында куелган концертларда катнаша.

“Безнең пионервожатый Флюра апа Тямаеваның “монтаж” дигән яраткан сүзе бар иде, - дип елмаеп сөйли Нурзидә апа, - һәрбер бәйрәм уңаеннан монтаж төзеп, салкын, ягылмаган клубта колхозчыларны бәйрәмнәр белән тәбрикли идек”.

Нурзидә, әнисенә охшап, матур итеп җырлый. Әнисе аңа татарча да, русча да бик күп җырлар өйрәтә. Аеруча “Катюша”ны бик оста башкара кыз. Шуңа күрә аңардан барысы да шушы җырны сорыйлар. Татарчаларны башкара башласа, аңа: “Татарча кем дә җырлый ала, син безгә “Катюша”ны давай!” – диләр.

“Шулай беренче сыйныфтан алып, миннән “Катюша”ны җырлаталар иде”, - дип көлә Нурзидә ханым.

Кышкы каникулларда мәктәп балаларын берәр җиргә экскурсиягә алып бара торган булалар. Ә гел “5”гә укыган Нурзидәне беркая да җибәрмиләр, чөнки бу вакытта аңа төрле предметлар буенча район олимпиадаларында катнашырга кирәк була.

Өченче сыйныфта Нурзидәне пионерга кабул итәләр. Кыз өчен бу көн зур бәйрәмгә әверелә, чөнки ул күптән пионер булырга хыялланып йөри. Әнисе кызыл галстук алгач, Нурзидә аны һәрвакыт тантаналы төстә, дулкынланып бәйләп куя торган була. Ә беренче тапкыр бәйләгәч, бу көнне ул хәтта галстугын салмыйча да йокларга ята. Аннан соң да һәрвакыт галстуктан йөри.

Яхшы укыганы өчен мәктәп директоры ике ел рәттән Нурзидәгә “Дуслык” дип аталган җирле колхозның авыл җәйләвенә (лагерь) юллама (путевка) бүләк итә. Колхозчыларның яхшы укучы балалары өчен оештырылган була бу җәйләү. Тик һәрвакыт икекеч көннән: “Син колхозчы баласы түгел!” – дип, кызны өенә кайтарып җибәрәләр.

“Мендәремне кочаклап, елый-елый кайтып китә идем”, - дип, әле бүген дә шушы гаделсезлекне күз яшьләрен тыя алмыйча исенә төшерә Нурзидә апа. Күпләр мактап искә алган социализмда да баланы рәнҗетерлек җитәкчеләр булган икән.

Түбән Норлатта яшәгәндә, әтисе тимер юлда, ә әнисе төзелештә Норлат шәһәренә йөреп эшлиләр, шуңа аларны “аерым хуҗалык” кешеләре (единоличники), дип йөртәләр дә инде.

Хәтта авылның колхозчылар яшәгән урамнарына электр кертсәләр, аерым хуҗалык кешеләре урамын урап узалар. Шуңа күрә Нурзидәгә мәктәпне керосин лампасы яктысында тәмамларга туры килә.

Сигезенче сыйныфтан соң, кыз Арча педагогия училищесына укырга керә. Аны шунда ук комсомолларның җитәкчесе итеп сайлап куялар. Биредә Нурзидә пионервожатый һәм башлангыч сыйныфлар укытучысы булырга әзерләнә.

Шунысы да игътибарга лаек – училищеда милләттәшебезне татар теленнән якташларыбыз, Камышлы районының Байтуган авылыннан чыккан танылган шәхесләр, “Әлифба”ны төзегән ирле-хатынлы Сәләй Вәгыйзов белән Рәмзия Вәлитова укыталар.

Педучилищеда авылларда белем бирәчәк студентларны универсаль укытучылар итеп әзерлиләр. Алар төп фәннәрдән башка, шулай ук физ-

культураны да, музыка дәресләрен дә укытырга тиеш булалар. Шуңа күрә аларны музыка коралларында уйнарга да өйрәтәләр. Укырга кергәндә матур итеп җырлап күрсәткән моңлы тавышлы Нурзидәне скрипкада уйнаучылар классына билгелиләр. Тик кыз укытучыга бу уен коралында уйнарга теләмәвен белдерә. Тегесе моның сәбәбен сорагач, ул: "Безнең авыл клубында скрипка юк, баян гына бар, шуңа күрә минем шушы музыка коралында уйнарга өйрәнәсем килә", - дип җавап бирә. Шуннан соң аны танылган җырчы Айдар Фәйзерахмановның олы абыйсы – Марсель Фәйзерахманов алып барган баян классына күчерәләр.

Актив, тиктормас кеше буларак, педучилищеда Нурзидә хорга да йөри, төрле чараларда да катнаша. Аларның хоры Казанда чыгыш ясап, беренче урын ала. Студентларны хәтта телевидениегә дә чакыралар.

Пионервожатыйга укыган кеше учак яга, палатка куя белмәсә, нинди пинервожатый була ди инде?!

Шуңа күрә Нурзидәләрне икенче курстан соң, озын-озак походка алып китәләр. Урманда аларны учак ягарга, ботка, аш пешерергә, палатка куярга өйрәтәләр. Хәтта төнлә урманда студентлар үз курсташларының йокыларын саклап, чиратлашып кизү дә (дежурство) торалар!

Арча педучилищесын тәмамлагач, Нурзидә читтән торып Казан дәүләт педагогия институтына укырга кереп, татар мәктәпләрендә рус теле укытучысы һөнәрен үзләштерә башлый һәм Түбән Норлат авылында рус телен һәм музыка дәресләрен укытуга керешә.

1975 елда ул авылдашына кияүгә чыга, һәм алар Куйбышев шәһәренә күчеп киләләр.

"Биредә миңа эшкә урнашуы авыр булды. Татар мәктәбе юк иде, рус мәктәбенә укытырга барырга курыктым. Шуңа күрә алдан заводка гади эшче булып урнашырга туры килде", - дип сөйли Нурзидә ханым.

Заводта бер ел эшләгәч, ул вакытта өлкә укытучыларының белемен камилләштерү институты белгече Минзакир абый Нуретдинов ярдәме белән

ул балалар бакчасында тәрбияче булып эшли башлый һәм шушы дәвердә педагогия институтын бик яхшы билгеләргә генә тәмамлый.

Тормышы шулай әкрен генә җайланып китә аның. Ире фатир сатып ала. Нурзидә дә өйләре янында урнашкан балалар бакчасына күчә. Кызлары Резеда туа. Ул да бүген Самарда үз тормышы белән яши.

Декрет ялыннан соң, Тарасов исемендәге заводның (КАТЭК) балалар бакчасына эшкә урнашкан Нурзидә ханым ул вакыттагы бер вакыйганы исенә төшерде:

"Менә бит тормышта нинди кызыклы хәлләр була. Бүген безнең "Яктылык" мәктәбендә 3нче сыйныфта Әмир исемле малай укый. Аның әтисе Наил Садыков мин эшләгән бакчага йөрде. Мине анда барысы да Надежда Ахметовна, дип атап йөртәләр иде. Мөдиребез аны русча бик начар белеп, татарча гына сөйләшкәне өчен, минем группага бирде. Беренче көнне үзеннән дә зуррак чәчәк бәйләме тоткан

Наилнең янына килеп: “Надедушкина Ахметовна, здравствуйте”, - дигәнен еш кына елмаеп искә алам.

Бервакыт татар концертына баргач, Нурзидә апа Минзакир абый Нуретдиновны очрата. Ул аны Харидә Дашкина һәм Асия Сәйфетдинова белән таныштыра. Бу 1993 елның сентябрь башлары була. Шунда Минзакир әфәнде Нурзидә Әхмәтовнага бер кичке мәктәп нигезендә татар бүлеге ачылуын хәбәр итеп, аңа анда татар телен укытырга тәкъдим итә. Шулай язмабызның героинясы Самарның 12нче кичке мәктәбе каршында ике сыйныфтан торган татар бүлегендә укыта башлый.

Тора-бара кичке мәктәптә тагын берничә сыйныф ачыла, татар бүлеге киңәя бара. Бирегә укытучылар – Гөлчәчәк Нуруллина (завуч та булып эшли), Гөлҗиһан Мәхмүтова, аннан Радик Газизов, Нурзидә апаның бертуган сеңелесе Фәридә Зиннәтуллина киләләр.

1997 елда Харидә Дашкина тулы татар мәктәбен ачу турында сүз кузгата һәм укытучыларны балалар тупларга ярдәм итәргә сорый. Татар милли хәрәкәте активистлары Шамил Баһаутдин, Әминә Шәмси һәм укытучылар, җиң сызганып, эшкә керешәләр. Татар фамилияләре язылган исемлек белән өйләр буенча йөреп, ата-аналарны балаларын татар мәктәбенә укырга бирергә өндиләр.

“Шулай ике катлы мәктәбебез ачылды. Харидә апа аңа “Яктылык” дип исем бирде. Ул шушы исемне биргәндә Самарда яшәүче татар балаларының, яктылыкка омтылган кебек, ана телен өйрәнергә, татар милләтенә, татар тарихына, әдәбиятына, мәдәниятенә омтылуларын күздә тоткандыр, мөгаен. Харидә апа бу исемне дөрес кушкан”, - ди Нурзидә Әхмәтовна.

Укытучының Самарда ана телен укытуына 20 ел тулды. Татар теле һәм әдәбиятыннан тыш, ул бирегә 10 ел якшәмбе мәктәбендә дә укыткан. Татар телен, тарихын, мәдәниятен өйрәнергә теләүче төрле яшьтәге, төрле милләттәге кешеләргә белем биргән. Олысына да, кечесенә дә кызыклы, файдалы дәресләр үткәрер өчен бөтен мөмкинлекләрен кулланып эшли укытучы. Ә ул күп нәрсәләрне белә. Шуңа күрә аны шаярып: “аяклы энциклопедия”, дип атап йөртәләр.

2007 елда Нурзидә Фәйзуллина Камышлыда өлкәбезнең татар теле укытучылары арасында үткәрелгән «Ел укытучысы» бәйгесендә икенче урынга лаек була.

Тормыш сәбәпләре аркасында ире белән аерылган Нурзидә ханым нәкъ якшәмбе мәктәбендә заманында Самарның төрле дәвалау үзәкләрендә баш врач, ә хәзер психотерапевт булып эшләүче икенче ире Мәгъруф Гыйльмияров белән таныша да инде. 12 декабрьдә аларның бергә гомер итүләренә 10 ел тулды. Язмам герое ире турында сөйләгәндә: “Ул – минем яраткан, хөрмәт иткән, кадерле, якын кешем. Төпле, акыллы, белемле ир, зур хәрефтән язарлык шәхес”, - дип җылы сүзләр генә куллана.

Нурзидә Фәйзуллинаны укучылары да бик яраталар. Ул да аларны чын күңеленнән сөеп, үзләренә: “улым”, “кызым”, - дип эндәшә. Укытучы үз белемен даими рәвештә камилләштерә бара. Мәктәптә төрле бәйрәмнәр, чаралар да оештыра һәм аларны һәркем өчен кызыклы итеп үткәрергә тырыша.

Бүгенге көндә “Яктылык”ның мөдире Радик Газизов мәктәп радиосын алып баруны да Нурзидә апага тапшырган.

Укытучы мәктәп тормышына чумып эшли. Балаларны олимпиадаларга, бәйгеләргә әзерли ул. Укучыларында шигырьләр, хикәяләр язарга сәләтләрен күреп-сизеп алгач, аларның бу сәләтләрен үстерү өчен бар көчен куя, ничек булса да үзләрен кызыксындырырга тырыша.

Нурзидә Фәйзуллинаның укучылары аның җитәкчелегендә проектлар әзерләп, башка төбәкләрдә узган фәнни конференцияләрдә еш кына призлы урыннар яулыйлар. Казанның “Зирәк тиен” интеллектуаль уен-конкурсында да, “Мин татарча сөйләшәм” конкурс-акциядә дә, “Илһамлы каләм” бәйгесендә дә алар үз осталыкларын күрсәтәләр. “Татарстан - Яңа гасыр” каналында барган “Тамчы шоу” интеллектуаль балалар тапшыруында кат-

нашкан Нурзидә апаның укучылары Казаннан беренче урынны яулап кайталар. Укытучы сүзләренчә, бу җиңүдә командаларының капитаны, бүгенге көндә 11 сыйныфта белем алучы Лилия Миннебаеваның хезмәте зур.

Тынгысыз җан булган Нурзидә Әхмәтовна мәктәптә "Аргамак" дип аталган шигырь сөючеләр түгәрәге дә оештырган. Шигърият кичәләре үткәреп, ул балаларны татар теленең, әдәбиятының матурлыгын күрергә өйрәтә.

"Үз вакытында "Аргамак"ка йөргән укучым Наил Вәлиев мәктәпне тәмамлагач, 7 – 8 елдан соң очрашу кичәсенә килде. Шунда ул миңа: "Апа, Сез миндә татар әдәбиятына, татар шигъриятына мәхәббәт уяттыгыз. Рәхмәт Сезгә", - диде. Әгәр дә мин үзем укыткан 100 баланың берсендә генә булса да ана телебезгә мәхәббәт уята алганмын икән, димәк, шуның өчен генә дә эшләргә кирәк, димәк, мин юкка укытмыйм", - ди укытучы.

Милләттәшебез дәресләрдә дә, алардан тыш чараларда да укучыларны бөек шәхесләребез, танылган якташ шагыйрьләребез, язучыларыбыз, композиторларыбыз белән таныштыра. Кызыклы, күңел түренә үтеп керерлек сценарийлар төзеп, Нурзидә ханым балаларга татар теленең матурлыгын, моңлылыгын күрсәтеп, аларга карата соклану уята.

Аеруча мәрхүм якташыбыз, танылган шагыйрь, урын өстендә ятып торып, авызына каләм кыстырып, рәсемнәр ясаучы, шигырьләр, хикәяләр язучы Гакыйль Сәгыйровны якын итә ул.

Әле Арча педучилищесында укып йөргән чакта шагыйрьнең "Тормыш җиле" дип аталган китабын сатып алган студент кызга җыентыктагы бер шигырь аеруча күңеленә кереп кала, чөнки ул Нурзидәнең шушы чактагы кичергән хисләренә, тойгыларына тәңгәл килә.

"Барысын, барысын өзелеп
сагындым мин,
Сагынганнар микән алар да?
Эх, ашкынып, туган якларыма
Кайтыр идем җәйге айларда!" – дигән шигъри юлларны укыгач, нечкә күңелле кызның авылын, якыннарын сагыну хисләре тагын да ныграк сизелә. Шуңа күрә дә бу шигырь аның хәтеренә уелып кала.

Һәр елны мәктәптә укытучы якташ шагыйребез Гакыйль Сәгыйровка

багышлап, әдәби-музыкаль кичәләр, шигърият бәйгеләре үткәрә, ачык дәресләр бирә.

Укучыларының мәктәпне акыллы, тәртипле, белемле кешеләр булып тәмамлавы – укытучы өчен иң зур бүләк. Шулай ук югары органнар тарафыннан да хезмәтенә лаеклы бәя бирелүе дә укытучының күңелен күтәрә торган күренеш, әлбәттә. Нурзидә апа үзенең бүләкләр сандыгында Татарстан фән һәм мәгариф министрлыгының "Мәгарифтәге казанышлары өчен" күкрәк билгесен, Самар Губерна Думасы Мактаунамәсен, Самар шәһәре мәгариф департаментының, Бөтендөнья татар конгрессының рәхмәт хатларын, Совет районының халык мәгарифе хезмәткәрләре профсоюз оешмасының Мактаунамәсен һәм башкаларны кадерләп саклый. Ә быел ноябрьдә Радик Газизов җитәкләгән "Яктылык" мәктәбе администрациясе һәм укыту-

чылар коллективы, Самар шәһәренең мәгариф департаменты, Бөтендөнья татар конгрессы президиумы тәкъдиме буенча Татарстан Республикасының мәгариф һәм фән министрлыгы карары белән аңа "Татарстанның атказанган укытучысы" исеме бирелде. Бу карар Татарстанның Президенты Рөстәм Минниханов тарафыннан расланды.

Нурзидә Фәйзуллина шәһәребезнең милли хәрәкәте эшләрендә дә актив катнаша, укучыларын да моңа җәлеп итә. Шулай ук шәһәребезнең "Сәлам", "Бердәмлек", элек чыгып килгән "Азан" газеталарына төрле темаларга мәкаләләр яза.

Әхмәтзыя кызы Нурзидә Фәйзуллинага 29 декабрьдә 60 яшь тула. Күпләр бу чорда пенсиягә китеп, өйдә утыралар. Нурзидә апа исә мәктәптә укытуына бик шат, шуның өчен Ходай Тәгаләгә рәхмәтләрен әйтеп бетерә алмый ул. Аның күңеле һаман яшь. Димәк, әле алдагы елларда да эшлисе дә, эшлисе генә аңа.

Шунысы куанычлы – милләттәшебезнең әнисе бүгенге көндә, шөкер, исән-сау, Түбән Норлат авылында яши, аңа 82 яшь. Сеңелләре дә, апалары да Нурзидә белән һәрвакыт күрешеп, аралашып, аның уңышларына шатланып гомер кичерәләр.

Ярдәмчел, юмарт, һәр кешенең яхшы якларын гына күрергә омтылган Нурзидә апаның хезмәте – аның яшәү рәвеше, бәхет чыганагы. Мөгаллимә үз укучыларына биргән белеменә күңел җылысын, мәхәббәтен дә кушып укыта. Ул - гомеренә ару-талу белмәс Укытучы апа, милләтебезне саклаучы мөгаллимә.

ГОД ОСНОВАНИЯ 1974

Кулинария
НА РЕВОЛЮЦИОННОЙ

ПРАЗДНИЧНЫЕ ТОРТЫ И ПИРОЖНЫЕ
ПО ИНДИВИДУАЛЬНЫМ ЗАКАЗАМ

ГОТОВЫЕ ИЗДЕЛИЯ ИЗ МЯСА, РЫБЫ, ПТИЦЫ,

САЛАТЫ И ГАРНИРЫ

ОХЛАЖДЕННЫЕ И ЗАМОРОЖЕННЫЕ
ПОЛУФАБРИКАТЫ

БОЛЬШОЙ АССОРТИМЕНТ СВЕЖЕЙ ВЫПЕЧКИ

ПРИНИМАЕМ ЗАКАЗЫ НА ПИРОГИ ОТ 2-Х КГ

ГОРЯЧИЕ ОБЕДЫ В ОФИС С ДОСТАВКОЙ

ОБСЛУЖИВАНИЕ БАНКЕТОВ И ФУРШЕТОВ

Тел.: 260-10-60, 260-15-60
ул. Революционная, 142

Рафаэль БАГАУТДИНОВ: «Главным богатством Камышлинского района является талантливый и творческий народ»

По итогам социально-экономического развития за 2012 год Камышлинский район занял 6 место среди муниципальных образований Самарской области. Всего четыре года назад район в данном рейтинге занимал последнее место. О том, как удалось улучшить экономические показатели, об итогах уходящего года и перспективах дальнейшего развития мы беседуем с главой Камышлинского района Рафаэлем Багаутдиновым.

Данияр САЙФИЕВ

– Как удалось выбиться в число лидеров?

– Это результат планомерной работы во всех сферах деятельности района. Большой рывок мы сделали в модернизации систем здравоохранения, образования и культуры. Так, в 2011 году поликлиника в Камышле была капитально отремонтирована и соединена теплым переходом со зданием центральной районной больницы, которая также была модернизирована. После капремонта открыла двери 1 сентября школа в селе Байтуган. В начале следующего года в Камышле планируется ввод в эксплуатацию блока «А» образовательного центра, где будет размещена школа. В перспективе завершение строительства блока «Б», где будет функционировать сельскохозяйственное среднее профессиональное учебное заведение. В этом центре предполагается два больших спортзала, бассейн и стадион. Поэтому этот образовательный, культурный, спортивный комплекс имеет большое социальное значение, так как заниматься здесь будут не только учащиеся, но и все жители района.

Рейтинг составляется в том числе и с целью определения недостатков, на устранении которых муниципалитетам необходимо сосредоточиться. Наш минус – отсутствие крупных инвестиций, в том числе в сельскохозяйственное производство. Из 34 тысяч гектаров земли в районе обрабатывается только 22 тысячи. Для того чтобы оставшиеся 12 тысяч га не простаивали, в настоящее время совместно с министерством сельского хозяйства разрабатывается проект привлечения инвестиций в развитие животноводства. Это позволит создать новые рабочие места. На современном крупном предприятии будет интересно работать молодежи, которую мы стремимся оставить на селе. Но пока, к сожалению, из шести тысяч человек трудоспособного населения треть работает за пределами района. Чтобы вернуть трудовые ресурсы, надо создавать рабочие места.

– Означает ли это, что среднестатистическому камышлинцу стало жить лучше?

– Согласно рейтингу, к заслугам района можно отнести достойное содержание дошкольных и школьных образовательных учреждений, а также работу по строительству спортсооружений. В муниципалитете действительно нет очереди в детские сады. Но это вовсе не связано с провалом в демографическом графике. Мы, наоборот, стали замечать подъем рождаемости. Тут и материнский капитал сыграл роль, и условия жизни в районе. Очевидно, что молодым семьям очень важно знать, что у них не будет проблем с устройством в садик, что дети потом в школе получат доступное и качественное образование. И с этим нет проблем и в районном центре, и в близлежащих селах. Детские сады и школы ремонтируются. В них работают дополнительные курсы и кружки.

– В конце каждого года принято подводить итоги. Каковы они для Камышлинского района? С чем район входит в год грядущий?

– Приоритеты в работе администрации выстраивают, прежде всего, сама жизнь, а также проблемные вопросы и закон. Мы добросовестно исполняем те полномочия, которые определены муниципальному району Федеральным законом. И работа всех структур администрации это, прежде всего, работа с населением. Она включает в себя не только быстрое реагирование на заявления и жалобы жителей, но и контроль за функционированием всех служб, от которых зависит жизнедеятельность района.

Не скажу, что всё было просто. Много сил и времени ушло на решение таких проблем, где приходилось задействовать не только внутренние административные резервы, но и активно выходить на уровень правительства области.

Благодаря финансовой поддержке в районе начались определенные подвижки в строительстве. Мы участвуем в программе по переселению из ветхого и аварийного жилья, продолжаются капитальные ремонты. Привлекаются средства на строительство и ремонт дорог. Модернизируется сфера ЖКХ. Прошли существенные изменения в сфере образования. В районе выполнен большой объем работ по благоустройству населенных пунктов. Эта работа будет продолжена и в будущем году. Несмотря на ряд проблем, относительно стабильно работали в уходящем году отдельные службы района. Надо отметить, серьезно развивается в районе малое и среднее предпринимательство в сфере именно сельскохозяйственного производства. Наш район участвует во всех федеральных и областных программах, разрабатывает собственные программы поддержки, в том числе малого бизнеса. Совместно с департаментом предпринимательства мы создали фонд микрофинансирования предпринимателей. За счет этого бизнес индивидуальных предпринимателей стал крепнуть, хозяйства укрупняются, создавая дополнительные рабочие места для сельчан. Лицом малого бизнеса района является семеноводческое хозяйство «Байком-Сервис» в селе Байтуган. Оно постоянно расширяет обрабатываемые площади, приобретает технику, строит сооружения по очистке семян и производственные здания. Предприятие соблюдает высокую культуру земледелия, использует современные подходы к применению удобрений и средств защиты растений. Высокопродуктивными семенами «Байком-Сервис» обеспечивает фермеров всего района. В этом году мы разработали программу поддержки хозяйств, использующих семена высокой репродукции. 50% от стоимости семян мы компенсировали предприятиям из районного бюджета. Показательным хозяйством в животноводстве является КФХ Ильшата Каюмова. Этот предприниматель постоянно увеличивает поголовье КРС, и надои молока в его хозяйстве самые высокие.

Надо отметить, введение районных субсидий на приобретение семян первой репродукции хорошо сказалось на урожайности в минувшем сезоне. Все хозяйства, которые воспользовались этой программой и приобрели качественные семена, значительно повысили урожайность. В среднем по району она составила 17 центнеров с гектара. Это значительно выше прошлогодних показателей, когда мы собрали 12,5 ц/га. Рассчитываем, что дальнейшему росту урожайности будет способствовать более грамотное и активное применение минеральных удобрений. С этой целью мы планируем разработать еще одну районную программу субсидирования для хозяйств, закупающих удобрения в необходимом для внесения в почву количестве. И, конечно, очень рассчитываем на региональные погектарные субсидии в зависимости от урожайности. Чем она выше, тем средств на 1 га будет выделяться больше.

В целом же, год ознаменован достаточно слаженной работой всех ветвей власти: районной, поселковых администраций и депутатского корпуса.

– Строительство и ввод новых объектов, как правило, лучше характеризуют деятельность муниципальных властей. Скажите, что было построено в последние годы в районе и что планируется построить в ближайшее время?

– Многие жизненно важные для района вопросы теперь решаются только через долевое участие в целевых областных или федеральных программах. Обеспечение должного качества жизни граждан невозможно без решения вопросов по переселению из ветхого и аварийного жилья, капитальному ремонту домов. Что сделано нами в этом направлении? В отчетном году завершается строительство еще 13 одноэтажных двухквартирных жилых домов общей площадью 1440 $м^2$ для расселения граждан села Новое Усманово.

В рамках реализации областной программы модернизации здравоохранения в селе Никиткино был построен новый модульный ФАП. На очереди строительство еще трех медпунктов – в поселке Чулпан, селах Татарский Байтуган и Балыкла.

В районе активно реализуются программы, направленные на капитальный ремонт образовательных учреждений. Начаты работы по капитальному ремонту уличных дорог за счет субсидий из областного бюджета и финансовым участием местного бюджета в селах Русский Байтуган, Балыкла и поселке Чулпан. Ремонт автомобильных дорог ведется по программе «Приведение в нормативное состояние бесхозяйных дорог, по которым проходят маршруты школьных автобусов».

В 2013 году проведены мероприятия по обеспечению бесперебойного снабжения населения коммунальными услугами и подготовке к отопительному сезону. Средства, выделенные из областного бюджета с учетом софинансирования из районного бюджета были направлены на ремонт муниципальных инженерных сетей – теплотрасс, замену водогрейных котлов, замену и установку оборудования в котельных и насосных станциях, обустройство водозаборов. Была проведена реконструкция котельной №1 в селе , с установкой трех котлов отопления.

В течение последних лет администрацией района реализуются проекты по благоустройству населенных пунктов района. В районном центре создан парк отдыха с фонтаном и дорожками, обустройство его продолжается. Помимо этого выполнен ремонт улично-дорожной сети, построены тротуары по центральным улицам села Камышла, заасфальтированы подъезды к зданиям бывшего универмага и больницы.

В центре внимания администрации района – строительство моста через реку Сок в селе Камышла. Реализация масштабного проекта позволит решить проблему безопасности движения и весеннего паводка, когда ежегодно

затапливаются водой мостовой переход и прибрежные зоны. Открытие моста планируется осенью будущего года.

В рамках областной программы «Развитие сети дошкольных образовательных учреждений Самарской области на 2012–2015 годы» планируется провести реконструкцию здания и построить пристрой к зданию детского сада «Берёзка» села Камышла. В результате дополнительно будет введено 20 мест. В дальнейшем планируется строительство детского сада в селе Никиткино. Перечисленные мероприятия позволят увеличить охват детей дошкольным образованием.

– Насколько район сегодня привлекателен для инвестиций? Что муниципальные власти сегодня могут предложить инвесторам? Какие инвестпроекты уже реализуются?

– У нас серьёзные планы по привлечению инвесторов. Мы рассчитываем на привлечение крупных инвестиций в животноводстве. Работаем над вопросами строительства молочного комплекса на 1200 коров по областной программе «100 животноводческих ферм». Выбрали место под строительство. Это участок земли между селами Старая Балыкла и Степановка. В полутора километрах от первого и трёх – от второго. Рядом с площадкой проходит асфальтированная дорога (не надо строить), есть коммуникации – линия газопровода, электропередач. Следующий плюс: поблизости, на расстоянии не более пяти километров, достаточно – около десяти тысяч гектаров – земли для организации нужной кормовой базы. Сейчас мы занимаемся постановкой данной площади на кадастровый учёт.

Такой комплекс способен производить более 7000 тонн молока в год. Не менее 200–240 человек смогут найти здесь работу с достойной стабильной зарплатой. Не секрет: до сих пор много работоспособных жителей района вынуждены работать за его пределами. Отрываются от дома, от семьи. И ведь понятно, почему. Для тех же механизаторов, если всех взять, работы у нас сегодня уже нет. Только часть их имеют постоянное место в КФХ. Остальные привлекаются только на сезонные работы – посевную, уборочную. А кормить семью-то надо круглый год. Вот и ищут заработок, где могут.

Наряду с комплексом планируется строительство жилья для его работников. Под жилищное строительство район выделяет земли упомянутых поселений. Там, где опять же есть коммуникации, которые позволят подключить без лишних затрат дома к газу, воде, электричеству.

– Камышлинский район – единственный на территории Самарской области, где более 80% жителей составляет татарское население. Безусловно, это дает возможность району развивать такие направления деятельности как этно- и агротуризм. Будет ли развиваться эта деятельность? И что для этого необходимо?

Выбор развития туризма в качестве перспективного направления обусловлен туристским потенциалом, наличием памятников истории и культуры, высоким природно-рекреационным потенциалом района, культурными традициями.

В настоящее время привлекательными для туристов в Камышлинском районе являются культурно-событийный, спортивный, религиозный туризм, агротуризм.

Для развития краеведческого туризма планируется открытие в с. Ст. Ермаково дома-музея мастера по изготовлению гармошек-тальянок Гали Гаряева, в с. Байтуган дома-музея Вагизова С. Г. – соавтора учебного пособия «Элифба». Также ведется большая работа по сбору экспонатов краеведческого музея с. Камышла, который планируется открыть в здании профессионального училища. По объекту культурно-исторического наследия в с. Неклюдово, где сохранился парк помещиков Неклюдовых, уже существуют однодневные маршруты для школьников с большой культурной программой и проведение на этой базе фольклорного фестиваля «Алый цвет».

В рамках событийного туризма ежегодно в районе проводится национальный праздник «Сабантуй», в этом году он имел статус областного и собрал около 10 000 человек. Фестиваль татарского танца «Эйлэн-бэйлэн», межрегиональный фестиваль гармонистов «Гали гармуннары» также собирают представителей татарской национальности с ближайших регионов Поволжья.

Религиозный туризм сам по себе на территории муниципального района уже существует. В с. Камышла действует мечеть 1863 г. постройки, 10 построек религиозного значения (мечетей) работают в татарских селах района. В селе Неклюдово в 2011 г. была построена церковь Казанской иконы Божьей Матери.

В границах муниципального района имеется 10 памятников природы регионального значения. Сохранился крупный лесостепной массив (памятники природы: «Камышлинская кленово-осменниковая дубрава», «Камышлинское чернолесье с остатками тайги», «Ульяновско-Байтуганское междуречье»), предлагаемый в качестве комплексного ландшафтного заказника Байтуган.

В рамках экологического туризма гости посещают природные объекты и памятники природы, особо охраняемые природные территории (заповедники, природные парки, заказники), развит рыболовный и охотничий туризм, сбор ягод и грибов.

– В 2013 году в Камышле впервые прошел 1 областной сельский татарский праздник Сабантуй. Получил ли район какие-то дивиденды от его проведения? Если да, что именно?

– Действительно, в этом году в селе Камышла прошел I областной сельский Сабантуй, главная цель которого – оживить и возродить татарские села региона. Это торжество дало его участникам огромный духовный и творческий заряд, стал яркой демонстрацией дружбы

народов, проявлением преемственности национальных традиций, уважительного отношения к народной культуре. Программа Сабантуя была богатой, насыщенной новыми элементами, продуманной до мелочей. И здесь заслуга администрации района, глав татарских сельских поселений, исполнительного комитета Всемирного конгресса татар, руководителей национально-культурных объединений Самарской области, трудовых коллективов, спонсоров праздника.

– Камышлинский район является центром сосредоточения национальной культуры для большинства самарских татар. Ваш коллектив «Ак каен» давно уже снискал известность не только за пределами района, но и Самарской области. Есть свой театр, проводятся всевозможные татарские фестивали. Скажите, планируется ли в ближайшем будущем создание новых творческих национальных коллективов? Как в целом будет развиваться муниципальная культура? Находите ли Вы поддержку в этом направлении со стороны областных властей?

Самым главным богатством Камышлинского района является талантливый и творческий народ. Из поколения в поколение сохранены и переданы песенное народное творчество, устное народное творчество, народные танцы, любовь к театру, традиции и язык татарского народа. Народное творчество жителей Камышлинского района представлено разными жанрами народной культуры. Наряду с 93-летним Камышлинским татарским народным театром, 43-летним фольклорным татарским народным ансамблем «Ак каен», 28-летним чувашским народным ансамблем «Шевле» созданы новые национальные творческие коллективы. Это детский танцевальный ансамбль «Наз» («Нежность») при СДК с. Новое Усманово, фольклорный коллектив «Дисяна» в с. Давлеткулово, фольклорный коллектив «Чишмэ» («Родник») при РДК.

Культура муниципального района Камышлинский должна перейти на более качественный уровень предоставления услуг. Проблемным моментом в решении данного вопроса является нехватка квалифицированных специалистов в сельских клубах, а именно аккомпаниатора, хормейстера, хореографа, знающие культуру и традиции татарского народа.

Продолжается реализация областной целевой программы «Развитие и укрепление материально-технической базы государственных и муниципальных учреждений, осуществляющих деятельность в сфере культуры на территории Самарской области на 2011–2018 гг.». В рамках данной программы капитально отремонтированы 4 здания учреждений культуры в с Никиткино, Старое Усманово, Камышла и Балыкла. Планируется капитальный ремонт трех объектов культуры в 2014 году – это СДК с. Старое Ермаково, СК с. Новое Ермаково, МБУ «Межпоселенческая центральная библиотека муниципального района Камышлинский Самарской области».

– Скажите, как складывается взаимодействие с областными татарскими общественными организациями? Существуют ли совместные проекты? Если да, какие и как идет их реализация?

Мы открыты для диалога и готовы сотрудничать со всеми заинтересованными людьми и общественными организациями. Наша цель – сохранить накопленный потенциал и активнее работать на развитие национального самосознания, взаимного уважения, мира и согласия в нашем районе. Что касается областных татарских общественных организаций, мы с ними активно взаимодействуем и реализуем различные совместные проекты.

Наиболее значимые среди которых первый областной сельский национальный праздник «Сабантуй», конноспортивные соревнования на кубок Камышлинского района «Большой летний приз», межрегиональный фестиваль татарского танца «Эйлэн-бэйлэн», межрегиональный татарский фестиваль «Уйнагыз Гали гармуннары». Хочется еще раз выразить слова благодарности и признательности всем областным татарским общественным организациям за консультативную, организационную и финансовую помощь в проведении национально-культурных мероприятий.

– Наш журнал выходит в канун нового, 2014, года. Что бы Вам хотелось пожелать жителям района и татарам Самарской области?

– За прошедший год в жизни каждого из нас произошло много событий, печальных и радостных, которые дали нам уникальный опыт. Достижения помогли нам обрести уверенность в своих силах, неудачи научили не опускать руки.

Поздравляю всех жителей района и читателей вашего журнала с наступающим Новым годом!

Желаю, чтобы каждый день будущего года открывал перед вами новые перспективы, а рядом всегда были хорошие и верные друзья. Крепкого вам здоровья, счастья, удачи во всех начинаниях.

“САБЫР КЕШЕЛӘР ГЕНӘ МОРАДЫНА ИРЕШӘ”

Узып баручы ел төрле вакыйгаларга бай булды. Шуларның берсе – Самар өлкәсендә күп еллар мөфти булган Вагыйз хәзрәт Яруллинның дин юлындагы эшенә 30 ел тулу. Шушы уңайдан хәзрәт белән әңгәмә кордык.

Миләүшә ГАЗИМОВА

– Хәзрәт, Самар төбәгендә динебез Исламга хезмәт итүегезгә 30 ел узып китте. Бу - үзе бер гомер. Шул 30 елның кайсы чоры Сезнең өчен иң авыры булды?

– Иң авыр чор Җәмигъ мәчетен салганда булды. Матди мөмкинлекләр табып, эшкә керешергә дигәндә генә акчалар алмашынып, бәясезләнде. Шуңа күрә безгә бу эшне өр-яңадан башларга туры килде.

Шөкер, халык та бик зур ярдәм күрсәтте. Ул вакытта хөкүмәттән матди ярдәм юк иде әле. Соңрак инде сөйләшүләр алып барып, аннан да булышлык күрсәттеләр.

– Сез 30 ел эчендә төрле холыклы шәһәр һәм өлкә җитәкчеләре белән хезмәттәшлек иттегез. Шулар арасында кемне сагынып искә аласыз?

– Губернатор Константин Титовны, икътисад үсеше министры Габибулла Хасаевны, шәһәр башлыгы Георгий Лиманскийны, архитектор Владимир Жуковны. Алар безгә дини эшләребездә ярдәм күрсәтеп килделәр, рәхмәт яугыры үзләренә. Барысының да исемнәрен атамасаң да, район администрациясе, шәһәр, өлкә түрәләре белән без дус яшәдек һәм яшибез, Аллаһыга шөкер. Алар тарафыннан каршылыкларга очраганыбыз юк, безне аңлап, яхшы кабул итәләр.

– Сез - социализм баласы. Шул ук вакытта капитализмда яшәү мөмкинлеге туды. Әле хәзер дә социализмны сагынучылар бар. Бүгенге тормышны хуплаучылар да аз түгел. Сез кайсы стройга өстенлек бирәсез?

– Һәр чорның үз яхшы һәм начар яклары бар инде ул. Коммунизмның уңай яклары бик күп иде, тик бер зур кимчелеге дә булды – динне бетерү. Хәзер дингә ирек бирелде. Намазларыбызны укый алабыз, мәчетләр төзибез. Социализмны сагынучылар бардыр, чөнки аның халык өчен яхшы яклары күп иде. Тик барыбер күп нәрсә адәм баласының үзеннән тора. Әгәр тәртипле, әдәпле, барысына да разый булып яшәсәң, һәр заманда да лаеклы яшәп була ул.

– Әтиләре-әниләре намаз укымаганнарның балалары мулла булып эшлиләр. Ни сәбәпле аларның ата-анасы намазлыкка басмый икән?

– Монда кечкенә чактан ук дини тәрбия кирәк. Бүгенге муллаларның әти-әниләре – коммунизм чоры балалары. Ул вакытта хәтта ураза айларында мәктәпләргә кереп, укучыларга су каптырып йөриләр иде. Алар - шул вакытта үскән кешеләр. Балалары инде үзләре аңлап, заман шартлары буенча дин юлына бастылар. Әти-әниләре дә, аларга карап, тора-бара намаз укый башларлар, дип өметләнергә кала.

– Бүгенге чынбарлык шулкадәр уйландыра ки, сәбәбенә дә төшенеп бетеп булмый. Саф урыс егетләре-кызлары, Ислам динен кабул итеп, намазлыкка басалар. Ә кайбер мулла балалары намаз укымыйлар. Моның сәбәпләре нәрсәдә, дип уйлыйсыз?

– Иң беренче гаиләдә дини тәрбия алып барырга кирәк. Ата-ана балаларын бергә үстерә бит. Шуңа күрә инде хәләл җефетеңнең дә дини булуы мөһим. Кем арбасына утырасың, шуның җырын җырлыйсың, диләр. Тормыш иптәшең шундый булсын: син Аллаһыга зекер итсәң, ул да итсен. Син Аллаһыны онытсаң, ул синең исеңә төшерсен.

Шулай ук әти-әниләргә балалары белән аралашырга, аларга вәгазьләр сөйләргә кирәк. Иптәш-дуслардан да күп нәрсә тора. Аллаһы Тәгалә Коръән-Кәримдә: “Тәкъва, яхшы кешеләр белән аралашыгыз, алар белән бергә булыгыз”, - дигән.

– Кешеләр Сезнең сабырлык сыйфатыгызга сокланалар. Бу сыйфатны кешедә тәрбияләп буламы, әллә ул Ходай Тәгалә бүләгеме?

– Сабыр булырга кеше үзе өйрәнергә тиеш. Авыр чакларда үзеңне кулда тотарга, күтәрелеп бәрелмәскә кирәк. Ул беренче мәлләрдә генә кыен була. Әгәр шушы авырлыкларны күтәрә, йөрәгеңә сыйдыра алсаң, аннан эшләр җайлана ул. Коръәндә намаз турында 70 тапкыр әйтелсә, сабырлык турында 90 мәртәбә язылган. Сабыр булган кешеләр генә морадына ирешә ала.

– Сез - кыз да, уллар да үстергән кеше. Үскәндә алар үзләренең мулла балалары булуларына горурланып яшәделәрме, әтиләренең мулла булуы мәктәптә укыганда сыйныфташлары арасында аларга читенлек тудырмадымы?

– Юк, балаларым бер дә уңайсызланмадылар, хурланмадылар, киресенчә, үзләре дә дин юлына басып, намаз укучы булдылар, Аллаһыга шөкер. Ә хәзер инде үзләре дә дин әһелләре.

ЕГЕРМЕ ЕЛ ХАЛКЫБЫЗГА ХЕЗМӘТТӘ

Октябрьдә Сызран һәм Шигон районнарының имам-мөхтәсибе ахун Илгизәр хәзрәт СӘГЪДИЕВның Ислам диненә хезмәт итүенә 20 ел тулды. Шушы уңайдан без юбиляр белән очрашып, әңгәмә кордык, үткәннәрен барлап, киләчәк планнары белән таныштык.

Римма НУРЕТДИНОВА

– Илгизәр хәзрәт, дин белемен алуга Сезне нәрсә этәрде?

– Гали авылында туып-үскәнгә, балачактан ук мин дини мохитта тәрбияләндем. Ә, бәлки, кан да тарткандыр, минем Самат бабам мөәзин иде бит.

Әтием Ягъфәр, әнием Халисә дә Аллаһы Тәгалә кушканнарын үтәп, тыйганнарыннан тыелып яшәргә тырыштылар. Әтием вафат булып, әнкәй 35 яшендә тол калгач та, безне, биш баласын, берьялгызы үстерде, ничек тә кеше итәргә тырышты. Шул авыр вакытларда да намазларын калдырмады, безгә үрнәк, дингә өндәүче булды ул.

Мәктәпне тәмамлагач, авыл хуҗалыгы техникумында укыдым, армия сафларында хезмәт иттем. Аннан кайткан көннәрнең берсендә Габделхак хәзрәт Саматовның таушалып беткән бер китапчыгы кулыма эләкте. Анда гарәп графикасы алфавиты да бирелгән иде. Мин, кызыксынып, гарәп хәрефләре белән үз исемемне язып карарга булдым, ә тора-бара дин гыйлемен дә өйрәнә башладым.

Мин армиядә хезмәт иткән вакытта әлеге китапның авторы, мәртәбәле имам Габделхак хәзрәт Саматов хаждан кайтканда Гали авылы аша үткән. Туган тиешле Нурлыгата ага Әсәдуллин аны безнең өебезгә дә алып кергән. Биредә ул дога кылып киткән. Шушы вакыйга да миңа нык тәэсир ясагандыр.

1990 елда Лотфулла бабай (урыны оҗмахта булсын) Гали авылының өч егетен – мине, Минтаһир Сираҗевны һәм Әхмәдулла Йосыповны, Уфаның Ризаэтдин Фәхретдин исемендәге мәдрәсәсенә укырга алып китте. Үзәк Диния нәзарәте рәисе, баш мөфти Шәйхелислам Тәлгать хәзрәт Таҗетдин безне күргәч: "Бу малайлар шайка булмаслармы соң?" - дип көлемсерәгән иде.

Ул елда мәдрәсәдәге 70 урынга 400 гариза язылган булган. Арабызда: "Бер төбәктән бер кешене генә кабул итәләр икән", - дигән сүз таралды. Ә безнең өчебезне дә алдылар. Тәлгать хәзрәт Таҗетдинга безнең "шайка" ошаган булса кирәк.

Мәдрәсәдә укыган еллар иң матур чор булып хәтердә саклана. Кичләрен бүлмәбезгә остазыбызны чакырып, чәйләр эчеп, озаклап дин турында сөйләшеп утыра идек. Соңрак бу очрашуларыбыз кичке дәресләргә әверелеп китте. Бергә укыган иптәшләрем бүген Россиянең төрле почмакларында һәм Бәйсез Дәүләтләр Бердәмлеге (СНГ) илләрендә хезмәт итәләр. Араларында бик танылган дин әһелләре дә бар.

1992 елда Коръәнне тирәнрәк өйрәнү өчен Стамбулның "Мертер" мәдрәсәсенә укырга киттем.

– Укып кайткач, кайда эшли башладыгыз?

– 1993 елда Үзәк Диния нәзарәте рәисе, баш мөфти Шәйхелислам Тәлгать хәзрәт Таҗетдин указы белән туган авылымдагы 35 санлы мәхәлләгә имам-хатыйб итеп билгеләндем. Моңа кадәр анда мулла булып Габделгәрәй бабай хезмәт итә иде. Ачык күңелле, рухи яктан бай карт иде ул. Аны мәчетнең икенче мулласы итеп калдырырга булдык. Габделгәрәй бабай ул вакытта миңа бик күп ярдәм иткән иде.

Гали авылы мәчетендә җиде ел хезмәт иттем. Бик күңелле вакытлар иде. Өч мәхәллә аксакаллары җыелып, мәчетләребезнең, авылыбызның көнкүреше турында киңәш тотып эшләдек. Дүрт ел дәвамында авылыбыз мәдрәсәсенең ректоры да булып тордым. Идел буе регионында дини уку йортлары аз булу сәбәпле, безгә Әстерхан, Ульян, Пенза, Сарытау өлкәләреннән, Башкортостан, Татарстан Республикаларыннан, Төрекмәнстан, Казахстан, Литва илләреннән килеп укыйлар иде. Мин шәкертләргә имам вазифасын үтәү дәресләре бирдем. Ә башка остазлар арасында төрекләр һәм үзбәкләр дә бар иде. Шул елларда без кырыклап имам һәм мөәзин әзерләдек, һәм алар бүген дә илебезнең төрле төбәкләрендә хезмәт күрсәтәләр. Хөкүмәт безнең эшчәнлегебезгә уңай бәя бирде, чөнки без экстремизмнан ерак булып, үз мәзһәбебезне пропагандалау белән шөгыльләнә идек.

Ул вакытта берәм-сәрәм колхозлар да бар иде бит әле. Күпсанлы шәкертләребезне тукландыру өчен авыл хуҗалыкларыннан, йортлардан гошер садакасы - икмәк, бәрәңге-суган җыеп йөрергә туры килде. Шуннан халык гошер садакасын мәдрәсәләргә тапшырырга өйрәнеп калды да инде.

Башка иҗтимагый эшләр белән дә шөгыльләнергә туры килде. 1994 елда беренче өлкә мөселман съездында Самар Диния нәзарәтенең президиум әгъзасы итеп, ә тагын бер елдан соң Похвистнево һәм Камышлы районнары мөселманнары утырышында имам-мөхтәсиб итеп сайланган идем.

Туган авылымда салына башлаган яңа мәчет төзелешен дә җитәкләргә туры килде. Рәхмәт яусын, Тәлгать хәзрәт Таҗетдин белән тыгыз элемтәдә торып эшләдек, һәм бу гыйбадәтханә 1996 елда ачылып эшли башлады.

Авылыбызда да, Похвистневода да дини укулар оештырырга, халыкка дин дәресләре укытырга насыйп булды. Шөкер, халык та бик рәхмәтле булып, әле дә яхшы сүз белән искә ала.

– Сызранга күчеп китүегез ничек булды?

– 2000 елда минем тормышымда яңа чор башланды дисәм, ялгышмам. Сызран шәһәре җәмәгатьчелеге, яшь имам-мөхтәсиб сорап, мөфтиебез Вагыйз хәзрәт Яруллинга мөрәҗәгать белән чыккан. Аның киңәше белән баш мөфтиебез Тәлгать хәзрәт Таҗетдин указы нигезендә мин Сызран һәм Шигон районнарының имам-мөхтәсибе итеп билгеләндем. Гаиләм белән Сызранга

килеп урнаштым. Биредәге хезмәтемне башлап җибәрергә бик авыр булды миңа. Халык диннән ерак, мәчеткә йөрүчеләрнең саны бик аз иде. Унөч ел үткәч тә, әле сызранлылар уянып кына килә, дип әйтә алам.

Дөрес, бөтенләй буш урынга килмәдем мин. Нигез бар иде инде. Күп еллар дәвамында биредә Галиулла ага Габдерәшитов агарту эшләре алып барган һәм бара, олы яшьтә булуына карамастан, ул һаман шушы изге юлда йөри. Бик ипле һәм бәхәскә керми торган ягымлы кеше ул. Һәрвакыт миңа фикердәш һәм таяныч булып тора.

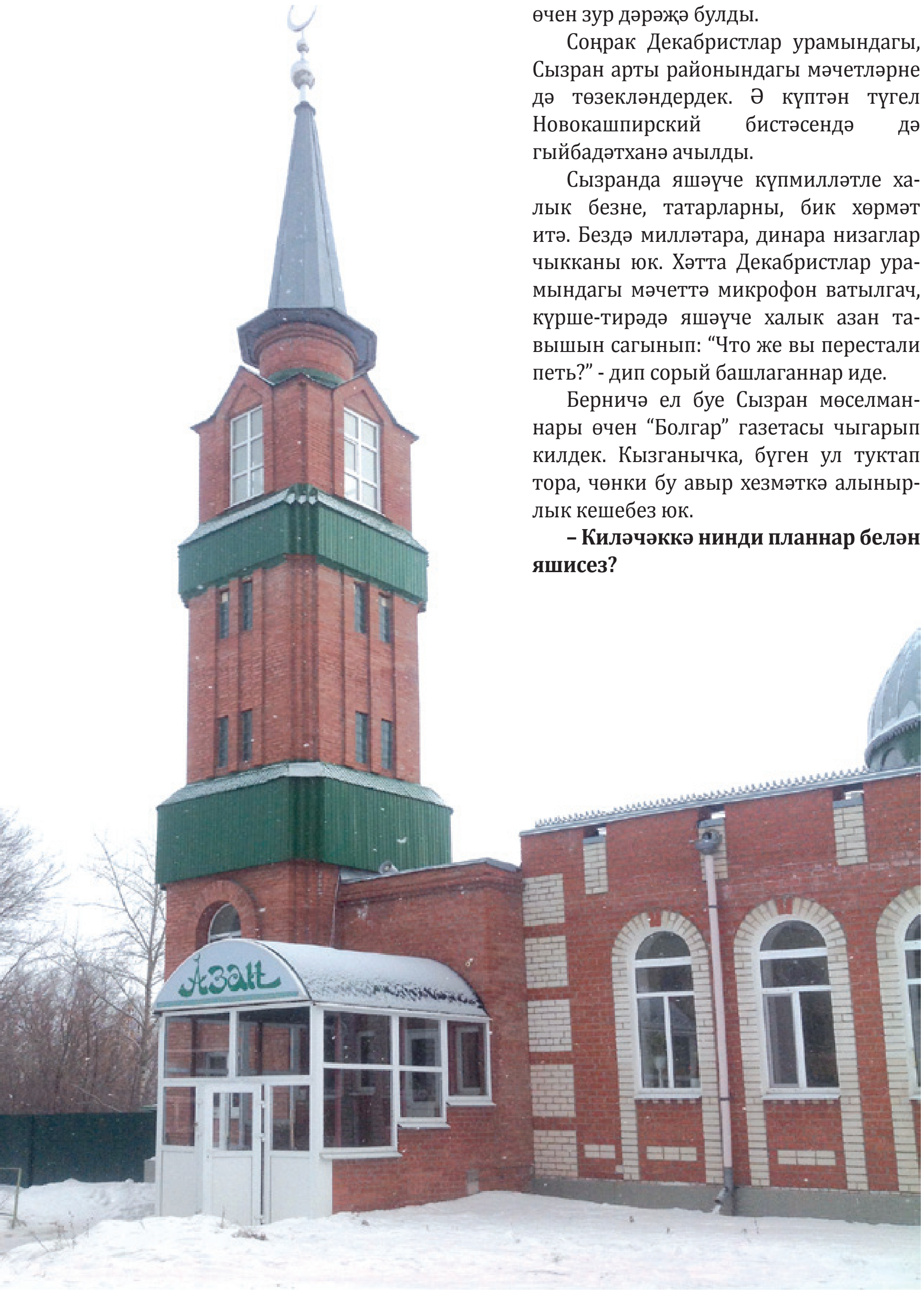

2001 елда Сызранда яңа мәчет төзү буенча Попечительләр шурасы оештырып, төзелеш башладык. “Азан” дип аталган гыйбадәтханәбезне салуга зур кыенлыклар белән акча җыелды. Әмма бу авырлыкларның да яхшы ягы булып чыкты, чөнки кыенлыклар безне берләштерде дә. 2006 елда мәчетебез ачылуга баш мөфти Тәлгать хәзрәт Таҗетдинның килүе дә сызранлылар өчен зур дәрәҗә булды.

Соңрак Декабристлар урамындагы, Сызран арты районындагы мәчетләрне дә төзекләндердек. Ә күптән түгел Новокашпирский бистәсендә дә гыйбадәтханә ачылды.

Сызранда яшәүче күпмилләтле халык безне, татарларны, бик хөрмәт итә. Бездә милләтара, динара низаглар чыкканы юк. Хәтта Декабристлар урамындагы мәчеттә микрофон ватылгач, күрше-тирәдә яшәүче халык азан тавышын сагынып: “Что же вы перестали петь?” - дип сорый башлаганнар иде.

Берничә ел буе Сызран мөселманнары өчен “Болгар” газетасы чыгарып килдек. Кызганычка, бүген ул туктап тора, чөнки бу авыр хезмәткә алынырлык кешебез юк.

– Киләчәккә нинди планнар белән яшисез?

– Сызранда Җәмигъ мәчете төзү теләге белән янып йөрибез. Ул Декабристлар урамында урнашачак. Андагы иске баракны сүтеп, 11 гаиләгә яңа фатир бирделәр, һәм барак урнашкан мәйдан бушады. Менә шул җирне безгә алырга рөхсәт бирелде. Бу бик уңайлы һәм матур урын Идел елгасыннан ук күренеп тора.

Проект буенча гыйбадәтханәбез ике зур һәм дүрт кечкенә манаралы, бер гөмбәзле булачак. Шулай итеп, ул җиде ярымай белән бизәләчәк. Кол Шәриф мәчете стилендә ясалган бина бик иркен һәм матур булырга тиеш.

– Илгизәр хәзрәт, Сез бит әле Казан дәүләт университетында да белем алгансыз. Анда укуыгызның максаты нинди иде?

– Гарәп графикасы укыту өчен дәүләт дипломы кирәкте. Шуңа күрә Казан дәүләт университетының татар филологиясе бүлегенә укырга кердем. Анда минем милли үзаңым үсә төште, халкыбызның тарихын тирәнрәк өйрәндем, фикер йөртү сәләтем артты. Университет педагоглары белән аралашу гына да ни тора бит!

– Гаиләгез белән дә таныштырып үтсәгез иде.

– Хәләл җефетем Дания 11 балалы гаиләдә үскән. Ул тумышы белән Ульян өлкәсенең Барыш районындагы Калды авылыннан. Танышуыбыз бик кызыклы булды безнең. Кинель-Черкасстагы мәчет ачу тантанасына әниемне дә алып барган идем. Бәйрәмдә әнкәй Даниянең әнисе белән янәшә туры килә. Ул минем чыгыш ясавымны бик ошаткан булса кирәк, бу турыда әниемә әйткән. Сүздән-сүз чыгып, ул минем өйләнмәгән егет булуымны белә һәм кызы турында сөйләп китә.

Бәйрәм табыны тирәли чәй эчеп утырганда төшерелгән фотосурәттә әлеге ханым әниемә бал каптыра. Мөгаен, шул вакытта ул: “Минем кызым килен булып төшкәндә, син дә менә шулай каршы алырсың”, - дип теләгәндер.

Аның теләге өч елдан соң кабул булды. Мин аның кызы Дания белән Болгарга баргач таныштым. Кызганычка, ул вакытта Даниянең әнисе - Бибисырур әби бакыйлыкка күчкән иде инде. Без 1998 елда өйләнештек. Бүген инде улыбыз Мөхәммәт гимназиядә укый, ә Сәлим балалар бакчасына йөри.

– Ислам диненә, халкыбызга хезмәт итүегезгә 20 ел тулу уңаеннан күңелегезне нинди уйлар били?

– Бу бары тик түгәрәк дата гына, үткәннәрне барлау өчен бер сәбәп. Корбан мәҗлесе үткәрдек, шунда ук юбилейны да искә алып үттек. Бу вакыйгалар миндә тирән тәэсирләр калдырды. Мин Аллаһы Тәгалә биргән нигъмәтләргә шөкеранә кылып яшим.

– Илгизәр хәзрәт, буш вакытыгызданиләр белән шөгыльләнәсез?

– Мин, төрле комиссияләрнең һәм советларның әгъзасы буларак, җыелышларда еш катнашам, “түгәрәк өстәл”ләрдә, конференцияләрдә чыгышлар ясыйм, дини укулар алып барам. Дин кардәшләрем шәхси проблемалары белән еш киләләр. Һәммәсенә дә ярдәм итәргә тырышам. Шөкер, кемгә генә мөрәҗәгать итсәм дә, кайда гына шалтыратсам да, сүзем үтә. Моңардан тыш, футбол уйныйм, төрле спорт чараларында катнашам.

– Сез бит әле ахун исемен дә йөртәсез. Ул нәрсә дигәнне аңлата?

– Ахун - идеология белән шөгыльләнүче, мөхтәсибтән югарырак дәрәҗә, мөфти урынбасары дигәнне аңлата. Дөресен әйткәндә, әлегә үземне ахун дип хис итә алмыйм. Моның өчен нинди дә булса дәрәҗә, хак һәм вазифалар булу кирәктер. Бу мәсьәләне без яңа яшь мөфтиебез Талип хәзрәт Яруллин белән бергә хәл итәрбез, дип ышанам. Диния нәзарәте Президиумы әгъзасы буларак, мин аңа терәк булырга тырышырмын. Безгә бер фикердә, бердәм булып эшләргә насыйп итсен иде.

– Сызранда дини һәм милли-мәдәни структуралар бергә эшлиләрме?

– Әйе, бик тыгыз элемтәдә торабыз. Шәһәребезнең милли автономиясе белән дә, өлкә “Туган тел” татар оешмасы белән дә уртак чаралар үткәрәбез. Бездә дин белән милләт аерылганы юк.

– Сызранда дини экстремизм күзәтелмиме?

– Мин килгәндә чаткылары сизелә иде. Динне белмәгән, Ислам мохитында тәрбияләнмәгән егетләр үзләренең мәхәлләләрен булдырырга йөрделәр. Әмма аларны ваһабистлар дип атау дөрес булмас иде. Андыйлар белән эшләүнең иң кулай ысулы – хөтбә сөйләү. Алар мине яшь һәм белемле кеше дип белеп, сүземә колак салалар. Мин мәзһәбләр, динебездәге юнәлешләрнең барлыкка килү тарихын сөйләп торам. Шулай аңлаткач, намазны да безнеңчә укый башладылар, фикерләрен дә үзгәрттеләр.

Әйе, ваһабистларның пропагандасы бик көчле, һәм алар артында акчалы хакимиятләр тора. Әмма без кемнеңдер кулында курчак булмаячакбыз. Әбу Хәнифә мәзһәбендәге Ислам дине юлыннан беркайчан да тайпылмаячакбыз.

– Сезнең мәчетләрегезгә йөрүчеләрнең дә күпчелеген Урта Азия һәм Кавказ халкы тәшкил итәме?

– Алай күп түгел. Бәлки, яртысыдыр. Аллаһыга шөкер, татар егетләре дә дингә тартыла, мәчеткә йөри башладылар. Шуңа күрә хөтбә вакытында вәгазьне ике телдә укыйм. Мәчетләребезгә йөрүче Урта Азия һәм Кавказ халкы арасында тәрбия эшләре алып барабыз һәм безнең вәгазьләрне тыңлаучылар шикле юл белән китмәячәк, экстремизм җилләренә бирешмәячәк, дип ышанабыз.

Шулай да, хөкүмәт мигрантларга биргән квотаны кыса төшсен иде, дип телибез. Безнең өлкә авылларында эшсезлектән интегүче үзебезнең халык та җитәрлек. Эш булмаганлыктан, күбесе эчүчелеккә бирелгән. Без менә шуларны баткактан тартып чыгарырга, эш белән тәэмин итәргә тиеш.

Кызганычка, Сызранда гына түгел, бөтен җирдә дә татар руслаша, катнаш никахка кереп, милләтеннән тайпыла. Сызранда да татар мәктәбе ачып булса, бик яхшы булыр иде.

Кайберәүләр: “Милләт юк, мөселман булу, намаз уку да җитә”, - дип сөйләп йөриләр. Бу ахмак сүзләргә иярүчеләр татарлыгыбызның Аллаһы Тәгалә бүләге булуын аңламыйлар. Барлык галәмнәрне юктан бар кылучы Әл-Хиҗр сүрәсендә: “Мин Коръәнне дөреслектә иңдердем, Үзем саклармын”, - дигән. Шик юк, динебез сакланыр. Ә менә милләтебезне саклауны Ул безгә тапшыра. Бу - безнең бурыч!

– Ә ничек саклап булыр, дип уйлыйсыз?

– Шөкер, Татарстан Республикасы һәм рухи мәркәзебез Казан бар. Бүген чит төбәкләрдә яшәүче татарлар аның ярдәменә өметләнеп яши. “ТНВ-Планета” телевидениесе татарлыгыбызны пропагандаларга ярдәм итә, әмма аны иң элек гаиләләребездә сакларга һәм үстерергә кирәк.

Ә менә өлкәбездә милләтебезне саклау өчен бердәмлек җитми. Кызганычка, милли үзәкләр бер-берсенең фикеренә әллә ни колак салмый, һәркем үзе белгәнчә эшли. Безнең халыкка бу гөнаһтан арынасы бар әле. «Мәидә» сүрәсенең 2нче аятендә Аллаһы Тәгалә: «Изгелектә һәм тәкъвалыкта бер-берегезгә ярдәм итегез, гөнаһлы эшләрдә һәм дошманлыкта үзара ярдәмләшмәгез», - дигән.

Берләшергә кирәк. Татарны саклау эшендә һәркемнең дә хезмәте мөһим. Актив татарларыбыз бармак белән генә санарлык бит. Бер-беребезнең кадерен белсәк, хезмәтен күрсәк, хөрмәт итсәк, башкалар да бу эшкә кушылып китәр иде.

– Хәзрәт, әңгәмәгез өчен зур рәхмәт, эшегездә уңышлар Сезгә!

БИТВА НА КОНДУРЧЕ

Сейчас идут активные споры по поводу новых учебников истории, которые собираются создать в нашей стране. Одним из «камней преткновения» стало – было ли иго Золотой Орды над Русью или отношения этих двух государств выглядели иначе. Точка зрения автора данного материала относится ко второй группе, но это – тема отдельного разговора. Куда важнее сейчас для жителей Самарской области доказать российской общественности, что именно у нас произошли события, приведшие к завершению противостояния Золотой Орды и Руси.

Глеб АЛЕКСУШИН,
д.и.н., профессор Самарского государственного экономического университета

Издавна, еще с советских учебников истории устоявшейся (так сказать, хрестоматийной) точкой зрения на логическую последовательность победы Руси над Золотой Ордой стала следующая концепция:

Куликовская битва 1380 г.
↓
Поражение Руси под Москвой 1382 г.
↓
Стояние на р. Угре в 1480 г.

Автор данной статьи решил «поколебать» эту точку зрения, предложив иную модель, поставив под сомнение значимость Куликовской битвы для взаимоотношений Руси и Золотой Орды.

ЗНАЧЕНИЕ КУЛИКОВСКОЙ БИТВЫ

Не оспаривая факты Куликовской битвы, нужно признать:

1. На Куликовом поле Русь дралась не с Золотой Ордой, а с отделившейся от нее правобережной Ордой, которую возглавлял узурпатор – темник Мамай (не Чингизид, в отличие от Тохтамыша).

2. Победа в этой битве не дала Руси никаких преимуществ в отношениях с левобережной, классической Золотой Ордой (за исключением благодарности Тохтамыша Дмитрию Донскому за разгром конкурента Мамая).

3. Главное достижение Куликовской битвы – моральная и духовная уверенность русичей в возможности победить ордынцев.

СОБЫТИЯ 1382-1480 ГГ. И ИХ РОЛЬ В ПОБЕДЕ РУСИ НАД ЗОЛОТОЙ ОРДОЙ

Через 2 года после Куликовской битвы (1382 г.) Тохтамыш (войско его левобережной Орды не участвовало в Куликовской битве) взял ослабленную Москву, разорил ее пригороды и вынудил Русь вновь платить дань, хоть и в меньших размерах. Если бы Куликовская битва была бы одержана над левобережной Ордой, такая возможность не стала бы реальностью.

Получается, что оба звена (и Куликовская битва, и поражение под Москвой) не объясняют причин победы Руси над Ордой. Да и можно ли считать стояние на р. Угре в 1480 г. победой русского оружия? Едва ли, хотя любой русский патриот и историк из ничьей в сражении всегда делает выводы в пользу Отчизны (как в случае с Бородином, например). Она ничего не доказала и не стала решающей (хотя могла). Так какая же битва стала поворотной в отношениях Руси и Золотой Орды?

Автор данной статьи утверждает, что эту роль сыграла битва на р. Кондурча в 1391 г.

БИТВА НА РЕКЕ КОНДУРЧА

Тохтамыш пришел к власти в восточной части Золотой Орды благодаря самаркандскому эмиру Тамерлану (Тимуру), а в 1380 г. разбил на р. Калка ослабленного после Куликовской битвы Мамая, распространив власть на его земли (западные улусы)[1] .

Но после этого отношения двух великих властителей древности – Тохтамыша и Тамерлана – ухудшились: Тимур поставил Тохтамыша во главе Орды, затратив на это немало сил и средств, но ничего не получил взамен, кроме вражды. Вдохновленный успехом под Москвой в 1382 г., Тохтамыш направил войска во владения Тамерлана. Тот, находясь в очередном походе, не сумел защитить от захвата и разграбления Бухару и окрестные города. Такое предательство не должно было остаться безнаказанным. Т.о., с 1385 г. в евразийских степях началось противостояние бывших союзников.

Но, прежде чем разбираться с Тохтамышем, Тамерлан закончил внутренние дела и тщательно подготовился к походу. Тем неожиданнее оказался «ответный визит». Войска преодолели по пустынным степям более 2000 км, сохранив людей и лошадей, их боеспособность. В январе 1391 г. Тимур с 200-тысячным войском вышел из Ташкента. Пройдя через Казахстан, Западную Сибирь и Южный Урал, он вышел к Волге. Армия двигалась в буквальном смысле слова вслед за весной. Лошади питались травой, к тому времени не успевшей завянуть, а воины проводили в степях облавные охоты на сайгаков ради пропитания.

Тохтамыш

Тохтамыш не успел собрать войска, и помешать переправе Тимура через Яик[2]. Пытаясь измотать противника, он начал отступать, дав тем самым Тамерлану возможность развернуть силы, и прижать войска Орды к Волге, перейдя Кондурчу.

Места на Самарской Луке, кстати, хорошо были знакомы монголо-татарам (как часть одного из традиционных путей-«сакм» ордынских набегов)[3].

18 июня 1391 г. на р. Кондурча (правый приток р. Сок, территория современных Красноярского и Кошкинского районов Самарской области) в бою ханов Тохтамыша (Золотая Орда) и Тамерлана (Ср. Азия) победа Тимура не просто решила исход битвы, она дала Руси свободу от Орды.

Точное место сражения до сих пор не установлено, наиболее вероятным для него краеведы считают ровный как стол участок, на котором спустя сотни лет после сражения построили аэропорт «Курумоч».

Битва по масштабам вдвое больше Куликовской – сошлись две 200-тысячных армии. Впрочем, персидские источники указывают, что армия Тохтамыша намного превосходила по численности противника. Территорию, на которой проходила битва, оценивают в 100 км^2 [4]. При равенстве численности противников сыграло роль превосходство Тимура как полководца. Тохтамыш воевал стандартно, с расчетом на решающий фланговый удар конницы.

Тамерлан

Тимур же использовал «русский опыт», разделив армию на 7 полков - «кулов». Также нестандартными оказались создание на берегу р. Сок рубежа обороны и использование двух частей войска как резерва. Пехота Тамерлана оказалась защищенной окопами и огромными щитами. В центре построения стоял 1-й кул Тимура под командованием мирзы Сулейман-шаха, за ним – 2-й кул Тимура под руководством Мухаммеда-султана, рядом с ними располагалось 20 кошунов (в личном распоряжении полководца). Правый фланг оборонял кул мирзы Миран-шаха (канбулом – фланговым охранением рядом с ним располагался кул хаджи Сейф-ад-Дина). Левый фланг защищал кул мирзы Омар-шейха (их канбул – кул Берди-бека).

Битва началась с горячей молитвы Сеида Береке о даровании победы Тимуру. Он бросил в сторону врага горсть песка и предсказал эмиру победу. Воодушевленный предсказанием, главнокомандующий разбил лагерь на виду у изумленного вражеского войска и сел обедать – в лагере развели костры, пировали, веселились. Во время его трапезы и развернулась битва, а Тохтамыш, заждавшись, когда противник соизволит приступить к сражению, нерасчетливо выдвинулся вперед на неудобное для битвы место.

В начале битвы многочисленные ордынские войска пытались охватить противника с флангов, но все их атаки были отбиты, и армия Тамерлана

[1] *Полное собрание русских летописей. – Т.28. – М., 1963. – С.246.*
[2] *Сафаргалиев М.Г. Распад Золотой Орды. – Саранск, 1960. – С.146, 151, 153.*
[3] *Егоров В.Л. Историческая география Золотой Орды в XIII-XIV вв. – М., 1985. – С.181, 185, 212.*
[4] *Кондурча. Реконструкция элементов культуры эпохи Золотой Орды. Методическое пособие. – Вып.1. – Самара, 2003. – С.5.*

перешла в контрнаступление, мощной фланговой атакой опрокинув противника. Этому способствовало и предательство – в ходе битвы часть аристократов перешла от Тохтамыша к Тамерлану. Есть версия, что заранее подкупили знаменосца Тохтамыша, и тот в решающий момент уронил главное знамя, что можно было воспринять как сигнал к отступлению. Арабский историк Низам-ад-дин-Шами в красках описывал сражение: *«Взвилась на воздух пыль от копыт и лилась кровь от мечей. Кони смерти не переставали носиться и крутиться, и погрузились в море крови все – и знатные, и простые. Длился этот бой и погром три дня. Пыль и кровь застилали очи бившихся, и казалось им, что земель стало шесть, а небес, как морей, восемь»*.

Для преследования разбитого и убегавшего врага, Тамерлан отправил по 7 человек из каждого десятка. Преследовали поверженного противника около 200 верст[5] (213 км). Впрочем, есть более скромные оценки. Так, французский историк Л. Лянгле в статье «Жизнь Тимура» (Ташкент, 1890) писал: *«Бегущий хан удалился в глубину гор Грузии, а поля на протяжении 40 миль были устланы трупами побежденных»* (т.е. речь идет о 65 км). Так или иначе, но земля на протяжении многих километров преследования покрыли трупы. Достигшие Волги гибли от стрел преследователей в реке. Войска Тимура преследовали отступающих до Ундоровского переката, где остатки армии Улуса Джучи, переправившись через Волгу, заняли оборону на правом берегу. Победители разграбили ставку Тохтамыша, ордынские кочевья и земледельческие поселения на Средней Волге. 26 роковых для Золотой Орды дней войско Тимура безнаказанно опустошало центр владений противника. Эти 26 дней Тимур провел в пиршествах. По данным Шереф-ад-дина, *«в лагере Тимура оказалось столько подобных гуриям девушек и красивых отроков, что одних тех, что были выбраны лично для Тимура, было более 5000 человек»*. Весь лагерь с границей длиной в 3 фарсанги (около 20 км) обтянули яркой золототканой парчой.

Русский военный историк М.И. Иванин в труде «О военном искусстве… при Тамерлане» писал, что, одержав победу, Тимур направился *«…на цветущие луга урочища Уру-Тюпя, где было обыкновенно летнее пребывание ханов Золотой Орды (вероятно, в окрестностях г. Ставрополя, близ так называемого ныне Царева кургана, острова на реке Волге)»*.

Кстати, про сам Царев курган (у пос. Волжский) появилась легенда, по которой основа кургана была сложена воинами Тамерлана, шедшими на битву – каждый положил в общую кучу камень. После битвы выжившие забрали свои камни, но погибшие этого сделать, естественно, не могли, и часть камней осталась – так и сложился, по легенде, этот курган (по оценкам историков, победа досталась Тамерлану дорого – около половины его армии полегла в самарских степях). Именно эти места часть историков и считает местом окончательного уничтожения армии Тохтамыша у Волги и местом пира Тамерлана по поводу победы. По другой версии, переправа была у с. Хрящевка.

В 1395-1396 гг. Тамерлан «добавил» золотоордынцам, но это уже вскользь коснулось Средней Волги. В 1396 г. Тохтамыша лишили титула верховного правителя в Орде, и все наместники ее отдельных провинций признали власть Тамерлана.

ЗНАЧЕНИЕ И ОЦЕНКИ КОНДУРЧИНСКОЙ БИТВЫ

Битва стала решающей в победе Руси над Золотой Ордой: Тохтамыш проиграл и был вынужден бежать из Орды, скитаясь по отдаленным странам. Из-за этого с 1391 г. начался распад Золотой Орды на Большую, Ногайскую, Белую Орды, Крымское, Астраханское, Казанское ханства и другие государственные образования.

Так почему отечественные историки по-прежнему игнорируют (несмотря на колоссальные усилия, предпринимаемые самарскими краеведами, археологами, общественными и политическими деятелями по «раскрутке» данного контента истории края) эту битву и ее значение? Ни в одном российском (самарские не в счет, в местных изданиях эта битва давно стала предметом исследования[6]) учебнике по истории ее не найдешь, исследований по ней очень мало. Аргументы просты и понятны (но неприемлемы для ученого, стремящегося к объективному взгляду на исторические события):

1) обе сражавшиеся стороны были монголо-татарскими, значит, они не могли принести свободу Руси;

2) Самарская область (точнее, ее территория в те далекие времена) сильно удалена от центра (Куликово поле гораздо ближе), а в то время вообще не входила в ойкумену российской цивилизации, значит, на ее территории не могло произойти ничего «стоящего» для истории России;

3) предложенная точка зрения не авторитетна (по ней мало написано и за-щищено исследований, да и имеющиеся – провинциальны);

4) отсутствие в битве русичей лишает активного начала в победе над Золотой Ордой и «отдает все на откуп» эмиссарам татаро-монголов (московский князь Василий Дмитриевич должен были воевать на стороне Тохтамыша, но, придя, и *«…увидев, как поворачиваются события, повел свое войско в низовья Камы и тоже ушел на правый берег Волги, спасаясь от Тимура»*[7]. По данным авторов «Самарской летописи»[8], Василий не успел собрать войско – в то время он был с послами в Орде и наблюдал

[5] См.: Свечин А.А. Эволюция военного искусства. – Т.1. – М.-Л.: Воениз, 1928.
[6] Например, Гурьянов Е.Ф. Битва на Кондурче // Маяк Ильича. – 1984. – 19, 24 января; Самарская летопись. Очерки истории Самарского края с древнейших времен до начала XX века. В 2-х книгах. – Кн.1. Самарский край с древнейших времен до середины XIX века. – Самара: Издательство «Самарский университет»-Издательство «АртМакет», 1993. – С.31,32; Кондурча. Реконструкция элементов культуры эпохи Золотой Орды.
[7] См.: Гумилев, Л.Н. От Руси до России. – М., 1997.
[8] Самарская летопись. – С.31.

сражение со стороны). Ряд историков считает, что московский князь не явился на место сражения, отговорившись всякими ложными предлогами;

5) в школьных учебниках издавна было упоминание о Грюнвальдской битве 1410 г., хотя формально там Россия не участвовала (при Грюнвальде сражались смоленские полки, тогда как на Кондурчу был вызван как вассал Орды московский князь Василий Дмитриевич).

Учитывая все подобные возможные аргументы, считаю необходимым утверждать:

1) свободу Франции в 1944-1945 гг. принесли действия СССР, Англии и США против Германии – значит, нет ничего невозможного в решении 2-мя сторонами проблем 3-й стороны;

2) удаленность места события не имеет особого значения (иначе как сведения Рихарда Зорге могли способствовать победе в битве под Москвой 1941-1942 гг.);

3) авторитет мешает науке – любая точка зрения субъективна, в то время как реальные события объективны (отказываясь от подобных взглядов, жители СССР десятилетиями жили по «марксизму»), потому любую устоявшуюся точку зрения надо периодически пересматривать;

4) этические вопросы не должны влиять на точки зрения ученых – историческая наука также должна стремиться к объективности (давайте отрицать в России законы Ньютона потому, что их открыл англичанин?).

5) все вышесказанное подтверждает то, что из поездки в Орду 1392 г. (сразу после поражения от Тимура) князь Василий Дмитриевич воротился «…многоу честь прием от царя, яко же ни един от прежних князей» [9].

ФЕСТИВАЛЬ «БИТВА НА КОНДУРЧЕ»

Несколько раз Самарский областной историко-краеведческий музей им. П.В. Алабина (далее СОИКМ) организовывал у с. Старый Буян военно-исторический фестиваль «Битва на Кондурче».

В июле 2001 г. в Самаре в рамках областного фестиваля «Мы – самарский народ!» был проведён 1-й Турнир исторического фехтования «Битва Тимура и Тохтамыша», развитием которого стал фестиваль «Битва на Кондурче».

Считать поле возле Старого Буяна местом битвы никаких серьезных оснований нет, но именно там 17-20 июля 2003 г. впервые провели фестиваль, посвященный битве на Кондурче. Его провел СОИКМ в партнерстве с местными организациям и учреждениями, Национальным музеем республики Татарстан и государственным музеем-заповедником «Куликово поле». 17 июля оборудовали полевой лагерь для военно-исторических клубов (палатки, полевые кухни, водоснабжение, питание, дрова). 19 июля на фестивальном поле устроили этнографические площадки, ярмарку военно-исторических сувениров и интерактивные игры для зрителей (стрельба из лука, арбалета, катание на лошадях). Провели турниры по историческому фехтованию «меч-щит». Состоялся конкурс на лучшую реконструкцию средневекового костюма, выступления художественных коллективов районов Самарской области, представляющих традиционную культуру коренных народов Поволжья, студии дизайна Самарской архитектурно-строительной академии. Кульминацией стало театрализованное представление сцен сражения 1391 г.: поединок двух лучших воинов, столкновения пеших колонн, отчаянная атака конницы Тохтамыша, победное наступление армии Тамерлана. Участниками фестиваля стали 20 военно-исторических клубов из 14-ти городов России и Украины, сразу сделав мероприятие межрегиональным. Общее число участников составило 136 человек. Число зрителей достигало 3000 чел.

16 июля 2005 г. провели 2-й фестиваль. В его рамках прошли конкурсы исторического костюма и исторического доспехов и оружия. Организовали турниры: фехтовальный, стрелков из лука, метателей ножей. Также состоялся конкурс этнографических площадок. В фестивале участвовало 24 военно-исторических клуба из 9-ти городов России. В заключительный день фестиваля с области съехалось более 5000 зрителей. Гости увидели турнирные бои, посетили археологическую выставку из фондов СОИКМ «Битва на реке Кондурче в 1391 году», восточный базар («Этнографическая деревня»), в котором приняли участие около 100 ремесленников из 13 районов области. Все желающие участвовали в аттракционах, организованных бойцами клубов для гостей фестиваля: стрельба из лука, катания на лошадях, упражнения в меткости и ловкости.

15 июля 2006 г. состоялся фестиваль. В мероприятии участвовали более 200 человек из 18 военно-исторических клубов Самары и 6-ти других городов. В реконструкции Битвы сошлись более 120 человек. Сражение прошло по сценарию (со встречами ханов, маневрами войск и лучной перестрелкой) и было качественно озвучено. Стихотворный текст комментария к битве написали на основе русского перевода татарского народного эпоса «Идегей». Военно-исторические клубы организовали 3 интерактивные площадки – ставки Тимура и Тохтамыша и воинский лагерь на Восточном базаре. Там можно было примерить средневековые доспехи, подержать в руках меч или секиру, посидеть за столом с воинами армий Тимура и Тохтамыша, приобрести реплики украшений и предметов вооружения. Гости фестиваля могли кататься верхом, посетить 2 лучных тира, игровые площадки (народные игры для детей и взрослых), в том числе интерактивную детскую игровую площадку «Билет в детство». На Восточном базаре можно было купить экзотические сувениры, зайти в юрту и отведать кумыс и плов. На фестивальной поляне лепили и обжигали сувениры из глины с символикой фестиваля. В фестивале участвовали народные умельцы и фольклорные коллективы из районов Самарской области, школы восточного танца. Почетными

[9] *Цит. по: Полное собрание русских летописей. Т.28. С.250.*

гостями фестиваля стал музыкальный коллектив «Барабаны мира». Фестиваль посетило более 5000 зрителей.

19 июля 2008 г. провели 4-й фестиваль, на который приехали исторические клубы из Самары, Тольятти, Казани, Йошкар-Олы, Магнитогорска, Москвы, Санкт-Петербурга. Гостей насчитали примерно 3500 человек. На фестивале традиционно можно было познакомиться с реконструкциями элементов быта разных народов, в том числе их воинских отличий. Туристы смогли пострелять из лука, отведать плов, кумыс и восточные сладости. На Восточном базаре можно было посмотреть арабские танцы; приобрести экзотические сувениры, в том числе реплики средневековых оружия и доспехов. Как и раньше, работали главная эстрада, детская площадка, ульяновская артель-кузница «Вакула» и гончарная мастерская «Мир мастеров». Конный клуб «Аргамак» провел показательную программу, лошади этого клуба и «Русской слободы» были доступны для катания любого пожелавшего туриста. Главными событиями фестиваля стали реставрация в поле части битвы силами примерно около 100 человек и штурм воинами Тамерлана деревянной крепости (укрепленного лагеря), который провели участники показательных боев из исторических клубов. Со стороны крепости летели стрелы, наступающие отступали, но потом вновь шли на приступ.

ТУРНИР ИСТОРИЧЕСКОГО ФЕХТОВАНИЯ И ФЕСТИВАЛЬ «РАТНОЕ ДЕЛО»

К сожалению, IV фестиваль «Битва на реке Кондурча» оказался последним. Однако семена, попавшие в подготовленную почву, дали неожиданные всходы.

В 2010 г. федерация «Универсальный Бой» и ВСО «Железный век» провели I турнир военно-исторического фехтования на территории ЦИМ «Древний мир» (у с. Каменный Брод), собрав более 40 участников и около 1000 зрителей. С той поры подобный турнир стал ежегодным, и в 2013 г. прошел уже 4-й раз, становясь все более многочисленным и популярным. В 2011 г. турнир посетило 1000 зрителей, в 2012 г. – более 1000. В 2013 г. на турнир прибыли 2500 зрителей и более 150 участников.

Параллельно им, в 2011 г. военно-исторические клубы «Легенда» и «Русская слобода» из Самары провели I военно-исторический фестиваль «Ратное дело». Успех этого мероприятия (700 зрителей и около 80 участников) привел к желанию организаторов «почувствовать себя на историческом поле», благодаря чему II (в 2012 г.) и III (в 2013 г.) фестивали прошли уже на старом месте фестиваля «Битва на Кондурче». Свято место пусто не бывает. И вот снова на месте той битвы звенят клинки и скачут кони, вновь историческая память приводит тысячи зрителей к берегам Кондурчи. И количество зрителей тут же увеличилось – в 2012 г. – более 2000 человек и свыше 100 участников (включая приехавших из Татарстана и Украины). В 2013 г. и количество гостей выросло – почти 4000 человек и 200 участников, и статус стал по-настоящему международным – на фестиваль прибыла еще и команда из Польши.

И хотя фестиваль посвящен событиям XIII в., а битва на Кондурче прошла в XIV в., скорость развития технологий в то время была заметно меньше современной, и особой разницы между двумя этими веками неискушенный зритель не заметит. Да и не в этом главное. Главное в том, что к своему прошлому мы начинаем относиться как к ценнейшим, неразделенным политикой и национальностью корням, без которых расти дальше качественно невозможно.

***

Т.о., учитывая роль битвы на р. Кондурча, стоит продлить логическую последовательность победы Руси над Золотой Ордой:

Куликовская битва 1380 г.
↓
Поражение Руси под Москвой 1382 г.
↓
Битва на р. Кондурча в 1391 г.
↓
Стояние на р. Угре в 1480 г.

И развитие системы военно-исторических фестивалей в Самарской области показывает. А в учебниках истории России должна появиться правда о битве на Кондурче, в корне изменившей руками двух великих полководцев – Тамерлана и Тохтамыша (а также воинов их армий) историю нашей страны! Необходимо признать, что нельзя делить историю на русскую и татарскую. Это – наша общая история, и Россия, в которой мы живем – наша общая Родина!

Нурания САГИРОВА – ПРИЗЕР ВСЕРОССИЙСКОГО КОНКУРСА!

Человек, не знающий и не любящий свою культуру, не уважает культуру других народов.
(Татарская пословица).

Учитель Новоермаковского филиала средней общеобразовательной школы села Старое Ермаково Камышлинского района Нурания Наримановна САГИРОВА стала лауреатом III степени Всероссийского конкурса профессионального мастерства педагогов «Мой лучший урок».

Сания НУРЕТДИНОВА,
учитель русского языка и литературы Новоермаковского филиала ГБОУ СОШ с. Старое Ермаково Камышлинского района.

Изучение родного языка и литературы, родной культуры является основным средоточием духовного опыта народа, формирует мировоззрение, духовно-нравственные ценности, эстетический вкус, опираясь на то особое, трудно оценимое чувство родного слова, которое воспитывается с младенчества.

Воспитать любовь к родному языку можно, разве что создав в школах определенную среду. Если мы хотим создать потребность в своем языке, надо понять, что, в первую очередь, необходимо воспитать в своих детях национальную гордость. Тогда они сами потянутся к языку, будут с удовольствием изучать его.

Именно такая работа ведётся в Новоермаковском филиале ГБОУ СОШ в селе Старое Ермаково.

Хотя село наше татарское, но в последние годы в школе обучаются дети разных национальностей, а также дети, воспитывающиеся в приёмных семьях. Отрадно, что все ученики с интересом посещают уроки татарского языка и литературы, принимают активное участие во всех национальных мероприятиях, проводимых в школе, в сельском поселении, в муниципальном районе. Даже русские дети, в совершенстве овладев языком, участвуют в олимпиадах по татарскому языку и литературе областного уровня, проводимых Самарским областным татарским обществом «Туган тел», занимая при этом призовые места.

И большая заслуга в этом учителя высшей категории Нурании Наримановны Сагировой.

Более 20 лет Нурания Наримановна преподаёт в школе татарский и русский языки, информатику. За годы работы она достигла больших успехов. Ее ученики неоднократно становились призёрами региональных фестивалей, научно-практических конференций. Воспитанники Нурании Сагировой становились призерами и победителями окружных фестивалей компьютерных знаний учащихся в 2006 и 2007 годах.

Нурания Наримановна работает над обогащением творческой лаборатории, усовершенствованием методического мастерства. Активно распространяет свой педагогический опыт. Она победитель областного конкурса учителей татарского языка и литературы.

К сожалению, на изучение родного языка выделяется всего один час в неделю. Не может не радовать то, что учитель Нурания Наримановна прививает любовь к языку и на дополнительном занятии. Более 5 лет в школе работает кружок «Культура татарского народа», где дети знакомятся с историей и культурой своего народа. В школе проводятся праздники, связанные с национальными традициями и обычаями. На занятиях ученики под руководством своего наставника выполняют проектные работы, при этом ещё больше узнают о жизни своих предков.

В содержание кружковых занятий включены темы, которые наиболее интересны и доступны школьникам: «Одежда», «Жилище», «Фольклор», «Подвижные игры». К темам подобран и систематизирован разнообразный наглядно-иллюстративный материал, подготовлены альбомы, дидактические пособия, оформлены экспонаты для мини-музея: предметы быта, куклы в национальных костюмах, детские и взрослые национальные костюмы.

Нурания Наримановна Сагирова — требовательный, грамотный педагог, неустанно работающий над повышением мастерства. На днях героиня моей публикации приехала с Всероссийского конкурса профессионального мастерства педагогов «Мой лучший урок», проводимого некоммерческой организацией Благотворительный фонд наследия Менделеева, Российским химико-технологическим университетом имени Д.И.Менделеева, Московским государственным университетом имени М.В.Ломоносова, Московским областным государственным университетом, редакцией журнала «Вестник образования России» при поддержке Министерства образования и науки Российской Федерации, где стала лауреатом III степени!

Хотелось бы пожелать Нурание Наримановне дальнейших успехов и новых творческих побед!

ЖЕМЧУЖИНЫ ТАТАРСКОГО НАРОДА

В Ульяновской национальной библиотеке «Содружество» прошла презентация книги «Жемчужины татарского народа». Автор книги – кандидат филологических наук Резеда Камиловна Садыкова – много лет собирала материалы о жизни и деятельности знаменитых земляков, сведения об истории, топонимике татарских сел.

Особое место в книге заняли очерки о татарских писателях, публицистах, выходцах Симбирско-Самарского края, ученых, общественных и государственных деятелях, деятелях культуры и искусства.

Р. Садыкова организовывала фольклорные экспедиции, вместе со своими студентами по крупицам собирала татарские сказания, баиты, обрядовые песни, традиции. Эти материалы вошли в другую книгу «Халкыбыз жәүһәрләре", изданную на татарском языке.

Сегодня мы предлагаем вниманию наших читателей один из очерков Р. Садыковой о династии фабрикантов Акчуриных, тесно связанных и с нашей самарской землей.

ПРОМЫШЛЕННИКИ И МЕЦЕНАТЫ АКЧУРИНЫ

Акчурины – татарский княжеский и дворянский род. Известен с XV века. Родоначальник – Акчура Адаш, который в 1509 году перешел на русскую службу, был пожалован Иваном IV землями в Мордовии. Из рода Акчуриных в XVII–XVIII веках вышли известные чиновники, дипломаты, военные. А среди Акчуриных, выходцев из Симбирской губернии, есть и общественные деятели, ученые, писатели, журналисты, художники, медики. Заметный след в истории России оставили и промышленники – фабриканты Акчурины, владевшие суконными фабриками в Симбирской губернии. Многие представители Акчуриных занимались просветительской и благотворительной деятельностью. На их средства строились и функционировали учебные заведения, многочисленные мечети по России, бесплатные столовые (для голодающих), обучались учащиеся и студенты, выходили газеты («Тарджеман» – «Переводчик») и книги, открывались и содержались библиотеки. На их счету и строительство православных храмов.

Резеда САДЫКОВА, *кандидат филологических наук*

Из истории известно, что те татарские мурзы (дворяне), которые не приняли в XVIII веке при Петре I христианство, были лишены всех дворянских прав и понижены до уровня крестьянского сословия. В народе их называли «чабаталы морзалар» – «мурзы в лаптях». Начало симбирскому роду Акчуриных положил состоятельный крестьянин Шафигулла Акчурин, занимавшийся мелкой торговлей. Его сын Абдулла Акчурин, государственный крестьянин села Алексеевки Старо-Тимошкинского приказа, занимался уже скупкой шерсти у местных жителей и ее перепродажей. Его сыновья Курамша, Яхья, Сулейман и Ильяс получили право на торговлю по всей России и вышли в симбирское мещанство, оставив в истории края заметный след. Братья Курамша и Сулейман в 50-е годы XIX века стали купцами первой гильдии. Курамша в 1853 году построил в Симбирске на улице Лосевой (ныне ул. Федерации, д. 33) каменный молитвенный дом для мусульман, который в 1865 году был переделан в мечеть Тимербулатом Курамшевичем Акчуриным. Сулейман Акчурин в 1849 году основал суконную мануфактуру в удельной деревне Старое Тимошкино, где он жил сам. К середине XIX века Старое Тимошкино превратилось в крупный шерстомоечный центр губернии, по уровню технического оснащения и технологии производства мануфактура С. Акчурина была передовым предприятием того времени. В Симбирске у Сулеймана был дом на Московской улице, купленный им у тайного советника Скребицкого (ныне в доме размещается дирекция историко-мемориального заповедника «Родина В.И. Ленина»). Сын Сулеймана Абдулловича Хасан возглавлял торговый дом «Вдова Акчурина с сыновьями», арендовал суконные фабрики в Тереньге и Трубетчине, у него была лавка в Нижнем Новгороде, дом в Казани, свыше тысячи десятин земли в Карсунском уезде. В последующих поколениях Акчуриных наиболее известны сын Курамши Тимербулат и старший сын Тимербулата – Хасан. Тимербулат Акчурин (1826–1906) получил в наследство от отца суконную фабрику в Гурьевке (ныне г. Барыш), которая была куплена у помещицы Е.В. Кротковой. По инициативе Тимербулата Курамшевича создаются «Товарищество Старо-Тимошкинской суконной мануфактуры Акчуриных» (1891), на базе Гурьевской и Самайкинской фабрик – «Торгово-промышленное товарищество Тимербулата Акчурина» (1895). Старо-Тимошкинская фабрика была награждена большой золотой медалью политехнической выставки в Москве и бронзовой медалью Всероссийской промышленной и художественной выставки (1896). Т. Акчурин был избран потомственным почетным гражданином Симбирска, удостоен золотой и серебряной правительственных медалей с надписью «За усердие» с правом ношения на груди на Станиславской ленте.

Хасан Тимербулатович Акчурин (1866–1916), являясь членом основанных отцом товариществ, был известным меценатом, большим любителем старины, коллекционером, нумизматом. Хасан с детства интересовался историей татарского народа. Выявление и сбор уникальных памятников истории и культуры стали главным увле-

чением его жизни. Способности исследователя и первые результаты изысканий Х. Акчурина были замечены и положительно оценены отцами татарской исторической науки Ш. Марджани и Р. Фахретдином. В Гурьевке Хасан Тимербулатович основал уникальный исторический музей (уникальные древние монеты многих стран мира, холодное и огнестрельное оружие, старинные рукописи, предметы быта и т.д). В его богатейшей библиотеке были собраны книги и периодические издания на татарском, русском, западноевропейских и восточных языках. После Октябрьской революции все это бесценное богатство оказалось в руках советских чиновников и бесследно пропало... В 1908 (или в 1909 г.) году по приглашению Хасана Акчурина у фабрикантов побывал поэт Г. Тукай.

Родной брат Тимербулата – потомственный почетный гражданин Симбирска Ибрагим Курамшевич (1859–1933) – в 1913 году был избран гласным Симбирской городской думы и как представитель ее комитета деятелей промышленности и торговли утвержден членом общего присутствия Казенной палаты по промысловому налогу. Кроме него гласными думы из татарского населения города были еще А.К. Гафаров и З.С. Бахтеев. И. Акчурин также является одним из организаторов Симбирского просветительского мусульманского общества (1908), учредителями которого были общественный деятель Ибрагим Курамшевич Акчурин, симбирский купец Карим Шамсутдинович Абушаев и дворянин Хусаин Хасанович Ассанович. Директор-распорядитель обоих акционерных товариществ Акчуриных

Хасан Тимербулатович Акчурин

Якуб Тимербулатович состоял членом губернского присутствия по фабричным и горнозаводским делам. Эти назначения и утверждения говорили о той руководящей роли, которую династия Акчуриных играла в торгово-промышленных кругах Симбирской губернии.

Сын Хасана Сулеймановича – Юсуф Акчура (1872–1935) – профессор истории, видный политический и государственный деятель, публицист. В юности вместе с матерью оказался в Турции, обучался в медресе и в военном училище. По подозрению в политической неблагонадежности находился в ссылке. Совершив оттуда побег, жил в Тунисе, Париже, где сотрудничал в тюркской печати. Позже жил в России, в Старотимошкино. К концу жизненного пути окон-

Тимербулат Акчурин

чательно обосновался в Турции, стал одним из ближайших советников 1-го президента Турецкой республики Кемаля Ататюрка, создал «Общество по изучению тюркской истории» и руководил им.

Также в историю вошли женщины из рода Акчуриных: Зулейха – известный археолог и библиограф, Махбубжамал – писатель-рассказчик; Зухра – журналист, издатель; Хадича – художник.

Одна из первых художников-женщин из татар Хадича Акчурина родилась в селе Старое Тимошкино в семье механика фабрики Мубина Акчурина. В 1913 году закончила Симбирскую женскую гимназию, после чего поступила в школу живописи Строгановых в Москве. Ее жанровые рисунки часто печатались в журналах «Аң» («Сознание») «Ак юл» («Светлый путь»). Во время Первой мировой войны Х. Акчу-

Юсуф Акчура

рина добровольно ушла на фронт сестрой милосердия. Пропала без вести.

Зухра Акчурина (1862–1902) – первая из татарских женщин журналист, издатель – дочь Асфандияра Курамшевича, владельца суконной мануфактуры в селе Коромысловка (ныне Барышского района). Зухра получает хорошее образование в медресе – школах Коромысловки, Старого Тимошкина и Симбирска. В 1882 году она стала спутницей жизни крупного общественного и политического деятеля, педагога-просветителя, который в тот период управлял г. Бахчисарай, Исмаила Гаспринского (1851–1914). В 1883 году И. Гаспринский добился разрешения царской власти издавать в Крыму первую общетюркскую газету «Тарджеман» («Переводчик», 1883–1918), которая стала первым органом печати для тюркского мира России, в ней активно печатались татарские публицисты и писатели. Фабриканты Акчурины, Дебердиевы, владельцы золотых приисков, миллионеры Рамиевы, купцы Хусаиновы и другие деловые люди из татар оказывали материальную помощь газете. Зухра Акчурина до конца своей жизни оставалась соратником, помощником мужа в его издательской деятельности.

О замечательных представителях этого благородного рода можно говорить очень много. Как пишет в своей книге «Акчурины» наш известный земляк – уроженец Барышского района – доктор исторических наук Наиль Измайлович Таиров, «именно благодаря таким, как Акчурины, Россия во второй половине XIX – начале XX веков сделала значительный шаг в социально-экономическом развитии, в первую очередь, в индустриальной сфере. Известные симбирские купцы и фабриканты внесли свою лепту в укрепление промышленного могущества страны, ее безопасности».

Ильдус ГИЛЬМАНОВ: РАБОТЫ ПРЕДСТОИТ МНОГО

Ильдус Гильманов – человек в Сызрани известный и уважаемый. Успешный предприниматель, депутат городской Думы, яркий общественный деятель и меценат. В Думе городского округа Сызрань VI созыва он вновь возглавил Комитет по социальной политике. Ильдус Гаязович ответил на вопросы корреспондента «Самар татарлары» и рассказал о том, что делается на муниципальном уровне в плане реализации национальной политики.

Радик ШАФЕЕВ

– Ильдус Гаязович, во-первых, разрешите поздравить от имени наших читателей с избранием Вас депутатом Сызранской городской Думы и пожелать Вам успехов в дальнейшей работе. Будучи депутатом прошлого созыва, Вы занимались вопросами социальной политики. Какие задачи теперь поставлены перед Вами?

– Спасибо за ваши поздравления и за поддержку, которую оказывали мне жители нашего города, проголосовав за мою кандидатуру. В Думе нового созыва я вновь избран председателем Комитета по социальной политике. До и после выборов мы проводили многочисленные встречи с избирателями, на основе их наказов был составлен 5-летний план работы. Этот план теперь является приоритетом в моей работе как депутата. Вопросы наших сограждан волнуют разные. Это и коммунальная сфера, и социальная, и вопросы городской инфраструктуры, решать которые депутатскому корпусу предстоит совместно с администрацией города. Очень остро стоит проблема здравоохранения. Обеспеченность врачами в Сызрани составляет всего 39 процентов (в прошлом году был 41 процент). На модернизацию здравоохранения города из бюджетов разного уровня в этом году было затрачено свыше 800 миллионов рублей. На эти средства был проведен ремонт объектов здравоохранения, закуплено новое оборудование. К сожалению, кадровая проблема до сих пор не решена. Думаю, в этом вопросе нам сможет помочь опыт Кинель-Черкасс, где создан фонд социального жилья для бюджетников. Жилье там выдается как социальное, а через некоторое время уже переходит в собственность специалиста. Мы изучаем этот опыт и постараемся его перенести на Сызрань. Надеюсь, это поможет решить кадровый вопрос не только с медицинским персоналом, но и другими необходимыми бюджетными специальностями.

К немаловажной категории вопросов относятся проблемы молодежи. У нас в этом году 147 семей получат субсидии по программе «Молодая семья». Сумма выделяется немаленькая. Хотелось, что бы и в дальнейшем эта программа успешно работала. Конечно, как всегда, актуальны вопросы, связанные с образованием и культурой, социальной поддержкой населения. Нам необходимы отремонтированные, комфортные школы, детские сады, дома культуры, школы искусств, где могли бы вести свою деятельность, в том числе, и национально-культурные центры.

– Вы достаточно много помогаете татарской общине Сызрани, участвуете в организации и подготовке национальных мероприятий…

– … я еще являюсь председателем Общественного совета мусульман при мухтасибате города. Национальные праздники и другие мероприятия, направленные на сохранение и развитие татарской культуры, мы готовим и проводим совместно. Отрадно, что в этом немалую помощь нам оказывают городская Дума и администрация Сызрани, национально-культурная автономия татар, возглавляемая моим братом – Ильсуром Гаязовичем Гильмановым, другие активные татары города. Я считаю, что именно так, вместе, и нужно проводить мероприятия, направленные на сохранение и развитие татарской культуры, являющейся неотъемлемой частью общегородской культуры.

– Я знаю, что Вы также входите в рабочую группу, которая занимается вопросами строительства Соборной мечети в Сызрани. На какой стадии сейчас находятся эти работы?

– Нам удалось официально оформить земельный участок под строительство Соборной мечети на улице Декабристов. Его нам безвозмездно выделил город. Строительство начнется после того, как будет доработан проект новой мечети и решены финансовые вопросы. Главное – это согласовать проект, чтобы он был принят и мусульманами, и структурами города, отвечающими за строительство и внешний облик города.

– Приходится ли в Думе рассматривать вопросы, связанные с национальной политикой? Какие меры на законодательном уровне Сызрани предпринимаются для укрепления межнационального мира и межконфессионального согласия на территории Сызрани и Сызранского района?

– Вопрос межнациональных отношений, действительно, в последнее время является одним из злободневных для нашего общества. Мы с вами видели неприятную ситуацию в Бирюлево, в других российских регионах. Для того чтобы не допустить подобное на сызранской земле, мы организовываем «круглые столы» по вопросам межнациональных отношений. Я неоднократно выступал за создание Общественного совета по межнациональным вопросам при главе Администрации или в городской Думе. Такие Советы есть уже во многих городах. В него должны входить руководители национальных общин и диаспор, представители миграционных служб, полиции, администрации, депутаты... Это позволит не только вести

постоянный мониторинг за ситуацией, но и контролировать миграционные процессы. Мы ведь все заинтересованы в том, чтобы люди, приезжающие к нам из стран СНГ, занимались трудовой деятельностью, а не слонялись без дела, вели себя здесь согласно нашим законам и устоявшимся общечеловеческим нормам. Этот вопрос я хочу снова поднять перед руководством города.

– В Сызрани проживает большое количество татарского населения. Поступали ли от них просьбы об открытии в городе татарской школы или национально-культурных центров?

– Были и есть предложения по открытию татарских детских садов, поступают обращения и по открытию татарской школы. Это очень серьезные и затратные вопросы, которые, к сожалению, не решаются быстро. Сейчас неплохо было бы организовать внеклассное обучение татарскому языку в общеобразовательных школах, организовать изучение основ религии. Это нужно для того, чтобы дети могли сопоставить догмы различных религий и увидели, что они перекликаются, что у них много общего.

Безусловно, будем развивать наше татарское объединение, которое возглавляет председатель татарского культурного центра «Туган тел» Галиулла Габдулович Габдрашитов. Здесь дети уже обучаются татарскому языку и культуре, арабской письменности.

– Запланированы ли какие-то действия по развитию татарской культуры в городе, кроме работы объединения «Туган тел»? И поддерживается ли это администрацией города?

– Мы решаем вопрос об открытии у нас в городе филиала Самарского областного Дома дружбы народов. Под него хотим переделать один из домов культуры. Это даст возможность представителям разных народов изучать свой родной язык, культуру, традиции и обычаи. Думаю, это будет хорошей поддержкой и для развития татарской культуры в городе.

– Как Вы оцениваете уходящий 2013 год? И что бы Вы пожелали сызранцам в новом, 2014, году?

– 2013-й год был юбилейным для Сызрани: городу исполнилось 330 лет. В целом год можно считать успешным. Вложено немало средств в модернизацию здравоохранения, ремонт школы, детских садов, 147 молодых семей получат субсидии на жилье. Впервые за много лет городу выделены колоссальные суммы из областного бюджета на ремонт дорог, успешно работает программа по переселению граждан из ветхого и аварийного жилья. Сейчас заканчиваем работу над городским бюджетом следующего года. Закладываются деньги на развитие культуры, здравоохранения, образования и других сфер. Я думаю, что бюджет следующего года должен быть не хуже бюджета уходящего года. Планируется создание фонда социального жилья. Неплохо бы возродить зеленстрой, чтобы деньги, которые выделяются на озеленение города, оставались в Сызрани, а не осваивались, как сейчас, компаниями из Самары и Тольятти. Будет уделено особое внимание развитию малого и среднего бизнеса, муниципального транспорта. Работы предстоит много.

Сызранцам же и всем читателям журнала «Самар татарлары» хочу пожелать крепкого здоровья, счастья и благополучия! С наступающим Новым годом!

Казанның Иске татар бистәсе

ТАТАР МӘЧЕТ ТИРӘСЕНӘ ТАРТЫЛА

Томск шәһәренең бер бистәсе

Татар халкына гомер-гомергә бер-берсенә терәлеп яшәү гадәте хас. Моңа туганлык хисләрен саклау вазыйфасы да салынган. Динебез Ислам бу сыйфатыбызны көчәйтеп җибәрә. Татар халык мәкальләренә дә туганлык фикерләре салынган.

Шамил БАҺАУТДИН

Бер тирәдәрәк яшәүне халкыбыз “бистә” сүзе белән тасвирлый. Әгәр дә борынгы тарихка күз салсак, “бистә” сүзе башкачарак мәгънәдә кулланылган. “Борынгы төрки сүзлек”тә “бистә” сүзе “кунакханә хуҗасы”на туры килә. Галим Р. Әхмәтьянов “бистә”не фарсы сүзе “бәст” – киртәләнгән урын, чит сәүдәгәрләр яши торган урын сүзе белән янәшә куя. Иске татар телендә бистә сүзе “сәүдәгәр, сатучы” мәгънәсе дә алган.

Татар дөньясында Казанның атаклы Татар Бистәсе бар. Аның тарихы милләтебезнең ачы язмышы һәм дәүләтебезне югалту белән бәйләнгән. Явыз Иван (Иван Грозный) гомеренә татарны юк итү өстендә эшләгән, аңардан соң башкалар бу сәясәтне дәвам иткәннәр. Явыз Иван - контраст шәхес. Татар авылларына сибеп, урысларны күчереп утырткан. Имештер, татарлар тизрәк урыслар белән буталып бетәчәкләр. Икенче яктан, Казанны яулап алгач, татарларны баштан кылычтан уздырып, тапап бетерә, исән калганнарын шәһәрдән куып чыгарып, Болак артында гына яшәргә рөхсәт итә. Заман теле белән әйткәндә, гетто оештыра.

Тарихи чыганаклар язып калдырганнар. Чыннан да, 1684 елга кадәр Казанның Татар Бистәсе шәһәрдән киртә (забор) белән аерып тотылган булган. Рухи мәркәзебез Казанда татарларның Иске Бистәсе һәм Яңа Бистәсе булган.

Минем әтиемнең туган сеңлесе Сара апам гомеренә Казанда яшәде һәм аның белән сөйләшеп утырганда ул бик еш: «Әле «Яңа Бистә»дә кунакта булып кайттым. «Яңа Бистә» үзе бер татар калачыгы», - дип сөйләшә иде. Каланы - шәһәр дип аңларга кирәк.

Самар - бик зур шәһәр. Таралган. Сибелгән. Бер очыннан икенче очына барып җитеп булмый. Бигрәк тә бүгенге юллардагы тыгымнарны (пробки) исәпкә алсак.

Самарның да бистәләре бар.

Кызыл Балчык бистәсе,
Мехавод Бистәсе,
Безымянка Бистәсе,
Зубчаниновка Бистәсе,
Кряж Бистәсе һәм башкалар.

Минә шул бистәләрдә кешеләр үзләренә бер мохит тудырып яшиләр. Шул бистәнең татарлары үзара туган-

нарча очрашалар. Авыз ачтыру, Коръән ашларына йөрешәләр. Үлем–җитем килгәндә хәсрәтләрен уртаклашалар. Бер-берсенә ярдәм итәләр. Хәтта бер-берсен тәрбиялиләр дә! Балалары таныш татар белән урамда исәнләшәләр. Татар егетләре мунчада очрашкач, аркаңны себерке белән дә чабарлар, шампунь белән ышкып та алырлар. Әлбәттә, син дә бурычта калмыйсың. Шул ук эшләрне башкарасың.

Ял иткәндә хәл-әхвәл сорашулар башлана, ә ахыры вәгазь белән тәмамлана. Кемнедер эшкә урнаштыруда ярдәм күрсәтәсең, кемдер үзе ярдәм тәкъдим итә. Туганлык хисләре урнаша. Ике як та вазыйфалы (обязанность) була.

Һәр бистәнең халык арасында танылган шәхесләре бар. Хатын-кызлар арасында аларны "бистә абыстае", дип йөртәләр. Ирләр арасында да бар. Ул кешегә гадәттә киңәш сорап та киләләр. Борынгы татар тормышына күз салсак, аларны "абыз" дип йөрткәннәр.

"Абыз" башкалардан галимрәк, тәҗрибәлерәк һәм изгелеге белән аерылып торган. Бүгенге көндә еш куллана торган абзый сүзенең чишмә башы "абыз" сүзенә барып тоташа.

"Абыз" сүзе фамилиягә дә кереп мәңгеләшкән. Мәсәлән, Абызханова.

Шунысы да игътибарга лаек. Степан Разин татарларга язган мөрәҗәгатьнамәсендә "баш абыз"ларны телгә ала. Аларга таяна, чөнки "абызлар"ның халык арасында дәрәҗәләре зур булганын белә ул.

Аллаһыга шөкер, соңгы егерме ел эчендә Самарда мәчетләр калкып чыкты. Татар-башкортларыбыз динебез Ислам юлына басып киләләр. Бу - тәрбиянең яңа мөмкинлекләре. Социализм чорында ир-егетләребез бер-берсе белән күбрәк сыраханәләр янында танышсалар, бүген аларны мәчетләребездәге җомга намазлары дуслаштыра. Бу инде яңа орбита.

Бер тирәдәрәк торганнар бер-берсенә ярдәм кулын сузып көн күрәләр. Ул безнең каныбызда. Чын татар тәрбиясе алган кеше үз милләттәшенә һәрвакыт ихтирам күрсәтә. Поездда барганда купеда татар кешесе очраса, сөйләшеп туя алмыйсың бит!

Бу сыйфатлар халкыбызның мәкальләрендә дә чагыла. Берничә мисал.

Тау тауга кушылмаса да, туган туганга кушыла.

Туган бар җирдә ярдәм бар.

Туган кеше – якты таң.

Туганнан бизгән таралыр.

Туганнарның теле бер.

Яхшы металл тутыкмый, яхшы туган онытмый.

Ә инде динебез Ислам туганнар арасындагы, мөселманнар арасындагы кардәшлекне иң югары баскычка күтәрә. Татулыкны сакламаганнарга оҗмах күрергә юк.

Ватаныбыз Россия фәхешлектә, эчүчелектә, наркоманиядә баткан чорда, мәчетләребез милләтебезне саклап калу урынына әверелде. Адәм баласының табигате шулай корылган, һәм бу дөрес тә.

Яхшырак урын эзлибез.

Матуррак киенәсебез килә.

Тәмле ризыклар белән сыйлаганны яратабыз.

Төрле сәбәпләр аркасында торган урыннарыбызны да алмаштырырга туры килә. Кеше гомеренең иң нәзберек җире.

Кайсы җирне сайлап алырга?

Беренче күрсәткеч. Торачак йортыбыз яисә фатирыбыз мәчеткә җәяү барырлык булсын.

Бу инде үзенә күрә бик мөһим бизмәнгә әйләнде. Яшь чакта машинада килеп була. Акыллы кеше картлыгын да уйлый. Олыгайгач, ашыкмыйча гына, җәяүләп гыйбадәтханәгә барасың килә.

Соңгы елларда әкренләп мәчетләр тирәсенә тартылу сизелә. Аралар якын булгач кунакка барулар ешая. Бу инде кешеләр арасындагы мөгаләмәләр яхшыра дигән сүз. Милләттә татулык арта. Кызларыбызга, егетләребезгә бер-берсе белән очрашу мөмкинлеге барлыкка килә. Бу татар гаиләләренең артуына китерәчәк. Милләтебезне гомерле итәчәк, Аллаһы теләсә.

Томскидагы татар бистәсе күренеше

Татарская слобода Москва

АВЫЛНЫҢ ИСЕМЕ АҢА ЗУР ВАЗЫЙФАЛАР ЙӨКЛИ

Мулла авылы уңай һәм җайлы җиргә урнашкан. Алга карасаң – ерак та түгел Тольятти шәһәре, сулга карасаң – Самар шәһәре, уң якта – Татарстан.

Ульян өлкәсе җирләре дә ерак түгел. Мулла авылының һәм якындагы авылларның тарихы бик борынгыдан килә. Бу тирәдә Самар җәясеннән килгән сәүдә юлы һәм борынгы Нугай юлы бергә кушылганнар (Нугай юлы соңрак Новомосковский почтовый тракт дип аталган). Бу тирәләрдә сәүдәгәрләргә ял итәр өчен җайлы җирләр җәелеп яткан.

Фәрид ШИРИЯЗДАНОВ

Кызганыч ки, биредә шаулап үткән тарихның эзләре хәзер югалу юлында. Һәвәскәр тарихчы Әмир әфәнде Хасьянов сөйләвенчә, шушы җирләрдә Алтын Урда акчалары табылган. Тиешле органнар килеп, бу яңалыкка тиз генә нокта куйганнар. Биредә бик күп данлыклы шәхесләр, югары дәрәҗәле түрәләр үткәннәр. Бу тирәдә тарих казаны нык кайнаган, Тимурның канлы эзләре, моннан ерак түгел Пугачёв үз гаскәрен туплаган (Красное Поселение янындагы тауда).

Хәзерге заманда Мулла авылы зур да түгел, бик кечкенәләрдән дә саналмый. Биредә 180 йорт исәпләнә.

Халык ничек булдыра – шулай көн күрә. Күпләр сату итәләр. Җирләренең күбесен эшкәртеп, югары уңыш алалар. Башлангыч мәктәптә барлыгы 15 укучы бала калган. Авыл Мулла дип аталгач, аның мулласы белән дә очраштым. Гомәр хәзрәт Әхмәтвәлиев – хәзер сирәк очрый торган алдынгы фикерле муллаларның берсе. Ул татар һәм рус матбугатын даими укып бара.

Үз белемен гел камилләштереп тора.

Башка җирләрдәге кебек, биредә дә яшьләр авылда калмый, авыл картая. Әле юлдан язучылары да бар.

– Гомәр хәзрәт, Сезнең хезмәт кыры - халык белән эшләү. Үз эшегез турында бераз сөйләсәгез иде.

– Кеше нинди булса да, аның белән эшләргә кирәк. Мисал өчен Раил Ибраһимовны телгә аласым килә. Ул эчүгә сабышкан иде. Озак үгетли торгач, мәчеткә йөри башлады. Хәзер эчми, тартмый. Уңышлы гына эш алып бара. Балаларга яшьтән дини гыйлем бирә башларга кирәк. Бу - бик мөһим нәрсә. Киләчәктә ул үз-үзен тәрбиялиячәк. Мәсәлән, Илнур исемле шәкертемә мәчеткә барыр алдыннан, әнисе кыска җиңле күлмәк кидерә башлагач: "Син нәрсә инде, әни, мәчеткә озын җиңле күлмәк киеп йөриләр", - дип аңлаткан.

Гомәр хәзрәт Әхмәтвәлиев

Кеше дин юлына басса, аның тормышы җайлана, эшләре уңышлылана. Менә, мәсәлән, Раил хәзер бер ел ярым чамасы эчми. Яхшы гына эшли. Ә иң мөһиме – башкаларга бу нинди үрнәк бит!

Ялгышкан кешене туры юлга салу – ул бик авыр эш.

Вөҗдан (совесть) кеше гомерендә бер мәртәбә бирелә. Ул качса – кире кайтмый. Юлдан язган адәм баласы кешелек сыйфатларын югалта, түбәнгә тәгәри. Ул булган бар нәрсәсен югалта, хайван хөкеменә кала.

Шиһабетдин Мәрҗәни: "Диндә булмаса да, кеше тормышында өч мөһим нәрсә бар.

Беренчесе – ул тел белү. Кеше аны белмәсә, ул үз милләте белән горурлана алмый, аңа салкын карый. Телне хөрмәт иткәндә генә, ул үзен дә, милләтен дә хур итәргә бирми.

Икенчесе – кием. Җәмгыять урынында плавкидан йөрүчеләр – оятсызлар. Оят – ул Аллаһы Тәгаләнең бәндәгә бирелгән зур бүләге. Оят китсә - ул да киредән кайтмый.

Өченчесе - әхлак, тәртип, әдәп.

Болар аркасында милләтебез югалмады, аны Ислам дине, бабаларыбыз саклады", - дип язган.

Шушы өч нәрсә милләтебезне, динебезне югалттырмады. Шуңа да без әти-әниләребезне зурлыйбыз, аларның рәнҗүеннән куркабыз.

Авыллар барлыкка килү белән, хәерчелек, юклык заманнарда да халык иң элек мәчет булдыруны кайгырткан. Мәчеттә мәхәллә халкы күп проблемнар хәл иткән. Судьялар, полиция булса да, татарлар җәмгыятьтәге эчке тәртипне шәригать кануннары буенча алып барганнар.

Мөхәммәт Пәйгамбәр (с.г.в.): "Дин сүнә башлаганда аны хатын-кызлар күтәреп чыгачаклар", - дигән. Әгәр дә хатыны тәрбияле булса, аның ире дә туры юлга борыла. Мәчет булмаган авылда әдәп тә, тәртип тә түбән.

Ирек Насыйров

Мәчет электән тәрбия үзәге булган. Мулла үзенең бар булдыгы белән җәмгыятькә хезмәт итәргә тиеш. Күп очракта аңа психолог та, юрист та, укытучы да, киңәшче дә, остаз да булырга туры килә. Ул авыл тормышында актив катнашырга тиеш. Мәсәлән, яшьләрне армиягә озатканда, мәктәптә уздырылган төрле чараларда, сугыш ветераннары белән очрашуларда.

Әгәр дә мулла йөрәге белән, чын күңелдән халык белән бер бәйләмдә, бер фикердә булмаса – бу бушлыкка китерәчәк. Ул чакта бөтен мәшәкатьләр "холостой выстрел", дип аталалар. Администрация белән мөнәсәбәтебез яхшы. Кирәк җиргә чакыралар, санашалар.

Җирләр чәчелмәсә - ул зур гөнаһ. Бу авылны таркалуга китерә.

Нинди генә академиклар, галимнәр булмасын – аларның тамырлары авылга тоташкан.

Авыл сүнми. Авыллар әле яңадан үсеш алачак. Шәһәрдәге тормыш торган саен кысырыклана, авырая барачак. Шәһәр тормышы – ул табигый яшәү шартларыннан читләшә бару рәвеше. Авылда үскән ризыкларның кадере киләчәктә бермә-бер артачак. Тормыш бездән күпкә акыллырак, ул барын да үз урынына куя, юлга сала.

Яшь шәкертебез ике елга якын мәчеткә чын күңеленнән, җанытәне белән тартыла. Бирегә килеп, вәгазьләрне сабыр гына, зур игътибар белән тыңлап утыра.

Бала тәрбияләү – җаваплы һәм авыр эш. Хәзер әле байлар да бу мәшәкатьләрдән, чыгымнардан куркалар.

Тагын бер фаҗига – малайларны гаилә алып барырлык ир итеп, кызларны чын ана булырлык итеп тәрбияләү юк. Хатыннар ирләрне изә башлыйлар. Гаиләдә баш булу өчен көрәш-ызгыш бара. Балалар моны күреп, астыртын, усал булып үсәләр.

Гомәр хәзрәт үз шәкертләре белән даими эш алып бара. Аларның күбесе инде төрле уку йортларында укыйлар, кайберәүләр үз тормышларын башлаган. Алар үзләренең остазларына рәхмәтле һәм аның белән тыгыз элемтәдә торалар. Шуларның берсе – Ирек Насыйров.

– Авылыгыздагы дини хәлләр турында нәрсә әйтә аласың?

– Миңа 7-8 яшь булган вакытта, Гомәр хәзрәт безнең авылга килеп, халыкка дини гыйлем бирә башлады. Монда мин дә катнашып киттем һәм аңардан күп нәрсәгә өйрәндем. Ул авылыбызга мулла булып килгәч, халыкта дингә караш уңай якка үзгәрде. Яшьләр дә динне хөрмәт итә башладылар. Халык имамыбызны хөрмәт итә. Кирәк чакта ярдәм итәләр. Үзенең вәгазьләрендә Гомәр хәзрәт татулыкта, муллыкта, бергә, дус булып яшәргә чакыра. Ул төрле җәмәгать чараларында бик актив катнаша.

Аңа нинди сорау белән барсаң да, җавапсыз калдырмый. Авылыбыз кечкенә булса да, мондый көннәрдә унлап кеше мәчеткә өйлә намазына киләләр, ә җомга көннәрендә - егерме бишкә якын кеше җыела.

Авылда Гомәр хәзрәтнең абруе зур. Төрле бәйрәмнәрдә: Җиңү, Белем, Картлар көннәренә багышланган һәм башка чараларда ул актив катнаша. Үзе халыкны хөрмәт иткәнгә, кешеләр дә аны ихтирам итәләр. Зур түрәләр белән сөйләшерлек теле, зиһене бар. Мәчеттә тәһарәтханә төзегәндә, зиратны чистартканда һәм башка эшләрдә халык чын күңелдән ярдәм итә. Бигрәк тә яшьләрнең дингә карашы үзгәрде.

Мәчетегездә талаш, ызгыш булмыймы?

Бөтенләй юк. Элгәре аз-маз бәхәсләр була иде, хәзер мәчеттә, шөкер, тулы аңлашучанлык.

Гомәр хәзрәт хатыны Әнисә белән

аккоштай тәкә басып торды. Көрәш батыры тәкәне сөйгән кызын кочаклагандай җилкәсенә салды. Сабан туен балетка тиңләделәр!

Ә бит кайбер авылларда батырга дигән тәкәнең өстенә карарлык түгел! Йоннарына бук катып беткән. Шуңа да батыр җилкәсенә тәкәне чүпрәк җәеп салырга мәҗбүрләр. Шулай эшләмәсәң, батыр букка буяла.

Мулла авылына барырга юллар яхшы. Чиста табигать. Димәк, ризыклар югары сыйфатлы. Яшәү өчен – Швейцария!

Әгәр адәм дөрес яшәсә, пенсиягә чыккач та, әле тагын кимендә утыз ел яши. Бу бит үзе бер гомер! Кайт та урнаш Мулла авылына. Култык астында Самар һәм Тольятти.

Муллада сокланырлык кешеләр яши. Тамыры белән Мулладан булган фермер Илйас Фәхретдинов. Авыл мәңгелек булсын өчен, аның җиренә шунда үскән ирләр хуҗа булырга тиеш!

Хәзер Азия, Кавказ лачыннары җиргә хуҗа булырга омтылалар.

МУЛЛА ИСЕМЕН АКЛАРГА КИРӘК

“Туган тел” исемле Самар өлкә татар җәмгыяте үзенең чирек гасыр гомерен милләткә хезмәт итүгә багышлады. Үзенең юл башында ук җәмгыять күпкырлы эш алып барды. Шуларның берсе өлкәбездәге шәһәрләр һәм авыллар белән элемтә урнаштыру. Бүген сүз Мулла авылы турында бара.

Шамил БАҺАУТДИН

Мулла авылында мәчет ачу тантанасын минем онытасым юк. Самар мәчете вәкилләре белән бергә мин “Туган тел” исеменнән бардым. Бина эче генә түгел, хәтта йорт та халык белән шыгрым тулы иде.

Иреклек! Дин иреге! Телебезне саклап калу өмете!

Микрофонга килгән һәр кеше кайнар хисләрен белдерде. Рәхмәтләрен ирештерделәр. Куанычлары эчләренә сыймаган бабайлар: “Мәчет салдык. Инде кибеттә аракы сатуны туктатырга кирәк!” - дип, дәртләнеп нотык тоттылар. Халыкның бер өлеше бу тәкъдимне хуплады. Икенче өлеше тыныч кына утырды.

Татар милли хәрәкәте әйдаманы буларак, сүз алдым. Тәбрикләдем. Җирле җитәкчеләргә, авыл халкына рәхмәтләр әйттем. Ләкин дә: ”Аракы сатуны тыю бүгенгә урынсыз, кибеттә торсын, ләкин дә сез ул аракыны сатып алмагыз. Еллар буена киштәдә утырып торсыннар. Алучы булмагач, кибетче яңасын алып кайтмаячак”, - дидем.

Ризалаштылар.

Бүген мәчет эшли. Мулланың галимлегенә шик юк. Дөньяви энциклопедик белеме бар. Нәзберек психолог. Ике дистә елдан соң сорау кала.

200гә якын йорттан мәчеткә берәр кеше генә килсә дә, мәчет гөрләп торыр иде.

Кибет киштәсендәге хәмершәрабләр дә яңарып торалар.

Заманында Рафаэл Салюков туплаган төркем бик зурлап, Сабан туен уздырды. Бәйрәмне алып барырга мине, Шамил Баһаутдинны, чакырды.

Илгиз Кәлүч үзенең “Ялкынлы яшьлек” ансамбле белән сокланырлык тамаша күрсәтте. Бәйрәмгә тел-теш тидерерлек түгел иде. Ләкин дә кечкенә генә авыл татар дөньясына гаҗәеп үрнәк күрсәтте. Сабан туе батырына тәкәне Мулла авылы хатыннары шампунь белән юганнар иде. Мәйдан уртасында

Җирләрне һич тә аларга сатарга ярамый!!!

Җирегезне читләргә сатсагыз, үзегез генә түгел, балаларыгыз һәм оныкларыгыз гомерлек кол булып калачаклар!

Татарны авылсыз, авылны Сабан туйсыз күз алдына китереп булмый.

Кырлары сөрелмәгән, чәчелмәгән авылларда нинди Сабан туе булуы мөмкин?!

Бу этапта тамашага туздырган акчаны авыл фермерына биреп, кырларны игенле итәргә кирәк. Моңардан да зур савап юк. Бу - милләтебез татарны, динебез Исламны саклау. Ватаныбызны көчәйтү. Бүгенге көндә бу - иң зур патриотизм.

Өлкәбездә бердәнбер татар авылы Мулла исемен йөртә. Ул иң динле, иң тәртипле, иң әхлаклы, иң матур авыл булсын иде дип тибә минем йөрәгем. Мулла авылының ир-егетләре, җыелышып, авылны яшәтү генә түгел, чәчәк аттыру турында карар кабул итегез дә конкрет эш башлап җибәрегез әле!

Мулла авылы даны еракларга яңгырасын әле! Самар өлкәсендәге Мулла авылы татар дөньясы өчен татарлыкның бизмәненә әверелсен иде.

ТРАДИЦИИ СОХРАНЯЮТСЯ НА МЕСТАХ

ОБ АВТОРЕ

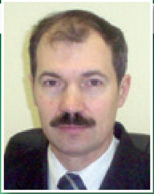

Кржижевский Михаил Владиславович, кандидат исторических наук, доцент кафедры туризма и гостеприимства и кафедры гуманитарных дисциплин филиала ФГБОУ ВПО «Российский государственный университет туризма и сервиса» в г. Самаре.

Татарских поселений в Самарской области немало - они расположены в разных ее районах. Об одних селах уже писали в журнале «Самарские татары», другие еще ждут своих исследователей, но в каждом из них сохранились различные особенности традиционной татарской культуры – нужно только уметь их увидеть.

В Елховском районе расположилось село Мулловка. Название свое оно получило в честь первопоселенца-муллы. Известно и второе название – Широкое, которое произошло от названия оврага, возле которого появилось это поселение. В 2009 году вышла в свет книга журналиста и историка-краеведа Ш.Х.Галимова «Очерки истории села Мулловка». В ней рассматриваются первые годы существования села, революционные события, репрессии 1930-х годов, участие мулловцев в Великой Отечественной войне, послевоенные годы… В книге представлено большое количество фотографий жителей села, материалы дореволюционных переписей (ревизий), выдержки из «Метрической книги» мулловской мечети. Также в работе Галимова приведены сведения о хозяйстве жителей Мулловки и соседних поселений в разные годы, об особенностях татарской традиционной культуры, почерпнутые из трудов дореволюционных авторов.

Насколько традиционная культура сохранилась в Мулловке сегодня? На этот вопрос можно ответить, только побывав в селе. И вот недавно автор этих строк посетил Мулловку.

Стоят добротные деревянные дома, кое - где окна украшены красивой резьбой – это первые проявления татарской традиционной культуры, бросающиеся в глаза. Пожилые люди помнят времена, когда у домов были соломенные крыши, а внутри имелись нары, заменявшие мебель и кровать.

В прошлом в селе были развиты различные ремесла, особенно деревообработка, вышивка, ткачество, плетение. Об этом помнят пожилые люди, об этом свидетельствуют и старые изделия местного производства, хранящиеся в Мулловском филиале Елховской средней общеобразовательной школы и собранные руководителем филиала Рамилем Салимжановичем Хузиным. Отдельные мастера есть в селе и сейчас. Например, работающая поваром в данном филиале Зайняб Кяшафовна Туктарова много вышивает, созданными ее руками вещами пользуются дети и внуки.

Сегодня в Мулловке, как и в других татарских селах, есть мечеть, но местные жители отмечают, что религиозные праздники здесь проводились и раньше, при Советской власти, когда работающих мечетей не было.

Старые традиции помнят не только пожилые люди. Обычаи своего народа знают и представители среднего поколения, и молодежь.

Из поколения в поколение передаются поверья о сверхъестественных существах – шурале, ведьмах, драконах-аждаха, которые, в современном понимании, стали синонимом чего-то неуклюжего, несуразного.

Молодые женщины рассказывали о том, что муж должен быть главой семьи, ему следует советоваться с женой, но принимать решения самому. Свекровь надо называть мамой, а имена детям обычно дают старшие в семье.

В семьях продолжают, как и в прежние времена, говорить на родном, татарском, языке. Его изучают и в школе, причем не только татары – сегодня в селе живут и представители других народов. Сейчас преподавателей в школе мало, но, вместе с тем, они составляют слаженный коллектив. Учительницей начальных классов является Гузэль Някибовна Ибрагимова – она ведет все предметы и в том числе татарский язык.

Следует отметить, что в школе возрождается традиция составления родословных – например, свою родословную составил ученик 9 класса Ильнур Хузин, в которую занесены имена его родителей, дедушек, бабушек и некоторых более отдаленных предков.

Учителя помнят, как когда-то здание школы едва вмещало всех учеников. Сегодня население села значительно уменьшилось и, соответственно, стало меньше школьников. Хочется верить, что все вновь изменится к лучшему, и школа опять наполнится детьми.

Сельский Дом культуры, работающий с 50-х годов прошлого века и остро нуждающийся в ремонте, возглавляет Марьям Зябитовна Ибрагимова. При этом учреждении в течение многих лет работает театральный кружок, ставящий различные спектакли, а также фольклорный кружок, выступающий с традиционными песнями и танцами. В самодеятельности принимают активное участие люди разных возрастов: старики, молодежь, дети. Выступления часто проходят в национальных костюмах, подаренных руководителем прославленного коллектива «Ялкынлы яшьлек» И.И.Колючевым (стоит вспомнить, что среди первых исполнителей указанного коллектива были и жители Мулловки). Одна из активных участниц местной самодеятельности Наиля Гусмановна Ахметова вспоминает, что занимается народным творчеством всю жизнь, с детства: танцует национальные песни, поет на татарском языке, участвует в конкурсах.

Льется звонкая песня, исполняется медленный плавный танец… А вот на смену ему приходит быстрый, зажигательный. Звучит музыка, ярко блестит нарядный камзол, ритмично стучат сапожки… Кто видел и слышал это, вряд ли забудет татарскую культуру.

Нужно, чтобы не только исполнители из Мулловки и других сел приезжали в Самару, но и чтобы села посещали гости из городов – пусть знакомятся с традиционной культурой на месте. Все это будет способствовать сохранению сел. Сохранится село – сохранится и традиционная культура.

“ТУЛЫ ҖАВАПЛЫЛЫК БЕЛӘН ӘЙТӘМ: БҮГЕНГЕ КӨНДӘ АВЫЛ ХУҖАЛЫГЫН КҮТӘРЕП БУЛА!”

Һәр җәмгыятьнең үзенчәлекле бер законы бар: авырлыклар, кайгы-хәсрәт килгәндә, ул үзен бәладән коткаручы әйдаманнарны тәрбияли һәм алгы сафка бастыра.

Фәрид ШИРИЯЗДАНОВ

Елховка районының Мулла авылындагы Илйас Фәрхетдинов менә шундыйлардан. Аның белән безнең танышлык моннан алты ел элек башланды. Ул чакта халык җир пайларын нишләтергә белми аптырагач, аларны буш хакка сата башлаган. Чәчү кырларының өчтән бере инде сатылган. Өчтән бере Илйас кулында, ә калган җирләрне сату әле дәвам итә. Шунда ул “Сәлам” гәҗитенә мөрәҗәгать итеп: “Халык туган авылыбыз җирләрен сата. Зинһар, бу хәлнең фаҗигасы турында аңлатып языгыз әле,” - дип сорады.

Ул чакта Илйасның кулындагы техника ташландык хәлдә иде. Үзе инде ике инфаркт кичергән. Без аның гозерен үтәдек. Ләкин дә: “Бу кеше үз-үзен харап итмәсә ярар иде”, – дигән уй башка кереп калды.

Бүгенге көндә Илйас Фәрхетдинов – алдынгы технологияләр кулланып, югары уңыш алучы хуҗалык җитәкчесе. Аның эш нәтиҗәләре күпләрне гаҗәпләндерә. Мулла авылына баргач, без тагын очраштык. Мин аңа кызыксындырган сорауларымны бирдем.

– Бөтен җирдә җимерү, талау, ә Сез ничек итеп эшегездә мондый уңышларга ирештегез?

– Җәмгыятьтә кешеләр ике төрле. Берәүләр – булдыручылар. Алар көнен-төнгә ялгап, көч түгеп, тормышны матурайтырга, баетырга, җиңеләйтергә тырышалар.

Ә икенчеләре – урларга, таларга, туздырырга, җиңел генә баерга омтылалар.

Эшне башлаганда күпләр минем арттан: “Бу ахмак кайда тыгылганын аңлыймы икән соң?” – дип мыскыллыйлар иде. Эшләр җайга салынгач, язларын кырлар яшелләнүен, көзләрен ындырдагы мул уңышны, ашлык өемнәрен күргәч, аларның ниләр сөйләнгәне – ул инде билгеле хәл. Китә хөсетләнүләр, усал карашлар, явыз сүзләр.

Җирдән уңышны болай гына алып булмый шул. Җир эшенең бөтен нечкәлекләрен белеп, бар көчеңне куеп, үз-үзеңне аямыйча эшләгәндә генә югары уңыш алып була. Үзе җыйган ашлык кеше йөрәгендә горурлык, соклану тудырганда гына ул чын җир хуҗасы - игенче исеменә лаек була ала. Игенчегә иң элек җир эшен ярату, аны зурлый белү кирәк.

– Яңа заман техникаларның серләренә ничек төшенәсез?

– Яңа технологияләр белән эшләү өчен махсус техниканы без тулы комплект ясап тупладык. Ләкин дә алар белән эш итүчеләрнең югары квалификацияле кадрлар булуы кирәк. Шулай булмаганда, җидешәр миллионлык техника исраф кына ителә.

– Яңа техникада эшлисез, ә искеләре нәрсәгә кирәк?

– Иске техниканы без ремонтлап, консервациягә куйдык. Иске техника музее ясамакчыбыз. Бу техниканы бүгеннән эшкә җигеп була. Ләкин ул инде безгә кирәкми. АКРОС – 530 комбайны өч “Нива”ны алмаштыра. Элгәре 7 кеше кирәк булса, хәзер ике кеше дә өлгерә.

Техникабызга компьютерлар, кондиционерлар һәм башка уңайлыклар куелган. Алар белән эшләргә югары квалификацияле кадрлар булдырырга тырышабыз. Һәр елны үзебезнең кадрларны “Отдел занятости” курсларына җибәреп укытабыз. Мин һәрбер эшче артыннан аның башкарган эшен һәр көнне җентекләп тикшерәм. Шуңа күрә алар үз эшенә зур җаваплылык белән карыйлар.

– Югары нәтиҗәләргә ничек ирешәсез?

– Җирне алдап булмый. Тик ашласаң, барлык эшләрне җиренә җиткереп эшләсәң генә - ул сиңа үзенең рәхмәтен белдерә.

Баштарак бик авыр иде. Хәзер кырларыбыз тәртиптә, күргәзмә кырлары кебек. Иген рәтләре туп-туры булсын өчен загонкалар ясыйбыз. «Чәчтем дә бетте», - дип, бай уңыш көтеп ятмыйбыз. Һәр чәчү кыры ул матур, игеннәре тигез һәм көчле булырга тиеш. Чәчүгә без бары тик “суперэлита” категорияле

орлыкларны гына кулланабыз. Аларны “Сигмента” фирмасыннан алабыз. Алар безнең кырда үзләре югары сортлы орлыклар үстерәләр. Эшкәртүче предприятиеләр дә безнең ашлыкны бик теләп алалар. Татарстаннан килеп, быел арпаны бер мең тонна алдылар. Ә барлыгы без 4 мең тонна ашлык җыеп алдык. Бу - бик югары күрсәткеч. Күрше Әврәли авылының җирләрен сатып алырга уйлыйбыз. Ләкин әлегә бу бик катлаулы, четерекле мәсьәлә.

– Эш хаклары ничек?

– Хезмәт хакын 20-30 мең сум түлибез. Кайвакытта аннан да арта. Шуңа күрә шәһәрдән кайтып, авылда эшләргә теләүчеләр бар. Тик без әлегә кадрларны сайлап кына алабыз, чөнки җиребез аз. Шуңа күрә мөмкинлекләребез дә азрак.

– Кырларда хәзер куаклар үсә, аларны төплисезме?

– Әйе, күп кырларны урман басты. Агачларны кисеп, төпләп, яңадан иген кырлары ясыйбыз. Бу - бик кыен хезмәт. Монда ничә тапкыр сабан ваттык инде, ә техника бик кыйммәтле. Аллаһы теләсә, якын киләчәктә җирне өч мең гектарга җиткерәчәкбез. Кырларыбыз - авылыбызның йөзе. Алар матур, ямьле булсын өчен бик күп көч түгәргә кирәк шул.

– Илйас әфәнде, ашлыкны сатып алу хаклары түбән булганга, күпләр җир эшенә тотынырга курка, ә эшләгәннәр – ташлыйлар. Сездә хәлләр ничек?

– Бу - бик авыр мәсьәлә. Сатып алу хаклары төшә, ә кибеттә безнең чималдан эшләнгән ризыкларның хакы арта бара.

Моның өстенә, ашлык кабул итә торган җирдә “КамАЗ”ларыбыз бишәр көн чиратта торалар. Бу - бөтенләй аңлап булмый торган фаҗига. Бу тупиктан чыгу юлларын эзлибез. Беренче чиратта ашлык саклау урыннары булдыру, аннан соң эшкәртүне күздә тотабыз.

– Маллар үрчетүне планлаштырмыйсызмы?

– Әлегә юк. Безнең авыл халкы элгәредән малчылык белән шөгыльләнә. Ризыкларын Самарга, Тольяттига илтеп саталар. Без аларга саламын китереп, өеп тә куябыз. Ашлыгын бирәбез.

– Нинди эш алымнары кулланасыз һәм кемнәр белән элемтәдә торасыз?

– Пар кырлары калдырып эшләргә мөмкинлегебез булмаса да, без “занятый” парлар системасын кулланабыз. Өч кырлы севооборот алымы кулланабыз.

Җирнең һәр өлешен кадерләп эшкәртәбез. Азотлы ашламалар, фунгицидлар кулланабыз. Уҗымнарны яфраклары аша тукландырабыз. Көздән сөрелгән җирләребезне тырмалап калдырабыз. Язын орлыкларны бары тик җир җылынгач кына чәчәбез. Чөнки яшь үсентеләр сабый бала кебек. Яшьтән чирләсә – ул ахыргача шул чирдән интегә. Көзге бодайны бер гектардан быел 36 центнер алдык. Кайбер чәчү мәйданнарында уңыш 40-45әр центнерга җитте.

Кайда нинди яңалык бар – мин анда барып, аның белән кызыксынам. Һәр елны авыл хуҗалыгы академиясендәге курсларда белемемне камилләштерәм. Үзебездә еш кына күргәзмәләр уткәрелә. Безгә хәтта Россия авыл хуҗалыгы министры да килде.

Эшлибез. Тырышабыз. Игенче хезмәтендәге уңышлар бик тырыш, чыдам, эш сөючә, җирне хөрмәт итә белгән кешеләргә генә бирелә. Шуңа күрә бүген күпләр аңа тотынырга да куркалар.

– Кырлары чәчелмәгән, таркалып барган авылларны күтәреп, аларда да шундый уңышлы эшләр башкарып буламы?

– Мин тулы җаваплылык һәм чын күңелдән әйтәм: була!

Авыллар хәлен, аларның җирләрен, авыл хуҗалыгын кайгырту – ул безнең иң изге бурычыбыз. Авыл безне тудырган, үстергән, кеше ясаган, дөньяга чыгарган. Кайда соң безнең рәхмәтләребез? Теләгәндә бик күп мөмкинлекләрне табып була! Тик изге ният һәм теләк кирәк.

Илйас кебек заман батырлары аз. Ләкин аларның үрнәге ни тора! Акчалары, мөмкинлекләре булган бик күпләр хәзер үз авылларындагы җирләрнең чит халыкларга сатылуына битараф калалар. Җирдә эшләргә теләге булган кешеләргә азрак ярдәм күрсәтсәләр дә, үзләренә никадәр изгелек булыр иде бит.

29 октября Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союз Молодежи (ВЛКСМ) отмечал свое 95-летие. Комсомол дал путевку в жизнь многим талантливым ребятам, которые впоследствии стали не только руководителями крупных организаций и общественных объединений. Многие комсомольцы были способны ценой своей жизни совершать подвиги во имя Родины, во имя идеи. Юбилей комсомола - это хороший повод не только для ностальгических воспоминаний, но и для оценки его роли в жизни страны, общества, в жизни отдельного человека.

Студент Куйбышевского авиационного института Рашид Мигдэтович Шакиров еще на третьем курсе был избран в бюро ВЛКСМ факультета, потом стал секретарем этого бюро. А в феврале 1972 года ему предложили перейти на освобожденную комсомольскую работу. Так студент-пятикурсник за год до окончания вуза стал заместителем секретаря комитета ВЛКСМ КуАИ. И начался его трудовой стаж. Сегодня мы постараемся вместе с ним вспомнить его комсомольскую юность.

Эльмира ШАВАЛЕЕВА

КАК МОЛОДЫ МЫ БЫЛИ...

– Рашид Мигдэтович, расскажите о своих родителях. Откуда Вы родом?

– Родился я в Куйбышеве в 1950 году. В сентябре того же года родители переехали в Ленинград, поскольку мой отец, Мигдэт Жиганшинович, поступил в Военно-транспортную академию имени Лазаря Кагановича. Все пять лет жизни в Ленинграде мама, Мушфика Ибрагимовна, не работала и занималась моим воспитанием и образованием. Дома мы говорили только на родном языке, мама мне читала детские стихи и рассказы, написанные на татарском языке. После окончания академии отца распределили в военную комендатуру станции Сызрань-1, куда мы и переехали. Здесь я закончил среднюю школу с серебряной медалью и поехал учиться в Куйбышевский авиационный институт. То есть вернулся на родину.

Отец мой – фронтовик. Он родом из Москвы. Там он учился в татарской школе, отлично владел родным языком, читал и писал на латинице. Но его корни остались в Горьковской области. Фронтовые годы отца и его родственников описал член Союза писателей России Валентин Мясников в очерке «Если б и вторая жизнь...», который опубликован в 23 томе Самарской областной Книги Памяти.

А мама родом из города Пугачева Саратовской области. После того, как родился и немного подрос мой брат Фарид, она начала работать в проектном институте «Гипровосток», Сызранском швейно-трикотажном и нефтяном техникумах. А когда семья переехала в Куйбышев, продолжила педагогическую деятельность в техникуме железнодорожного транспорта. Она преподавала электротехнику и производные от нее дисциплины, поскольку в 1947 году получила диплом инженера-электрика в Куйбышевском индустриальном институте (ныне Самарский государственный технический университет).

С отцом они познакомились 31 декабря 1946 года в Куйбышеве: старший лейтенант, присланный после Великой Отечественной войны работать в областном военко-

Комсомольское собрание во взводе, 1975 г.

Башкирский праздник

мате, и старшекурсница, ставшая вскоре работником завода КАТЭК.

Отец всегда был строгим и справедливым, а мать – заботливой и общительной. Оба они могут быть отнесены к трудоголикам и общественникам, поскольку помногу работали, не считаясь со временем, выбирались секретарями своих парторганизаций и в разные советы по месту жительства. Эти родительские качества перешли и ко мне, переплавившись в своеобразное сочетание трудоголика и общественника, достаточно заботливого, но не очень общительного.

На посвящении в студенты КуАИ слово предоставлено летчику-космонавту Алексею Елисееву

– Каковы Ваши самые светлые детские воспоминания?

– Это, безусловно, семейные новогодние елки, где в качестве Деда Мороза выступали почему-то женщины. Это семейные праздники при большом стечении родственников, сослуживцев родителей и их детей. Помню регулярные походы с отцом, двоюродными братьями и соседями на каток, очень любили игру местной футбольной команды «Нефтяник» и хоккейной с мячом команды «Торпедо». Сызрань тогда болела хоккеем, поскольку торпедовцы очень успешно выступали в классе «Б» первенства СССР и регулярно выходили в финальные турниры, где оспаривались путевки в класс «А».

Спортом любил заниматься и я. В детском и юношеском возрасте много играл в футбол в составе различных дворовых команд, а также за сборную школы. Кроме того выступал за школу в соревнованиях по волейболу, баскетболу, легкой атлетике, лыжам, туризму и шахматам. Имел взрослые и юношеские спортивные разряды.

Частенько, будучи старшеклассником, водил дворовую детвору купаться на Волгу. Всегда шли шумной, дружной ватагой. Дорога до пляжа занимала минут тридцать-сорок, потом еще купались до посинения, играли в различные игры, чтобы согреться, а перед возвращением домой обязательно пересчитывали мальчишек.

60-летие Г. Сагирова в Димитровграде, 1998 г.

Очень запомнилось, как на первомайской и ноябрьской демонстрациях мне несколько раз доверяли нести знамя школы. Гордости не было предела.

– В школе занимались общественной работой?

- Учился я хорошо, в начальной школе был даже круглым отличником. Но потом стали появляться и четверки. Регулярно участвовал в олимпиадах по химии, физике, математике, но заметных успехов не добивался. Возможно, причина в том, что любимого предмета у меня не было. Посему и выбор профессии не состоялся: мама хотела отправить меня в Московский энергетический институт, а отец видел сына в военном училище. Но я решил поступать в авиационный вместе с ребятами-волейболистами.

В школе, в младших классах, оформлял стенгазету, был звеньевым, санитаром класса, в старших классах избрали членом комитета ВЛКСМ школы. Но тогда большого

С личным телеграфистом Ленина, 1979 г.

Заседание исполкома ВКТ в Камышле, 1997 г.

60-летие поэта Р. Мингалимова в ДК «Заря», 1997 г.

Сабантуй на стадионе «Металлург», 1994 г.

интереса к общественной работе я не испытывал: выполнял добросовестно поручения, но не более того. Правда, один раз, когда мы должны были в учебный день ехать на природу, а классный руководитель не смог прийти, я подбил класс на пеший поход до дома классного руководителя для выяснения обстоятельств. В этой акции участвовали не все одноклассники, потому что некоторых увели домой родители. Да и желаемого результата она не дала, поездка все равно сорвалась, и нам пришлось идти в школу заниматься. Но ощущение смутьяна-полководца, вернее, классоводца запомнилось надолго.

– Значит, комсомол Вас увлек в студенческие годы?

– Студенческие годы вспоминаю с теплотой: четыре года жизни в общежитии на ул. Лесной, которое находилось в конце Полевого спуска, поездки в электричке до Сызрани, масса знакомств, новых впечатлений, первых увлечений. Старостой нашей группы был назначен Гена Манаков – улыбчивый, добрый и целеустремленный парень. Он занимался боксом, прыгал с парашютом и вдруг, со второго или третьего курса, ушел в военное училище летчиков. Потом приезжал к нам в общежитие в военной форме, подтянутый, но все такой же веселый и улыбчивый. Прошли годы, и его узнала вся страна – летчика-космонавта Геннадия Манакова, не один раз летавшего в космос.

А меня на втором курсе неожиданно выбрали комсоргом группы. Я, по привычке, отнесся к этому очень серьезно. Помню, как без показухи и формализма прошел в группе Ленинский зачет, только что введенный в практику комсомольской жизни. Каждому аттестуемому говорили не общие слова, а давали реальную, порой нелицеприятную оценку. И до того всё прошло искренне и без перегибов, что обиженных не было совсем. А после зачета вся группа пошла в общежитие продолжать разговор.

На третьем курсе я уже был избран в бюро ВЛКСМ факультета, потом стал секретарем этого бюро. А в феврале 1972 года предложили перейти на освобожденную комсомольскую работу. Так студент-пятикурсник за год до окончания вуза стал заместителем секретаря комитета ВЛКСМ авиационного института.

И начался мой трудовой стаж. Я отвечал за идеологический блок - подписку на комсомольские издания, учебу актива, подбор командиров на осенние сельхозработы, посвящение в студенты, смотр стенгазет, конкурс «Студенческая весна», проверку работы комиссаров стройотрядов, организацию дискуссионного клуба, отправку агитбригад по ударным комсомольским стройкам Поволжья, сотрудничество с институтской газетой и многое другое.

Помню, как впервые провел церемонию посвящения в студенты КуАИ. На нее в числе других гостей приехал и летчик-космонавт Алексей Елисеев. Ситуация сама по себе волнительная, а тут я еще поймал себя на мысли о том, что могу неправильно назвать имя знатного гостя, предоставляя ему слово. Его имя и фамилия в моей голове легко переставлялись местами, и из отчества получалось имя. В общем, я никак не мог избавиться от трех-

Сабантуй в парке Гагарина, 1997 г.

четырех ошибочных вариантов представления космонавта. А тут еще подошел журналист одной из местных молодежных газет и стал просить отдать ему сценарий посвящения, который я держал в руках. «Вы и так его наизусть знаете, а мне надо срочно давать материал в номер», – сказал он. В какой-то степени он был прав, но как правильно представить покорителя космоса без бумажки? Пришлось отказать журналисту.

Осенью 1973 года мне предложили возглавить комсомольскую организацию строительного техникума. Тогда комсомольская организация получила новый статус - права райкома при решении некоторых вопросов. Я работал здесь с большим удовольствием в течение двух лет, комсомольские дела совмещал с преподаванием черчения и начертательной геометрии, а потом был призван в ряды Советской Армии.

Мой отец со всеми внуками, 1995 г.

Службу проходил в Ульяновском высшем военном командном училище связи имени Серго Орджоникидзе в должности секретаря комитета ВЛКСМ батальона курсантов. Батальон был на хорошем счету благодаря удачному подбору офицерского состава. Руководящая верхушка батальона получилась интернациональной: комбат – белорус, замполит – еврей, комсомольский секретарь – татарин. И среди командиров были люди разных национальностей. Мы с замполитом потом еще лет двадцать переписывались, бывали друг у друга в гостях. До сих пор временами вижу сон, что я снова приехал в училище, поскольку, якобы, не дослужил несколько недель.

После увольнения в запас получил предложение перейти в Куйбышевский обком ВЛКСМ, где и работал в отделе пропаганды и культурно-массовой работы заведующим лекторской группой. Лекторская часть моей биографии продлилась в разных организациях до 2001 года, когда я окончательно расстался с вузом.

За это время я успел закончить аспирантуру, защитить кандидатскую диссертацию и перейти на работу в Куйбышевский горком КПСС. Затем доверили должность лектора Куйбышевского обкома КПСС, консультанта идеологического отдела областного комитета партии, а потом Ученый совет Куйбышевского политехнического института выбрал меня заведующим кафедрой истории КПСС.

Начавшиеся в стране перемены после августовских событий и ГКЧП коренным образом изменили ситуацию на кафедре. Вместо истории КПСС полагалось вести новый курс «Социально-политическая история XX века», от которой повсеместно перешли к преподаванию Отечественной истории IX-XX веков. Количество часов на новую дисциплину резко уменьшилось, и поэтому пришлось более чем в два раза сокращать преподавательский штат кафедры. Не помог смягчить этот болезненный процесс даже ввод обилия элективных курсов: по истории науки и техники, предпринимательства в России, родного края и других.

1994 году я получил предложение возглавить отдел по делам национальностей и связям с общественными организациями администрации Самарской области. Потом еще сменил несколько должностей в акционерных обществах и теперь работаю в межрегиональном журнале «Волга-Бизнес».

Таким образом, по специальности, полученной в КуАИ, я не работал ни дня, но об этом не жалею и своей трудовой биографией вполне доволен. Институт дал первую практику серьезной общественной деятельности, познакомил с ответственными, деловыми людьми, с которыми в последующем довелось работать в различных комитетах. Именно в институте, руководство которого во главе с ректором Виктором Лукачевым уважительно и с доверием относилось к молодежным организациям, во мне «проснулся» общественник, гены которого достались от родителей.

Со временем выяснилось, что при выдвижении меня на работу городского или областного масштаба неизменно возникал дополнительный фильтр – национальность. Но каждый раз он преодолевался благодаря тому, что знавшие меня по

предыдущей работе люди давали положительные отзывы. За годы работы в общественных организациях и органах исполнительной власти не имел отношения к коррупции и мошенничеству, не имел банковского счета в Швейцарии, не построил дачу на Канарах, да и нигде не построил, не купил автомобиль и предметы роскоши. Жаль вот, дерева не посадил. И ни о чем, кроме дерева, не жалею. И подобных людей знаю множество...

– А семья с пониманием относилась к Вашей неспокойной комсомольской работе? Кто она, спутница комсомольского вожака?

10-летие общества еврейской культуры «Тарбут лаам», 1998 г.

– Моя жена, Дания Абдулловна, торговый работник с высшим образованием. Она трудилась продавцом, администратором, товароведом, экспертом непродовольственных товаров в Тольятти, Самаре и Ульяновске.

В первый раз я ее увидел в магазине «Салон для новобрачных», который был на Самарской площади. Видимо, запал сразу. А когда встретил ее на татарском концерте вместе с подружкой, сердце опять ёкнуло как-то по-особому. Но подойти не посмел. А третья, решающая встреча произошла после городской «Студенческой весны». С тех пор живем с ней дружно и мирно. 14 ноября пошел 39-й год нашего супружества.

Сын Камиль и дочь Малика получили по два диплома с отличием и «разлетелись» в разные стороны. Дочь с мужем в Днепропетровске, а сын с семьей – в Ульяновске. У Камиля двое детей, а у нас - внучка Ильнара и внук Адиль.

Да, много прожито и многое пережито вместе. Но главное, в семье всегда были и есть взаимопонимание и любовь. И первый человек, которого я увидел в реанимационном отделении после операции на сердце, была тоже она, моя Дания. Увидел и удивился – как ее пустили в реанимацию? А она у меня такая, добьется своего во что бы то ни стало.

– Как Вы вошли в татарскую общественную жизнь и как она на Вас повлияла?

– Отношения с татарской общественностью возникли в период моей работы в обкоме комсомола. Ансамбль «Ялкынлы яшьлек» отмечал юбилей в одном из дворцов культуры Куйбышева, и мне поручили от имени обкома ВЛКСМ поздравить коллектив и вручить почетную грамоту. Набравшись смелости, я часть своего приветствия произнес на татарском языке. А потом был банкет, знакомство с некоторыми активистами и казанскими гостями.

В то время, когда работал в обкоме КПСС помогал Шамилю Ахмерову в решении вопросов только что организованного татарского общества «Туган тел». Далеко не все в обкоме поддерживали идею проведения первого праздника «Сабантуй». Мне приходилось рассказывать об этом празднике и размывать имевшиеся опасения по его сути и последствиям.

Следующий этап контактов с татарской общественностью пришелся на время моей работы в администрации области. В силу специфики отдела эти контакты стали более прочными, частыми и разносторонними. Но все они были рабочими, поскольку отдел занимался делами всех национальностей. По разным делам приходили представители чувашского, мордовского, еврейского, украинского, армянского, корейского, грузинского, белорусского, немецкого, польского, казахского, башкирского центров. У меня была возможность сравнивать активистов, их нацеленность на результат.

Татарских активистов было больше, они выгодно отличались жизненным опытом, дипломатичностью в сочетании с пробивной силой, умением использовать любые моменты для продвижения дела национального возрождения. Среди них были бессребреники, были идеалисты в хорошем смысле слова, были умелые организаторы и гибкие политики. Но видел я и таких, которые пытались решать свои дела, не связанные с культурой татарского народа. Порой за последних мне крепко доставалось от начальства. Хотя, конечно, большинством активистов можно было гордиться.

Последнее заседание кафедры, 2001 г.

С дочкой Маликой, 2003 г.

Это чувство гордости часто приходилось старательно прятать в себе, чтобы не позволять другим национально-культурным центрам высказывать претензии о невнимании к их проблемам. В связи с этим я старался чаще бывать на мероприятиях других общественных организаций, помогать им в становлении и наблюдать за их успехами.

Отнести меня к активистам общества «Туган тел» категорически нельзя, чтобы не искажать действительности. Но я очень рад, что хоть чем-то смог помочь своему народу.

– Вы по своей натуре человек творческий. Помню, после 60-летнего юбилея поэта и художника Гакиля Сагирова Вы перевели его стихи на русский язык и помогли в издании этой книги. Расскажите о своих творческих делах.

В 2005 году издательство «Самарский Дом печати» выпустило в свет книгу «Самарская сберкасса. Годы и люди», которую я написал вместе с Виктором Ерохиным – бывшим председателем Самарского банка Сбербанка России. В ней рассказывается об истории старейшей сберкассы и старейшего филиала Сберегательного банка на территории области – Самарского отделения № 28. Кроме того, есть научные публикации о гуманитаризации высшего образования, проблемах и практике интернационального и патриотического воспитания, экономической учебе, идеологической работе и другие.

Что касается рифмования, то я балуюсь этим со студенческих лет. За это время по просьбам и заявкам написал массу так называемых «датских» стихов. «Датскими» я их называю потому, что они появляются к какой-то дате - дню рождения, свадьбе, официальному празднику, событию в жизни культурных центров, общественных организаций и так далее. Часть этого творчества существует в виде отдельной брошюры. Но эти строчки интересны только тем, кому они посвящены и их близкому окружению. А стихи должны рождаться по велению души и быть обращены ко всем. Правда, мой вариант стихов победил в конкурсе на гимн СамГТУ и положенный на музыку Л. Вохмянина часто исполнялся в университете.

Этот опыт рифмования и отцовское знание татарского языка позволили мне при выступлении на торжественном мероприятии в Димитровграде, посвященном 60-летию Г. Сагирова, заявить, что должна увидеть свет книга юбиляра и на русском языке. После этого отступать было некуда, и мы с отцом взялись за работу, длившуюся семь-восемь месяцев. Он сделал подстрочный перевод, не заботясь о рифмах, а я осуществлял рифмование, постоянно с ним советуясь по содержанию.

Затем начались трудности со сбором денег на издание книги. В бюджете отдела такие средства предусмотрены не были, поэтому пришлось обращаться к спонсорам. Активисты «Туган тел» попросили меня не беспокоить тех меценатов, которые регулярно помогали центру, чтобы не размывать поток средств. Пришлось искать помощь по другим каналам. Но они нашлись, и книга вышла в свет.

Отдельные татарские активисты сразу стали предлагать схему ее распространения и продажи. Но я стоял за бесплатное распространение книги Сагирова и отказал им. После этого мне пришлось объясняться с представителем прокуратуры, получившей сигнал о моих «преступных» бизнес-планах, которых не было вовсе. К счастью, прокуратура быстро во всем разобралась и оставила меня в покое.

– Какое впечатление осталось от общения с поэтом и как Вы оцениваете его талант?

– Впечатление от стихов Г. Сагирова двойственное. Есть пронзительные строчки и целые произведения, которые хочется перечитывать и цитировать. Имею в виду стихи: «Не надо мне легкого счастья», «Счастливые спят», «Кто уступит место мне» и многие другие. Но рядом с оптимистическими стихами, яркими описаниями природы встречаешь строчки, где поэт грустит, жалуется на судьбу, можно сказать – плачет. Иногда сказывается и то, что мир воспринимался им больше через окно, а не благодаря опыту общения.

Что же касается Сагирова-человека, то им можно только гордиться и радоваться тому, что «такие люди в стране российской есть!»

– Ваша нынешняя работа в журнале «Волга-Бизнес» интересна для Вас?

– Да, интересна. Особенно тем, что с января 2012 года веду в нем предложенную мною рубрику «Исторические портреты», в которой появляются материалы о предпринимателях Поволжья и Южного Урала, развивавших свой бизнес в XVIII-XX веках. Полагаем, что это может пригодиться нынешним бизнесменам и другим читателям журнала. А он распространяется по регионам, входящим в Приволжский федеральный округ.

Нашло поддержку редакции и другое мое предложение – давать слово бизнес-омбудсменам, начавшим действовать в субъектах Российской Федерации в соответствии с Указом Президента России. Кроме этого, правда, приходится заниматься поиском платных рекламных публикаций, но ... куда деваться?! Такова нынешняя действительность.

ТАТАРЫ И ЧУВАШИ: О СХОДСТВЕ НЕКОТОРЫХ ЭЛЕМЕНТОВ КУЛЬТУРЫ

Чуваши – второй по численности, после татар, народ тюркского происхождения в Самарской области. Чувашские, как и татарские, поселения в основном расположены на севере и востоке области. Есть они и на Самарской Луке. Подробные сведения о культуре самарских чувашей содержатся в работах Е.А.Ягафовой, Н.П.Осиповой, П.П.Фокина и др. В данной статье повествуется лишь о некоторых сходных элементах культуры этих народов, которые наиболее ярко бросились в глаза во время полевых исследований автора.

Михаил КРЖИЖЕВСКИЙ,
кандидат исторических наук

Сходство проявляется в различных элементах материальной культуры – например, в одежде. Особенно похожи разные компоненты одежды и украшения из монет чувашей и кряшен – крещеных татар. Поражает обилие монет на традиционном чувашском костюме: они в большом количестве присутствуют на головных уборах, составляют нагрудные украшения и т.д. И сегодня элементы традиционной женской одежды хранятся у многих чувашек в сельских поселениях, они активно используются во время проведения национальных праздников и фольклорных представлений.

Общие элементы прослеживаются и в духовной культуре, в том числе в различных поверьях. Так, у татар и чувашей распространены рассказы о том, что береза – дерево печали, и ее нельзя сажать около дома. Такой сверхъестественный персонаж, как арсури, можно назвать чувашским аналогом татарского шурале – местные чуваши описывают его как мохнатое существо с рожками и хвостиком, который любит пугать одиноких путников и может защекотать человека.

Сходство различных культурных элементов чувашей и татар можно объяснить как этногенетической близостью этих народов, так и их длительным совместным проживанием.

Есть в Похвистневском районе два села – татарское Алькино и чувашское Рысайкино. Они находятся совсем рядом друг от друга, фактически образуя одно большое поселение. Среди рысайкинских чувашей есть православные, язычники (и сегодня некоторые из них могут назвать много имен различных божеств, которым поклонялись их предки из поколения в поколение, на протяжении многих столетий), а также мусульмане. Последние наиболее активно восприняли татарскую культуру и язык. На языческом кладбище есть и могилы мусульман: по словам местных жителей, раньше захоронения мусульман и язычников отделяла борозда, сейчас же ее уже не видно.

Много общего присутствует и в праздничной культуре этих народов: так, чувашский Акатуй, как и татарский Сабантуй, посвящен весенним земледельческим работам. В наше время оба эти праздника активно проводятся в области благодаря работе национально-культурных объединений и поддержке правительства Самарской области. Из современных мероприятий можно назвать чувашский и татарский конкурсы красоты, к участию в которых необходимо активнее привлекать молодежь этих народов.

Венера РАМАЗАНОВА: С ОСОБЫМ ТРЕПЕТОМ ПЕРЕДАЮ ТЕЛЕЗРИТЕЛЯМ НОВОСТИ ТАТАРСКОГО И ИСЛАМСКОГО СООБЩЕСТВ!

Наверное, не найдется такого жителя Самарской области, кто бы не видел с экранов телевизора нашу обаятельную соплеменницу - Венеру Изильевну РАМАЗАНОВУ. Она ведущая программы «Вести-Самара» на ГТРК «Самара», спик-шоу в круглосуточном информационном канале «Россия-24», где гости в студии в прямом эфире обсуждают самые горячие темы. Представляем вашему вниманию интервью с очаровательной и скромной телеведущей, успехами которой гордятся наши самарские сородичи.

Римма НУРЕТДИНОВА

– Венера, расскажите, пожалуйста, о себе. Считаете ли Вы себя представителем татарского народа? Впитали ли Вы нашу национальную культуру?

– Я родилась в многонациональной семье: папа – башкирин, мама – татарка. Я, к сожалению, получилась обрусевшая татаро-башкирка, так как выросла в русскоязычной среде, городским ребенком со всеми вытекающими последствиями. К сожалению, в городе, в котором практически нет родственников, тяжело сохранять национальные традиции. Другое дело – деревня. Часть летних каникул я проводила на родине мамы – в татарском селе Старо-Тимошкино Ульяновской области. Вот там-то я и погружалась с головой в национальную жизнь. Двоюродная бабушка, у которой я жила, научила меня молиться, готовить национальные блюда и произносить элементарные фразы на татарском. Там же я научилась понимать татарскую речь. Но не говорить... Да, стыдно признаться, но я не говорю на языках своих родителей. В городской среде все-таки русский язык и русская культура в советские годы были доминирующими.

– Познакомьте, пожалуйста, наших читателей со своими родителями.

– Мама моя, Клария Абдулловна Рамазанова, – учитель. Более 40 лет она посвятила школе. Большая часть трудового стажа – работа со слабослышащими детьми в самарской спецшколе-интернате №117. Большинство учеников до сих пор считают её второй мамой, так как она была их основным педагогом, и в прямом смысле учила не только говорить и писать, но и жить.

Кстати, в этой школе она активно знакомила учащихся с татарской национальной культурой и исламскими ценностями. У неё даже есть Благодарственное письмо от Духовного управления мусульман Самарской области. Её усилиями учащиеся спецшколы являются желанными гостями в Соборной мечети г. Самара. А в самой школе мама неоднократно организовывала Дни татарской культуры.

Только в этом году, в возрасте 67 лет, она оставила школу. Теперь воспитывает внуков и ухаживает за моим отцом.

Папа – Изиль Хайбрахманович Рамазанов, подполковник в запасе. Всю свою трудовую жизнь посвятил Армии. Очень грамотный военный финансист и аудитор, осуществлял проверки финансовой деятельности крупнейших военных частей Поволжья. До сих пор им гордятся братья и сестры. Ведь в своё время, будучи уроженцем саратовской глубинки, практически не зная русского языка, он умудрился получить два высших образования. Тогда, после войны, учеба в вузе была, действительно, поводом для гордости.

Кстати, отец всегда увлекался национальной историей и предметно изучал историю татарского и башкирского народов.

К сожалению, сейчас папа серьезно болен…

– Венера, расскажите, пожалуйста, как Вы пришли на телевидение?

– На телевидение попала абсолютно случайно. Получив первое высшее образование в возрасте 20 лет (закончила биологический факультет Университета Наяновой, специализация – экология и охрана природы), подумала, что пока позволяет возраст, надо продолжать учиться. И поступила на факультет Управления в Аэрокосмический университет. Параллельно задумалась и о работе. И тут на глаза попалось объявление о наборе сотрудников на телевидение. Я решила рискнуть. Не надеясь ни на что, пришла, как говорится, на других посмотреть. Но чем-то приглянулась, из сотни пришедших на кастинг отобрали меня и ещё пару человек.

Сначала я работала в отделе ПИАРа, а через год руководство приняло решение перевести меня в службу информации. Там я уже 12 лет, проработала на всех возможных должностях. Была рядовым журналистом, ведущей, продюсером и шеф-редактором новостей.

– Испытываете ли особые чувства, когда рассказываете в программе о событиях татарского и исламского сообществ?

– Естественно! Понятно, что эти темы для меня близки, чувства очень сильные. С особым трепетом и гордостью

передаю телезрителям информацию о татарских и мусульманских праздниках, значимых мероприятиях и событиях, происходящих в жизни моих сородичей и единоверцев.

Отрадно и то, что среди моих коллег – телеведущих появляются все больше соплеменников. Видимо, руководители телеканалов поняли, что мы живем в многонациональной стране. Теперь и с экранов федеральных каналов нам улыбаются Фарида Курбангалеева, Лилия Гильдеева, Марат Кашин и многие другие.

– Существует такое понятие, как «страх перед телекамерой». Как Вам удается его преодолеть?

– Не скрываю, что даже сейчас, несмотря на опыт ведения новостей, волнуюсь во время прямого эфира. Я вижу перед собой одну камеру, но, конечно же, прекрасно понимаю, что в эту минуту за мной наблюдают миллионы глаз. Вот уж где нет права на ошибку, каждый промах на виду.

– Венера, как Вы оцениваете свой приход на телевидение: это была случайность или судьбоносный момент на Вашем жизненном пути?

– Сначала я думала, что мой приход на телевидение – это чистой воды случайность. Но с каждым годом все больше убеждаюсь, что это – судьба. В детстве я любила изображать дикторов центрального телевидения, садясь перед зеркалом с газетой. Кстати, и по своим литературным и телевизионным предпочтениям, я была ненормальным ребенком. Моим любимым чтивом были периодические издания вроде «Известий» и «Аргументов и фактов». И по телевизору я предпочитала смотреть новости... Вот и привела меня судьба в …новости!

Но чтобы не осталось сомнений, что ТВ и я неразделимы, приведу еще два факта. Моя родная телекомпания и я родились в один день – 12 марта. И именно в стенах родной ГТРК я нашла свою вторую половину.

– Расскажите, пожалуйста, о своем супруге.

– Мой муж – мой коллега, Сергей Арсеничев, собственный корреспондент канала «Россия-1» в Приволжском федеральном округе. Начинал вместе со мной на ГТРК «Самара», но позже его заметили в Москве и пригласили работать уже в федеральном эфире. Так что трудовая книжка у него в столице, а трудится он по всему Поволжью. Собирает интересные темы и освещает их в новостях на Втором канале.

Брак наш межнациональный. Конечно, сначала мои родственники отнеслись к моему выбору настороженно. Но надо знать Сережу. Он сразу всех обаял, надел тюбетейку, заговорил на татарском, и теперь он – любимый гость у всей моей родни в татарской деревне. И при каждом случае именно мой муж напоминает мне о необходимости учить родной язык.

Свадьба у нас была также межнациональной. Был саксофон и баян, русские и татарские песни, обычный торт и бавырсак с чак-чаком.

Детей мы назвали интернациональными именами, чтобы никому не было обидно. Дочь – Диана, ей уже 5 лет. Сын – Захар, ему 2 года. Так что в этом смысле мы – люди мира.

– Я так понимаю, работа составляет основную часть Вашей жизни и жизни Вашего супруга? Хватает ли у вас времени на воспитание детей?

– К сожалению, после моего выхода на работу из декретного отпуска в нашей семье началась гонка за временем. Мы начали ценить те редкие выходные, которые можем проводить вместе.

У нас с мужем очень специфическая работа. Мы не сидим на месте. У нас ненормированный рабочий день. К примеру, сейчас Сергей уже неделю как находится в командировке, снимает сразу несколько репортажей в Казахстане и Оренбургской области. Надеюсь, ближайшие выходные мы проведем вместе, если работа вновь не разлучит нас.

Всё свое свободное время стараемся проводить с детьми. И искренне не понимаем родителей, которые оставляют своих чад и со спокойной душой уезжают в отпуск одни. Наша душа уж точно не была бы спокойна. Все отпуска мы проводим вместе. Диана с нами путешествует с полутора лет, Захар – с 7 месяцев.

С особым трепетом мы все ждем лета. Мечтаем, как сядем в нашу лодку и вновь поплывем обследовать волжские просторы. Жить на Волге и не знать её тайн, по-моему, неправильно.

В нашей семье – культ папы. Сережа – идеальный отец. В отличие от других пап, он не побоялся присутствовать на родах, не старался избегать возни с младенцами, в любой момент готов накормить - уложить - погулять, ни разу не повысил на детей голос. И сейчас Сережа уже чувствует отдачу от детей. Они боготворят папу.

Дети наши чудесны. Диана уже такая рассудительная дама, ходит в детский сад при гимназии, занимается художественной гимнастикой и фигурным катанием, изучает английский. Резко повзрослела после появления братика. Прекрасно помню взгляд дочери во время моей выписки из роддома с Захаром. Тогда она прекрасно поняла, что перестала быть «пупом Земли». В этом плане Захару легче, он не знает – каково быть одному в семье. А Диана уже успела осознать все прелести жизни единственного ребенка. Теперь же надо все делить пополам.

Мы учим детей жить дружно. И Диане во время моей беременности говорили, что рожаем брата для неё, чтобы ей было с кем играть, кому помогать, с кем делиться секретами. Мы мечтаем, чтобы наши дети по жизни держались друг друга. Выросшие единственными детьми в семье, мы с мужем понимаем, как это важно – иметь опору в виде брата или сестры.

– Венера, спасибо Вам за подробные ответы. Желаю Вам новых творческих свершений и побед, тепла и любви дорогих Вам людей!

МӘҢГЕ ЯШӘ, ӘБДЕКИ!

Шенталы муниципаль район үзәге ягыннан асфальт юл белән килгәндә, Татар Әбдекие авылының бик матур җирдә урнашканлыгы күренеп тора. Үз алдына тормыш җырын көйләп, тын гына агып ятучы йөгерек елга авылны урталайга бүлеп тора. Челтерәп аккан елга тавышы аның шанлы да, данлы да, ерак гасырларга сузылган тарихы, биредә гомер иткән мөселман кардәшләребез, аның бөек шәхесләре турында сөйлидер төсле тоелды миңа.

Нурсинә ХӘКИМОВА

Әавыл тарихына килгәндә, өлкәннәр сөйләвенә караганда, моннан ике йөз еллар элек иң әүвәл Әбдекий исемле чуваш милләтеннән булган ир кеше бирегә килеп, елга буенда беренче нигез корып җибәргән. Шуннан соң, бик озак та үтми, Әбдекий янына башка чуваш халкы килеп төпләнә. Тирә-юньдә үзенең матур табигате, уңдырышлы җирләре, куе урманнары белән даны тарала башлаган авыл турында ишетеп, Татарстан Республикасының Чирмешән районындагы Чирмешән авылыннан Усман исемле ир-ат килеп, елганың икенче ягында төпләнеп, тормыш учагын тергезеп җибәрә. Аннан соң аның янына әкрен генә башка татар халкы да килеп урнаша. Менә шулай итеп, язларында ярларындагы бөреләнгән агач башларына басып сайраган сыерчыклары, матур әрәмәсе белән ике араны бүлеп, тын гына агып ятучы елга аша ике урам барлыкка килә. Бердәм гаиләдәй аралашып, дус-тату яши торгач, ике төрле милләтнең яшь-җилкенчәге арасында мәхәббәт нигезендә корылган гаиләләр барлыкка килә башлый.

Билгеле, ике як та, халык буларак, үзенең асылын югалтасы килмичә, алар үзара киңәшеп, җирәбә салалар һәм Әбдекигә шушы җирләрне калдырып, моннан алты чакрым ераклыкта, урман эчендә, бик матур елга буенда яңа нигез салырга туры килә. Ул авыл бүгенге көндә Чуваш, ә монысы Татар Әбдекие дип аталып йөртелә башлыйлар. Бу ике милләткә аерым яшәргә туры килсә дә, арада дуслык җепләре беркайчан да өзелми, киресенчә, еллар узган саен ныгый гына төшә.

Беренче Бөтендөнья сугышы, Октябрь инкыйлабы, күмәк хуҗалык оештыру, котычкыч репрессия еллары Татар Әбдеки авылы кешеләре йөрәгендә тирән, җәрәхәтле эзләр калдырган. Бүгенге көндә авылда фермер хуҗалыгы эшләре белән шөгыльләнгән Илдус Сөләйман улы Минхәеров сөйләвенә караганда, Сөләйманның әтисе Котлахмәт авылда бик дини кешеләрдән саналган.

Мәчет манараларын кисәргә, дигән фәрман килгәч, шуны күреп торыр өчен, бирегә авыл кешеләрен куалап китерәләр. Авылның асыл ирләре чарасызлыктан ни кылырга белми, аптырап басып торалар. Ә сабыйларын күкрәгенә кыскан хатын-кызлар тавыш-тынсыз гына, авызларын яулык чите белән каплап, әкрен генә елыйлар. Шулвакыт киселгән манара җиргә гөрселдәп ава. Аңа беркетелгән көмеш түгәрәк ай читкә тәгәрәп китә. Я, Раббым! Әйтерсең лә шушы минутларда бөек татар халкының асылын балта белән сугып өзәләр! Хәсрәткә түзә алмыйча, өрлектәй ирләр аһылдашып куялар. Кайберәүләр куркудан ап-ак булып: "Ахырзаман!" - дип кычкыра-кычкыра өйләренә, ә Котлахмәт үзе дә белми, басуга таба йөгерә. Өенә кайтасы килми аның, шунда качып, кеше күзенә күренми, баһадирдай ир тәгәрәп-тәгәрәп елый. Ә өенә кайткач, улы Сөләйманга: "Улым! Бу бисмилләсызлар ил башына Аллаһыдан сорап килмәделәр. Мин күрә алмам инде. Килер бер көн, син үсәрсең, алар хакимияте черек дивар төсле авып төшәр. Ва-

сыятем шул: исән чагында авылыбызга өр-яңа мәчет салып куй!" – дип әйтә. Бик күп гомерләр үткәч, этисе әйткән васыять тормышка аша. Сөләйман абый юл һәлакәтенә очраса да, үлемне җиңеп чыга. Илебездә үзгәртеп кору башлангач, ул авылда мәчет төзү өчен җир сорап, түрәләр ишеген шакый. Ә рөхсәт кәгазе алып, кирәкле рәсми кәгазьләр туплагач, авылдашлары белән урман кисеп, нәкъ шушы урында мәчет төзеп, биредә мөәзин вазифасын башкарып, авылдашлары белән рәхәтләнеп, азан әйтеп, намаз уку бәхетенә ирешә. Хәзер аның вафатына икенче ел киткән инде. Сөләйман аганың урыны мәңге җәннәттә булсын!

Сөләйман аганың улы Илдусның да биредә күп хезмәтләре кергән. Ул мәчет төзүдә генә түгел, эретеп ябыштыручы буларак, бинаны тимер койма белән әйләндереп ала, капкасын да ясап куя.

Мәчеттә Әсхәт Фатыйх улы Мусин беренче имам, ә хәзер Минзәки Зиннәтулла улы Гыйлаҗев имамлык итә. Әсхәт ага сөйләвенә караганда, шунысы кызганыч, авылда мәктәп ябылгач, биредә гарәп графикасын өйрәнергә кеше калмаган. Шатлыкка, мәчет ишеге беркайчан да ябылып тормый, үз авыл кешеләре генә түгел, авылга эш белән килүчеләр дә мәчет яныннан үтеп китми, бирегә кереп, намаз укып чыгалар икән.

Тагын шунысын искәртеп үтим әле: илебездә Бөек Ватан сугышы, Әфганстан, Чечняда булган бәрелешләрдә дә Әбдеки ир-егетләре үз бурычларын төгәл үтәгәннәр.

Авылның бүгенге тормышы турында мин 15 елга якын авыл җирлеге башлыгы булып хезмәт итүче Рәшит Хәертдин улы Зөлкарнәев белән сөйләшеп алдым.

Ул: "Безнең поселениегә Татар Әбдекие, Карабикол, Ташлы авыллары һәм Денис разъезды керә. Татар Әбдекие авылында 192 йортта барлыгы 457 кеше яши. Шуларның 230 сы хезмәт кешеләре, 170 се пенсионер, унсигез яшькә кадәре 54, мәктәп яшенә җитмәүчеләр 15 бала яшиләр.

Колхоз чорында авыл хуҗалыгы "Камил Якуб" исемен йөртә иде. Чөнки гражданнар сугышы елларында авылыбызда туып-үскән Камил Лотфирахман улы революционер булган.

Күмәк хуҗалык таркалып куйса да, авылыбыз халкы югалып калмады. Алар эштә уңган, тырышып-тырмашып көн күрә. Шулар арасында фермер хуҗалыклары, җир эшкәртеп, чәчеп, көзен мул уңыш җыеп алалар. Терлек асрап, авыл продукциясен җитештерәләр. Менә алар: Ринат Әбүсәетов, Илдус Минхәеров, Рәис Рәҗәпов, Минәсхәт Халиков һәм башкалар. Өстәвенә, күп итеп кош-корт, яшелчә, җиләк-җимеш үстереп тә файда күрәләр», - дип, мине авыл белән таныштырды.

Рәшит Хәертдинович белән аралашкач, без аның белән авыл буйлап чыгып киттек.

Авыл үзәгендә төзелгән бик матур, зур Мәдәният Сараеның ишеген ачып, эчкә үттек. Биредә без "Сердәш" исемле ансамбльнең репетиция ясап яткан чагына туры килдек.

– Хәзер авыл халкы көзге эшләрне тәмамлап, кышкы ялга туктады. Без ансамлебез белән бәйрәмнәрдә концертлар, матур чаралар үткәреп, авылдашларыбызның күңелләрен күтәрәбез. Чөнки авыл кешеләре өчен без мәдәният учагын тергезүчеләр булып саналабыз, – дип сөйли ансамбль җитәкчесе Резидә Шәкүрова.

– Мин үзем дә ансамбльнең һәвәскәр артисты. Җырларга, биергә бик яратам. Шуның өчен кичләрен яшьләр өчен дискотека, төрле уеннар оештырабыз. Концерт программабыз белән башка җирләрдә дә чыгыш ясап кайтабыз, – дип сүзгә кушыла Мәдәният Сарае җитәкчесе Рәсилә Әбүсәетова.

Дөрестән дә, бу бина бик матур, заман таләпләренә туры килерлек итеп төзелгән. Артистларның милли костюмнары өр-яңа, музыка аппаратуралары да җитәрлек. Мәдәният Сараеның ачылуы 2009 елда билгеләп үтелгән.

Шушы бинада авыл китапханәсе урнашкан. Рушания Кашапова китапханәче булып эшли. Биредә барлыгы ун мең китап бар. Авылда 370

Авыл Мәдәният Сараеның «Сердәш» ансамбле

Ябылган мәктәп бинасы

Авылның беренче имамы Әсхәт ага Мусин

кеше китап укырга ярата икән.

Китап сөючеләр арасында өлкән яшьтәгеләр генә түгел, яшьләр дә русча, бигрәк тә татар китаплары белән кызыксыналар икән. Тик шунысы эчне пошыра: татарча китаплар бик аз кайтарыла икән.

Татар Әбдекие авылында элемтә үзәге бар. Әле яңа гына көзге айларда фельдшер-акушер пункты төзелеп, кулланышка тапшырылган. Авыл халкының шатлыгы чиксез. Чөнки исәнлек тормышта беренче урында тора бит. 20 елга якын биредә хезмәт итүче Шәһидә Тимергалиева көн дими, төн дими, төрле һава шартларына карамастан, тәүлекнең төрле вакытында авыруларга беренче ярдәм күрсәтә, уколлар кадый, районнан дарулар алып кайтып бирә.

Тагын авылда Нәсимә Сафина җитәкчелегендәге социаль үзәк эшләп тора. Биредә 14 хезмәткәр 65 әби-бабайның картлык тормышын җиңеләйтә. Зур ярдәм күрсәтеп, читтә яшәүче балаларын алыштыра.

Сабан туе элек-электән бөек татар халкының милли бәйрәме булып саналган. Ә ат чабышыннан башка бу бәйрәмне күз алдына да китереп булмый торгандыр. Габделхәй белән Рәмзия Вәлиевлар озак еллар чабыш атлары асрыйлар. Габделхәй әфәнде Татарстанда, Самар өлкәсе авылларында үткәрелгән Сабан туйларында, Камышлыда, Галидә үткәрелгән ат чабышы ярышларында катнашып, призлы урыннар яулаган, макталуга, зур хөрмәткә лаек булган. "Татар иренең йөрәгендә иярле ат ятар", – дигән борынгы бабайлар сүзе аңа бик тә туры киләдер, минемчә. Ә гомере буе чабыш атлары асраучы Габдарман абый Закировның исеме, үзе мәңгелек йортка күчсә дә, телдән төшми.

Манарасы айлы мәчетләрне
Читләп уза җилләр, давыллар.
Хәбилләре, Равилләре белән
Горурлана безнең авыллар, – дип яза

җирле шагыйрь Рөстәм Нуретдинов. Әйе шул. Һәр татар авылы кешеләре үзендә туып-үскән, тирә-якка даны таралган бөек шәхесләре белән горурланып яши бит.

" Хәбил Хаҗи улы Бикташев мәктәптә укыганда бик гадел, туры сүзле, үз максатына ирешүчән укучы иде. Ул данлыклы керәшчеләр нәселеннән. Аның

Чабыш атларын асраучы Габделхәй белән Рәмзия Вәлиевлар

әтисе Хаҗи да тирә-юньдә танылган көрәшче иде. Хәбилдәге ир-егетләргә бирелә торган асыл сыйфатлар – бабасы да әтисеннән күчкәндер", – дип көрәш батырын барлый Татар Әбдекие авылы мәктәбендә 40 ел укучыларга белем бирүче (авыл мәчетенең беренче имамы), авыл аксакалы Әсхәт ага Мусин. Дөрестән дә, минемчә, гади татар авыллары бик күп югары шәхесләрне дөньяга бүләк иткән. Шулар арасында

Хәбил Бикташев, көрәшче буларак, "Атказанган спорт остасы", Европа, СССР чемпионы, "СССРның атказанган тренеры" исемнәренә, Хәрби эчке эшләр майоры (майор внутренних войск) дәрәҗәсенә, ә Равил Исхак улы Кашапов – доцент Поволжской государственной Академии физической культуры и спорта Республики Татарстан, 16-кратный чемпион РСФСР, двухкратный чемпион мира в беге на 100 км, награждён почётным знаком "За заслуги в развитии Олимпийского движения России", дип аталган мактаулы исемнәргә лаек булганнар.

Ә бүгенге көндә Казан шәһәрендә югары уку йортында белем алучы Айдар Рамил улы Лотфуллин яшүсмерләр арасында шахмат уйнау буенча "Европа чепмпионы" исемен яулаган.

Менә инде язмам ахырына таба якынлашты. Татар Әбдекие авылында тормыш итәр, яшәр өчен бөтен мөмкинлекләр дә булдырылган. Биредә зәңгәр ягулык өйләрне җылыта, электроэнергия, телефон бар, югары тизлектәге интернет эшләп тора, кәрәзле телефон өчен биек антенна бастырылган. Җирле үзидарә җитәкчесе Рәшит Хәертдин улы Зөлкарнәев, авыл кешеләре рәхәт тормышта яшәсен өчен, көчен кызганмый. Тик шунысы аянычлы: быел авылдагы урта мәктәп ябылган. Алдагы елларда аның тормышы, мәктәп җитәкчесе Расих Гани улы Шаһвәлиевның, авыл кешеләренең мәктәпне яптырмас өчен җан атып йөрүләре турындагы язмаларым "Бердәмлек" газетасы битләрендә басылып чыккан иде инде.

Авыл белән танышып йөргәндә Расих әфәнде белән мәктәпкә кереп чыгарга уйладык.

– Мәктәпне быел ук ябарлар, дип уйламаган, башлангыч мәктәп итеп калдырырлар, дип көткән идек. Чөнки закон буенча кечкенә балаларны юлда йөртергә ярамый, дигәннәр иде. Мине җитәкче эшеннән азат итеп, мәктәпне Денис авылы мәктәбенә беркеткәч, аны бөтенләй ябып ук куйдылар. Хәзер инде укучылар һәр көнне иртән-иртүк автобуска утырып, чит авылга барып, укып кайтырга тиеш булдылар. Югыйсә, мин мәктәпкә лицензия, пожар сигнализациясе (400 меңгә төште) ясаткан идем инде. Соңгы елда биредә җылы бәдрәфләр дә булдырылган иде бит”, – дип эч пошулары белән уртаклашты Расих Гани улы.

Расих әфәнде белән сөйләшә-сөйләшә әле кайчандыр шатлыклы балалар шау-шуыннан тынып калган коридор буйлап атлыйбыз. Менә монда заман таләпләренә җавап бирерлек сыйныф бүлмәләре, ашханә, менә монда музей бүлмәсе. Бирегә кергәч, кайчандыр тырышып–тырмашып җыйган күңел җәүһәрләренә күз салам. Менә монда әбиләребез киеп йөргән бала итәкле, матур итеп тегелгән күлмәкалъяпкычлар эленеп тора. Аларның җырлый-җырлый икмәк урган ай ураклары, басуга тартып йөри торган бала арбасы. Әнә стенага Бөек Ватан сугышында һәлак булганнарның рәсемнәре эленгән булган. Аларның сурәтләре: без мәктәпләрне ябып, туган авылыбыз таркалсын, милләтебез югалсын өчен гомеребезне корбан иттекмени, дигән сыман, әрнеп карап торалар төсле тоелды миңа. Менә монда гомерләре буе яшь буынга белем биреп, олы тормышка аяк бастырган укытучылар исемлеге: Самания Нуретдинова, Кыям Гайсин, Исмәгыйль Еремеев, Зәйтүнә Еремеева, Әсхәт Мусин һәм тагын әллә кемнәр.

Мәрхүм Самания апа Нуретдинованың тамырлары данлыклы язучы Гаяз Исхакыйга барып тоташа, дип авылдашларыннан ишеттем. Менә шуларны уйлап аласың да, күр инде, әкрен генә таркалып баручы татар авыллары белән бергә аның тарихы да юкка чыга бит, дип уфтанып куясың.

Татар Әбдекие үзенең балта осталары белән дә данлыклы.

Шуларның берсе Тәлгать Фаваризов улы Радик белән урамда такталар шомартып торалар иде. Без сөйләшеп торганда, мин алардан авылда Самар өлкә Сабантуе үткәреләчәге, аларның бу хакта ни уйлаулары турында кызыксындым. Тәлгать әфәнде: ”Әйе, без бу турыда ишетеп кинәндек инде. Чөнки авыл кешесенең дә матур итеп ял итәсе килә бит. Сабан туе булса, күтәренке рухта авылыбыз тирәләре, урамнар чистартылыр иде. Бәйрәм булмагач, чит җирләрдә яшәүче туганнарыбыз кунакка да кайтмый башладылар. Алар: «Авылның яме китте. Ул шундый тыныч, әйтерсең лә тирән, авыр йокыга талган», - диләр. Тикмәгә генә: “Авыл кешесе бер Сабан туеннан икенче Сабантуена кадәр яши, дип әйтмәсләр, иде”, - диде.

Авылларның язмышына
Тәэсир итә күп нәрсә,
Авылыма васыятем -
Әбдеки! Мәңге яшә! – дигән җирле шагыйрь Рөстәм Нуретдиновның шушы шигъри юллары бик тә урынлы булыр иде, минемчә.

Әйе шул. Төрле вакыйгаларга бай булган яңарыш чорында яшибез. Шулай булса да, үзебезнең милли гореф-гадәтләребез, Ислам динебез, телебез, мәдәниятебез югалмыйча, татар авылларының гомере озын булып, киләсе матур җәй аенда Әбдеки авылы читендәге түгәрәк күл буенда үткәреләчәк Сабан туе мәйданында очрашырга язсын иде!

1990 елда төзелгән мәчет бинасы

БЕРЕНЧЕ МӘРТӘБӘ МӘЧЕТ ТӨЗЕЛЕШЕН ТАТАР ХАТЫНЫ ҖИТӘКЛӘДЕ

Тарихта беренче мәртәбә Тольятти шәһәрендә 1997 елда февральнең 7ндә, Ураза гаете көнне, тантаналы шартларда мәчет ачылды. Россия киңлекләрендә беренче мәртәбә мәчет төзелешен татар хатыны Роза Кәримова җитәкләде. "Туган тел" исемле Самар өлкә татар җәмгыяте шул уңайдан Роза Кәримованы "Самар өлкәсенең мәшһүр татары" итеп игълан итте. Төзелешкә бәйле вакыйгаларны Роза Кәримова белән бергә искә төшерәбез.

Шамил БАҺАУТДИН

Роза Кәримова – һөнәре буенча укытучы, психолог. Җирле "Туган тел" җәмгыятенә нигез салучыларның берсе һәм аның рәисе.

Милли хәрәкәттә гаиләдән йә ире, йә хатыны катнаша. Роза ире Ирек белән бергәләшеп, милләт йөген җилкәләренә алган затлар.

90нчы еллар уртасы һәм бигрәк тә азагы - Самар өлкәсендә җинаятьчелек чиктән ашкан чор. Аның оясы Тольяттида иде. Сәбәбе дә гади – АвтоВАЗ. Кайда байлык – шунда криминал. Ул елларда җинаятьчелек төркемнәре дә милли төс алды: грузин, таҗик, чечен, татар төркемнәре. Шушы авыр чорда татар хатыны Роза Кәримова мәчет салу мәшәкате белән янып-көеп йөрде һәм төзелешнең очына да чыкты.

– Роза ханым, тирән тарихка кереп китик әле. Мәчет салу идеясы ничегрәк туды?

– Мин аны беркайчан онытмыйм. Тольяттиның "Юбилейный" Мәдәният Сараенда Идел буенда динебез Ислам кабул итүгә 1100 ел үтүгә багышлап, конференция уздырдык. Шул тантанада шәһәребезнең иң өлкән, иң дәрәҗәле шәхесе - имамыбыз Габдулла Гәйнетдинов Тольяттида мәчет салырга кирәклеген әйтте.

Ә чынында, сүзне "Туган тел" җәмгыятенең оешуыннан башларга кирәк. Самарда "Туган тел" җәмгыяте оешуга безгә җәмгыятьнең директоры Рәшид Абдуллов һәм аның урынбасары Шамил Баһаутдин килделәр. Бер төркем иптәшләр белән бик матур карарлар кабул иттек һәм җиң сызганып, эшләргә дә тотындык.

Самарда Сабан туе уздыралар, карап кайтабыз да үзебездә уздырабыз. Самарда Нәүрүз уздыралар, карап кайтабыз да үзебездә уздырабыз. Самарда "Уйнагыз, гармуннар!" уздыралар, карап кайтабыз да үзебездә уздырабыз.

Иптәшләребез белән сөйләшеп, мәчет салырга карар кылдык. Мин җәмгыятьнең рәисе идем.

Икенче мөһим очрашу байларыбыз белән узды. 1994 ел. 7нче гыйнвар. Байларыбыз "Туган тел" карарын хупладылар. Ышаныч тагын да арта төште.

– Сүз белән гамәл арасы күпме вакыт алды?

– Шәһәр мөселман җәмгыятен оештырдык. Аннары мәчет салырга җир алдык. Шул мәшәкатьләргә өч ел гомер китте.

– Кабинетлардан кабинетларга кәгазьләр тотып кем чапты?

- Ирем Ирек Кәримов.

– Россиядә җир алу бик кыен. Урыс шовинистлары һәрвакыт аркылыга төшәләр һәм атакайлар тарафыннан терәк табалар. Тольяттида каршылыклар булдымы?

– Аллаһыга шөкер, Ходай Тәгалә үз ярдәменнән ташламады. Ул вакыттагы район башлыгы Анатолий Степанов, бернинди каршылыксыз, җир бирү ризалыгы документына кул куйды. Степанов чыгышы белән Татарстаннан иде. Татарларга мөнәсәбәте яхшы булды. Монда Ирек Сыйтдыковның хезмәте гаҗәеп зур булды. Гыйбадәтханәнең проектын Али Тугушев башкарды.

– Роза ханым, кәгазьләргә куллар куелган. Эш башлар өчен шунда ук акча кирәк бит.

– Мәчет төзелешенә матди ярдәмне күпләр күрсәтте. Һәр кеше үзенең мөмкинлегенә карап, өлеш кертте. Барчасына да рәхмәттән башка сүзем юк.

Һичшиксез, шәһәрнең Центральный район башлыгы Анатолий Степановның ярдәмен даими тоеп яшәдек. Соңрак Капорцев та ярдәм итте.

Мәчет тулысынча халык акчасына салынды. Гарәпләр дә, төрекләр дә бер тиен дә бирмәделәр. Без сорамадык та.

– Мәчет төзелешендә ай кую тантанасы аерылып тора. Айны кайчан куйдыгыз?

– 1994 елда мартның 23ндә җир казу эшләре башланды.

1996 ел. 15нче ноябрь. Тарихта беренче мәртәбә тәре шәһәрендә ай калыкты.

– Роза ханым, кырыс холыклы, таләпчән ирләр белән ничек эшли алдыгыз, һәм ул елларда Сезгә нинди көчләр дәрман биреп торды?

– Искә төшерергә дә куркып утырам. Аны мин хәсрәт тә дип әйтмәс идем. Төрле уйлар, төрле мөнәсәбәтләр аша узарга туры килде. Ходай Тәгалә миңа көч биреп торгандыр инде. Мин үземне бәхетле хатын, дип исәплим. Тирә-юнемә татар йөрәкле, күңел

түрләрендә динебез Ислам оеткысы калган бәндәләрне җыя алганмын. Командабыз көчле булды.

Артка борылып карыйм да күрәм – ул еллар гаҗәеп сихри көчкә ия булган. Бер-беребезгә дәрт өстәп торганбыз. Җәмгыятебездәге егермегә якын ир вә хатын бер гаилә булып, дөрләп иҗат иттек. Эшләдек сүзе генә туры килмәс – дөрләдек.

Төп көч ул татар милли хәрәкәтенең ашкынган дулкыны булды. Самарда оешкан "Туган тел" җәмгыяте дә безнең киңәшчегә әйләнде, фикердәшләр булдык. Җәмгыять рәисе Фатых углы Рәшид Абдуллов үзенең ярдәмчесе Шамил Баһаутдин белән безнең чараларга килми калмаслар иде. Бертуктаусыз телефон аша элемтәдә тордык. Самар, Сызран, Тольятти, Похвистнево "Туган тел" җәмгыятьләре зур бер команда булып эшләдек, бер-беребезнең бәйрәмнәренә йөрештек. Туганлашып беттек.

Эш шунда ки, без мәдәни тормышны һәм дини юнәлешне аермадык.

Шулай да мәчет салу үзе олуг мәшәкать икәнен төшендек.

Тольятти – ул яшьләр шәһәре, уртача 30-32 яшьлекләр эшләдә. Аның тарихында мәчет салу гына түгел, бу хакта фикер йөртү дә булмаган. Дөрес, шәһәрнең Киров урамындагы 20нче йортка картлар намазга йөрде. Ул картлар сөйли иде: "Балалар, сез менә "Туган тел"дә йөрисез. Бер кеше табып, шәһәрдә мәчет салдырасы иде".

– Ә менә мәчет салуга ниндирәк этәргечләр булды соң?

– Оеткысы 1989 елда салынган, дип уйлыйм. Ислам динен кабул итүгә 1100 ел тулу уңаеннан Казаннан Фаяз Хуҗин һәм Гамирҗан Дәүләтшин килгәннәр иде. Хәзер икесе дә зур галим булып җитте, тарих фәннәре докторлары. Халык белән очрашканда җитди сүзләр сөйләнде. Алар халыкны канатландырып китте.

Фаяз белән Гамирҗан киткәч, Тольяттига Роберт Батулла килде. Хәзер ул Рабит инде. Батулла көчле оратор һәм милли җанлы акыл иясе буларак, хисләргә ялкын өстәде. Халыкка чыгар өчен аудитория кирәк иде. Мәктәптә татар телен укытырга рөхсәт алдым. Киттем Казанга. Бер олау татар теле әсбаплары төяп кайттым.

74нче мәктәп мөдире Вячеслав Загорскихка рәхмәтебез чиксез. Ул бернинди каршылыксыз татар телен укытырга рөхсәтен бирде. Миннегөл Мөбинова белән йорттан-йортка йөреп, ата-аналарны балаларын татар теле дәресләренә йөртүләрен сорадык. Һәр гаиләдә аңлату эшен алып барырга туры килде. Шулай сыйныфлар тупладык.

– Сыйныф белән генә ерак китә алмыйсың бит...

– Радиода эшләүче Алексей Орлин янына бардым. Ул - Казанда укып чыккан, бик акыллы егет. Радио аша татар һәм урыс телләрендә мәчет төзү нияте турында сөйләдем. Бу беренче мәртәбә зур аудиториягә мөрәҗәгать итү булды.

– Болар барчасы да – мохит тудыру. Мәчет салуны конкрет нәрсәдән башладыгыз?

– Мәчет салу җирдән башлана. Бу мәшәкатьне үз өстенә Али Тугушев алды. Аңа Ирек Сыйтдыйков һәм бабайлар да булышты. Шулай итеп, Ларин урамындагы 22нче, 23нче, 24нче йортлар мәчет биләмәсенә әйләнде.

Али Тугушев "Туган тел" җәмгыятендә икенче урынбасар иде. Ул Уфадан мәчеткә проект алып кайтты. Аны бабайлар кулына тапшырды. Шуннан чын төзелеш башланып китте.

Мин эшли торган мәктәпкә бер төркем бабайлар килде. Габдулла хәзрәт миңа: "Балам, җирне дә алып бирдегез, проектны да кулга тоттырдыгыз. Төзелеш артыннан чабып йөрергә бер кеше кирәк бит. Роза, шул мәшәкатьне үз өстеңә ал әле", диде.

"Туган тел" утырышын җыеп, тагын киңәштек. Хисле чыгышлар күп булды. Ә үз өсләренә алучы юк. Бабайлар да шомга төште, чөнки ул елларда җирне башта бирәләр, аннары тартып алалар иде. Ризалаштым.

Ул елларда Ставрополь районының баш архитекторы булып Ринат Бикташев эшләде. Ул мондый фикер әйтте: "Әйдәгез, АвтоВАЗның генераль мөдире Владимир Васильевич Каданниковка хат язабыз. АвтоВАЗда эшләүче Ирек Кәримовка айлык эш хакын түләп торсын, ә ул мәчет төзелеше белән генә шөгыльләнәчәк". Халкым: "Әйткән сүз – аткан ук", ди бит. Хат яздык. Озак көттерми җавап та килде.

Тольятти җирлегендә беренчеләрдән булып "Туган тел"дә җиң сызганып эшләделәр

Әхмәдиев Исмәгыйл
Әминев Исмәгыйл
Әминева Әлфия
Әминев Әхмәт
Әминев Фәезхан
Аблатипова Наилә
Вәлиева Лилия
Гыйлаҗева Рәшидә
Гыйниятова Хатиҗә
Зыятдинов Фәрһәд
Зыятдинова Миннури
Зәһретдинов Наил
Зәһретдинова Халидә
Заһидуллина Роза
Зыятдинов Тәлгат
Исмәгыйлев Кирам
Кәримова Роза
Кәримов Ирек
Латыйпов Габбас
Мөһитова Миннегөл
Насыйрова Луиза
Насыйров Наил
Нурмөхәммәтов Рәшид
Сыйтдыков Ирек
Саниева Гөлшат
Тугушев Али
Туймакаев Равил
Хәйруллин Хәким
Хәйруллина Тәнзилә
Хуҗакаев Сәгыйт
Хөсәенов Нурислам
Хисаметдинов Харис
Чумаков Рәфыйк
Ярмиев Нурмөхәммәт

Каданников безнең фикерне хуплады. Ирек төзелеш мәйданында мәш килде, кичләрен икәүләп, шәһәр буйлап, офисларда очрашулар үткәрәбез. Кем нәрсә белән, ничек ярдәм итә ала төзелешкә.

Мин алдан телефон аша әзерлек эшен алып барам. Сөйләшү сәгатен билгелим. Бизнестагы, аңа якын һәр татар кешесен барлап, барчасы белән дә очрашам. Алар бик төрлеләр бит. Холыклары, тәртипләре төрле. Йөрәкләрендә милли хисләре булмаганнарына тулы бер лекция укып чыгасың.

Һәр очрашу – ул йөрәгеңне сыгу, үзеңне сындыру, стресс алу. Алла язмасын кеше каршына барып, нәрсәдер сорап йөрергә. Моңардан да авыр нәрсә юк. Байлар байлардан сорау – ул әле табигый. Ә менә хәерче мәктәп укытучысы акча сорап бара байларга. Аның башына әллә нинди уйлар килүе бар бит.

Күпләп матди һәм рухи ярдәм итүчеләр:

Шәһәр мэры Сергей Жилкин
"ВАЗ" генераль директоры Владимир Каданников
Габдулла Гәйнетдинов
Шамил Диниулов
Сөләйман Утюшев
Әсхәт Хәмгыйлев,
Әсхәт Хәлиуллов,
Урал Шәрипов,
Мәкатдисә Зөнәгетдинова,
Сабирҗан Әюпов,
Мөдәррис Исмәгыйлев,
Минхәер Ишмөхәммәтов,
Шәүкәт Әхмәтҗанов,
Әсгат Билалов,
Гакыйл Якупов,
Марат Латыйпов,
Хафиз Моталлапов,
Марат һәм Линар Булатовлар,
Фәнис Шәйхетдинов,
Бари Миначетдинов,
Фәнил Зиангиров,
Салават Хөснетдинов,
Рафаил Вәлиуллов,
Рәфис Шакиров җитәкчелегендәге "Агрострой" фирмасы,
Рөстәм Әсфаганов,
Владимир Кожухов.

– Төрле холыклы, төрле биеклектәге байларны ничек берләштерә алдыгыз?

– Бәлки, хатын-кыз һәм укытучы булуым да тәэсир иткәндер. Ходай Тәгалә кешесенә карата сүзен дә исемә төшереп торды. Һәрберсенә аңлата идем. Барчабыз да балалар үстерәбез. Милләтебезнең киләчәге, телебез һәм динебезнең язмышын бәйнә-бәйнә сөйләргә, һәр офиста вәгазь укырга туры килде.

Аллага шөкер, күбесенең күңеле әле динебез Исламнан бизмәгән иде. Мин аларга татар баласының үз милләтенә хезмәт итәргә тиешлеген төшендерә алдым. Тик мәчет аша, тик телебез аша гына халкыбызны күтәрә алабыз, татарны милләт буларак саклап кала алуыбызны аңлата алдым.

Гаҗәеп зур эшләр башкарылды. Бергә чапкан бабайларның күбесе инде мәңгелеккә күчте. Урыннары оҗмахта була күрсен. Эшкуарларның да төрлесе төрле якка таралуы мәгълүм. Элемтәдә торучылары да бар.

– Мәчет ачу тантанасы ничек узды?

– 1997 ел. 9 февраль. Ураза бәйрәме көне. Тольятти шәһәрендә беренче мәртәбә мәчет ачылды.

Абдул-Кәрим хәзрәт Тәҗетдин Коръән укыды. Тантананы мин үзем алып бардым.

– Бүгенге көндә Тольяттиның татар милли хәрәкәтендәге милли әйдаманнарны ничек бәялисез?

– Милли хәрәкәткә өр-яңа буын килде. Булдыклылар. Алар өчен шатланып торабыз. Һәр заманның үз авырлыгы, үз проблемнары. Безнең чорда да шәһәр түрәләре белән мөгамәләбез яхшы иде. Алар безне, без аларны аңлашып яшәдек. Башкача мөмкин дә түгел.

Түрәләр арбасына утыра алу – бик читен эш, ә инде шунда үз җырыңны җырлау тагын да читенрәк. Заманында утыра да алдык, үз җырларыбызны көйли дә алдык, Аллаһыга шөкер. Мәчет төзелде. Мөселманнарыбыз тәре шәһәрендә Ислам рухын таратып яши. Тольяттиның борынгы исеме – Ставрополь. Ә ул исем – тәре шәһәре дигәнне аңлата.

Заманында бирегә калмыкларны көчләп чукындырып китереп утырткан булганнар. Еллар белән ул калмыклар тәреләрен калдырып, күбесе качып беткәннәр.

Бүгенге Тольятти мәчетле һәм Ислам нурлы ак шәһәр. Намазга басучылар көннән-көн арта бара. Хәзрәтебез дә сокланырлык. Борынгы болгар бабаларыбызның рухлары шаттыр, Аллаһы теләсә. Алар нигез салган асыл динебез Ислам алар йөргән җирләрдә генә түгел, алар аяк басмаган җирләрдә дә чәчәк ата. Динебез Ислам - киләчәкле дин.

Түгәрәкләп, шуны әйтәсем килә: "Әгәр кеше үзенең эшенә чын күңелдән ышана икән, ул моңа башкаларны да ышандыра ала".

АССОЦИАЦИЯ СОДЕЙСТВИЯ ТАТАРСКИМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯМ САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ

Организована в апреле 2011 года. Основная цель создания ассоциации – консолидация татарских предпринимателей для взаимовыгодного сотрудничества, их объединения в рамках единого делового и информационного пространства; содействие в организации новых направлений деятельности; сохранение (возрождение) национально-культурных традиций, самобытности и религии татарского народа.

В руководство Ассоциации избраны авторитетные, успешные предприниматели из г.г. Самара, Тольятти, Сызрань, Новокуйбышевск, Камышлинского и Похвистневского районов.

Председателем правления Ассоциации избран доктор экономических наук **Шакуров Ильяс Гумерович.** Членами правления являются **Галимов И.М., Латыпов Р.М., Хакимова Ф.Ф., Шайдуллин М.И., Киямова Р.Г., Хабибуллова Н.А.**

Члены Общественного совета: Абдрахимова М.М., Замальдинов Г.Р., Мухаметшин В.Г., Сафин И.Х., Аюпов Х.М.

По всем вопросам обращаться по тел./факс: **953-56-95, 956-34-33**
E-mail: **Tatbizsamara@yandex.ru** Сайт: **www.samtatdelo.ru**

АССОЦИАЦИЯ – открытая организация и приглашает предпринимателей к сотрудничеству по разным направлениям бизнеса. В Настоящее время региональные Ассоциации работают в Ульяновской, Оренбургской областях. В Татарстане в 2010 году создана Всемирная Ассоциация содействия татарским предпринимателям.

Мәчеттә Корбан бәйрәме. 2010 ел

Энҗеләребезне барлап торыйк

Самарның Ленин проспектында урнашкан өлкә яшүсмерләр китапханәсе быел үзенең 40 еллыгын билгеләп үтә. Беренче 27 елында аның белән милләттәшебез Разия Гомәр кызы Букина җитәкчелек итте.

Эльмира ШӘВӘЛИЕВА

Шушы китапханәнең сайтын ачып укысагыз, аның астында бердәнбер комментарий күрә аласыз. Ул да булса татар кешесе Илдар Усмановтан:

– Мин өлкә яшүсмерләр китапханәсе белән 1974 елда таныштым. Ленин урамы буйлап барганда зур хәрефләр белән язылган «Өлкә яшүсмерләр китапханәсе» сүзләрен күреп алдым һәм, бер дә икеләнмичә, иркен һәм зур бина ишеген ачып кердем. Анда нindидер эшлекле, шул ук вакытта җылы, йөрәккә ятышлы атмосфера хөкем сөрә иде. Шундук язылаcы, аның тыныч китап уку залларында үз кеше буласы килеп китте.

Мин шулай эшләдем дә. Әмма, хыялланганча, тыныч кына китап укып утырулар сирәк туры килде, чөнки атна саен уздырылучы шагыйрьләр, язучылар белән очрашулар, музыка коллективлары куйган концертлар, конференцияләр, диспутлар һәм башка чаралар яшь буын вәкилләрендә зур кызыксыну тудырып, заллар гел тулы була иде.

Еллар үтте. 1983 елда миңа, инде Волжский яшүсмерләр колониясендә тәрбияче булып эшләгәндә, тагын китапханәгә керергә насыйп булды. Анда эшләүче танышларым белән сөйләшеп киттек, бирeдә үткән бәхетле яшьлегемне искә төшереп алдык. Кинәт башыма бер уй килеп, безнең колониядә тәрбияләнүче яшүсмерләр өчен дә шигърият кичәсе уздыруда булышуларын сорадым. Китапханә мөдире Разия Гомәр кызы Букина моңа бик шатланып риза булды.

Билгеләнгән вакытта без Елга порты янында очраштык. Китапханәчеләрнең кулларында магнитофон, проигрыватель, китаплар... Елганы кичкәч, Рождественода безне йөк машинасы көтә иде. Шуның әрҗәсенә төялдек тә, машина сикәлтәле урыннарда сикерткәндә көлә-көлә, колониягә юнәлдек.

Балалар безне мич ягып, клубны җылытып, көтеп торалар иде инде. Шундый матур кичә булды бу! Ничек итеп тәртип бозарга дип карап кына торучы яшүсмерләребезнең күңелендә бу көнне нindидер рухи чәчәк бөреләнгәндәй булып китте. Алар тормыш матурлыгын, әдәбият тирәнлеген, тел байлыгын аңладылар сыман. Колониядә тәрбияләнүчеләрнең соравы буенча, бу кичәләрне берничә тапкыр уздырырга да туры килде әле.

Мин үземнең һәм ул вакытта колониядә тәрбияләнүчеләр исеменнән быел 40 еллык юбилеен бәйрәм итүче китапханәне котлыйм һәм, соңлап булса да, аның элеккеге директоры Разия Букинага, бүгенге директоры, ә ул вакытта гади китапханәче булып эшләгән Светлана Косолаповага һәм барлык хезмәткәрләренә чиксез рәхмәтләремне җиткерәм...

Менә нindи җылы, чын йөрәктән чыккан рәхмәт сүзләре бит. Соңгы унөч елда пенсиядә яшәүче һәм җитмеш яшьлек юбилееның бусагасында торучы Разия Гомәр кызы Букинага бүген шушы сүзләрне ишетү – яратып, бөтен күңелен биреп эшләгән эшенә зур бәя бирү була түгелмени?

Ә санап карасаң, мондый сүзләрне әйтүчеләр бихисап. Менә Разия Букина турында мәкалә язуымны белгәч, тормыш иптәшем дә аңа үзенең рәхмәт сүзләрен җиткерергә ашыкты. Җитмеш бишенче елда трамвай-троллейбус клубында Александр Матяев җитәкчелегендәге классик гитаралар

ансамблендә уйный иде ул. Әле күптән түгел генә оешкан һәм популярлык яулап өлгермәгән ансамбльгә китапханә сәхнәсен биреп, тулы зал халык җыю – Самарда гитара музыкасын популярлаштыру эшенә саллы өлеш кертү иде бит ул. Разыя ханым кебек алга карап фикер йөртүче кешеләр булганга күрә, хәзер Самарны Россиянең гитара сөючеләр каласы, дип атыйлар. Чит илләрдән гастрольләргә килеп йөрүче музыкантлар да безнең филармония залы тулы булуга бик гаҗәпләнәләр. Шушы популярлыкның яшүсмерләр китапханәсендә башланганын белсәләр иде алар!

Дөрес, беренче вакытта яңа ачылган китапханәнең үзен дә таныту кирәк булган. Моны яхшы аңлаган яшь директор һәм аның дүрт кешедән

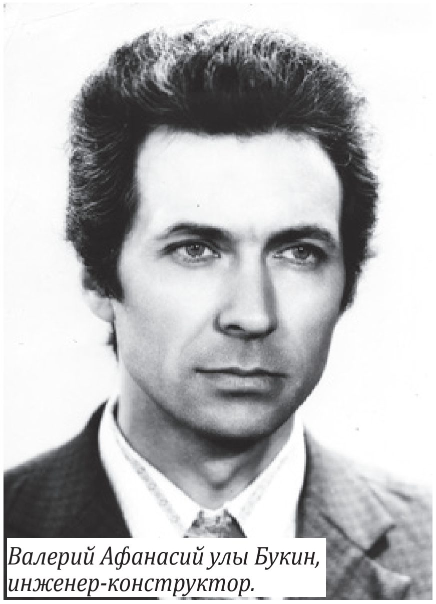
Валерий Афанасий улы Букин, инженер-конструктор.

торган кечкенә генә коллективы мәктәпләргә, техник училищеларга, институтларга, заводларга йөреп, халыкны китапханәгә килергә өндиләр, анда кызыклы чаралар уздырылып торуы турында сөйлиләр, методик үзәк буларак, аның фонды байлыгы турында да әйтергә онытмыйлар. Бу эшнең нәтиҗәсе бик тиз күренә: тиздән яшьләр ташкын булып агыла башлыйлар һәм үзләренә бирегә белем дөньясы, иҗади фантазия, рухи байлык чыганаклары ачалар.

Разия Букина җитәкчелегендәге китапханәнең эшчәнлеге беренче көннән үк укучылар мәнфәгатьләренә буйсындырыла. Чөнки яшьләр, тормыш авангарды буларак, гел яңалыкка омтылалар. Шуңа күрә китапханәгә дә, әйдәп баручылар санында булу өчен, яшьләр оешмалары белән бәйләнештә булырга туры килә. Анда гел яңа идеялар һәм башлангычлар туып кына тора. Шундый чараларның берсе – «Татар китабы бәйрәме». Аны үткәрү өчен Самарга Татарстан Республикасының яшүсмерләр китапханәсе кунакка чакырыла. Казанлылар «Дуслык күпере» форматында уздырылган бу чарага китаплар, кассеталар, картиналар төяп килгән теплоходтан төшеп, шәһәр белән танышалар. Аннары хезмәттәшләр эш буенча аралашар, биредәге китапханәчеләр кунакларга үзләренең татар китаплары күргәзмәсен күрсәтәләр, эш тәҗрибәсе белән урталашалар. Ә соңында Татарстанның «Алтын каләм» конкурсында җиңү яулаган яшь әдипләрнең чыгышларын тыңлыйлар, ул вакытта бик популяр булган Искәндәр Биктаһировның концертын карыйлар.

Разия (курчак тоткан) әнисе Мөнибә, сеңелесе Мөршидә, бертуганнары Әхмәт һәм Госман белән.

Ә 1998 елда, махсус шушы программа өчен Сорос фондыннан акча бирелгәч, биредә «Төрле милләт яшьләренең аралашу үзәге» дә ачыла. Татар яшьләре, мәсәлән, «Яшь язучылар клубы»н оештыралар. Аның җитәкчесе Фәрхәт Мәхмүтов белән бергә китапханәчеләр якташ шагыйребез һәм рәссам Гакыйль Сәгыйровка, Самарның танылган рәссамы Нурхәтим Биккуловка багышланган кичәләр, мөфти Вагыйз хәзрәт Яруллин, ул вакытта «Радио – 7» редакторы Шамил Баһаутдин кебек кешеләр белән очрашулар, Булгар җирләренә сәяхәт итү кебек чаралар уздыралар. Разыя ханым Фәрхәт Мәхмүтовның оештыручы ролен аерып күрсәтте – сәләтле, акыллы, тәртипле, яшьләр арасында абруй яулаган кеше, дип бәяләде ул аны. Әйе, Фәрхәт бүген дә татар яшьләре, татар иҗтимагый оешмалары өчен бик күп файдалы эшләр башкара.

Кырык ел дәверендә яшүсмерләр китапханәсе башкарган эшләрне санап үтүе дә кыен. Китапханәнең 30 еллыгына багышлап чыгарылган «Библиоstory» китабын укып чыгу өчен генә дә миңа өч кич кирәк булды. Ә калган ун елда башкарылган эшләрен санасаң?..

Китапханәнең беренче директоры Разия Букина биргән темп, ул өйрәтеп калдырган эшләр әле бүген дә дәвам итә. Китапханә, интернет чорына яраклашып, укучыларына төрле форматтагы китаплар тәкъдим итә, шулай ук чаралар үткәреп, учреждениене укучылары өчен кызыклы итү өчен көрәшә.

Ә милләттәшебез төрле сәбәпләр аркасында 56 яшендә лаеклы ялга чыга. Тулы көчкә чабып баручы тулпар атка туктавы ничек кыен булса,

Разия студент чагында

Разия ханымга да ялга чыгуы авыр бирелә. Ул башта бик күңелсезләнә, әлбәттә. Ташып торган энергиясен, ике институт тәмамлап, гомере буе китап арасында яшәп туплаган белемен кая куярга белмичә аптырый. Ләкин аның тугры дусты, авыр вакытларында җилкәсен куеп, бөтен эшләрендә дә ярдәм итүче тормыш иптәше Валерий Афанасьевич, кызы Жанна һәм оныклары Юлия һәм Марат аңа бу авырлыкны җиңәргә булышалар. Мин Жанна белән очрашып, әнисе турында берничә сүз әйтүен үтенгәч, аның күзләре очкынланып китте: «Мин әнинең эш һәм өй арасында өзгәләнүен яхшы хәтерлим. Ул бөтен эшкә дә чын күңелен биреп эшли, һәм башкача булдыра да алмый иде. Ничек барысына да өлгергәндер, белмим.

Шундый тыгыз эш графигы һәм өй эшләре арасында ул әле француз телен өйрәнергә дә өлгерә иде. Өйдә француз телендәге китаплар, сүзлекләр, пластинкалар, нindидер карточкалар пәйда булды. Мин кечкенә чакта аның бу мавыгуына сәерсенеп карый идем. Ә хәзер аңладым. Шул вакыттан бирле 30 ел гомер үтте, һәм минем өемдә дә китаплар, сүзлекләр, дисклар һәм карточкалар пәйда булды... Мин дә, ниһаять, инглиз телен өйрәнүгә алындым.

Илдә үзгәртеп кору чоры барганда өскә – кием, ашарга – ашамлык булмаганда да әнием барысыннан да матуррак киенә, тәмле ашлар пешереп ашата иде. Аның шкафында күп урынны шләпәләр, шарфиклар, брошкалар алып торды һәм тора да. Ә күзләренә сөрмә ягуда мин аңа әле дә тиңдәш була алмыйм. Хәзер инде минем кызым да буйга җитеп килә, һәм аңарда көннән-көн ачыграк булып әбисенең матур чалымнары күренә...

Элек фитнес заллары юк иде бит әле бездә. Ә исән, көчле, сыгылмалы булу теләге ул вакытта да булгандыр. Көчле рухлы кешеләргә моның өчен киртәләр юк. Иртән йөгереп керү, аннары гимнастика ясау, атнасына берничә мәртәбә йога белән шөгыльләнү әле дә безнең әти белән әнинең көн тәртибеннән төшми. Әни «хәрәкәттә – бәрәкәт» принципы буенча яшәде һәм яши дә. Кайчакта без бу темага шаяртып та алабыз, әмма ул беркемгә дә карамый, үз эшен дәвам итә. Чөнки аның тормыш планнары әле дә зурдан. Ул бит хәзер шигырьләр

Оныклары Юлия...

иҗат итә.

Ә оныклар белән шөгыльләнүне тормышының иң мөһим эше, дип саный. Тик ул аларга сокланып карап кына утырмый, гел нindидер чараларга, музейларга, түгәрәкләргә йөртеп, рухи тәрбия бирә. Әбиләре аларны ярата дип әйтү генә аз. Ул аларга бөтен күңелен бирә», – дип сөйләде.

Әйе, рухы һәм тәне сәламәт, тел байлыгы, тормыш тәҗрибәсе булган кешенең башы эшләми тора алмый. Менә Разия ханым да башта эшсез калу аянычыннан, аннары мавыгып китеп, шигырьләр иҗат итә. Аның ике җыентыгы да басылып чыккан инде. Кызына, тәрбия темаларына, туганнарына һәм, гомумән, яшәеш темаларына язылган юллар арасында иң матурлары гомере буе сокланып, сөеп яшәгән тормыш иптәшенә – Валерий Афанасьевич Букинга багышланган.

Я живу, когда ты только рядом,
Никого в этой жизни не надо.
Нет тебя, ты опять вдаль уехал.
Дом молчит, нет ни звука, ни смеха.
Мы в разлуке, но знай, мое счастье,
Никому не отдам своей страсти,
Я останусь тебе верной самой
Твоей лучшей, прекрасной гранд
дамой.

Не сомкнутся пока мои веки,
Ты мой рыцарь всегда и навеки.
Это лучшая в мире награда -
Согреваться в лучах твоих
взглядов!

...Интеллигент яшьләр кая очраша ала дип сорасагыз, филармониядә, дип бертавышка җавап бирерләр иде алар. Алтмышынчы елларда Куйбышевка концерт белән танылган пианист Святослав Рихтер килгәч, билетлар, әлбәттә, булмый. Озын чиратта басып торучы Валерий кызны шундук күреп ала. Үзе чибәр, үзе килешле итеп киенгән, күзләре нур чәчеп тора. Кыз билет сатучының тәрәзәсенә шакып: «Син Данияме? – дип сорый. – Дания булсаң, син минем апайның дусты бит. Зинһар, бир инде миңа бер билет», – дип үтенә, һәм кассир хатын түзми, бирә. Биленә кадәр касса тәрәзәсенә кереп китеп, беркем дә ала алмаган дефицит билетны алып чыккан кызны күзәтеп торган Валерий сокланып: «Бу кыз минем хатын булырга тиеш», – дип уйлап куя. Ходайның бармак белән төртеп күрсәтүе булган, күрәсең. «Бер генә минутка да рус милләтендәге Валерага кияүгә чыгуыма үкенмәдем. Чибәр, акыллы, ярдәмчел кеше минем ирем. Ул булмаса, китапханәм дә бул-

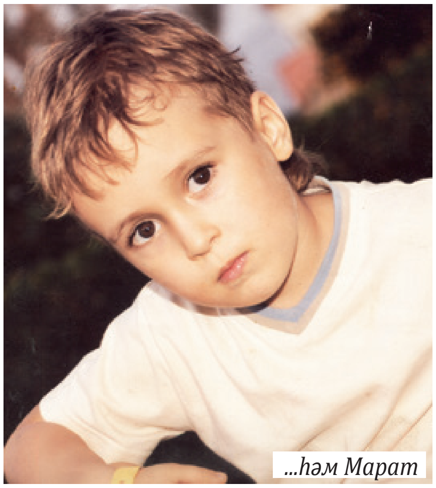

...һәм Марат

мас иде. 27 ел буена «Кузнецов» оешмасында конструктор булып эшләгән акыл иясенә китапханәбезгә ярдәм иткәндә гади хезмәтче дә, йөк ташучы да, водитель дә булырга туры килде. Ә аның акыллы фикерләре эшемдә күп ярдәм итте», – дип сөйләде тормыш иптәше турында Разия ханым.

Китапханә директорына еш кына Мәскәүдә һәм зур илнең башка шәһәрләрендә үткәрелгән семинарларда, конференцияләрдә, юбилей чараларында катнашырга туры килә. Шундыйларның берничәсе аның күңелендә тирән эз калдырган. Мәсәлән, Мәскәүдә уздырылган Рәсүл Гамзатовның юбилее. Зур бинаның икенче катында урнашкан залда булачак очрашуга ашыгучы халык ташкыны баскычта кулын тотып утыручы кызны күрми, ага да ага. Разия ханым гына иелеп, ни булды, дип кызыксына. Кыз йөгереп төшкәндә абынып егылган да, баскыч тоткычындагы тимергә бәрелеп, кулын ярган. Ярадан аккан канны туктатыр өчен Разия куллары белән пасслар ясый башлый. Ул моңа «Эрудит» түгәрәгендә экстрасенс курслары үткәндә өйрәнгән, һәм үзендә дәвалау көче ачкан. Бераздан кан агуыннан туктый, һәм кызчык бу дәвалаучы апаның кем икәнлеген, ничек шулай дәвалый алуы турында сораша башлый. Разия ханым елмаеп, кызны башыннан сыйпый да, бер сүз дә әйтмичә, очрашу залына ашыга.

Рәсүл Гамзатовның юбилей кичәсе аңарда шундый тәэсир калдыра ки, шул мизгелдә аның башында шигъри юллар туа, һәм ул аларны Гамзатовка укып багышлый. «Мин үзем күп хатын-кызларга шигырьләр яздым, ә Сез, Разия ханым, миңа шигырь багышлаган беренче хатын-кыз», – дип, рәхмәтләрен әйтә танылган шагыйрь.

Ә Кайсын Кулиев белән очрашу Кавказда, Нальчикта үткән киңәшмә вакытында була. Разия Гомәровнаның татар кешесе икәнен белгәч, Кайсын Кулиев аның белән татар телендә сөйләшә башлый. Аптырап карап торган хатынга: «Без бит барыбыз да болгарлар, Кобрәт хан нәселеннән чыккан токымнар», – дип, безнең татар түгел, болгар икәнебезне аңлатып бирә. Шуннан бирле Разия ханым Идел буе татарларының тарихы, Чыңгыз хан явы белән кызыксына, бу турыда күп әдәбият укый. Шул белеме аның

Кияеве Рафаэль һәм кызы Жанна

әле яңа гына каләм астыннан чыккан «Мистер хан» поэмасына да салынган. Ул миңа поэманың беренче юлларын гына укып күрсәткән иде:

Сколько лун ты проплакала
Всеми брошенная Оэлун,
Как ушел или в ад, или в рай
Твой единственный муж Есугай...
Написали тебе на роду:
«За красавца пойдешь, Чиледу,
После свадьбы поедешь домой,
И тебя украдет там другой».
Для охоты заехал в тот край,
И в возок заглянул Есугай,
Он пронзен был твоей красотой,
И помчался дорогой крутой
Крикнул братьям: «Седлайте коней!
Отобьем, только быстро, за ней!»
Чиледа был как воин хорош,
Но куда от троих ты уйдешь?..

Поэманың җыр кебек яңгыраган юллары матур бит, әйеме? Тик китапны бастырып чыгарырга пенсионерларның акчасы аз шул...

...Җитмеш яше тулып килүенә карамастан, Разия ханым әле дә бик актив тормыш белән яши. Аның шушы энергиясен, белемен, тормыш тәҗрибәсен татар оешмалары эшенә җигеп җибәрсәң, үсеп килүче яшь буын татарларына нинди үрнәк булыр иде! Разия апа кебек татар зыялылары, кызганычка, сирәк туа һәм татар җәмәгатьчелеге аларны беркайчан да күз уңыннан чыгармыйча, энҗе бөртеген саклаган кебек сакласа иде.

Китапханәдә милләтара аралашу үзгән ачу мизгелләре

УЛЬЯНОВСКИЙ ЦЕНТР НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ОТКРЫТ ДЛЯ ВСЕХ

У этого дома – особая притягательная сила. Расположенный на одной из самых оживленных улиц Ульяновска – проспекте Нариманова, он стал своим домом для тысяч татар, населяющих город на Волге. Здесь, начиная с самого парадного подъезда с величественным памятником основоположнику татарской поэзии Кул Гали до просторного фойе, зрительного зала с большой сценой, музея татарской культуры и просвещения, многочисленных студийных и репетиционных комнат, царит неповторимый, присущий только нашему народу яркий национальный колорит…

Ирек РАУФОВ

Директор ТКЦ Р.Х. Сафина всегда рада гостям

В ЕДИНОЙ ДРУЖНОЙ СЕМЬЕ

Кинотеатру «Октябрь», как и другим подобным «нерентабельным» объектам, в постперестроечном хаосе была уготована незавидная участь. Кинопрокат рухнул, оставив пустовать и разрушаться выстроенные в советские времена кинотеатры. Одни из них в приватизационной горячке прибрали к рукам деловые люди, открыв в них ночные клубы, торговые точки, офисы, а другие, как кинотеатр «Октябрь», требовавшие немалых вложений для перепрофилирования, остались невостребованными. Городская власть легко рассталась со ставшим обузой для бюджета объектом, передав его в областное ведение. А правительство области, идя навстречу пожеланиям многочисленной татарской общественности, передало здание Областному государственному учреждению культуры (ОГУК) «Центр народной культуры» с целевым назначением для Центра татарской культуры, предварительно проведя капитальный ремонт и реконструкцию всего здания.

– Наш город, как и вся область, многонациональный по своему составу. Татары по численности занимают второе место после русских, – рассказывает заместитель председателя Ульяновской областной татарской культурной автономии Почетный гражданин Ульяновской области Рифкат Файзуллович Ахмедуллов. – У нас 67 населенных пунктов с преобладанием татарского населения или просто татарских сел. Есть и уникальный чисто татарский Старокулаткинский район.

Татары вписали немало страниц в славную историю нашего края. Это – родина великого поэта Габделжаббара Кандалый, выдающегося татарского философа и просветителя Закира Кадыйри, основоположника татарской диалектологии профессора Л.Заляя, народного артиста СССР Г.Шамукова, народного артиста Республики Татарстан Ф.Туишева, основателя первого татарского театра в Симбирске Б.Тарханова, поэтов С.Урайского, Х. Сайфетдиновой-Шаммасовой, С.Сунчалея, Д.Фатхи… У нас свято чтят их память. Достаточно сказать, что пять улиц областного центра носят имена деятелей татарской культуры. Несколько мемориальных досок, установленных в Ульяновске и селах области, напоминают жителям о наших славных земляках-татарах. В 2013 году в области широко отмечался 135-летний юбилей выдающегося татарского просветителя, историка, философа, публициста и общественного деятеля Закира Кадыйри. Прошла научно-практическая конференция, посвященная его жизни и деятельности с участием ведущих уче-

Памятник Кул Гали на площади перед ТКЦ

Губернатор Ульяновской области С.И. Морозов оставил первую запись в книге отзывов музея культуры и просвещения татар Симбирского края

Методист ТКЦ Л.Ш. Каримова приглашает на праздник «Сембелэ»

За чашкой чая разговор получается душевнее

ных России и зарубежья, вышла книга «Закир Кадыйри. Возвращение к истокам», блестяще прошла защита кандидатской диссертации Р.К. Вильдановой о З.Кадыйри в Приволжском Казанском федеральном университете. В память о нем установлена мемориальная плита на здании бывшего медресе, а на родине З.Кадыйри в селе Абдуллово Чердаклинского района создана мемориальная зона, там же установлен величественный памятник знаменитому земляку. Правительство области приняло решение о присвоении одной из улиц Ульяновска имени Закира Кадыйри.

Ульяновская татарская культурная автономия пользуется широкой поддержкой областного руководства в деле сохранения и развитии культуры, языка национальных традиций нашего народа, – продолжает Р.Ф. Ахмедуллов. – Открыты татарские гимназии и школы с преподаванием татарского языка, первыми в России начала выходить областная татарская газета «Эмет», транслируются регулярные телевизионные передачи «Чишмэ», работает и свое татарское радио. Есть в городе татарская библиотека. При содействии УОТКА и газеты «Эмет» издаются книги местных авторов. Для них областная культурная автономия учредила две литературные премии – имени Г.Кандалый и С.Урайского. На грант Министерства культуры РТ открыт уникальный музей татарской культуры и просвещения Симбирского края. Понятно, что такое не было бы возможным без всемерной поддержки со стороны областного руководства, которое считает одной из приоритетов своей деятельности развитие национальных культур, сохранение добрых межнациональных отношений. Это подтверждается и тем фактом, что ТКЦ финансируется из областного бюджета.

ДОМ, ГДЕ СОГРЕВАЮТСЯ СЕРДЦА

Наверное, нет в нашей области человека, который не знал бы в лицо эту миловидную женщину. «Наша Рамиля» – так с любовью и уважением отзываются люди о **Рамиле Хайдаровне Сафиной,** Заслуженном работнике культуры Республики Татарстан, редакторе и ведущей очень популярной в народе телепрограммы «Чишмэ», директоре областного Татарского культурного центра. Человек огромного таланта и обаяния, прекрасный организатор, всей душой прикипевшая к делу национального возрождения, она, как никто более, воплотила в себе лучшие черты татарской интеллигенции.

Хотел написать, «мы встретились с ней в обычный день», но сразу же осекся – в этом Доме обычных дней не бывает, ни один из них не похож на предыдущие. Только что прошел праздник «Сембелэ», до этого встречали высоких гостей из Татарстана и областного правительства на открытии музея татарской культуры и просвещения, неделей раньше прошла межрегиональная конференция учителей татарского языка. Сейчас готовимся к празднику «Каз өмэсе» («Гусиное перо»). На очереди традиционный музыкальный фестиваль «Сембер карлыгачлары» («Симбирские ласточки»)… Не берусь перечислять все мероприятия, проводимые в стенах этого Дома. Приведу только слова уважаемой

в Ульяновске Асии-апа Мулюковой, руководителя женского объединения «Ак калфак»: «Это дом, где согреваются сердца».

Послушаем, что говорит хозяйка дома – наша Рамиля:

– Деятельность Центра татарской культуры широка и многогранна. Я не стану перечислять все мероприятия, организованные и проведенные в этих стенах и за ее пределами – это заняло бы много времени и места в вашем уважаемом журнале. Скажу только, что у нас в 7 клубных формированиях постоянно заняты более 250 человек – активистов и подвижников национальной культуры. Это народный коллектив песни и танца «Сембер», молодежная вокальная группа «Чак-чак», детский вокальный ансамбль «Колокольчики», взрослый и детский танцевальные коллективы, любительский клуб по изучению татарской культуры, шахматный клуб «Ак тулпар». Все кружки у нас бесплатные. Возглавляют их настоящие энтузиасты, прекрасные профессионалы, как Заслуженная артистка Республики Татарстан, Заслуженный деятель культуры Ульяновской области Альфия Рамазанова, хореографы Ирина Хабарова, Юлия Ярославцева. Солист ансамбля «Сембер» Рамиль Сируков стал призером Дельфийских игр России 2010 года.

Мы много работаем над возрождением и развитием национальной культуры, старинных обрядов и обычаев и, конечно же, большое внимание уделяем современному искусству и национальному творчеству. Дом татарской культуры стал методическим центром для работников культуры татарских сел области, мы регулярно проводим с ними семинары и практические занятия. Совместно разрабатываем сценарии проведения различных праздников – Сабан туя, фестивалей, смотров талантов, конкурсов «Татар гүзәле», «Татар егете» и др.

Председатель УОТКА Р.Ф. Сафин встречает гостей на открытии музея татарской культуры и просвещения

В шахматном клубе «Ак тулпар»

С большим успехом проходят у нас традиционные дни татарской литературы и культуры, выставки местных художников. Вы, наверное, заметили, что особо тщательно мы выстраиваем работу с молодым поколением. Ведь именно молодежи предстоит в дальнейшем определять облик татарской нации. Мы всегда работаем в тесном контакте с молодежной организацией «Яңа дулкын». В целях координации и активизации молодежного движения мы дважды за последние годы провели международные форумы татарской молодежи, в которых участвовали более 1000 молодых людей из нашей области и других регионов РФ. Из мероприятий межрегионального масштаба могу назвать конференцию учителей татарского языка и другие.

В ЦТК проводятся не только татарские праздники, у нас желанные гости представители всех национальностей, проживающих в Ульяновской области. Свои мероприятия в наших стенах проводят представители еврейской, азербайджанской и других общин.

– Для многих жителей города разных поколений Центр татарской культуры стал вторым домом, – сказала методист Лилия Каримова. Достаточно побыть в ЦТК всего лишь несколько часов, чтобы убедиться в истинности ее слов.

Хыял тамчылары

БӨЕК ҺӘМ ЗАТЛЫ ТОРМЫШ КИЧЕРГӘН БАБАМ

Бабам вафат булуга менә инде 5 ел да үтеп киткән. Кулыма бабамның җыентыгы (альбомы) эләкте. Бу җыентыкта бабай һәм әбинең яшь чактагы фотосурәтләре генә түгел, ә гәҗитәләрдә алар турында язылган мәкаләләр. Ә аларның саны бикхисап! Шул язмаларны укып, бабам турында күп мәгълүмат белдем һәм аның турында язарга исәплӘдем.

Гүзәл ӘМИРОВА

Гыйзам бабай Камышлы районының Иске Ярмәк авылындагы иң актив шәхесләрнең берсе булган. Ул үз авылына күп изге эшләр күрсәткән, гомере буе халык белән аралашып, халыкка хезмәт итеп яшәгән кеше, ә Мәрзия әбием – аның бердәнбере, ышанычы, тераге, киңәшчесе булып гомер кичергән.

1925 елның 26 июнендә Иске Ярмәкнең ярлы крестьян гаиләсендә Гыйзам җиденче бала булып дөньяга килә. Авылда 7 сыйныфны тәмамлый. Теләге һәм сәләте зур булса да, төрле сәбәпләр аркасында аңа укуын дәвам итәргә туры килми.

Биредә узган ачлы-ялангачлы балачаклары, юктан да ямь табып узган яшүсмер еллары – алар өчен иң якты хатирә булып сакланганнар. Аларның йөрәкләрендә тирән эз калдырган ачы сугыш хәсрәтен күрү, окоплар казу насыйп була.

Әнә шул 1941 елның салкын кышында, аякка чабата киеп, Идел елгасының уң ярында окоп казыганда Гыйзамның күзе Мәрзиягә төшә дә инде.

1942 елның февралендә чаклы яшүсмер Гыйзам ачлы-туклы көенә төрле авыр эшләр башкара. Бигрәк тә туң җир казулар интектерә.

Алар шулай ук айлар буена урман кисәләр.

Гыйзам яшьли трактор йөртергә өйрәнеп, соңрак колхоз эшләрендә көнетөне эшли. Бу авыр эшләрне 16-17 яшьлек кызлар, егетләр, картлар һәм балачагалар башкарганын уйласаң, тәннәр чымырдап китә. Мин бәләкәй чакта ул еллар турында әбием безгә сөйли иде:

- Без, олы буын кешеләре, сугышның ачысын татып күрдек. Әлегә хәтле күп еллар үтсә дә, күңелдәге төерләр таралып бетмәгән. Мин үзем Бөек Ватан сугышы елларында, дусларым белән зур кыенлыклар күрдем. Кышның зәмһәрир суыкларында үзем кебек яшь кызлар белән мине Павловка станциясе янында окоплар казырга җибәрделәр. Туйганчы ашарга булмады, аякларыбызга тула оек белән чабата, осләребезгә тузып ямалып беткән бишмәтләр киеп, туң җирне казыдык. Ач-ялангач килеш үсмер кызлар үзләренә гомерлек чирләр алдылар бу суык кышта. Бетләр теңкәбезне корытты.

Авылдаш кызларым сугыштан соң да колхозда хезмәт иттеләр. Хәзер аларның күбесе гүр иясе инде, шулай да без, исәннәр, аларны күз яшьләре белән искә алабыз, сәдакаларыбыздан, догаларыбыздан калдырмыйбыз. Сугыш елларында, окоп казыганда иңгә-иң терәлеп җылынган дус кызларым белән мөнәҗәтләр дә чыгарган идек. Бүген дә шул юлларны күңел түремдә йөртәм.

Әбием окоп казучы кызлар арасында иң кечесе булган. Үз башыннан үткәргән шул вакыттагы кыенлыкларга багышлап шигырь язган:

Җәен-кышын яшел тора
Нараткай дигән агач.
Без авылдан чыгып киттек,
Бәхеткәйләр булмагач.
Ах, авыр да окоп казу,
Бик арыйбыз кич белән.
Көннәр үтә туң җир казып,
Сагындыра кич белән.
Авыр эштән күлмәк чери,
Чабаталар да туза.
Безнең яшьлек гомеребез
Бигрәк заяга уза.

Бу шигырьне җыр итеп тә җырлаганнар.

Сугыш үзенә ир-егетләрне суыра торгач, чират Гыйзамга да килеп җитә. Исән-сау, таза, яшәү дәрте, көче ташып торган егет, сугышта үлеп калуын абайлап, туганнары белән бәхилләшсә дә, аннан кулсыз кайтачагын күз алдына да китермәгәндер.

42 елның декабрендә хәрби комиссарияттан повестка килә.

Ульян өлкәсе Сенгилей шәһәрендә яшь солдатлар курсын тәмамлый, аннары Инза шәһәрендә кече командирлар (сержантлар мәктәбе) курсларында укый.

Белорусс фронтының 81нче укчы дивизиясенең 601нче укчы полк составына җибәрелә. Белоруссия, Украина фронтында сугышта. Белоруссиянең Гомель шәһәрен фашистлардан азат итүдә катнаша.

1944 елның 25 гыйнварында Белоруссиянең Жлобин шәһәре өчен барган дәһшәтле сугышларда сержант Сәлахов каты яралана. Аны сугышчан дусты, якташы, Чулпан авылыннан Кави углы Мингали госпитальгә озата. «Бәлки, җирдә озак ятсам, кан күп югалтып үлгән дә булыр идем, - дип искә ала ветеран. - Ә менә мине үлемнән алып калган Мингали үзе сугышта һәлак булды, кайта алмады», - дип көрсенеп сөйли иде бабам.

Госпитальдә аңа катлаулы операция ясыйлар. Алты ай буена Тамбов, Алма-ата хәрби госпитальләрдә дәвалангач,

“Сугышка яраксыз!” дигән язу белән 19 яшьлек гарип егет 44 елның июлендә туган авылы Иске Ярмәккә кайтып төшә.

Гыйзам бабам сул җиңенең бушлыгына озак күнегә алмаганын бик еш искә ала иде.

Үзендә рухи көч табып, төшенкелеккә бирелмичә, тиз арада ул авыл эшләренә җигелә. Кыр эшләре бетүгә ул фермага эшкә килә. Шунда Мәрзияне очратып, сүзката, һәм алар аралашып китәләр. Ярты ел чамасы очрашып йөргәч, туй ясыйлар.

Шул гомер эчендә баштан ниләр генә узмаган да, ниләр генә кичерелмәгән. Төп йорттан мунча кадәр генә өйгә чыгу, шунда бераз яшәп, йортны зурайту, каралты-кура кору, бәхетсезлек килеп чыгып, ул йортларның янып бетүе, авылдашлары, колхоз ярдәме белән яңа урында яңа өй салулар. Гыйзам ага кулсыз булганлыктан, авырлыкның калын башы Мәрзия әбиемә төшә. Нужаны бергә җигелеп тартканга гына, тормыш авырлыклары җиңелеп бара.

Гел кеше арасында эшләгәнгә, рухи яктан көчле һәм аралашучан булганга, Гыйзам үзенең физик кимчелегенә көрсенми. Мәрзиягә өйләнгәч, трактор бригадасында хисапчы булып эшләгән чагында, 1946 елның язында Камышлыда 6 айлык бухгалтерлар курсларын тәмамлап кайта һәм колхозда бухгалтер ярдәмчесе булып эшли башлый, ә инде 1949 елда аны колхозның баш бухгалтеры итеп билгелиләр. Иң кыен чорда хуҗалыкта хисап эшен алып бару җиңел булмый. Беренче өч балсының бер-бер артлы үлүләре аларны хәсрәт дәрьясына чумдыра.

Мәрзия фермада хисапчы булып эшләвен ташлап, төрле эшләргә күчә, чөнки гаиләдә ун ел эчендә бер-бер артлы дүрт бала туа, аларны карау, йорт тирәсендәге эшләр аның җилкәсенә төшә. Гыйзам һәрвакыт җаваплы урыннарда хезмәт итә. 1953 елдан 1962 елга чаклы Ярмәк балалар йорты бухгалтеры, аннан соң 1977 елга кадәр Коминтерн исемендәге колхозның баш бухгалтеры булып эшли.

Өлкәдә беренчеләрдән булып яңалык – “журнальная система учета” ысулы кертә. Бу Коминтерн исемендәге колхозда исәпнең торышын кискен яхшыртырга мөмкинлек бирә. Байтак колхозлардан аңа тәҗрибә өйрәнергә киләләр. Күп тапкырлар ул районда да, өлкәдә дә иң яхшы бухгалтер булып таныла.

Лаеклы ялга чыккач та, бабам тик тормый. Сугыш инвалиды булуына карамастан, җаваплы эшкә алына, сигез ел газ участогы мөдире булып эшли.

Авылдашларын газ балоннары белән тәэмин итә. Ә аның бу вазифаны ничек башкаруын ярмәклеләр яхшы беләләр. Бередә тәртип урнаша, аңлашмаучылыклар тәмам бетә, иң мөһиме - халыкны газ балоннары белән тәэмин итүдә өзеклекләргә чик куела.

Кайда гына булмасын, нинди генә эшне үтәмәсен, үз вазифасын зур җаваплылык белән, җиренә җиткереп башкару Гыйзамның гадәтенә әверелә. 1987 елда Иске Ярмәктә сугыш һәм хезмәт ветераннары оешмасы төзелгәч, аны ветераннар оешмасы рәисе итеп бертавыштан сайлылар.

Оешма һәм аның советы планлы эшли башли. Гыйзам ветераннарга, аларның мөмкинлекләренә һәм сәләтләренә карап, йөкләмәләр бирә белә, аларның үтәлешен вакытында тикшерә. Яшь буынны патриотик һәм хезмәткә мәхәббәт рухында тәрбияләү бурычларын да истән чыгармый ул. Ярдәмчесез калган картларны һәм карчыкларны утын белән тәэмин итү, алар өчен авылда махсус йорт (интернат) төзү, ветераннарның өйләренә телефон кертү кебек мәсьәләләрне хәл итүдә дә аның өлеше бик зур булган.

Авылның, авыл халкының социаль көнкүреш шартларын үстерүгә көч куя. 1992 елда авылның көнчыгыш өлешендә гипсоблоктан кибет салуны булдыра. Бу - Гыйзам бабамның күп еллар моны юллап йөрү нәтиҗәсе. Еракта урнашкан кибетләргә барып йөрергә вакыты булмаган яки хәле җитмәгән пенсионер картларга һәм карчыкларга зур уңайлык килә.

Күп еллар элек билгесез сәбәпләр аркасында Иске Ярмәк авылы мәчете нигезенә кадәр яна. Озак еллар картлар аерым бер йортка гыйбадәткә йөриләр. Манаралы мәчет булмау аларның күңелләренә тынгы бирми. Картлар яңа мәчет салу турында хыяллана. Авыл советына мөрәҗәгать итеп, мәчет төзер өчен җир-урын алына. Ә бу изге эшне оештыруга Гыйзам бабам алына. Капиталь төзелеш бүлеге аша килешүләр, проект-смета документлары булдыру эшләрен башкара.

Уфада урнашкан Россиянең Европа өлеше мөселманнарының Дини нәзарәте белән элемтәгә кереп, төзелешкә ярдәм итәргә ризалыкларын ала. Мәчет төзүдә авыл халкы зур матди ярдәм күрсәтә.

Өендә ярты сүздән аңлаучы, киңәшчесе, терәге Мәрзиясе булмаса, аңа актив тормыш позициясендә булу бик читен булыр иде. Гаиләдә тынычлык, дүрт балага төпле тәрбия бирү күбесенчә Мәрзиясе җилкәсендә бара. Аңа ышанганга күрә дә, Гыйзам бабам җәмәгать эшләрендә актив катнашып яшәде дә.

Галләм углы Гыйзам Сәлахов түбәндәге дәүләт бүләкләренә ия була:

“Хәрби хезмәттәге батырлыклары өчен” беренче дәрәҗә Бөек Ватан сугышы ордены, “Жуков”, “Германияне җиңгән өчен” медальләре, Мактау кәгазьләре, “Фронтовик 1944 - 1945” исеме һәм күп данә юбилей медальләре.

ӘТИСЕНЕҢ КАБЕРЕН ЭЗЛӘП УЗГАН ГОМЕР

“Исәннәрнең кадерен, үлгәннәрнең каберен бел”, - ди халкым. Әйе, зиратта кабер янында кылган догаларга мәрхүмнең рухы шатлануын истә тотып, кеше берникадәр юаныч ала. Тик тормышта үз якыннары кайда җирләнгәнен белмичә, хәтта аларның каберен дә күрергә насыйп булмаган кешеләр дә бар. Шундыйларның йөрәге тагын да катырак өзгәләнә, хәсрәт тагын да тирәнрәк күңелне тырный. Аларның сүзләренчә, мондый кешеләр үзләрен күк белән җир арасында калгандай хис итәләр. Бигрәк тә сугыш кырларында хәбәрсез югалган солдатларның каберләре әлегә кадәр билгесез булып кала.

Миләүшә ГАЗИМОВА

Чыгышы белән Татарстанның Чирмешән районы, Кармыш авылыннан булган, яшьтән Самарда яшәүче милләттәшебез Габдулла Нотфуллинга да язмыш шундый өлеш чыгара.

Әтисе Нотфулла Хәбибуллин Бөек Ватан сугышына киткәндә 7 яшьлек малай атасы белән аерылырга теләмичә, аны авылдан биш чакрым ераклыкка озата бара. Иренең алдагы билгесез язмышын уйлап, күз яшьләрен түгеп калган әнисен дә юатырга тырыша кечкенә Габдулла. Хәтта ул вакытта 10 айлык кына булган энесе Шәмсулла да әтисенең озакка китүен сизгәндәй бик каты елап җибәрә.

Нотфулла ага балаларын бик яраткан. Ул хәтта улы Габдуллага үз исемен фамилия итеп яздырган. Шулай малай, әтисе кебек, Хәбибуллин түгел, ә Нотфуллин фамилиясен йөртә.

Сугышка киткән әтиләреннән 1945 елның апреленә кадәр берничә дә хәбәр булмый. Ә апрель башларында, ниһаять, озак көттергән хат килеп төшә. Ике аягы да каты яраланып, үзенең Көнчыгыш Пруссиядә госпитальдә ятуы турында яза Нотфулла ага. Ә соңрак килгән тагын бер хатына хәтта яраланган солдатның каны да тамган була. “Инде үземне бүтән күрә алмасагыз, каныммы гына булса да күрегез”, - дип, тиздән үләсен сизептер инде, якыннары белән хушлаша ул. Һәм шуннан соң билгесезлек...

Җидееллык мәктәпне тәмамлагач, Габдулланы эшчеләр әзерли торган мәктәпкә (ФЗО) алалар. Кемеров өлкәсендә тау сәнәгате (промышленность) мәктәбендә укыгач, аны Ерак Көнчыгыштагы Приморский краенда урнашкан Артем шәһәренә шахтага җибәрәләр. Биредә өч ел эшләгәннән соң, туган җирләренә әйләнеп кайткан егетне 1955 елда армия сафларына алалар.

Азәрбайҗандагы Кусары шәһәрендә авиамеханиклар мәктәбен тәмамлый ул. Аннан солдатны Орел шәһәренә җибәрәләр. Знче гвардия полкында башта самолет механигы, аннан өлкән механик, техник булып хезмәт итә Габдулла. Яхшы хезмәте өчен аның фотосурәте Мактау тактасында эленеп тора. Нотфуллинның званиесе югары булмаса да (кече сержант), аңа җаваплы вазифалар йөклиләр.

Армиядән соң, егет Куйбышев (бүген Самар) шәһәренә килеп урнаша. Әнисе Мөшәрәфәне (ул бик динле, укымышлы кеше була) һәм Шәмсулланы да бирегә алып килә.

Хатыны Сания белән бергә гомер итүләренә дә 54 ел узып киткән инде. Алар өч кыз – Әлфирә, Асия, Лилияне тәрбияләп үстергәннәр. Бүгенге көндә Нотфуллиннарның җиде оныклары бар. Шәмсулла энесе дә өйләнеп, ике кыз үстергән.

Яшь чакта тормыштагы күп кенә кыйммәтләрне аңлап бетермиләр. Шу-

лай 40 яшенә җиткән Габдулла абыйны этисенең кайда җирләнгәнен белмәве борчый башлый. Һәм ул, тәвәккәлләп, аның каберен эзләргә керешә. Күп еллар дәвамында архивларга хатлар җибәрә, башка төрле юлларны да кулланып карый.

Подольскийның үзәк хәрби архивыннан Габдулла абыйга түбәндәге эчтәлекле җавап хаты килә:

“Этиегез 1945 елда Польша җирендәге Бартошица шәһәрендә каты яралардан һәлак булган”.

Шушы хәбәрдән соң, Габдулла абыйның инде сүнеп барган өмете яңадан дөрли.

Кызлары (бигрәк тә олысы Әлфирә бик зур ярдәм күрсәтә), кияүләре, оныклары белән бергә Нотфулла абый каберне эзләп табарга зур көч куялар.

Алар Варшаваның католик чиркәүләренең берсенә ярдәм сорап мөрәҗәгать итәләр. Анда эшләүче атакай Бартошица чиркәвендәге дин әһеленә шалтыратып, белешмәләр алуга керешә. Күп тә үтми, Нотфуллиннарга бу атакайдан хат килеп төшә.

“Миңа бу мәгълүматны биргән Польшаның Бартошица шәһәре чиркәвенең атакае сүзләренчә, анда Кентшинский урамында урнашкан шәһәр зиратында бөтендөнья сугышларында һәлак булган солдатларның каберләренә аерым урын бүлеп бирелгән. Уң яклап, икенче аллеяда, Хәбибуллин Нотфулла исемле кешенең кабере бар. Ул сез эзләгән кабер булырга тиеш”, - дип язылган була анда.

Шуннан соң зур өметләр баглап, бик нык дулкынланып, Габдулла абый юлга җыена башлый. Кызы Әлфирә чит ил паспортларын алу, визалар ясату белән шөгыльләнә. Ә 2013 елның 24 маенда, ниһаять, ничәмә еллар көткән бәхетле көн килеп җитә. Бу көнне Габдулла Нотфуллин энесе Шәмсулла һәм кызы Әлфирә белән сәфәргә чыгып китәләр. Башта Санкт-Петербургка, аннан Калининградка очалар алар. Ә аннан Бартошицага 58 чакрым гына.

Габдулла абыйлар, әле зиратны эзләп тапкач та, андагы 16 солдат кабере арасында кайсысы этиләренеке икәнлеген белә алмыйлар. Шуңа күрә икенче көнне анда Нотфулла Хәбибуллин турында мәгълүмат биргән атакай белән бергә баралар. 1945 елда биредә җирләнүчеләр арасында бер генә мөселман кешесе булуы атакайның хәтерендә калган.

Газиз этиләренең каберен күрсәткәч, Габдулла абый бер үк вакытта шатлыклы да, кайгылы да күз яшьләрен тыя алмый. Зираттагы каберләрнең чисталыгы, тәртиптә тотылуы да куандыра аларны. Тик менә кабер өстендәге тәре генә борчуга сала.

Үзләренә бик зур ярдәм күрсәткән атакай турында исләре китеп сөйлиләр Габдулла ага белән аның хатыны Сания ханым.

- Шушындый игелекле кешеләрне сирәк очратырга була. Ул безгә бер дә авырсынмыйча, зур теләк белән булышты, - диләр алар.

Ерактa урнашкан зиратка барганда машина да сорамаган, Габдулла абый рәхмәт йөзеннән биргән сәдакаларны да алмаган атакай.

2014 елда Нотфулла Хәбибуллинга 100 яшь тулган булыр иде. Ә Габдулла бабайга киләсе елның гыйнварында 80 яшь тулачак.

- Минем юбилейга ничәмә еллар эзләгән этиемнең каберен табу – бик шатлыклы, зур бүләк. Аллаһыга шөкер, хәзер минем дә җаным тынычлана төште, этиемнең рухы аның кабере янында кылган изге догаларга куангандыр, иншаАллаһ.

“Исәннәрнең кадерен, үлгәннәрнең каберен бел” дип, бик дөрес сүзләр әйткән икән халкым, - ди әле бүген дә ачы югалту хисе аралаш бәхетле тойгылар кичерүче Габдулла бабай Нотфуллин.

Подписывая документ об окончании курсантками школы пилотов подготовительных курсов в Энгельсе, командир женского авиаполка Марина Раскова заметила: «Ольга Александровна Санфирова, 1917 года рождения. Татарка. Может, ошибка?» «Никак нет, товарищ майор, все правильно!» - ответила Ольга.

Рашид ШАКИРОВ

Свет угасшей звезды

Родилась она 19 апреля (2 мая) 1917 года в г. Самаре в семье рабочего. Здесь и жила до завершения учебы в седьмом классе, испытав все прелести и трудности детско-юношеского возраста, первую влюбленность. В середине 1930-х годов вместе с родственниками переехала в г. Новый Ургенч Узбекской ССР, где окончила среднюю школу.

Перебравшись в Россию, Ольга трудилась на Коломенском машиностроительном заводе Московской области и одновременно занималась в местном аэроклубе, увлекшись, как и множество других молодых людей того времени, авиацией. Отучившись в Коломенском аэроклубе, работала в Управлении санитарной авиации в Москве.

С 1940 года была пилотом Московского отряда специального применения, а затем летчиком-инструктором 78-й учебной эскадрильи Западно-Сибирского управления гражданской авиации в г. Татарске Новосибирской области. 24-летняя девушка обучала молодых парней летному искусству. К тому времени она налетала уже 1500 часов.

Когда началась война, Ольга в первый же день обратилась в военкомат, но ее не призвали. Попасть на фронт помог случай. Герой Советского Союза М. Раскова начала формировать женские авиачасти. По мобилизации ЦК ВЛКСМ пять летчиц из 78-й учебной авиационной эскадрильи были откомандированы в ее распоряжение.

Из Москвы девушек отправили в г. Энгельс Саратовской области. Здесь в военной авиационной школе пилотов (ЭВАШП) они проходили курс теоретической и практической подготовки. Летчиц разделили на 3 группы: истребители, дневные бомбардировщики и ночные бомбардировщики. Ольга попала в третью группу. Ее командиром оказалась Евдокия Бершанская, с которой Ольга познакомилась еще в Батайской авиашколе, где та была инструктором.

Группа летчиц 46 полка

Зная возможности и умения выпускницы этой авиашколы, Бершанская ставила девушку в пример другим. Ольга действительно летала хорошо, не терялась, не торопилась. К тому же у нее были организаторские способности, она умела находить общий язык с каждым. Улыбчивая и добрая, при необходимости девушка могла быть строгой и справедливой. Учтя это, Бершанская назначила ее заместителем командира эскадрильи.

14 марта 1942 года Ольга Санфирова вступила в ряды КПСС. Но вдруг – ЧП. Около аэродрома арестовывают человека, у которого находят фотографии самолетов и летчиц. Шпион приручил Дружка – собачку, очень привязанную к Ольге, и, прикрепив к шее собаки фотоаппарат, снимал аэродром. Не успели стихнуть разговоры об этом, как два самолета эскадрильи разбиваются во время ночных тренировок и четыре летчицы погибают. А Ольга с Зоей Парфеновой, которую зам. комэска «вывозила» в тренировочном полете, пролетели под линией высоковольтных проводов и, задев за них, разбили машину. Санфирова попадает в госпиталь. Трибунал в Энгельсе признал виновной ее, поскольку Ольга отвечала за полет, и дал девушке десять лет лишения свободы. Всплыло и то, что Санфирова скрыла наличие

в своем роду богатого дедушки. В итоге, когда 23 марта 1942 года полк улетел на фронт, Ольгу оставили «для подтверждения диагноза».

Командование полка написало письмо начальнику ЭВАШП, в котором просило помочь Санфировой вернуться в полк, чтобы в боях ис-

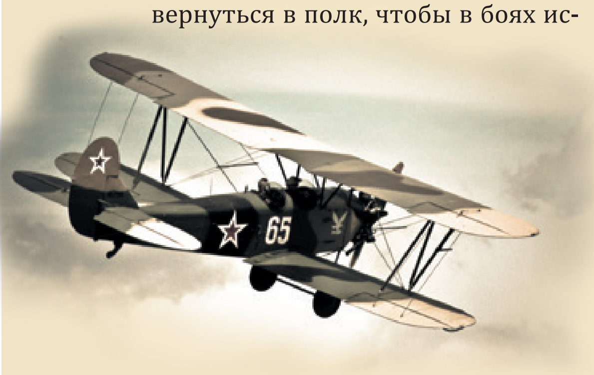

купить свою вину. И в мае того же года она попала на фронт.

Война для Санфировой началась в 588-м ночном легкобомбардировочном авиаполку (затем он станет 46-м ночным бомбардировочным авиаполком) в период битвы за Северный Кавказ. Вначале она была зачислена командиром экипажа «У-2», чуть позже – командиром звена. Ольга влилась в число «ночных ведьм» – именно так фашисты называли советских летчиц, совершавших ночные боевые вылеты и бомбивших позиции противника на легких «У-2» («По-2»).

Небольшие самолеты бесшумно проникали в неприятельский тыл и, низко пролетая над вражескими позициями, наносили бомбовые удары. Девушки нежно назвали свои машины «ласточками», но широко известное их название – «Небесный тихоход». До войны на нем училась летать молодежь в аэроклубах, и никто не мог подумать, что этот самолетик будут использовать в военных целях. Он был сплошь из фанеры, обтянутый перкалью и имел четыре бомбодержателя под нижними плоскостями.

Лишь под конец войны летчицы получили парашюты, и в кабине штурмана был поставлен пулемет, а до этого не было никакого оружия, кроме пистолетов ТТ.

Каждый вылет на «По-2» был сопряжен с опасностями. Летать приходилось на высоте 400-500 метров. В этих условиях ничего не стоило сбить тихоходные «По-2» даже из крупнокалиберного пулемета. И нередко самолеты возвращались из полетов с изрешеченными плоскостями.

С. Алексеевич в своей повести «У войны не женское лицо» приводит слова штурмана А.С. Поповой: «...Девушки делали по 12 вылетов за ночь. Прилетишь и не можешь даже из кабины выйти, нас вытаскивали».

А штурман Г. А. Беспалова, отметившая в 2012 г. свое 90-летие, вспоминает, как немцы устроили охоту на тихоходы. Как только «По-2» попадал в лучи прожекторов, тут же появлялся «Мессершмитт» и старался сбить «русфанер» вместе с экипажем. За это была обещана награда – 25 тыс. марок.

«В нашем авиаполку было четыре эскадрильи (по десять самолетов в каждой), одна из которых учебная, – говорит Галина Артемьевна. – Всего около трехсот человек, из них восемьдесят летчиц и штурманов. Определенного количества вылетов в задании не было: вылетали, кто сколько мог. Как правило, около пяти раз за ночь, но случалось и больше десяти. Наш груз – четыреста килограммов мелкоосколочных и зажигательных бомб». Фашисты утверждали, что эти женщины – бандиты, выпущенные из тюрем. А они до войны были студентками различных вузов, гражданскими летчиками, комсомольским работниками.

Вместе со своим штурманом Руфиной Гашевой Ольга стала одной из лучших в полку, который был единственной боевой частью за всю историю Великой Отечественной войны, полностью состоящей из женщин.

Когда в феврале 1943 года 46-й авиаполк был преобразован в гвардейский, Ольга стал заместителем командира эскадрильи, а потом и командиром эскадрильи с присвоением воинского звания капитан. Она участвовала в боях за оборону и освобождение Северного Кавказа, в Новороссийско-Таманской, Керченско-Эльтигенской, Крымской и Белорусской наступательных операциях. Не раз экипажу Санфировой приходилось совершать посадки на подбитом самолете и ночами пробираться к своим, где их считали пропавшими без вести. Был случай, когда они добирались до полка трое суток.

Однажды во время разведполета, спасаясь от немецкого истребителя, Ольга посадила самолет прямо на поле. Потом сумела взлететь на нем, спасла офицера штаба.

Санфирова отличалась не только бесстрашием, но и находчивостью. Вот один из случаев: когда бои шли на территории Польши, полк устроили в поместье. От многодневных дождей земля размякла, и твердой площадки рядом с поместьем не хватало для разгона самолетов. Тогда Ольга предложила поднимать самолеты по-другому. Девушки повисали на крыльях и хвосте машины, летчик давал газу, и после этого самолет отпускали. Освободившись от «груза», тот взлетал после короткой пробежки. Используя это «ноу-хау», девушки летали всю ночь.

Ольга не обольщалась своими успехами и никогда не хвасталась пилотажным искусством, да и вообще избегала разговоров о полетах. Если же кто и спрашивал ее: «Как слетала?», она коротко отвечала: «С таким штурманом, как Руфина Гашева, плохо не слетаешь».

А Руфина любила летать с Санфировой. Она не раз в полете восхищалась ее мастерством, умением уходить от опасности. Сколько раз попадали они под свет прожекторов, под огонь зенитной артиллерии врага. Казалось, что нет выхода, что гибель неизбежна. Но выход находили. В минуты опасности Ольга преображалась. Она бросала самолет то вправо, то влево, делала невероятные развороты, искусно маневрировала среди разрывов снарядов. И опасность отступала. Но без ранений не обошлось – однажды осколок попал Ольге в ногу, выше колена.

Комэск всегда помогала молодым летчицам, заботливо

«вывозила» малоопытных штурманов. Будучи справедливым, требовательным командиром, она воспитала десятки летчиц. В детстве боявшаяся темноты, Ольга стала асом ночных полетов.

По характеру требовательная и волевая, внешне она была очень женственна. Ее темно-карие бархатистые глаза излучали ласкающий свет, в уголках губ всегда таилась теплая улыбка. Подруги называли ее по-разному: Ляйля, Лейла, Леля, и девушке это очень нравилось. Даже своей внешностью Ольга напоминала героиню восточной сказки: темные глаза, черные густые кудри. «Лейлу все любили в полку, я даже ревновала ее к нашим общим подругам, – вспоминала Герой Советского Союза Магуба Сыртланова. – Закрою глаза и вижу ее – стройную, с застенчивой улыбкой, слышу ее мягкий, ласковый голос».

Гвардии капитан О. А. Санфирова совершила 630 боевых ночных вылетов на уничтожение живой силы и укреплений противника с боевым налетом 875 часов, сбросила на противника 77 тонн бомбового груза. При этом было уничтожено до двух взводов пехоты, 1 склад, 2 артиллерийские точки, 2 переправы, 5 автомашин, 3 пулеметные точки, вызвано 135 сильных взрывов и 78 очагов пожаров. Разбросала 700 тыс. листовок над расположением войск противника. Для поддержки наших частей, блокированных на Эльтигенском плацдарме, сбросила 25 мешков с боеприпасами и продовольствием. На счету эскадрильи, которой командовала Санфирова, 3270 боевых вылетов.

На гимнастерке Ольги засверкали ордена Красного Знамени, Отечественной войны 1-й степени, Александра Невского и медали.

В ночь на 13 декабря 1944 г. Санфирова совершила свой последний боевой вылет. С штурманом Гашевой она выполнила задачу: бомбы легли прямо на цель – на станцию Носельск к северу от Варшавы. Самолет приближался к линии фронта, когда начался зенитный обстрел. Снаряд попал в бензобак, и «По-2» загорелся. Ольга сумела «вытянуть» машину за линию фронта, но пламя охватило и фюзеляж. Летчицы вынуждены были спрыгнуть на парашютах и приземлились на нейтральной полосе в 800-х метрах одна от другой, но обе – на минные поля. Руфина,

У знамени 46 полка

Инструктаж

осторожно ощупывая противотанковые мины, доползла до советских позиций. А Ольга, услышав русские голоса, пошла навстречу им, но... наступила на противопехотную мину.

Утром солдаты принесли ее тело, уложили на повозку, накрыли брезентом. У нее была оторвана нога, разворочен правый бок. Похоронить Ольгу решили на советской территории, в городе Гродно. Машину с гробом отважной летчицы сопровождали девять человек.

16 декабря его установили в горкоме комсомола. Сюда потянулись местные жители. Они несли в руках еловые веточки и побеги герани. Под звуки траурного марша двигалась по улицам похоронная процессия. Ее сопровождал «По-2», летевший над самой землей. Могила была вырыта в центре городского парка. На склоненное полковое знамя, на лицо комэска медленно опускались снежинки. Подруги отсалютовали из личного оружия гвардии капитану Ольге Санфировой, любимому командиру, воспитателю, другу.

23 февраля 1945 года за мужество и воинскую доблесть, проявленные в боях с врагами, она посмертно удостоена звания Героя Советского Союза.

Именем Ольги названы улицы в г. Самаре и белорусском Гродно. 8 мая 1985 г. в сквере около самарского Дома молодежи открыта 10-метровая стела героине. Бюст Санфировой установлен в городе Коломна, а на здании аэроклуба – мемориальная доска. На братской могиле в г. Гродно есть плита с именем Ольги, ее имя носила комсомольская организация Гродненской средней школы № 8.

По словам М. Сыртлановой, Лейла писала стихи на татарском языке и заносила их в свой альбом. Вот строчки из ее последнего стихотворения:

Быть может, я угасну,
Как звездочка в ночи,
Но будут литься с неба
Прощальные лучи.

Пророческими оказались эти стихи. Свет угасшей звезды... Звезды страны, татарского народа.

Что ж, все правильно, так и есть. Но если мы будем уповать только на судьбу, рассчитывать на ее предопределенность и сами не будем прилежны, организованны, мобилизованы, толку от нашей жизни будет мало. И не видать тогда успеха в виде достойной жизни, авторитета и доброго имени. А вот хорошие исходные данные, помноженные на старания, упорный труд и, может быть, чуточку везения (от судьбы, действительно, никуда не денешься) как раз и дают, как правило, высокий результат.

Эти отвлеченно философские выводы в полной мере относятся к Шамилю Салимгереевичу Хисамутдинову – одному из самых известных представителей

ДОБРЫЕ ДЕЛА ТВОРЯТСЯ ТАМ, ГДЕ ИХ ДЕЛАЮТ

Сколько раз в жизни нам приходилось слышать выражение о том, как влияют на судьбу человека его корни. Иногда это называют еще наследственностью или природной предрасположенностью. А еще на ум приходит известная пословица насчет яблока, которое падает недалеко от яблони...

Шамиль ГАЛИМОВ

татарской общественности Самарской области, руководителю преуспевающей строительной фирмы, активному участнику благотворительных акций и спонсору национально-культурных мероприятий. И поэтому рассказ о его становлении как человека, бизнесмена и общественного деятеля совершенно логично будет начать с предков.

... Шамиль застал своих дедов уже в весьма преклонных годах, но с ясной памятью и, конечно, огромным опытом и знанием жизни. Фаляхетдин-бабай (по отцу) был участником Первой мировой войны, Февральской революции в Петрограде (служил в Кронштадте), после этого вернулся в Самару, а потом – в родную деревню Мулловку. Имел блестящее духовное образование, которое получил в Уфе и Бухаре. Его хозяйство было зажиточным, поэтому с началом коллективизации Фаляха Хисамутдинова раскулачили, попал в тюрьму и чудом спасся от ссылки в далекие края. На фронтах Великой Отечественной погибли два сына. После войны несколько десятилетий был в Мулловке муллой, аксакалы вспоминают, что одной только пятничной хутбы (специальной проповеди, которая читается перед главным для мусульман намазом) имел в своем багаже три десятка. Закончил свой земной путь в 102 года.

Такая же славная биография у деда по матери. Шагит-бабай Нураев воевал в 1904-1905 гг. против японцев на Дальнем Востоке, а в 1914 году его призвали га германскую войну. Отвоевал, вернулся на родину. После революции встал на сторону Советской власти, был бойцом знаменитой 25-й Чапаевской дивизии. Он прославился (уже в истории своего родного села) еще тем, что во время эпидемии септической ангины весной 1944 года остался на всю деревню практически единственным трудоспособным мужчиной и, хотя ему было уже больше 60 лет, копал могилы для погребения жертв страшной болезни. Уставал до изнеможения, валился с ног, но продолжал копать – так и схоронил несколько десятков человек. Умер, когда ему было далеко за 90.

Общение с дедами было Шамилю не в тягость. Наоборот: он старался почаще бывать с ними, получить от них как много больше, учил молитвы, внимательно слушал рассказы о былых временах и учился уму-разуму. И еще ухаживал за ними как мог - мытье дедов в бане входило в негласные должностные обязанности Шамиля. Забегая вперед, следует сказать, что позже, когда Шамиль Салимгереевич стал тем, каким мы его теперь все знаем, отец часто повторял: тебе помогают и те добрые дела и благословение дедов. Наверняка это правда.

Отец Салимгерей-ага, 1927 года рождения, солдат последнего военного призыва. Но воевать не довелось, зато служил очень долго – восемь лет в войсках МГБ СССР. В мулловском колхозе был бригадиром, учетчиком, главным экономистом, управляющим отделением, а также председателем сельсовета... Мать, Хадича-апа, кроме повседневной тяжелой физической работы в поле и на ферме, многие годы была вдобавок участковым инспектором Госстраха. Сами работали днем и ночью и детей приучили к тому же.

... После 8 классов восьмилетней школы в Мулловке Шамиля отправили доучиваться в Куйбышев. Почему? А потому, чтобы по-русски лучше научился говорить, поглубже узнал городскую жизнь, в которой придется жить и как можно быстрее сделал первые шаги во взрослую самостоятельную жизнь. Он вообще

всегда был самостоятельным, никогда не полагался на других, жил и живет по принципу: "Пусть будет тяжелее, зато сам, своим трудом".

После досадной случайности не попал на учебу в Ставропольское высшее военное училище летчиков. Прошел все комиссии, и экзамены казались вполне преодолимыми, но вышла путаница с вызовом... Словом, опоздал. Не всегда все удавалось с первого раза: поступил в техникум связи и понял, что ошибся и что это – не его профессия. Оставил после второго курса. Так получалось несколько раз, и не только в учебе и работе. И в личной жизни доводилось отступать и начинать сначала. Ничего не поделаешь – не все зависит от нас. Но то было потом.

А тогда, в восемнадцать лет, появилась первая запись в трудовой книжке - "Издательство "Волжская коммуна" Принят грузчиком". Грузил бумагу и печатную продукцию и ждал, когда заберут в армию. Долго, целых полгода не вызывали, тогда пошел в военкомат сам и сказал: "Хочу служить". В те времена, мы помним, не прошедшие школу жизни в Советской Армии парни считались вроде как не совсем полноценными и заслуживающими уважения меньше, чем те, кто отдал Родине долг.

Для Хисамутдинова служба в артиллерийском полку в Закавказье действительно стала школой жизни. Он прилежно учил военную науку, неистово занимался физподготовкой... Когда пришел в "учебку", весил 64 кг, рост был метр шестьдесят четыре. Через два года соответственно 85 и метр семьдесят восемь. Значит, и здесь два года прошли не зря. Видя, как старается парень, командиры ценили солдата. Сослуживец из Дагестана Султан Магомадов, уходя на «дембель», рекомендовал Шамиля на должность командира взвода.

Строительная профессия для Хисамутдинова началась с самого простого и полезного: после демобилизации он поступил в куйбышевское СУОР-7 плотником. Начальником участка был Джаудат Шарапов (ныне председатель совета Соборной мечети). Освоение же специальности чисто академическим способом – очно, на факультете "Промышленное и гражданское строительство" КуИСИ – продолжалось ровно один курс. "Не мог я, взрослый парень, учиться на деньги родителей, - вспоминает Шамиль Салимгереевич теперь, - не по-мужски было бы это". Пошел работать мастером в стройцех авиационного завода, учебу завершил на заочном отделении. Ценнейший опыт Ш. Хисамутдинов приобрел в знаменитом тресте №11, учился у старших товарищей. Многим секретам научил его, например, уроженец села Ново-Урайкино (Кызылсу) Абдуллажан ага Фахуртдинов, о котором Шамиль Салимгереевич с теплотой говорит до сих пор... В эти годы они строили дома и объекты соцкультбыта в новом Приволжском микрорайоне, на улицах Киевская, Агибалова, воздвигали новые корпуса клиник мединститута. Но не все в жизни бывает по графику и плану...

Ровно двадцать пять лет назад – 7 декабря 1988 года – в Армении случилось страшное землетрясение и за считанные секунды были стерты с лица земли два города Спитак и Ленинакан и множество близлежащих сел, погибли почти три десятка тысяч человек. Братскому народу помогал весь Советский Союз.

В последние дни декабря Шамиль Хисамутдинов и несколько его коллег по тресту «Главсредневолжскстрой» вместе с новогодними поздравлениями получили специальное задание: 2 января вылететь в район бедствия в распоряжение управления «Армюгстрой». Работа в микрорайоне с характерным названием «Малая земля» в условиях человеческого горя, мужества и... многих свидетельств человеческой подлости. Это тоже опыт. Так что у Хисамутдинова и его товарищей в жизни была своя «Малая земля». Их имена, восстанавливавших жилье и объекты соцкультбыта, высечены на мемориальном обелиске в городе Гюмри (бывший Ленинакан).

...Хисамутдинову чаще доводится встречаться и работать с хорошими людьми. Это повелось еще со школьной поры: первая учительница Факия-апа Кимятова, а также - Сахаб-ага Шарипов и многолетний директор школы Юнысабы Зулькарнеев... Все они оказали на Шамиля огромное положительное влияние. Теперь уже почти 15 лет он работает с Зуфаром Гузаировичем Исламовым бессменным главным инженером. И тридцать пять – с Раисом Миннехановичем Нуртдиновым. Солидный и серьезный стаж имеют тесные отношения с Александром Федоровичем Красновым и Александром Петровичем Жабиным, . Габибуллой Рабадановичем Хасаевым (представлять их, думается, не надо). Известный финансист, главный бухгалтер многих крупных предприятий Ильдус Габдрафикович Туктабаев вообще на особом счету: друг детства, восемь лет за одной партой, несмотря на исключительную занятость обоих, обилие произ-

водственных и житейских забот, отношения сохранили первозданную чистоту и непринужденность. Чем вызвано такое постоянство в наше бурное и переменчивое время, догадаться не трудно – открытость, порядочность и, если хотите, верная профессиональная дружба нынче в большом дефиците, и самые умные, практичные и дальновидные стараются их сберечь.

В конце 80-х годов в стране подули новые ветра, и Шамиль Хисамутдинов был в числе тех, кто первым почувствовал их направление и содержание. Чуткий к переменам и в меру смелый, он стал одним из первых членов хозрасчетного строительного объединения при Куйбышевском обкоме ВЛКСМ. В числе инициаторов были также Борис Ардалин, тогда первый секретарь обкома, а в недавнем прошлом председатель Торгово-промышленной палаты и министр правительства Самарской области, Ильяс Шакуров (президент общества «Туган тел» и председатель совета директоров “Ипозембанка”), Минныхан Хасанов и другие.

Через некоторое время – в смутном и противоречивом 1991 году Шамиль Салимгереевич ушел в свободное плавание и создал свою первую строительную фирму “Луч”. Кто посчитает, сколько кирпича и раствора ушло на строительство жилых домов, больниц, общежитий, возведенных рабочими, которые трудятся под руководством Ш. С. Хисамутдинова?! И многие не знают, что строительство – это не только красивые дома, большие окна и запах свежевыкрашенной краски. И только специалисты - что оно начинается с долгих процессов оформления разрешительной документации, рытья котлована, что это грязь, нервы и упорный, напряженный труд. А тут еще непреходящие глобальные проблемы – то дефолт, то мировой кризис, то рецессия… Кто знает, сколько времени, энергии и времени уходит у директора на решение разного рода проблем, которые наваливаются на строительное производство. Сопротивление при этом разного рода обстоятельств почище того «сопромата», который изучается в институтском курсе.

Время показало, что двадцать лет назад тот луч посветил в нужную сторону – все последующие годы наглядно доказали, что курс был выбран правильно. Теперь строительно-монтажная производственная фирма “Элри” - предприятие уже несколько лет носит такое название – одна из наиболее стабильных и эффективных в нашем городе. Скоро, в январе она будет отмечать двадцатилетие. Это - организация нового типа с руководителем нового типа, который в тренингах по системе Дейла Карнеги осваивал организацию строительного дела в условиях рынка, на международных экономических форумах в Германии, Италии, Испании. Иордании, Китае – современные технологии и материалы. Юбилей строительная фирма встречает, как и положено строителям, возводя новые дома – теперь в районе проспекта Металлургов, улиц Советская и Енисейская. Здесь Ш. С. Хисамутдинов и его коллектив строят дома эконом-класса, квартиры, которые действительно стали доступными для сотен горожан.

Не работой и хлебом единым жив человек… Шамиль Хисамутдинов, как наш современник, искренне болеющий за судьбы своего народа, с первых лет национально-духовного возрождения активно участвует в нем. В 1991 году он перечислил в фонд строительства будущей самарской мечети 90 тысяч рублей. Еще теми, советскими. Можно напомнить, что в тот год новая ВАЗовская «шестерка» стоила 16 тысяч.

Ветеран общества “Туган тел” А. К. Надиров вспоминал, как в 1998 году Шамиль Салимгереевич добровольно взял на себя роль координатора финансовой помощи для организации Сабантуя. Это был первый случай, когда с его легкой руки татарские бизнесмены в сборе средств показали небывалую активность, которая не снижается до сих пор. И таких примеров немало – благотворительные акции мечети, взносы для детских домов, помощь ветеранам, инвалидам (независимо от национальности) и так далее. На средства Шамиля Салимгереевича была издана книга о его родном селе, на страницах которой ожила двухсотлетняя история Мулловки. Он постоянно помогает проведению национальных и религиозных праздников. Вот недавно на его средства земляки в Мулловке воздвигли пристрой к мечети. Регулярно средства перечисляются Соборной мечети, на проведение праздников Сабантуй и на другие добрые дела…

Сердце дающего чувствует больше радости, чем сердце того, кто получает – вот исходная позиция человека, который постоянно выделяет часть заработанных средств для нуждающихся.

Дочь Эльмира и сын Ринат, к радости отца, решили продолжить семейную профессию. Эльмира уже добилась немалых успехов, в том числе на международной арене – участвовала в Парижской выставке молодых архитекторов, которая была организована под эгидой ЮНЕСКО.

Ринат осваивал другую часть строительного мастерства не только за чертежной доской на факультете «Промышленное и гражданское строительство» - во время каникул и на практике он работал на объектах. Закончив архитектурно-строительный университет, теперь трудится рядом с отцом. Оба они, как и старший сын Ш. С. Хисамутдинова - Рамиль, пользуются постоянным вниманием и заботой отца, который сделал все, чтобы его дети стали порядочными и хорошими людьми. В последние годы новыми и, наверное, самыми главными адресами любви и дополнительной радостью Шамиля-эфенди стали два внука, возможно, в будущем тоже продолжатели семейной традиции и династии строителей.

… Своих потомков Шамиль Салимгереевич воспитывает так, чтобы не боялись работы, а успеха и счастья добивались трудом, были нужными для своих близких и родных, были им полезны. Пример же того, как строить и вести свою жизнь, у них есть.

Күңеленең моңлы хисләре шигъри юлларында чагыла

Нечкә күңелле кеше генә шагыйрь була аладыр ул. Наилә апа Хөсәенованың шигырьләрен укыганда шундый фикер барлыкка килә. Шулкадәр тирән хисләр, зур кичерешләр, эмоциональ халәт, романтик хыяллар чагыла аның шигырьләрендә!

Миләүшә Газимова

Гомер уткән синсез сагышта

Тәшкән идек инеш буйларына,
Табарбыз дип яшьлек эзләрен.
Безнең эзгә мәңге япкан икән
Бөдрә таллар яшел шәлләрен.

Киек каз юлыннан яуган
йолдызларны
Әкрен генә кочып алган да,
Тибрәндерә инеш-инешкәем
Бишегенә салып куйган да.

Көнләштерен тирә-якта төнне
Кочле кулың алды кулымнан.
Гадәтидәй шул ук тыныч сулыш
Яшьлегемдә калган язымнан.

Оста табиб дәвалаган кебек,
Чәчләремнән сыйпап үттең дә.
Шифа бирдең яраланган җанга,
Назлы итеп кочып үптең дә.

Бер дәшмичә мин сыендым сиңа,
Гомер уткән синсез сагышта.
Хәтерема кагылырга тик син
генә хаклы,
Газабым да шатлык шул чакта.

"Мин – авыл баласы!" – дип горурланып яза Наилә апа шигъри юлларында һәм аларның күбесе туган ягы – Ульян өлкәсе Иске Мастяк авылының искиткеч матур табигатенә, туганнардан да якынрак кешеләргә әйләнгән күршеләренә, авыл халкына, кадерле туган йортының учагын саклап яшәүче газиз әнисенә багышланган.

Ә инде мәхәббәт темасына күпме шигырьләр язган ул! Аларны укыганда кемнеңдер беренче мәхәббәте исенә төшәргә, кемнеңдер хәләл җефетенә карата сөю хисләре яңарырга, ә әле үз парын тапмаганнарда сөйгән ярларын очратып, бәхет диңгезендә йөзәргә теләк туарга мөмкин.

"Шигырьләрем, сезгә мин җан өрдем", - дип яза Наилә апа үзенең бер шигырендә. Чыннан да, аның күңел байлыгы, йөрәк түрендәге кайнар хисләре шигырьләрендә чагылып җанланалар диярсең. Аларның һәрберсе әйтерсең лә тылсымлылык белән сугарылган. Бу шигъри юлларны бер укысаң, һаман укыйсы килеп тора.

Актуаль мәсьәләләргә, көн кадагына, тормыш проблемнарына да багышлап яза Наилә Хөсәенова. Дин, тәрбия, әхлак, ата-ана белән балалар мөнәсәбәте, тарихи мизгелләр темаларын да читләп узмый ул.

Наилә апа Хөсәеновага шагыйрә буларак кына түгел, ә кеше буларак та сокланам мин. Аның кебек эчкерсез, самими, саф күңелле кешеләр сирәк очрый. Наилә апаны күргәч, кәеф күтәрелеп китә, ул үзенең җылысын, мәхәббәтен җәлләмичә кешеләргә өләшә. Аңардан нур сирпелә, ул тирә-ягын кояш сыман яктырта.

Чибәр, дәртле, тормышка гашыйк, елмаеп кына торучы Наиләапага сокланмыйча, аны чын күңелдән яратмыйча мөмкин түгел. Шуңа күрә аның дуслары да күп, туганнары да үзен үлеп ярата, ә аның белән бер күрешеп аралашкан кешеләрнең бу ханым белән кабат очрашасылары килә.

Наилә Хөсәеновага 15 декабрьдә 55 яшь тулды. Без, татар милли хәрәкәте активистлары, аны чын күңелдән шушы олуг юбилее белән тәбриклибез.

Наилә апаның челтерәп аккан чишмәдәй моңлы күңеленнән агылган илһамы саекмасын иде. Яңа иҗади үрләр сезгә, Наилә апа!

Түбәндә хөрмәтле укучылар Наилә Хөсәенованың шигырьләрен укып, тылсымлы дөньяга чумачаклар.

Кирәксенми татар үз гармунын

Эх, юксынып кайтам гармун көен,
Ишетермен диеп авылымда.
Аны тыңлап үскән яшьлекне дә
Очратырмын кебек шул юлда.

Юк бит аның моңы, ишетелми,
Урамнарда шомлы бер тынлык.
Су буенда бака туе гына
Шул тынлыкка каршы торырлык.

Кайда көең, кайда гармун үзең,
Урап чыктым капка төпләрен.
Төймәләргә басып, шаян телләреңнән
Агылып чыккан бию көйләрең.

Син яшисең, бәлки, сарай, келәтләрдә,
Бәлки, сандык сине бикләгән?
Музейдамы ял итәсең икән,
Шулай күпләр сине җирләгән.

Кирәксенми татар үз гармунын,
Саектырдылармы аның күңелен.
Әллә нинди чит, ят тавыш тыңлап,
Югалтамы халкым үз-үзен.

Әллә инде калды тальян яшәп
Печән чапкан урман эчендә.
Элек ашлык суккан ындыр киңлегендә,
Әллә милләтемнең үлмәс көендә.

Йә, бәлкидер, калган аулак өйдә,
Кавыштырып ике йөрәкне.
Әйдәгезче, эзләп карыйк аны,
Белсен иде безгә кирәкне!

Табып аны, уятырбыз бергә
Йоклап яткан авыл өйләрен.
Беләм: халкым сагынып, зарыгып
көтә
Татар гармунының көйләрен!

Сөялләнгән куллар иңнәремне сыйпый

Мичтән чыккан ипи исе
Чолгап алган өй эчен.
Әчеләтә пешкән коймагы да
Пешерелгән тик безнең өчен.

Менә шундый хатирәләр минем,
Күзем йомсам, төшә исемә.
Балаларым, күз нурларым диеп,
Кояш кебек әнием йөзе дә.

Ярып пешкән бәрәңгесен куя,
Сөтле чәен ясый касәгә.
Авыз итегезче урман җиләген, ди,
Алып куя балын өстәлгә.

Кайнар ипи куя табын өсләренә,
Бисмиллә дип кисә икмәген.
Ходам, мәхрүм итмә шул
хөрмәттән диеп,
Авызына каба кисәген.

Сөялләнгән куллар иңнәремне сыйпый,
Кинәнече сыймый дөньяга.
Бала күңеле далаларда, диләр,
Юк, минеке - газиз анамда!

Күзләремнән шатлык яше тама,
Төшергәч исемә шушы мизгелне.
Юлга чыгам, әнием, синең янга,
Татырга дип, кайнар ипиеңне.

Гомерләре озын булсын әнкәйләрнең,
Туган җирдә утлар сүнмәсен.
Табын тулы хөрмәт булсын һәрбер
өйдә,
Авылым минем мәңге яшәсен.

Авылым картлары

Авылымнан шомлы хәбәр алдым:
Дөнья куйган таныш бер картым.
Күз каршымнан үтте шул мизгелдә
Алар белән бәйле язмышым.

Туфраклары җиңел булсын димен,
Нурлы булсын яткан җирләре.
Без бер авыл балалары идек,
Тик аерды юллар безләрне.

Чит җирләрдә узган еллар аша
Мин яшәдем сезнең арада.
Сезнең белән кичтем кайгы-
шатлыкларны,
Җан җылыгыз иде янымда.

Туган җирнең туфрагына сеңгән
Кендек каныбыз, туккән тиребез.
Суын эчеп, ипиен ашап үстек,
Ислам булды безнең динебез.

Һәм шуңадыр һәрбер югалтулар
Яра салып китә йөрәккә.
Якыннарыма дога кылган чакта
Сезнең дә исем минем калебтә.

Тыныч ятсын иде сезнең җаннар,
Үткән юлыгыз безгә зур үрнәк.
Күңелләрдә сез яшәрсез мәңге,
Сезнең эздән тайпылмас йөрәк.

Тормыш мине чакма ташы итте,
Тик шулай да тама яшьләрем.
Сез китәсез, хәзер кемнәр дога укып,
Җирләр инде авыл кешеләрен?

ШИГЫРЬ ЯЗУЧЫ БЕЛӘН ШАГЫЙРЬНЕҢ АЕРМАСЫ НИДӘ?

Самар төбәгендә поэзия белән кызыксынучылар бар. Шулар арасында әле каләм тибрәндергәннәре дә очрый. Ләкин дә җирле матбугат шигырьләргә урынны зурлап бирә дип, мактана алмыйбыз. Ә бит бу үзенә күрә тел саклауның бер сукмагы. Җыр милләтне ничек сакласа, шигырь дә шулай ук шәхесне әдәбиятка якынайта.
Фәрид Шириязданов. Халык катламыннан калкыган ир. Ә инде Иске Ярмәк туфрагында аякка басканлыгын истә тотсак, шагыйрьләр токымыннан, дип әйтәсе килә. Мин аның белән әңгәмә коттым һәм шул сөйләшүнең бер өлешен сезгә дә тәкъдим итәм.

Шамил БАҺАУТДИН

– Ир-егетләргәме, әллә хатын-кызгамы шигырь язу җиңелрәк?

– Женесенә карамый, ул Ходай биргән нигъмәт.

– Мин икесенә дә бирелгән очракны күздә тотам.

– Поэзия – ул хислелек. Ул яктан аларда өстенлек.

– Яхшы шигырь язу өчен нинди параметрлар булырга тиеш?

– Шигырь язучының теле бай булырга тиеш. Интеллектуал. Тормыш тәҗрибәсе булса, тагын да яхшырак. Коръән таләпләрен үзләштергән шәхес әхлаки кыйбладан тайпылмый.

– Шагыйрь буларак, Сезгә соклану сыйфаты хасмы?

– Һичшиксез. Гомеремә дөнья гүзәллегенә, андагы төгәллеккә сокланып яшим.

– Гүзәллек белән нинди сыйфатны янәшә куяр идегез?

– Хозурлануны. Офыктагы иртәнге таң нурларына, кызарып кояш баеганга хозурланам.

– Кайсысы кадерлерәк?

– Иртәнге кояш нурларын яшәү белән тәңгәлләштерәм, кояш баюны үлемгә. Кояш иңү барыбер күңелгә шом сала. Бу минем шәхсән фикерләрем. Кемдер кояш батуны көтеп ала. Тизрәк йокларга!

Шулай да төннәрен учак ягып, утка карап утырырга яратам. Күңел сафлана һәм йөрәк пакьләнә. Серле шигъри юллар шул мизгелдә туа.

– "Күңел күзе" дигән нәрсә бар. Ул һәркемдә буламы?

– Юк. Бу сыйфат – үзе бер хәзинә. Моңа сирәкләр ия. Ул сыйфатка ия булган кешеләр янына башкалар тартыла. Алар кешеләрне ярaталар. Кешеләр дә ул адәмне сөяләр.

"Күңел күз"леләргә яхшы сыйфатлар хас. Шуларның беренчесе – җан сафлыгы.

– Яраткан шагыйрьләрегездән берсен генә сайлап алыгыз әле.

– Һади Такташ. "...март җиле җиргә ятып кар ялый". Шул юлларга сокланып бетә алмыйм. Ә "Мокамай" – ул минем яшьлегем гимны.

– Мин «аракы эчмәсәм, шигырь яза алмыйм», диючеләрне күргән кеше. Сезгә нинди шартлар кирәк?

– Хисләр ташкыны кирәк. Агымдагы мәшәкатьне онытырга кирәк. Көне буе физик эш башкарсаң, поэтик канатлар күтәрелми.

– Рифма, ритм дигән нәрсәләр бар. Сүзләрне кирәкле калыбка кертә белү – үзенә бер осталык. Татарда классик шагыйрьләр күп. Шагыйрьләрдән иң авыр аңлаешлысы кем?

– Дәрдмәнне аңлаган кеше чын поэзиянең нәрсә икәнен белә.

АВЫЛЫМА КАЙТТЫМ ӘЛЕ

Авылымның саф һавасы
Килешә сулышыма,
Шунда килә гел кайтасы
Күмелеп сагышыма.

Урамының тузаны да
Якын миңа һәрвакыт.
Аны урап узганымда
Күпләр тора баш ватып:

Бу кем инде? Кайдан кайткан?
Кем туганы? Кем улы?
Кемдер бөтенләй оныткан,
Танымады бу юлы.

Кемдер шатланып кул бирә,
Һич танып булмаса да,
Сорашканда күрше-тирә
Хәтерне юлга сала.

Китә зиһенне актарып
Хәтердә казынулар,
Гомернең гүзәл чакларын
Өзелеп сагынулар!

Тезелеп яшьлек еллары
Бер-бер артлы узалар,
Әйтерсең кунак кызлары
Елмаеп кул сузалар.

АҖАГАН УТЫ

Чикләвекләр өлгергәндә
Аҗаган ут уйната,
Кояш багып төн кергәндә,
Утлы уйлар уйлата.

Әллә гашыйклар утына
Йолдызлар да тартыла?
Парлар янәшә утыргач,
Күк йөзләре тар сыман!

Эч серләрен белергә дип,
Йолдызлар да сузыла,
Җиргә җитә алмыйча тик
Күк йөзенә сызыла.

Бәлки, әле аҗаганда
Яшь йөрәкләр утыдыр,
Мәхәббәтләр яралганда
Уйный күкне тутырып.

АТ ЮЛЛАРЫ

Күз алдына яшьлек килеп,
Чакыргач болыннарга,
Ат юлыннан үтәр идем
Сихерле урыннарга.

Кызу көнне ат эзеннән
Су ятып эчәр идем.
Җиләкле алан йөзеннән
Чәчәкләр өзәр идем.

Тасмалы ат юлларыдай
Сузылалар хисләрем.
Юкәле тау буйлары да
Чакыралар кичләрен.

Өч тасмалы ат юллары
Боргалана гел бергә.
Тик без генә, җан дусларым,
Таралдык төрле җиргә.

Бәлки инде, ат юллары
Югалгандыр хәзергә.
Шул юлларның сукмаклары
Сызылганнар хәтергә.

Тормыш юлы барышында
Юнәлеш шул бер яклы.
Шул елларның барысыннан
Кадерлим балачакны.

БӘХЕТ ТОЙГЫСЫ

Бәхет бит ул сөя белү,
Була белү ачык күңелле.
Чын күңелдән көлә белү,
Капласа да болыт күгеңне.

Бәхет бит ул көтә белү
Кыенлыклар үтеп киткәнен.
Сабырлыклар итә белү
Авырлыклар басса җилкәне.

Бәхет бит ул тоя белү
Яшәү ямен, һәрбер мизгелен,
Якыннарың өчен көя белү.
Эшли белү һәрчак изгелек.

Бәхет бит ул тыя белү
Ялган уйлар килсә башыңа,
Зиһенеңне җыя белү
Билгесезлек чыкса каршыңа.

Бәхет бит ул тоту кулда
Чабулаган фикер-уйларны.
Тайпылмыйча уңга-сулга,
Үтә белү туры юлларны.

Бәхет бит ул сыя белү
Якыннарның йөрәк эченә,
Фикерләрне җыя белү
Таянмыйча беләк көченә.

Бәхетсезлек шуны белмәү,
Борын чөеп, кеше күрмәү,
Олыларга сәлам бирмәү,
Бәхет кошын читтә эзләү.

ИСКЕ ЯРМӘК - ЯМЬЛЕ АВЫЛ

Иске Ярмәк - ямьле авыл,
Җиде йөзгә якын өйләре.
Яңгыратып Юкәле тауны,
Өздерәләр урам көйләре.

Авылымның үз җыры бар,
Биюе дә - исең китәрлек.
Гали абзый гармуны да
Халкыбызны әсир итәрлек.

Моңлы диеп Ярмәк даны
Таралган бит борын заманнан,
Артистларыбызны таный
Ырынбурлар, Уфа, Казаннар.

Сок елгасы дулкыннары
Йөрәкләргә безнең кагылган.
Су өстенең очкыннарын
Җыйгангамы балачагыннан?!

Юкәле тау яннарыннан
Безме үтеп, аны сөймәгән?
Сок елгасы ярларының
Гүзәллеген тоеп үсмәгән?

Кайтыр төсле әле балкып,
Ярмәки дә Ташкент ягыннан.
Халик Садри да кайтып
Төшәр төсле Кашлак тавыннан.

Юкәле тау сихерләре
Аларга шул ныклап эләккән,
Шуңа күрә фикерләре
Ташып чыккан утлы йөрәктән.

Шул сихерләр инде безне
Тартып тора гомер буена.
Шатландырып күңелебезне
Кунак итә Сабан туенда.

КАРТЛАРГА КАРАШ

Кайберәүләр якын итеп,
Кучтәнәчен арзан хакка
Әнисенә сатып китеп,
Кайтып йөри туган якка.

Кияүләр дә «ати» диеп,
Эшләшәләр арзан хакка.
Борыннарын өскә чөеп,
Булыштым дип кирәк чакта.

Эти-эни кечерәеп,
Мескенәеп ялгыз калгач.
Күзләре дә чекерәеп,
Бөкерәеп картлык баскач,

Киленнәрнең күңеле тик
Тарая шул мескеннәргә.
Улларның да күбесе
Яраклаша киленнәргә.

Калдык-постык кием киеп,
Чирләр баскач, үлем теләп,
Ялгызлыктан җаны көеп,
Саубуллаша дөнья белән.

КОШЛАР БЕЛӘН ЕЛЛАР КИТӘ

Кошлар китә көзгә кергәч,
Җылы якка өер булып.
Күңел тула шуны күргәч,
Йөрәгемдә төер булып.

Тыңлый-тыңлый тавышларын,
Моңсуланып уйлап торам.
Саубуллашу сагышларын
Һәр ел саен санап барам.

Гомеремнең һәрбер елы
Кошлар белән очып китә.
Күкләрдәге торна җыры
Шул турыда хәбәр итә.

Киткән кошлар кире кайта
Диңгезләрне, чүлләр гизеп.
Югалтулар күп булса да,
Алар кайта газап чигеп.

Тик кайтмыйлар үткән еллар,
Мәңгелеккә китә барып.
Киң булса да узган юллар,
Кайтып булмый атны борып.

МИН БУРАНДА ТУГАНМЫН

Бураннарда тугангамы,
Өермәләр уйнап торганда,
Көртләр өеп урамнарга,
Ап-ак төскә дөнья чумганда,

Яратам мин бураннарның
Биткә өргән шаян сулышын.
Кагып күңел тузаннарын,
Сызгырынып уйнап узышын.

Уйнаклаган шаян җиле
Куптарганда хисләр буранын,
Кыю уйлар башка килеп,
Туа тора шигырь юлларым.

Яңа карлар сафлылыгына
Сокландым мин гомер буена.
Бәлки, күңел сафлылыгында
Шул бураннар өсти уема?!

Бураннарда тугангамы,
Өермәдә һәрчак уйнадым.
Яшьлек үткән урыннарга
Ашкыналар һәрчак уйларым.

НИШЛӘДЕҢ СИН, БОЛГАР ИЛЕ?

Ничек мондый көнгә калдың
Чәчәк аткан Болгар иле?
Явыз кяфер богау салып,
Башкаеңа синең җитте?!

Искитәрлек тормышыңны
Куз яшенә, көлгә бутап,
Сокланырлык язмышыңны
Елан булып буды урап?!

Биш йөз еллык җәрәхәтең
Төзәлмичә, каный һаман.
Азатлыкка хәрәкәтең
Шул еланга үлем сыман.

Чага торып иманыңны,
Кисә бара ул телеңне.
Урлап чибәр кызларыңны,
Саташтыра ирләреңне.

Шул аждаһа ыжгырса да,
Ялкын чәчеп тамагыннан,
Бәгыреңне яндырса да
Гасырларың дәвамында,

Бирешмә син, Болгар иле,
Аждаһага каршы торып,
Азатлыкның изге җиле
Искән чакта өмет биреп!

ТӨНГЕ УЧАКЛАР

Урам тулып атлар чаба
Болыннарга, кырга таба.
Артларыннан тузан тузгый,
Ялларында җилләр уйный.

Борыннары киңәйгәннәр,
Ирек тоеп ирәйгәннәр,
Очкан сыман һава ярып,
Дөбердәтеп елга ярык.

Качкан кебек көндәлектән
Саф һавалы төнгелеккә.
Тынычлыкка чумар өчен,
Үләннәрнең җыеп көчен.

Учакларда уйный ялкын,
Үзәнлектән күккә калкып,
Өстән төшкәч юеш салкын,
Учак ургый төнне талкып.

Төнгелеккә чумган атлар
Үлән җыя вак-вак утлап.
Учак яна атлар саклап,
Төн эченә якты саплап.

Әкренләп томан тугач,
Авыл халкы көтү кугач,
Учак көтә чык ятуын,
Тизләткәндәй таң атуын.

Кире кайта инде атлар,
Эх, чибәрләр, изге затлар,
Көндәлеккә бирер өчен
Төнлә җыйган үлән көчен.

Шул учаклар ялкыннары
Дәрт тудырган ялкыннарым.
Куңелемә җылы бирә,
Кайгы килсә ара-тирә.

ТУЙ ТӨШКӘНДӘ

Туйлар китә кышка кергәч,
Кыңгыраулар сибә чыңнарын.
Туй күлмәген кызлар кигәч,
Искитәрлек сылу сыннары!

Сөлге аскан атлар чаба
Килен көткән урам ягына.
Салмак кына карлар ява
Бизәк булып атлар ялына.

Көянтәгә чиләк асып,
Килен китә чишмә суына.
Аякларын вак-вак басып,
Сокландырып зифа буена.

Умартадай гөжли халык,
Кайсыбере биеп маташа.
Йөрәкләргә утлар салып,
Гармунчы да ясый тамаша.

Бигрәк ямьле никах туе!
Изге теләк тели бар халык.
Инде яшьләр гомер буе
Яшәсеннәр иде макталып!

ФӘРЕШТӘ КАНАТЫ

Йөгереп төшкәндә таулардан
Кутәреп җилкәгә кулларны,
Фәрештә канатын саклаган
Вакытлар билиләр уйларны.

Ул чаклар елларга күмелеп,
Тарихка тагылып калдылар.
Шулай да куңелем түренең
Иң якты урынын алдылар.

Җилкәдә фәрештә канатын
Тормышта һәрвакыт тоябыз.
Егылсак, борынны канатып,
Шуңарга таянып торабыз.

Кутәрә ул авыр вакытта,
Җилкәләр өметсез сыгылса,
Сөремле йөзләрне яктырта,
Куңелгә болытлар сарылса.

Кайвакыт җилкәдән фәрештә
Ашкына торгандыр качарга.
Килешсез хисләргә бирешсәм,
Яхшыны юрасам начарга.

Елларым фәрештә аклыгын
Чәчемә сибәләр аз гына.
Уйларым, хисләрем сафлыгы
Торалар фәрештә сагында.

ЮКӘЛЕ ТАУ - ЯШЬЛЕГЕМ САНДЫГЫ

Хисләрем, ялкынлы хисләрем,
Чабасыз яшьлегем янына,
Учаклар дөрләгән кичләргә,
Сихри Юкәле Тау ягына.

Уйларым сулардай агыла,
Сок буе талларын сагынам.
Чыксам шул каеннар янына,
Баргандай яшьлегем ягына.

Елганың камышлы ярында
Куңелем сагышка сарыла.
Сайраган кошларның җырында
Яшьлекнең моң-зары чагыла.

Яктырта каеннар аклыгы
Уйларны болытлар басканда.
Таң алды ачы төш сазлыгы
Томанга төренеп ятканда.

Саклагыз, Юкәле Тау яннары,
Яшь чакның иң якты хисләрен.
Әтәчләр уяткан таңнарның
Сиреньнәр тараткан исләрен.

Саклагыз, Сок елга ярлары
Яшьлегем атлаган эзләрне,
Куңелне назлаган язларны,
Өзелеп кузләгән йөзләрне.

Юкәле Тау - яшьлегем сандыгы,
Саклый кур иң якты хисләрне.
Беренче тойгылар сафлыгын,
Иң татлы хыялый кичләрне.

Очынып учактан чаткылар
Көл булып үләнгә ятканда,
Уйларым яшьлеккә чаптылар,
Сиреньнәр кук чәчәк атканда.

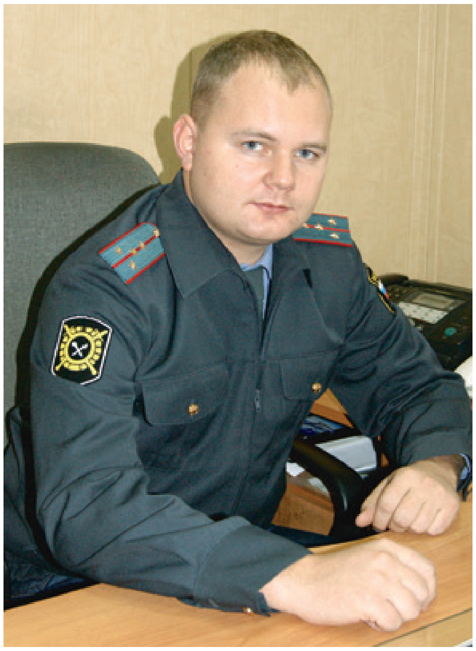

ПОЛИЦИЯ ХЕЗМӘТКӘРЕ ЯХШЫ ПСИХОЛОГ БУЛЫРГА ТИЕШ

Полиция капитаны Гакил улгы Илнур Әхмәтҗанов сигез ел Самар шәһәрендә Эчке эшләр министрлыгының Киров районы бүлегендә эшли. Биредә Илнур башта эзләү бүлегендә оператив хезмәткәр булып хезмәт итә. Аннары аны эзләү бүлеге җитәкчесе итеп билгелиләр. Без милләттәшебез белән аның эше, тормышы турында әңгәмә коттык.

Әңгәмәдәш – Миләүшә ГАЗИМОВА

– Илнур, полиция хезмәте – иң авыр хезмәтләрнең берсе. Бу һөнәрне аңлап, үзегез сайладыгызмы, әллә берәрсенең тәкъдименә “колак салдыгызмы”?

– Мин кечкенәдән полиция хезмәткәрләре турында фильмнар карарга яраттым. Андагы геройларга охшарга теләп, полициядә хезмәт итәргә хыялландым. Шуңа күрә 17 яшемдә полиция мәктәбенә укырга кердем.

– Үлем Сезнең һөнәрегез янәшәсендә йөри. Курку хисе кичерәсезме?

– Курку хисе һәр кешегә хас инде ул. Безгә, полиция хезмәткәрләренә, гади куркынычсызлык чараларын үтәргә һәм закон нигезендә эш итәргә кирәк. Курку хисе булса да, яхшыга гына өмет итәбез. Гомумән, полиция хезмәткәре кыю булырга тиеш, шуңа күрә курку хисен җиңәргә тырышам, Ходайдан ярдәм сорыйм.

– Хезмәтегездә куркыныч янаган чакларда догалар укыйсызмы?

– Әйе, кечкенә чакта әбием өйрәткән догаларны укыйм.

– Сез югалган кешеләрне эзлисез. Алар арасында кемнәр күбрәк – ир-атлармы, хатын-кызлармы яисә балалармы?

– Күбесенчә ир-атлар югала. Алар арасында да күпләре - эчкече кешеләр. Яшьләр арасында да эчүчеләр бик күп. Алар шул сәбәпле еш кына өйләреннән чыгып китеп, берникадәр вакыт югалып торалар.

Әгәр дә инде эчми торган кеше югалса, күбесенчә моның сәбәбе криминаль була. Шулай ук алкоголиклар гаиләләреннән, балалар йортларыннан, интернатлардан качучы малайлар, кызлар еш очрый. Бу балалар качып йөргән чакларында, полиция хезмәткәрләре аларны тапканчы, берәр нинди җинаять кылып өлгерергә дә мөмкиннәр.

Хәтерләре начар булган картларны, психдиспансерда исәптә торган кешеләрне дә эзлибез, югалганнарның мәетләрен генә тапкан очраклар бар.

– Югалган кешеләрнең органнарын донорлыкка алган очраклар булдымы?

– Минем эшләү дәверемдә һәм, гомумән, Самар өлкәсендә андый хәлләр очраганы юк, шөкер. Тик югалган кешене эзләгәндә, без бу версияне дә күздә тотабыз.

– Полиция хезмәткәре буларак, үзегездә психолог сыйфатларын булдыра алдыгызмы?

– Һәрбер полиция хезмәткәре яхшы психолог булырга тиеш. Җинаятьтә гаепләнүчедән сорау алганчы, без моңа яхшылап әзерләнәбез, аның турында мәгълүмат туплыйбыз, сорауларны алдан күзаллыйбыз. Әгәр дә кеше берәр нәрсәне яшерә, әйтеп бетерми икән, без моны сизеп алабыз. Сорауларны дөрес итеп бирсәң, җинаятьче бутала башлый, шул мизгелдә аның ялганын тотарга була.

– Җинаятьчеләрне еш эзләргә туры киләме?

– Әйе, андый хәлләр булгалый. Җинаять кылып, качкан кешеләрне эзләү турында игълан итәләр. Алар бит Самар өлкәсендә генә түгел, башка төбәкләрдә дә качып ятарга мөмкиннәр. Шуңа күрә без еш кына командировкаларга чыгып китәбез. Мәсәлән, минем үземнең Башкортостанга, Мәскәүгә, Санкт-Петербургка, Новосибирскига барганым бар. Минем хезмәткәрләрем Сарытау, Екатеринбург шәһәрләрендә булдылар.

Берәр җиргә барыр алдыннан без андагы хезмәттәшләребезгә бу турыда хәбәр итәбез, һәм алар безгә җинаятьчене эзләүдә ярдәм күрсәтәләр. Безгә дә башка төбәкләрдән полиция хезмәткәрләре мөрәҗәгать итәләр. Без дә аларга булышабыз.

– Командировкаларга формада йөрисезме?

– Юк, без, оператив хезмәткәрләр буларак, полиция формасын кизү торуга (дежурство) барганда һәм бәйрәмнәрдә генә киябез. Болай гадәти граждан киемнән йөрибез.

– Тормышта эти-әниегез киңәшләренә “колак саласызмы”, әллә үз белдеклелегез белән яшисезме?

– Тормышта мин үзем карар кабул итәм. Тик әти-әниемнең киңәшен һәрхәлдә сорыйм. Алар мине эшләргә түгел, яшәргә өйрәтәләр. Әти-әнине яшәү тәҗрибәсе буенча узып булмый, әлбәттә.

– Кызлар полиция хезмәткәрләрен яраталармы?

– Минем йөргән кызым мине ярата (елмая) һәм яхшы аңлый. Гомумән, мин бик күп татар полиция хезмәткәрләрен беләм. Хатыннары яисә йөргән кызлары белән аларның арасында аңлашучанлык һәм мәхәббәт хөкем сөрә. Әлбәттә, полиция хезмәткәрләрен урап узучы кызлар да юк түгелдер. Мин исә бу яктан уңдым.

– Кызларда нинди сыйфатларга өстенлек бирәсез?

– Мөселман хатын-кызлары шәригатебезнең әхлаки принципларын һәм кагыйдәләрен үтәргә тиешләр, дип саныйм. Шулай ук ирен, аның әти-әнисен хөрмәт итү мөһим. Хатын-кыз ул гаилә җылысын сакларга, балаларны тәрбияләргә, ә ир акча эшләргә һәм гаиләсе турында кайгыртып яшәргә тиеш.

– Тормышта үз урыныгызны таптыгыз, дип саныйсызмы?

– Әйе, полиция хезмәте – минем вазифам. Аллаһыга шөкер, әлегә эшемдә барысы да килеп чыга, шуңа күрә киләчәктә дә үземне полиция хезмәткәре итеп кенә күзаллыйм. Бигрәк тә безнең хезмәт җәмгыятебезгә, дәүләтебезгә файдалы бит. Полиция хезмәткәрләренең бурычы – кешеләрне яклау һәм мин моңа әзер.

– Яңа ел алдыннан хезмәттәшләрегезгә ниләр теләр идегез?

– Хезмәтләрендә уңышлар телим. Эшебездә төрле чаклар булгалый. Шушындый авыр вакытларда хезмәтләреннән күңелләре кайтмасын иде. Үз-үзләренә ышанып, сәламәт яшәргә насыйп булсын. Полициядә сәламәтлек – беренче урында. Барчабызны да Ходай Тәгалә үз ярдәменнән ташламасын иде.

Социализм чорында һәр кешенең кухнясында тәүлегенә 24 сәгать радио тик урысча гына сөйләп торыр иде.
Хәбәрләр. Музыка. Һава торышы. Файдалы киңәшләр. Игъланнар һәм башка төр мәгълүмат. Әйе, бу сәясәт иде. Дәүләтнең үз фикерен халыкка җиткезүнең җиңел бер ысулы. Начармы бу? Яхшымы?

Шамил Баһаутдин

Татар теле җир шарына яңгырый

«Азатлык»ның Русиядәге хәбәрчеләре. 2010 ел.

Күпчелек өчен яхшы иде. Гәҗитә-журнал алдырмаган кеше дә күп нәрсәләрдән хәбәрдар булды. Тимер койма артында яшәгән СССРда ике төрле фикер була алмады. Барчасы да сафларга басып бәйрәмгә бара, барчасы да цензура аша узган хәбәрне тыңлый. Эфирда татар сүзен ишетмәс идең! Ниһаять, 1953 елда дөнья киңлекләренә татар телендә тапшырулар башлана. Тик бу радионы рәхәтләнеп утырып тыңлап булмады. Шатыр-шытыр, дөбер-шатыр аша тыңларга туры килде. Аны бастырып килделәр. Азатлык радиосын бастыручы көчле техник чаралар бөтен СССР киңлекләрендә төзелде. Шуларның берсе Самарда эшләде. Бу коточкыч зур чыгымнар таләп иткән корылмалар иде. Коммунистик режим халыкка икенче фикерне ишеттермәс өчен, акчаны җәлләмәде. Заманалар үзгәрде. Ходайның рәхмәте белән динебез Исламны корытучы большевизм да чәлпәрәмә килде. Кайчандыр качып-посып тыңлаган «Азатлык» радиосын Татарстан дәүләт радиосы үзенең дулкыннарында яңгырата башлады. Куандык. Шатландык. Тик озакка бармады бу бәхет. «Азатлык»ны ул дулкыннан кудылар. Хәзер «Азатлык» үзенең тапшыруларын интернетта алып бара.

Самарда 1992 елдан 2002 елга кадәр гөрләтеп “Радио-7” эшләде. Унбер телдә сөйләгән радионың берсе һәм иң көчлесе татар телендәге “Ак бәхет” иде. Ул тапшыруларны мин - Шамил Баһаутдин кызым Наилә белән алып бардым. Ул елларны онытасым юк. Халыкны радио тыңлатырга өйрәтер өчен гаҗәеп зур хезмәт куярга туры килде. Кухня радиосын тыңларга өйрәнгән социлизм баласын радиоалгычлар алдырырга туры килде. Рәхмәт халкыма. Алдылар. Тыңладылар. Ни өчен моңа җентекләп тукталам соң? Заман даими үзгәреп тора, заман белән бергә техник чаралар үзгәрә. Һәр йортка интернет килеп керде! Дулкынны беркем бастырмый. Кабыз. Тыңла, кара һәм укы! Әйе, әйе.

Самар хәбәрләрен «Азатлык» дулкынында Шамил Баһаутдин ирештерә

Бүгенге көндә «Азатлык» радиосын интернетта тыңлап та, укып та, карап та була.

Азатлык радиосы (тулы исеме Radio Free Europe/Radio Liberty – Азат Ууропа/Азатлык радиосы).

Азатлыкны Америка Кушма Штатларының Конгрессы финанслый.

«Азатлык» радиосының татар һәм башкорт телендәге тапшырулары беренче мәртәбә 1953 елның декабрендә чыга. Татар-башкорт дөньясы хәбәрләрен урыннарда егермегә якын хәбәрче биреп тора.

«Азатлык» радиосы үз тапшыруларын Чехиянең Прага шәһәреннән алып бара.

1953 елдан 1995 елга кадәр «Азатлык» радиосы үзенең тапшыруларын Германиянең Мюнхен шәһәреннән алып барды.

«Азатлык» радиосының эше чын демократик һәм хокукый җәмгыятьне фәкать мәгълүмат чараларында ирекле эшләве шарты белән генә корып була дигән инануга нигезләнә.

Әйе, «Азатлык» үткен радиолар исемлегендә. Кемдер аны дошман радиосы дип тә әйткәли. Россия киңлекләрендә үзенең тапшыруларын алып барган “Эхо Москвы” «Азатлык»ны да уздыра дип әйтер идем.

«Азатлык» радиосы төбәкләрдәге хәлләрне яктырта. Объектив һәм риясыз мәгълүмат бирә.

«Азатлык» радиосының сайты:
www.azatliq.org

Татар халкы өчен «Азатлык» радиосы – олуг бәхет. Ул безнең телебезне сакларга, мәдәниятебезне үстерергә, тарихыбызны барларга ярдәм итә. 26 телдә яңгыраган тапшыруларның берсе – татар теле булу - безнең өчен горурлык. Егерме елдан артык Самар татарлары тормышын «Азатлык» дулкынында яңгыратып торуым белән мин - Шамил Баһаутдин - Самар татарларының дәрәҗәсен еракларга ирештерәм. Америка радиосының дулкынында татар милләтенә хезмәт итүемә шатмын.

Интернетта www.azatlig.orgка чыксагыз, рәхәтләнеп татарча тапшырулар тыңларсыз. Туган телебезне өйрәнерсез. 2013 елда япун егете «Азатлык» радиосын тыңлый-тыңлый саф татарча сөйләшергә өйрәнде һәм Казанга килеп, журналистларга саф татарча интервью бирде.

Кемдер әйтер. Мин интернетта эшли белмим дип. Ялкаулык. Бүгенге көндә һәр бала интернетта эшли. Оныгыгызны кунакка чакырыгыз да ул сезне интернетта эшләргә өйрәтер. Моны мин үз тәҗрибәмнән чыгып әйтәм. Мәктәптә укучы оныгым Диләрә мине өч көндә интернетта эшләргә өйрәтте. Рәхәтлеген сүз белән аңлатып бетереп булмый. Сез дөнья киңлегенә чыгасыз. Мин карт инде дип сәбәп эзләмәгез. Самарда Азат абый Надиров интернетны 81 яшендә үзләштерде. Татар картлары һәм татар карчыклары – иң мәгърифәтле һәм акыл ияләре. Без булдырабыз.

www.azatliq.org

Касыймдагы Хан мәчете мөселманнарга кайтарылды

Касыйм шәһәрендәге борынгы Хан мәчете мөселманнарга тапшырылды. Өлкәнең имам мөхтәсибе әйтүенчә, бу – мөселманнар өчен зур тарихи вакыйга.

Рязань өлкәсенең Касыйм (Ханкирмән) шәһәрендә XV гасырда төзелгән борынгы Хан мәчетен мөселманнарга кайтардылар. Бу хакта өлкәнең имам мөхтәсибе Рәшит хәзрәт Бултачеев белән сөйләштек.

– Хәзрәт, әлеге мәчет бинасында хәзер нәрсә урнашкан?

– Анда хәзергә төбәк музее урнашкан. Бүген мәчетне тапшыру турындагы документларны Русия мөфтиләр шурасы рәисенең беренче урынбасары Дамир Гыйзәтуллин кабул итеп алды.

Тышкы кыяфәте мәчет рәвешендә булса да, анда бернинди дини гыйбадәтләр узмый иде. Музейда Касыйм татарлары экспозициясе урын алган. Хәзер мөселманнарга бирелгәч, инде мәчет ясыйбыз. Шул ук вакытта без музейның калуына да каршы түгел. Бу бина бик зур һәм анда шактый туристлар килә. Алар шулай ук Ислам дине, мәдәниятебез белән дә таныша ала. Без беркемне дә кумыйбыз.

– Анда мәчеткә дә, музейга да урын җитәме соң?

– Бу икекатлы бина. 400 квадрат метр мәйданы бар. Шуңа барыбыз да сыябыз. Әлеге мәчет Петр I карары белән җимерелеп, аның бары манарасы гына калган була. 1700нче елларда Екатерина

патшабикә аны яңадан торгызырга боерык бирә. 1938 елда исә ул музейга тапшырыла. Быел әлеге хәлгә нәкъ 75 ел тулды.

– Билгеле булганча, бу мәчет бинасы федераль дәрәҗәдәге әһәмияткә ия архитектура объекты булып тора. Аны финанслау ничек булачак?

– Монысын белмим. Аллаһы ярдәме белән үзебез тотарбыз. Бу инде соңгы гасырдагы иң зур тарихи вакыйга, чөнки үзәк федераль бүлгедә мондый мәчет бердәнбер. Русиядә борынгыдан сакланган тарихи мәчетләрдән, Дербенттан соң, бу - әһәмияткә ия булган икенче мәчет.

– Касыйм да ничә мәчет бар?

– Бер генә мәчет. Шуңа бәйрәмнәрдә ул шыгрым тула иде, менә бу Хан мәчетенең мөселманнарга бирелүе бик яхшы булды.

Болай мәчеткә районндагыларны да кертеп, ике меңләп кеше килә. Бу инде татарлар. Ә хәзер мәчеткә йөрүче таҗиклар һәм үзбәкләр дә күп бит әле.

– Хан мәчетен мөселманнарга бирү мөрәҗәгате озак каралдымы?

– Юк, барысы да тиз эшләнде. Менә хәзерге мәчет белән генә хәл итеп булмый. Без аның да җирле мөселман оешмасына бирелүен сорыйбыз. Инде бу эш 2007 елдан бирле бара, әле һаман очына чыгып булмый.

– Әлеге мәчет хәзер кем карамагында?

– Ул шәһәр милке санала. Мәчеттән тыш мәдрәсә дә бар һәм анда төзекләндерү эшләре бара. Без хәзер барысын да эшләп бетерербез дә, шәһәр җитәкчелеге аны тартып алып, үз кирәкләренә кулланырлар, дип куркабыз. Хәзер бит заманалар шундый.

– Нигә мөселманнарга бирәселәре килми?

– Документларның барысы да җыелмаган, устав нотариус аша узмаган, дип әйтәләр. Нинди дер сылтаулар табып торалар инде. Барлык документларны яңадан җыеп тапшырдык, хәзер инде көтәбез.

“ЯНӘШӘМДӘ НЫКЛЫ ТЕРӘГЕМ БАР”

Моң кеше җанына чишмә суы белән керә, диләр. Галия апа Мостафина да үз авылының чылтырап аккан чишмә суларын эчеп, шундый моңлы булгандыр...

Миләүшә ГАЗИМОВА

Тупли авылында туып-үскән кыз кечкенә чагыннан җырларга ярата. Әле мәктәпкә укырга кергәнче үк укытучы булып эшләгән әтисе Йосыф аны еш кына үзе белән дәресләренә алып бара. Анда кызның моңлы булуын белеп, үзен җырлата торган булалар. Тамашачыларга яхшырак күренсен өчен, кечкенә буйлы Галия урындык өстенә басып, “Талы-талы”, “Суда-суда” җырларын суза. Аңа барысы да дәррәү кул чаба. Шундый игътибардан кечкенә җырчы өенә бик канәгать булып кайтып китә.

Ә инде өлкән сыйныфларда укыганда үзешчән артистлар төркеменә оешкан яшьләр белән үзләренең авыл ында да, тирә-як авыллар клубларында да чыгыш ясап йөри.

Әле дә күпләр “Танцуй, танцуй” исемле танылган һинд кинофильмын хәтерли торгандыр. Мин дә аны күп тапкырлар күрсәм дә, караган саен андагы җырларга, биюләргә сокланам. Вакытында бу фильмның танылган “Зюби, зюби” җыры радио, магнитофоннардан еш яңгырады.

Еллар узгач, мин аны Самарның “Ялкынлы яшьлек” ансамбленең бер концертында тагын ишеттем. Бу җырны башкарган, тышкы кыяфәте белән дә, моңлы тавышы белән дә һинд артисткаларыннан бер дә ким булмаган Галия Мостафинага хәйран калып утырган идем.

– Кечкенә чактан һинд киноларын үлеп яратам. “Ялкынлы яшьлек”тә беренче тапкыр “Господин 420” дип аталган һинд фильмыннан укытучы җырын башкардым. Аны тамашачылар бик яратып кабул иттеләр. Шуннан соң инде башка һинд җырларын да башкара башладым. Бер-ике тапкыр тыңлагач та, җырның көен, сүзләрен шунда ук отып алам. Аннан соң баянчы Наил Нурмөхәммәтов белән без азәрбайҗан, үзбәк, һинд, татар телле куплетлардан попурри да төзедек, - дип исенә төшерә Галия апа.

Ул тирән эчтәлекле, мәгънәле, хисле җырлар башкарырга ярата. Әлфия Авзалова башкарган “Әйт, дускаем, әйт” җырын аеруча ошата ул. Шулай ук “Салкын чишмә” җыры да ятрактаннар исемлегендә.

– Безнең кумирларыбыз Әлфия Авзалова, Илһам Шакиров, Флера Сөләйманова иде. Аларның җырларын әле дә сокланып тыңлыйм, - ди Галия ханым.

– Ә бүгенге көндә нинди җырчыларны яратасыз? – дип сорадым мин әңгәмәдәшемнән.

Заманча җырчылардан аңа Раяз Фасыйхов, Бәширә Насыйрова, Сиринә Зиннәтуллина, Рафаэл Якупов, Ришат Төхвәтуллин, Фәдис Ганиев ошый икән.

Галия апа сүзләренчә, кечкенә чагыннан җырласа да, сәхнәгә чыккан саен зур дулкынлау кичерә ул. Җырларның ул үзенең эчке дөньясына, хис-тойгыларына, күңеле халәтенә туры килгәннәрен сайлап ала.

Туплида сигезьеллык мәктәпне, аннан күрше Елховка авылында 9 – 10нчы сыйныфларны тәмамлагач, Галия Куйбышевка килеп, секретарь-машинистка курсларында укый һәм башта “Волготанкер” пароход хуҗалыгында эшли, аннары “Металлист” заводына урнаша.

Куйбешевка күчкәч тә, Галия үзешчән сәнгать коллективларында катнаша. “Ялкынлы яшьлек”кә аны бу ансамбльне оештыручыларның берсе, хәзер инде мәрхүм Шамил Сатдаров чакырып ала. Татар моңнарыннан башка

яши алмаган кыз бу тәкъдимгә шатланып, шунда ук ризалаша.

Галия 18 яшендә Искәндәр исемле авылдаш егетенә кияүгә чыга. Әмма гаилә коруы җырчының иҗади тормышына комачауламый. Хәтта уллары Рәфәэл һәм Ринат тугач та, сәхнәне ташламый ул.

Башта “Ялкынлы яшьлек”, аннан “Идел моңнары” ансамбльләрендә җырлаган Галия Мостафина шәһәребездә генә түгел, ә өлкәбездә дә танылып, аның үз тыңлаучылары барлыкка килә. Бигрәк тә башкалардан үзенчәлекле тавышы, сөйкемлелеге, һинд җырларын оста башкаруы белән аерылып торучы җырчы буларак яраталар аны.

“Ялкынлы яшьлек”кә килгәч үк, Галияне гастрольләргә алып баралар. Ансамбль өлкәбезнең төрле авылларында концертлар куя. Шулай төп эшеннән, гаиләсеннән тыш, моңлы милләттәшебезнең гомере репетицияләрдә, гастрольләрдә үтә.

Бүгенге көндә Галия ханым лаеклы ялда. Ул инде күптән дин юлына басып, гыйбадәтләрен кылып, Аллаһыга шөкер итеп яши. Хәзер сәхнәгә бик сирәк чыга Галия апа. Ә чыкса, мөселман киеменнән була һәм җитди, тирән мәгънәле җырлар яисә мөнәҗәтләр башкара. Бүгенге көндә күбесенчә гаилә бәйрәмнәрендә якыннары алдында, хәмерсез туйларда һәм инде өй эшләрен башкарганда, ашарга пешергәндә җырлый ул.

Ходай биргән сәләтеннән акыллы итеп файдаланып, моңлы тавышлы Галия апа матур итеп көйләп Коръән сүрәләре укый, мөнәҗәтләр әйтә. Дини мәҗлесләрдә дә көтеп алынган хөрмәтле кунакларның берсе ул.

– Бервакыт "Яктылык" мәктәбе мөдире Харидә ханым Дашкина мине бер бәйрәмгә җырларга чакырды. Биредә мәктәптә дин дәресләрен укыткан, хәзер инде мәрхүм Минәхмәт Сәгыйров та бар иде. Шунда ул миңа: "Тавышың моңлы, Коръәнне укырга өйрәнергә кил", дип, үзенең дәресләренә чакырды. Тәвәккәлләп, барырга булдым, - дип сөйли Галия апа.

Мәктәптә биш ел Коръән сүрәләрен укырга, гарәпчә язарга өйрәнә ул. Хәрефләр үзләштерә башлагач та, аларны намаз укырга да өйрәтәләр. Дин дәресләренә йөрүчеләрне Самарның югары уку йортларында белем алган гарәп студентлары – Һиндстаннан Нәгыйм, аның энесе Халит, Мароккодан Әбүбәкер, Ливаннан Рәбигъ тә килеп укыталар.

Бу турыда Галия апа:

– Башта гарәп графикасын өйрәнүе бик авыр булып тоелды, аны үзләштерә алуыма шикләнеп тә куйдым, тик Аллаһы Тәгалә шундый изге ниятләрне гамәлгә ашырырга ярдәм итә икән. Шөкер, якшәмбе мәктәбен тәмамлаганда без инде тәҗвид кагыйдәләрен кулланып, күп кенә Коръән сүрәләрен тәрҗемәләре белән яттан белә идек.

Әбүбәкер шулкадәр моңлы, матур итеп сүрәләр укый иде. Хәтта аның тавышыннан тәннәр чымырдап китә, аңа карап, безнең дә шулай укырга өйрәнәсебез килде. Ул безгә бик яхшы үрнәк бирде. Аллаһы Тәгаләгә шушы ниятләремне тормышка ашырырга ярдәм иткәне өчен мин бик рәхмәтле, - дип сөйли.

Милләттәшебезнең зур хыялын – хаҗ кылуны да гамәлгә ашыра Ходай. 2008 елда ул изге сәфәрдә булып кайта. Аның сүзләренчә, анда Галия апа үзен бөтенләй башка дөньяга эләккәндәй хис итә. 45 көн торганнан соң да, тагын бер генә көнгә булса да анда каласы килә аның. Шулкадәр тирән тәэсирләр калдыра аңарда хаҗ кылу. Саф һава, чисталык, тынычлык, кунакчыллык Галия апаны хәйран калдыра.

– Андагы дини мохит, җирле мөселманнарның хаҗиларга яхшы мөнәсәбәте, тәваф кылулар әле дә күз алдымда тора, - дип сөйли ул.

Хаҗ кылганда Галия апа яшәгән кунакханәдә төрле төбәкләрдән килгән хаҗилар арасында Коръән һәм мөнәҗәтләр уку буенча конкурс үткәрелә. Бәйгедә катнашучыларның чыгышын хәзрәтләр бәяли. Шушы бихисап кеше арасында Галия Мостафина беренче урынга лаек була.

Дин юлына баскан хатын хәйрия белән дә шөгыльләнә. Шәһәребезнең 117нче мәктәп-интернатында укучы начар ишеткән балаларга ярдәм итеп тора ул. Алар өчен ел саен Корбан мәҗлесләре дә уздыра. Бу игелекле эшендә аны хуплаучы, ярдәм итүче ире Искәндәргә чиксез рәхмәтле хаҗия.

Милләттәшебезнең музыкаль иҗатына югары бәя биреп, 2011 елда аңа "2010 ел хатын-кызы" исемен бирәләр. Шул ук елда шәһәр хөкүмәте тарафыннан Самар алдындагы хезмәте өчен күкрәк билгесе һәм Мактаунамә белән дә бүләкләнә ул. Моны да Аллаһы Тәгалә биргән югары дәрәҗә, дип саный Галия апа. Шулай ук аның кандидатурасын бүләкләүгә тәкъдим иткән Минәхмәт Хәлиулловка, Илгиз Колючевка, Клария Рамазановага, 117нче мәктәпнең директоры Ирина Барановага, Фәхретдин Канюкаевка, "Яктылык" мәктәбенең элеккеге мөдире Дания Әбдерәхимовага рәхмәтләрен укый. Аеруча Вагыйз хәзрәт Яруллинның хуплавы шатландыра аны. Ул вакытта өлкәбез мөфтие Галия ханымны бүләкләгән тантанага да килә.

– Бу дөньяда мин – бәхетле кеше, миңа бирелгән язмыш өчен Аллаһыга чиксез рәхмәтлемен. Яраткан ирем янымда, аның белән бергә гомер итүебезгә 40 ел тулды. Балаларым, киленнәрем, оныгым хөрмәт итәләр. Динебезнең иң зур гамәлен – хаҗ кылуны да насыйп итте Ходай. Ниятләрем, шөкер, тормышка ашты, - дип эч серләре белән уртаклашты Галия ханым.

Үзенең бәхетле тормышына багышлап, шигъри юллар да иҗат иткән ул.

Җырламыйча ничек түзим?
Таңым алсу, якты көннәрем.
Мин бәхетле бу дөньяда, чөнки
Янәшәмдә ныклы терәгем.
Хатын чибәр икән, ире яхшы аның,
Диеп әйткән белеп халкым минем.
Җырлап яшим бәхет тәмен тоеп,
Ходайга мин чиксез рәхмәтлемен.

Галия апа Мостафинага карап, сокланам мин. Ходай аңа тышкы һәм эчке матурлыкны да, җыр-моңга сәләтне дә мул биргән, һәм ул Аллаһының бүләкләренә рәхмәтле булып, тормышта иң дөрес, иң ышанычлы, туры юлдан – дин юлыннан атлый.

Хөрмәтле редакция!

Менә инде 20 ел мин Самара шәһәрендә, ә 1997 елдан башлап, ”Яктылык” мәктәбендә татар теле һәм әдәбияты дәресләрен алып барам. “Яктылык” мәктәбендә татар теле һәм әдәбияты 2 нче сыйныфтан башлап укытыла. Без рустелле укучыларга Татарстан мәгариф һәм фән министрлыгы раслаган программа нигезендә белем бирәбез. 5-11 сыйныфларда 2 сәгать татар теле һәм 1 сәгать татар әдәбияты укыту каралган. Мәктәбебездә белем алучы укучыларда, аларның нинди милләт кешесе булуларына карамастан, бөек Тукай теленә, күп укучыларның туган телләре булган татар теленә мәхәббәт тәрбияләргә тырышам.

Татарстаннан читтә яшәгәнгә, мин дәрестә милли-региональ компонентны да бик теләп кулланам. Әдәбият дәресләрендә укучыларны якташ шагыйрьләребез - Гакыйль Сәгыйров, Зыя Ярмәки, Әнвәр Давыдов, Рөстәм Мингалимов, Рәшит Морзакаев иҗатлары белән таныштырам, аларга багышланган әдәби-музыкаль кичәләр, шагыйрьләребезнең шигырьләрен сәнгатьле итеп укучылар арасында конкурслар, мәктәп радиосы аша әдәби тапшырулар үткәрәм.

Быел мин 4-9 нчы сыйныфларда татар телен һәм әдәбиятын укытам. Татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә укучыларның сөйләм һәм язма телләрен үстерү өстендә дә күп эш алып барам. Сыйныфтан тыш та укучыларымны татар телендә төрле темага инша һәм шигырьләр язарга өйрәтәм. Менә шуларның уңышлы дип табылганын сезгә дә җибәрергә булдым.

Хөрмәт белән “Яктылык” мәктәбенең татар теле һәм әдәбияты укытучысы
Нурзидә Фәйзуллина

Сөекле укытучыларым

Укулар башлану белән якты мәктәбебезнең ишекләрен киң ачып, безне елмаеп каршы алучы сөекле укытучыбыз - Изидә Дамировна. Менә ике ел инде ул - безнең классс җитәкчебез. Дәресләрдә Изидә апа безне биология фәне белән таныштыра.

Авыр предметлардан саналса да, мин математиканы да бик яратам. Бу дәресне Лилия Ришатовна укыта. Аны мин сөйкемлелеге, сабырлыгы һәм акыллы булуы өчен яратам.

Ә туган телебезне күз карасыдай саклап, аның белән безне якыннан таныштыручы - сөекле Нурзидә Әхмәтовна. Ул безне туган телебезне, әдәбиятыбызны яратырга, татар язучыларыбызны хөрмәт итеп яшәргә өйрәтә.

Һәр укытучы безне тырышлыкка, өлгерлеккә, зирәклеккә, сабырлыкка һәм башка яхшы сыйфатларга өйрәтә.

Аларга мин эшләрендә зур уңышлар, сәламәтлек һәм озын гомерләр телим.

6 «Б» сыйныф укучысы
Аслан Нуран

Җәйге ял

Мин быел июльдә әнием һәм абыем белән Казанга студентларның XXVII бөтендөнья җәйге Универсиадасына бардым. Универсиаданың спорт программасына уеннар тарихында беренче тапкыр егерме җиде спорт төре кертелгән. Аларның унысын без карадык: йөзү, нәфис гимнастика, өстәл теннисы, су полосы, баскетбол, футбол, дзюдо, спорт гимнастикасы, синхрон йөзү, «Регби -7».

«Регби-7»не мин беренче мәртәбә күрдем. Ярышта мин Россия «Регби-7» ирләр командасы янында утырдым, аның тренеры «Регби-7» турында сөйләде һәм минем кулымны кысты. Универсиаданың талисманы Юни кушаматлы канатлы ак барс малае булды. Ул тәнәфестә кешеләрнең күңелен күтәрде.

Ярышлардан соң Игенчеләр сарае каршындагы Казансу елгасы яры буенда урнашкан Универсиада паркына бардык. Мин «Fifa-2018» павильонында булганда, Татарстан Республикасы Президенты Рөстәм Миңнехановны очраттым. Парк сәхнәсендә без Россиянең төрле төбәкләреннән җыелган артист-волонтерлар чыгышларын карадык.

Казанда унөченче июльдә Сабантуй булды. Мин дә Сабантуй ярышларында катнаштым: чүлмәк ваттым, капчык киеп йөгердем. Унбишенче июльдә без парктагы Универсиада кунаклары белән «Ак бүре» татар операсының дөнья премьерасын карадык.

Мин паркның бизәге булган - бөтен дөньяда танылган «Cirk due Solei» шоу тамашасын карадым.

Җәй көннәрендә мин әбиемнең туган авылы – Олыязга да кунакка кайттым, балалар лагеренда булдым, ләкин минем өчен иң истәлеклесе – Универсиада көннәре, әлбәттә.

Самар шәһәре ”Яктылык” мәктәбенең
5 Б»» сыйныф укучысы
Ильяс Галимов

Әниемнең туган авылы

Һәр кешенең йөрәгенә якын, җанына җиңеллек бирә торган яраткан урыны була. Әнием өчен ул – аның туган авылы Муратовка.

Яшь чакта авылын ташлап, чит җирләргә китсә дә, ул туган туфракларын һәр көн сагына. Г. Тукай да «Туган авыл» шигырендә үз авылы турында яза:

...Бу дөньяда, бәлки, күп-күп
эшләр күрем,
Билгесездер — кая ташлар бу
тәкъдирем;
Кая барсам, кайда торсам,
нишләсәм дә,
Хәтеремдә мәңге калыр туган
җирем.

Мин дә чын күңелемнән Муратовка авылын яратам, аның гүзәллегенә сокланам. Ул безгә бөтен дөньяда бер генә, бары тик бер генә!

Авылда ике мәчет бар, анда һәр көн азан яңгырый.

Авыл янындагы урманда нинди генә чәчәкләр юк! Без һәр елны шунда җиләккә йөрибез, урманда җаен-көзен мәтрүшкә, сары мәтрүшкә, бөтнек һәм гөмбә җыябыз.

Авыл янында ике гүзәл чишмә ага. Сулары искиткеч чиста, йомшак. Әбиемнең йорты каршында матур күл бар. Күлебез урам уртасында көзге кебек ялтырап ята.

Анда кукан һәм кыяк үсә. Икенче ел инде челәннәр һәм кыр үрдәкләре торалар.

Менә кайда ул чын гүзәллек!

4 «Б» сыйныф укучысы
Алсу Әбдерәхимова

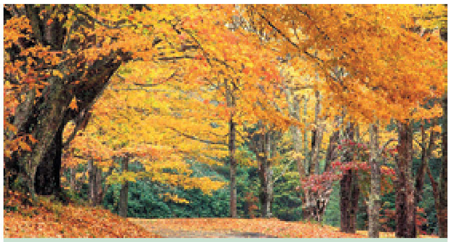

Көз җитте

Җәйләр үтеп, көзләр җиткәч,
Яфраклар саргайдылар.
Күчмә кошлар саубуллашып,
Җылы якка очтылар.

Урамда да салкын һава,
Җил исә, яңгыр ява.
Җиргә яфраклар коела,
Кырлар йокыга тала.

Бакчалар да бушап калды,
Елгаларны боз сарды.
Шулай итеп, җәй дә үтте,
Моңсу вакытлар җитте.

6 «Б» сыйныф укучысы
Алсу Гыйматдинова

Минем сезгә соравым бар:
«Ник шулай дип әйтәләр?
Без – мишәрләр, без –
типтәрләр,
без – Казаннан, балалар!»

Без - татар балалары

Күпме генә уйласам да,
Моңа җавап тапмадым.
Әни әйтә: «Касталандым!»,
Апа: «Авырый башладым!»
Төннәр буе уйлаганга,
Мине йокы алмады.
Шунда әни күзгә карап:
«Ни булды?» – дип сорады.
Уй-зарымны тыңлагачтын,
Мине алды кочакка,
Һәм иркәләп юаткачтын,

Миңа әйтте шулчакта:
«Балам, без бит барыбыз да
Бер үк Җирдә торабыз,
Кайда гына яшәсәк тә,
Аллабызга ялварып,
Барыбыз да бер үк телдә
Аннан сорыйбыз саулык.
«Без барыбыз да – татарлар!»
– ди һәрчак безнең халык.

4 «Б» сыйныф укучысы
Алсу Әбдерәхимова

Иң кирәкле һөнәр

Укытучы – иң мөһим һәм кирәкле һөнәрләрнең берсе. Аларның хезмәте авыр, катлаулы, җәмгыятькә күп файда китерә торган.

Безнең мәктәптә укытучылар күп. Алар бөтенесе дә бик әйбәт, үз һөнәрләрен белә һәм ярата. Мин бөтен укытучыларны да хөрмәт итәм һәм безгә белем бирүләре өчен аларга бик рәхмәтле.

Ләкин минем яраткан укытучым берәү генә. Ул – безнең класс җитәкчебез Хуҗина Изидә Дамировна. Ул безгә биология дәресен укыта. Изидә апа бик яхшы һәм кайгыртучан. Ул безне гел яхшылыкка гына өйрәтә, тәртипле булуыбызны тели.

Әниләребез кебек үк, ул безне кирәк вакытта мактый, ә кайчак ачулана да. Ул һәрвакыт дәресләрне ныклап өйрәнергә куша, чөнки киләчәк тормышыбызда мәктәптә тупланган белемнәребезнең безгә кирәк булачагын аңлата.

Мин Изидә апаның дәресендә утырырга яратам. Чөнки ул һәр теманы безгә җентекләп аңлата. Дәресләрне мавыктыргыч, кызык итеп алып бара белә. Ул безне игътибар белән тыңлый, юата, ярдәм итә. Мин үземнең олы күңелле укытучымны хөрмәт итәм. Аңа авыр һәм мактаулы эшендә уңышлар һәм сәламәтлек телим.

«Яктылык» мәктәбенең
6 «Б» сыйныф укучысы
Алия Гыйззәтуллина

Диңгез буенда

Җәй көне без гаиләбез белән диңгезгә ял итәргә бардык. Әтием дә, әнием дә эштәге ял вакытларын бер вакытта алдылар, безнең дә каникул иде.

Барып җиткәнче, мин ничек барырбыз, кайда торырбыз дип бераз курыккан идем. Диңгез буена килеп җиткәч, барысы да яхшы хәл ителде. Вакыт соң булуга карамастан, торырга урын да тиз табылды.

Икенче көнне иртән торып, без диңгез буена киттек. Мин башта диңгезнең тавышын ишеттем. Әйе, диңгезнең үз тавышы бар икән. Зур-зур дулкыннар ярга бәрелеп, вак һәм эре ташларны, сүсемнәрне кучереп, тавыш чыгаралар икән. Диңгезне ерактан ук күреп алдым. Ул шундый зур, очсыз-кырыйсыз иде. Суы ерактан ук зәп-зәңгәр булып күренеп тора. Ул көнне дә, аннан соң да без көннәр буе диярлек су коендык. Мин диңгез белән дуслаштым, рәхәтләнеп йөзә башладым.

6 «Б» сыйныф укучысы
Регина Тупасова

Игелекле класс җитәкчебез

Минем сыйныф җитәкчесенең исеме Галия Сөләймановна.

Ул миңа бик ошый. Ул - игелекле, игътибарлы, гадел һәм шул ук вакытта таләпчән. Галия Сөләймановна - ышанычлы кеше.

Ул кара чәчле, урта буйлы. Безнең укытучыбыз бик матур.

Галия Сөләймановна физкультура дәресләрен укыта. Дәрестә ул викториналар, спорт уеннары һәм төрле ярышлар үткәрә.

Галия апа безнең сыйныфны Идел елгасына теплоходта экскурсияга алып барды. Шулай ук ул безне иҗат үзегенә дә йөртте.

Галия апа һәрвакыт укучыларның туган көннәрен онытмыйча, безне котлый, бәйрәмнәр үткәрә. Галия Сөләймановна безне физкультура дәресләрен яратырга һәм спорт белән шөгыльләнергә өйрәтте.

Без укытучыбызны бик яратабыз.

6 «А» сыйныф укучысы
Тәлгат Есмурзаев

Аның белән горурланабыз

Минемчә, һәр укытучы хөрмәткә лаек. Мине укыткан һәр укытучы миңа ошый, тик минем иң яраткан укытучым – безнең класс җитәкчесе – Абсалямова Лилия Ришатовна. Ул безнең мәктәптә алгебра һәм геометрия фәннәрен укыта. Ул – бик акыллы, тәрбияле, шәфкатьле кеше. Шуңа аның дәресләрен мин һәрвакыт көтеп алам. Дәрестә теманы да ул бик яхшы аңлата. Кайвакытта контроль эштән начар билгеләр алсак та, без, аны борчымас өчен, бу билгеләрне тиз арада төзәтергә ашыгабыз.

Минемчә, һәр укытучы укучыларының аның предметын яхшы белүен телидер. Безнең шундый класс җитәкчесе һәм укытучыбыз булу белән без горурланабыз.

7 нче сыйныф укучысы
Руфинә Иваева

Минем яраткан укытучым

Минемчә, һәр укытучы хөрмәткә лаек. Мине укыткан һәр укытучы миңа ошый, тик минем иң яраткан укытучым – безнең класс җитәкчесе – Абсалямова Лилия Ришатовна. Ул безнең мәктәптә алгебра һәм геометрия фәннәрен укыта. Ул – бик акыллы, тәрбияле, шәфкатьле кеше. Шуңа аның дәресләрен мин һәрвакыт көтеп алам. Дәрестә теманы да ул бик яхшы аңлата. Кайвакытта контроль эштән начар билгеләр алсак та, без, аны борчымас өчен, бу билгеләрне тиз арада төзәтергә ашыгабыз.

Минемчә, һәр укытучы укучыларының аның предметын яхшы белүен телидер. Безнең шундый класс җитәкчесе һәм укытучыбыз булу белән без горурланабыз.

7 –нче сыйныф укучысы
Иваева Руфина

Укытучыма

Укытучымны сагынып,
Барам көн дә мәктәпкә.
Укырга һәм язарга
Ул бит безне өйрәтә.

Без телибез Сезгә һәрчак
Исәнлек һәм тазалык.
Шатлыклы озын гомерләр,
Зур уңышлар һәм байлык.

Безнең өчен тырышып,
Үтә сезнең көнегез.
Шуның өчен мәңгегә
Без рәхмәтлебез Сезгә.

6 «Б» сыйныф укучысы
Аслан Нуран

Корбан бәйрәме

Бүген бездә зур бәйрәм -
Бүген Корбан бәйрәме!
Өчпочмак, кыстыбыйлар -
Өстәлебезнең яме.

Барлык дуслар, туганнарны
Бәйрәм белән котлыйбыз.
Дога укып, корбан чалып,
Бу бәйрәмне зурлыйбыз.

4 «Б» сыйныф укучысы
Салават Хәлимуллин

Хәзерге заман татар яшьләренә нәрсә кирәк, ничек яшиләр, кайда омтылалар? Ничек итеп аларны татар иҗтимагый тормышына җәлеп итәргә, гореф-гадәтләребезгә карата ихтирам уятырга, татарларга гына хас тәртип һәм әхлак кагыйдәләренә өйрәтергә?
Шушы максатта иптәшебез - Самарда укучы Камышлы авылы малае Рамил Фәрзетдинов үз тирәсенә фикердәшләр туплый башлый һәм татар яшьләренең «Duslar club» берләшмәсен оештыра.

Гүзәл Әмирова
"Duslar club" оешмасы әгъзасы

«Duslar club» – яшьләр оешмасы

Оешма 3 ел дәвамында күп кенә файдалы эшләр башкарып өлгерде инде. Ә быел, мөстәкыйль оешма буларак, теркәү үтү белән шөгыльләнә башлады. Шушы уңайдан оешманың хисап-сайлау җыелышы да уздырылды. Анда биш кешедән торган идарә әгъзалары сайларга кирәк иде. Яшьләр бертавыштан Илнур Мансуровны – президент, Рөстәм Сафинны – вице-президент, Гүзәл Әмированы – директор, Эльвира Насырова һәм Азат Әмировларны совет әгъзалары итеп сайлап куйдылар. Оешманың киләчәк эш планнары буенча да фикер алыштык, төзәтмәләр кертелгәч, тавышка куеп, расладык. Оешма үз алдына татар яшьләрен уяту, актив тормыш белән яшәргә өйрәтү, эшлекле кеше буларак, заман таләпләренә дә буйсынып, татар җәмгыятенә дә файда китерергә омтылу бурычлары куйды.

Ни өчен «Duslar club» яшьләре оешмасын официаль рәвештә теркәргә тели дигән сорау бирсәк, моңа күп җавап биреп була. Беренчедән, «Duslar club» яшьләрен Самар шәһәрендә аерым татар яшьләре оешмасы булмау борчый. Икенчедән, «Duslar club» активистлары бүгенге көндә өлкәдәге татар оешмалары күбрәк барлык татарларга ориентирлаша, дип уйлыйлар. Ә алар үз көчләрен һәм тырышлыгын нәкъ татар яшьләренә бирергә, яшь бунны милли рухта тәрбияләргә омтыла.

Хәзерге вакытта оешманың юридик документацияләрен әзерләү эше бара, һәм тиздән Самар шәһәрендә яңа аерым мөстәкыйль татар яшьләре берләшмәсе барлыкка килүе көздә тотыла.

Бүгенге көндә «Duslar club» оешмасы эшчәнлеген төрле юнәлешләрдә алып бара.

Мәсәлән, шәһәрдә яшәүче татар яшьләре арасында үзебезнең телдә сөйләшә белмәүчеләр күп. Бу - зур проблема, һәм аны ничек тә булса урыныннан кузгату, татар

теленең матурлыгын, байлыгын һәм бөеклеген аңлату өчен, төрле викториналар уздырабыз. Шулай, октябрь башында тагын бер викторина үткәрелгән иде. Катнашучылар ике командага бүленеп, төрле биремнәр үтәделәр: татарчадан русчага тәрҗемә иттеләр, дөрес җөмләләр төзеделәр, татар мәкальләре эчтәлеген аңлатырга тырыштылар, башваткычлар чиштеләр. Нәтиҗәләр буенча җиңүче команда билгеләнде һәм призлар белән бүләкләнде

Бу чара татар телен саклап килү һәм үстерү юлында бер кечкенә генә адым булса да, татар теле белән кызыксынучылар саны, һичшиксез, берничә кешегә артты.

Яшьләрне татар язучылары, шагыйрьләре, театр һәм сәнгатъ осталары һәм аларның иҗаты белән таныштыру максатында татар телле кинофильмнар карауны кулай күрәбез. Шулай яшьләребез татар кинематографиясе белән дә кызыксына башладылар. Халыклар дуслыгы йортында Илдар Ягафаровның «Күк тау» фильмын карау оештырган идек. Ул тамашачыларыбызда тирән хисләр уятты. Күркәм шәхесләребез Әзһәр Шакиров һәм Ринат Таҗетдин рольләрен шулкадәр оста башкардылар ки, хәтта күпләребезнең күңелен тәмам яулап алдылар.

Халкыбызның фольклор иҗатын өйрәнүгә дә зур әһәмият бирелә. Без әби-әниләребезнең «Аулак өй» кичәләрен «Бергә күңеллерәк» дип атап, танышу кичәсе итеп үткәрә башладык. Беренче шундый чара «Розалина» татар ашханәсендә уздырылды. Килгән утызлап кеше түгәрәккә басып, бер-берсе белән танышып чыкканнан соң, командаларга бүленеп, татар биюләре биеделәр, такмаклар җырлаштылар, төрле уеннар уйнадылар. Бу кичәне чара дип атарга тел дә әйләнми, чөнки ул бик тә күңелле, күтәренке рухта узды. Бу очрашуны әзерләгән Ландыш Хәсәнова һәм Лилия Бикмаевага рәхмәтләребезне әйтеп бетерерлек түгел. Алар бу эштән чиксез ләззәт алдылар, үзләрендә оештыручы таланты ачтылар. Безгә генә түгел, кунакларга да кичә бик ошады, барысы да бик канәгать булып аерылышканда киләчәк очрашуларны көтеп калулары турында әйттеләр. Чөнки аулак өебездә яшьләргә танышырга, дуслашырга мөмкинлек бирелде. Татар ашханәсенең хуҗабикәсе Разыя апа Әюповага аерым рәхмәт әйтәсебез килә. Аңа сәламәтлек, озын гомер, тынычлык телибез.

Кайбер чараларыбыз традициягә әверелеп китте инде. Мәсәлән, «Duslar club» гүзәле» бәйгесе. Быел ул өченче тапкыр үткәрелде. Безнең татар кызлары тыйнаклыкта, сабырлыкта, кунакчыллыкта һәм башка татар хатын-кызларына хас күркәм сыйфатларда ярышалар. Бу бәйге кызларның

иҗади осталыкларын ачыкларга да ярдәм итте. Менә октябрь ахырында сайлау туры үтте. Конкурста катнашучы кызларның сәләтен күргән жюри әгъзаларына иң гүзәлен сайлап алуы бик кыен булды, чөнки конкурста катнашучыларның һәрберсенең үз өстенлеге бар иде. Шулай итеп, Кадрия Бикбаева, Алия Вәлитова, Нәргизә Гусамова, Дания Мәмлиева, Лилия Мөхәммәтҗанова, Вәсимә Фәрдиева, Лилия Фәтхетдинова, Лилия Хәкимова, Рәзилә Юнысова кастингны узгач, финалга актив әзерләнә башладылар. «Duslar club» кызлары Эльвира Насырова һәм Ләйсән Маннанова бию һәм вокал дәресләре үткәреп, катнашучыларның сәләтләрен, осталыкларын ачырга һәм үстерергә ярдәм иттеләр. Шул ук арада кызларны модельләрчә йөрергә өйрәттеләр.

Әзерләнүләр тәмамлангач, кызлар 24 ноябрьдә «Оперетта» клубына финал бәйгесенә җыелдылар.

Бәйгенең спонсорлары: Zepter косметика компаниясе һәм CHAMPS ELYSEES мех кибете.

Жюри әгъзалары булып «Duslar club» оешмасының вице-президенты Рөстәм Сафин, «Duslar club» оешмасының совет әгъзасы Азат Әмиров, «Идел» яшьләр үзәгенең хезмәткәрләре Гөлназ Гәрәева һәм Айсылу Насырова, CHAMPS ELYSEES мех кибетенең җитәкчесе Динара Лыскина, Самар шәһәрендә татар концертларын оештыручы Флорида Лукманова, Самар өлкә «Туган тел» оешмасының совет әгъзасы Фәрхәт Мәхмүтов һәм «Duslar club гүзәле-2012» бәйгесенең җиңүчесе Гөлназ Шәйхетдинова билгеләнде.

Чараның беренче өлеше дефиледан башланды. Бу елны ул CHAMPS ELYSEES мех кибете тәгъдим иткән туннарда узды. Кызлар күннән һәм мехтан тегелгән туннарны киеп, модельләрчә йөреп күрсәттеләр.

Икенче этап – ризык әзерләү бәйгесе. Кызлар чәкчәк, бавырсак, бәлеш, гөбәдия һәм башка төрле ашамлыклар пешереп килделәр. Һәм үзләренең хуҗабикә осталыкларын генә түгел, ә шул милли ашларның тарихын, үзенчәлекләрен сөйләделәр. Жюри әгъзалары һәрбер ризыкны авыз иткәч, билгеләр куйгач, иҗади конкурс башланды.

Вәсимә Фәрдиева борынгы татар халык җырларын яратуын күрсәтергә дип, «Каз канаты» җырын башкарды. Дания Мамлеева «Карлыгач» җыры белән жюри әгъзаларын һәм тамашачының кәефен күтәрде. Ә Лилия Мөхәммәтҗанова «Туган як» җырын башкарганда, бөтен зал аны хуплап, кушылып җырлады. Кадрия Бикбаева «Аккош» биюе белән гаҗәеп сокландырды, чөнки бик оста итеп аккошны сурәтләде. Разилә Юнусова үзенең пластикасын һәм грациясен шәрык биюендә күрсәтте. Нәргизә Гусамованың биюе барысын да испан биюләре дөньясына керергә мәҗбүр итте. Ә Лилия Хәкимова дуслары белән татар халык биюен башкарды. Шуны әйтеп китәсе килә, катнашучылар татар шигърияте белән дә шөгыльләнәләр. Шулай итеп, Алия Вәлитова Ш. Галиевның «Сөенечкә дисәм» шигырен укыды, ә Лилия Фәтхетдинова Ф. Кәримнең «Кыңгыраулы яшел гармун» шигырен сөйләде. Ул

аны сәнгатьле итеп укып, тамашачыда тирән хисләр уятты.

Бөтен сынаулар узгач, жюри әгъзалары фикер алыштылар. Нәтиҗәләр буенча, иң күп билгеләр җыеп, Лилия Фәтхетдинова иң алдынгы булды һәм «Мисс Duslar club гүзәле-2013» исемен яулады. Ул Денис авылыннан, хәзерге вакытта Самар дәүләт университетында психология бүлегендә югары белем ала. «Бу чарада катнашу минем өчен бик мөһим булды. Мин бар көчемне куеп, барлык таләпләргә дә бик җитди карап, тырышып әзерләндем. Дөресен әйткәндә, мин беренче урынга лаек булырмын, дип уйламаган идем. Мин бик шат. Бу минем өчен көтелмәгән нәтиҗә булды», - дип сөйләде безнең җиңүчебез.

Калган кызларга төрле номинациялар бирелде. Вәсимә Фәрдиева вице-мисс «Duslar club» исеменә лаек булды.

Лилия Мөхәммәтҗанова – иң тырыш кыз, Алия Вәлитова – иң зирәк кыз, Дания Мамлеева – иң сәләтле кыз, Разилә Юнусова – иң ягымлы кыз, Кадрия Бикбаева – иң милли җанлы кыз, Нәргизә Гусамова – иң сөйкемле кыз, Лилия Хәкимова – иң уңган кыз, дип билгеләнделәр.

Бу бәйге һәрбер катнашучы кызның күңелендә мөһим урын алып, куанычлы хисләр уятып, алга таба яңа уңышларга ирешергә ярдәм итсен иде һәм аларның тыйнаклыгы, осталыклары, сәләтләре барысына да үрнәк булып калсын иде.

«Duslar club» яшьләр оешмасы дини тәрбия бирү турында да онытмый. Бу юнәлештә Региональ Диния нәзарәте белән хезмәттәшлек итәбез. Мәсәлән, яшьләребез Җәмигъ мәчетендә оештырылган «Мәрхәмәтле йөрәк» хәйрия акциясендә катнашып, ятимнәргә, авыр хәлдә калган гаиләләргә, гарипләргә кирәкле әйберләр - кием-салым, урын-җир кирәк-яраклары җыйдылар.

Шунысы куаныч: соңгы вакытта үткәрелә торган төрле җәмгыять эшләренә, җыелышларга, концертларга, уеннарга халык актив йөри башлады. Димәк, татар оешмалары эшчәнлеге, шул исәптән «Duslar club» ныкы да нәтиҗә бирә башлады.

КАК ЛЕЧИТЬ ДУШУ

Сейчас стремительно развиваются такие разделы медицины, как «психология» и «психотерапия» («психо» - душа, «логос» - учение). Однако психоэмоциональное состояние общества не улучшается. Увеличиваются психоневрологические болезни.
Современный человек проявляет заботу о здоровье своего тела, но забота о душе сейчас либо на втором плане, либо вообще отсутствует.

Фарид ШИРИЯЗДАНОВ

Сейчас медицина достигла небывалых высот. Есть вещи, познаваемые ею, но есть и запредельные, познать которые ей не дано. Приобщиться к ним возможно лишь посредством веры во Всемогущего Аллаха. Но, к сожалению, большинство людей в нашем обществе до сих пор ещё живут с сознанием атеистического прошлого.

Человеческая жизнь может быть благополучной лишь тогда, когда достигается определённый баланс между психикой и разумом, то есть душой и телом.

Если возвышается разум – страдает душа, если повышен психоэмоциональный фон – страдает разум.

Это тема сложная, но чрезвычайно важная, особенно тогда, когда разговор идет о здоровье человека.

Профессиональная деятельность Доктора Абдурахмана основана на исламском вероучении. В своей практике он опирается на Коран и Сунны.

– Вы лечите многие болезни. А есть ли такие, которые вообще не поддаются лечению по канонам современной медицины?

– Есть болезни души и тела. Если страдает душа – расшатывается и телесное здоровье. Телесные недуги вылечиваются различными методами и лекарствами. А душевные – только молитвами и зикром.

Нельзя забывать, что все болезни посылаются Аллахом ради испытания человека и как воздание за его прегрешения, как предупреждение. При этом посылаются и все методы их излечения. Их просто надо уметь распознавать.

– А как воздействуют зикр и дуа?

– В процессе жизни душа человека зашлаковывается, обрастает грязью совершённых грехов. Представим чайник, который облеплен накипью, что снижает качество его применения. Его необходимо очищать. Душа также нуждается в очистке.

Это возможно чтением дуа и зикром. Лечить душевный недуг лекарствами – это только навредить, усугубить процесс.

Совершая дуа и зикр человек проявляет истинное уважение и почитание Создателя, чистосердечно кается в своих прегрешениях и во всём полагается только лишь на Его милость и могущество.

При этом он избавляется от различных пороков, преследующих его:
жадности,
гордыни,
зависти,
злобы,
ненависти
и других склонностей к грехопадению.

– Какова сущность зикра и дуа?

– Дуа – это мольба Всемогущего Аллаха о прощении грехов и предоставлении Им возможности достичь рая в будущей жизни.

А зикр – это восхваление Аллаха, восхищение Им. Зикр – важнее и превыше всего. Это начало начал Ислама. Все молитвы и суры Корана начинаются с зикра. Есть три основных его разновидности:

– рождается в сердце, произносится ртом, воспринимается ухом, скрепляется умом и обращается ко Всевышнему;
– рождается в сердце, безмолвно воспринимается сознанием и обращается к Создателю;
– рождается в сердце и прямо воздаётся ко Всевышнему.

Третий вид – это высший уровень духовности. Обычно его достигают суфии.

– Как вы относитесь к современным методам лечения?

– В нынешнем веке скоростей, безудержных страстей, стрессов и разнузданности нравов повышается риск заболеваний. Особенно на нервной, психоэмоциональной почве.

Что касается области психологии, я могу сказать следующее: если подход к решению проблемы основан на божественных принципах – то это приемлемо. К сожалению, сейчас деятельность современных психологов в основном ориентирована на иные принципы и ценности.

В Исламе запретно манипулирование сознанием человека и внедрение в его душевную сферу. Например, гипноз причислен в разряд сихра. По большому счету, каждый человек сам должен заботиться о состоянии своей души. Если трудно самому, то надо иметь духовного наставника.

Душевное здоровье, душевное спокойствие обретается лишь обращением к Милости Всевышнего, т.е. чтением Корана, дуа, зикра и намаза.

Что касается психотерапии, то во многих своих проявлениях – это насилие над личностью. Сильнодействующими средствами подавляется воля человека, нарушается его сознание, психика и физиология организма. Многие из болезней, связанные с нарушением психического равновесия, могут быть излечены молитвами, дуа и чтением определённых сур из Корана.

– Что происходит при чтении зикра?

– Зикр произносится в тасбихе:

33 раза – Субханалла,
33 раза – Альхамдулиллях,
33 раза – Аллаху акбар.

Мы знаем 99 имён Аллаха. Их множество, но это самые значимые из них. Зикр – духовная практика. Произнося имена Аллаха, человек находит утешение души. При этом он углубляется в себя, всматривается в зеркало своей души, где видит все содеянные им дела, которые неугодны Аллаху. Он ведёт борьбу со своим нафсом, т.е. ведёт свой внутренний джихад. При этом очищает свою душу. В дальнейшем он обретает потребность постоянного общения со Всевышним. Он полностью раскрывается перед Ним.

Взамен Аллах позволяет ему понять истинные ценности, избавиться от извращённых убеждений, которые вселяет в нас шайтан. Человек начинает видеть и понимать свои цели, для чего он создан Всевышним. Ангелы восхищаются им и молят Аллаха простить его прегрешения.

Зикр – улучшение нашего духовного состояния, переход на новую, более высокую ступеньку. Мы становимся более открытыми своим близким и самим себе.

Наш нафс – это наши желания, неуёмные страсти. Мы всегда обязаны воспитывать свой нафс. Он как младенец впитывает в себя всё без разбору. К сожалению его научает шайтан, и нафс сильно подвержен его влиянию. Оберегать от влияния шайтана и спастись от грехопадения возможно лишь чтением дуа и молитвами.

– В медицине Пророка есть раздел лечения души. Как это происходит?

– Болезни и расстройства души происходят из-за внедрения шайтана в её недра. При этом нарушается психоэмоциональное состояние и нормальная взаимосвязь души и тела (сознания). В Исламе существует практика изгнания шайтана чтением молитв и дуа. При этом многие больные излечиваются, хотя это и не под силу современной психотерапии.

– В процессе лечения больного пиявками, некоторые из них отказываются цепляться в тело. Вы наклоняетесь и нашёптываете ей молитву, и она сразу схватывается. Это что, молитва на них так влияет?

– Молитвами можно воздействовать на всё в природе: растения, деревья, животные, воду и даже на камни.

Я всегда читаю молитву перед началом сеанса лечения и после него. При этом настраиваю не только себя, но и пациента. У Аллаха возможности безграничны. Начинать дело полагаясь на Него, на Его помощь – значит заранее обрекать свои намерения на успех и удачу.

– Что обозначают слова:
Субханаллах,
Альхамдулиллах,
Аллаху акбар?

– Имена Аллаха подразделяются на три вида:

восхваляемые;
прославляемые;
возвеличиваемые;
эти имена являются атрибутами Всевышнего.

Альхамдулиллах – это довольство предоставленными возможностями. (хамд – восхваление). Например, Всевышний создал человека – это же чудо!

Но восхваление касается не только человеческого, но и всего сотворённого – все они восхваляются. Каждое сотворённое несёт в себе «хамд».

Субханалла – в арабском языке это слово обозначает удивление, восхищение. Это возглас радости.

Аллаху акбар – это возвеличивание Творца. Он – самый великий. Эти слова не причастны к Его творениям – людям, джиннам и ангелам (не пересекаются со всеми махлюками).

Мы тоже рахманы – восхваляя Аллаха, мы тоже создаём милосердие. Однако в этом мире мы ограничены в милосердии. Аллах воздаёт милость всем своим творениям: небесам, планетам, в том числе и Земле.

Аллаху акбар – это благодарение чуду, воздаяние должного Его могуществу. Величие Аллаха мы познаём из всего сотворённого Им. Они совершенные, носят совершенство Всевышнего.

Аллах всё создал из своего величия. Его величие – в его творениях.

Он – вечно живой, вечно сущий, Всевышний – неизменен, Он един и вездесущ.

Вахәдәт – единственность. В это включено все три составляющих зикра: Субханаллах, Альхамдулиллах и Аллаху акбар. Он относится к таухиду, т.е. к единственности Аллаха. Эти качества проявляются и в людях, но это лишь отчасти, ограниченно. Своими именами Аллах выразил свои качества (сыйфаты), а также свою волю к мирозданию, которое Он сотворил.

ТВОРИТЬ БЕЛОСНЕЖНЫЕ УЛЫБКИ!

Детская стоматология требует доброты и высокой компетентности. Именно такими качествами обладает врач высшей категории, Заслуженный врач России Райса Исхакова. От детского стоматолога зависит, как повзрослевший пациент будет улыбаться и не останется ли страх перед врачами на всю жизнь.

Искандер МИФТАХОВ,
врач, член Союза журналистов России

Стать врачом Райса Александровна мечтала еще в детстве – «лечила» родителей и подруг. Мама Сания Газизовна была самым примерным «пациентом» маленького доктора. Окончательно повлиял на выбор профессии папа - участник Великой Отечественной войны. Шавкат-абы (Марьсюкаев) был фронтовым шофером. На фронт он пошел добровольцем в 17 лет, поэтому товарищи просто звали его Шуриком. Война вернула отца победителем! Он пришел домой со множеством орденов и медалей. Дочь безмерно любила и гордилась папой. Он был для нее главным авторитетом и другом по жизни. В детские годы, примеряя его медали, мечтала заслужить такую же во взрослой жизни. Исхаковы, как и большинство семей послевоенного десятилетия, жили довольно скромно. Папа работал шофером, мама – бухгалтер. Она надеялась, что дочь со временем продолжит ее трудовую биографию. Отличная учеба в школе, трудолюбие и детская влюбленность в медицину не прошли даром. На семейном совете решили поступать в Куйбышевский медицинский институт.

Высокий конкурс, экзамены, зачеты, бессонные ночи с книжкой и беззаботные студенческие дни прошли как одно мгновенье! Начались трудовые будни районного стоматолога. Молодой врач увлеченно осваивала все направления своей бурно развивающейся специальности – терапевтическую стоматологию, хирургическую стоматологию, ортопедию. Увлеченность профессией и душевная доброта соединились в молодом враче в единое целое, а делом всей жизни стало лечение маленьких пациентов.

Детская стоматология - ювелирный труд и большая ответственность. Ребенок иногда не может сказать, где и что у него болит, детский организм своеобразно реагирует на медицинское вмешательство. Надо уметь разговаривать

не только с ребенком, но и с его мамой, всеми словами и манипуляциями дать веру в свое мастерство. Важно объяснять им причину болезни, процесс лечения, научить заботиться о своих малышах и дать основы гигиенических знаний. Другими словами, стоматолог должен по натуре быть и педиатром, и психологом. После стольких хлопот настоящее счастье врача – видеть на лице вылеченного маленького пациента красивую улыбку, ровные и белые зубы.

Со временем, когда Райса Исхакова стала главным врачом ГБУЗ СО «Самарской детской стоматологической поликлиники №2 Кировского района», то приоритетом в работе возглавляемого ей коллектива стала профилактическая работа в детских садах и школах. Совместно с кафедрой детской стоматологии Самарского государственного медицинского университета ввели практику профилактических осмотров. Врачи и средний медперсонал в обязательном порядке начали ежегодно посещать школы, осматривать учащихся и давать рекомендации по дальнейшему лечению. Прямо в стенах учебного заведения специалисты могли выписать талоны на визиты к врачу. Об этом ставились в известность родители. Парадокс только в том, что даже при таком «зеленом» коридоре на прием к специалисту родители не спешили вести детей к стоматологу.

На встречах с молодыми родителями Райса Александровна говорит: «Здоровье детских зубов полностью в наших руках. Это общая ответственность родителей и врачей. Мамы и папы, найдите возможность обеспечить своему малышу регулярный гигиенический уход за полостью рта с первого зуба. Такие заболевания как кариес, пульпит распространяются очень быстро и влекут за собой потерю постоянных зубов. Необходимы профилактические осмо-

тры у детского врача-стоматолога в поликлинике один раз в полгода».

Высокую оценку работы коллектива дает главный детский стоматолог Приволжского федерального округа, заведующая кафедрой детской стоматологии СамГМУ, профессор Альфия Минвалиевна Хамадеева. Она отмечает, что профессионализм специалистов поликлиники признан среди специалистов, они владеют передовыми технологиями и руководствуются правилом – учиться через всю жизнь.

Сегодня Райса Исхакова руководитель стоматологической клиники «Белый лотос». Особенность ее коллектива - это культура общения с пациентом и высокий уровень профессиональной подготовки. В клинике не экономят на учебе, осваивают современные методики, по возможности покупают современное оборудование, принимают участие в профессиональных выставках. Главный врач делает все, чтобы докторам комфортно работалось, а пациенты получали качественную помощь. Особой популярностью новая лечебница стала пользоваться у работников хлебозавода №2, по соседству с которым она расположилась.

Дома Райса Александровна, конечно, может отдохнуть от бормашины, но не от профессиональных разговоров. Беседа нет-нет да и затронет медицину, как это бывает в семье врачей: муж Рустам Наилевич – хирург-онколог, сын Нияз Рустамович – зав. ортопедическим отделением областной стоматологической поликлиники, его жена Альфия Гумаровна - зав. отделением областной офтальмологической больницы им. Ерошевского, дочь Камила Рустамовна – онкогинеколог областного онкодиспансера.

В выходные дни родня любит приезжать на дачу или собираться за большим домашним столом. Любви и энергии хватает на всех! Мать семейства обожает радовать своим кулинарным искусством и изысканными блюдами татарской национальной кухни. Знаменитые пироги Райсы Исхаковой, плов, чак-чак, кош теле - их поклонниками стали не только три внука, слава уже идет среди многочисленных коллег и главных врачей. Вечерами, отложив бесконечные домашние хлопоты, любит читать исторические книги, окунуться в «дела давно минувших дней, преданья старины глубокой»...

Совсем недавно Райса Исхакова получила очередной знак признания своих заслуг и успехов коллектива. За высокие показатели в работе и служение профессии она удостоилась высшей профессиональной награды - получила звание Заслуженного врача РФ. Эту награду в торжественной обстановке вручил губернатор Самарской области Н.И. Меркушкин. Наша редакция от всего сердца поздравляет Райсу Александровну со столь высоким знаком отличия, желает здоровья и еще долго творить белоснежные улыбки!

НАИЛЯ МИФТАХОВА И ЕЕ ТРУДНЫЙ ВЕК

Наиля Вазыховна Мифтахова с детства привыкла к тому, что на ней лежала ответственность за родных и окружающих ее людей. Она – старшая сестра, первая в школе обладательница значка «Ворошиловский стрелок», первой из детей начала подрабатывать. В ее биографии уместились Советский Союз и Новая Россия! В этом году Наиля Вазыховна отметила 95-летие.

Шамиль ГАЛИМОВ

Однажды она решила составить свою родословную. Непростая это была работа, хотя генеалогическое древо и не получилось полным (в нем - только те родственники, о которых ей удалось собрать какие-то сведения), но было немаленьким - 83 человека. Когда-то все жившие в Самаре, с годами они рассеялись по всему бывшему Советскому Союзу - Самара, Душанбе, Ташкент, Самарканд, Фрунзе, Казань, Санкт-Петербург. А сегодня поднимается к солнцу уже пятая ветвь рода Сытдыха Шамгунова.

БАБАЙ

Бабай Сытдых - Сытдых Шамгунов - был дедом по материнской линии. Родился он в 1856 году, был выходцем из достаточно обеспеченной и образованной татарской семьи и много лет служил хазрятом (священником) в селе Кубань Озеро, что в нынешнем Елховском районе. Ему и зять достался из мусульманского духовенства Самары - Вазых Мифтахов (отец Наили Вазыховны) в 1913 - 1915 годах закончил медресе и был назначен указным муллой в село Старая Тюгаль-Буга, что в нынешней Ульяновской области.

Сытдых Шамгунов, человек для своего времени просвещенный, понимал, насколько важно образование. И дал его всем своим девяти детям. Часть из них пошла по медицинской линии, другая часть - по педагогической.

- Кстати, здание, где несколько лет назад размещалась редакция «Самарских известий», на улице Самарской, 172, - рассказывает Наиля Вазыховна, - в начале двадцатого века занимало педагогическое училище, готовившее кадры для татарских школ. И, как только в Средней Азии началась огромная работа по ликвидации безграмотности, туда стали направлять выпускников этого училища, поскольку среди татар именно самарцы имели самые крепкие и глубокие знания. Это училище закончили и многие представители нашего большого рода. Директором детского дома (в то время это был высокий пост) был один из братьев моей мамы. Детдом тогда размещался в легендарном «доме со слонами». Еще один мамин брат работал в Москве, в Министерстве просвещения под началом Надежды Константиновны Крупской. Именно она командировала его в Сталинабад (ныне Душанбе) для становления там системы образования.

1937-й СТАЛ ДЛЯ СЕМЬИ ЧЕРНЫМ ГОДОМ

- Сначала арестовали отца, - рассказывает Наиля Вазыховна. - Это произошло 17 ноября. Ему было 52 года. И сразу кто-то предупредил деда - уезжай из села, иначе тебя постигнет участь зятя. «Этого не может быть, - ответил он. - Я всегда поддерживал Советскую власть, не агитировал против нее. Да и какой из меня враг в мои 82 года».

Его забрали через 13 дней. Виной обоих было то, что они были служителями религиозного культа.

Правда, за несколько лет до ареста, как свидетельствуют хранящиеся у Наили Вазыховны архивные справки, дед и отец сначала были лишены избирательного права как служители религиозного культа, а затем у них по суду отчуждалось имущество «за несдачу хлебных излишков государству».

- Лагерь, в который отправили арестованных, размещался в Стромилово, - продолжает Наиля Вазыховна. - Мама несколько раз возила туда передачи, но однажды их не приняли. Что это означало, было ясно без слов - передачи больше некому было отдавать. С момента ареста отца и деда не прошло и трех месяцев.

УГОЛОК ШАМГУНОВЫХ

В начале 2000-х в родных местах решил побывать один из казанских родственников Наили Вазыховны. Отправился в село Кубань Озеро, где когда-то жили дед и бабушка. И был несказанно тронут, когда увидел, что на местном кладбище есть обнесенный оградой уголок династии Шамгуновых. Несмотря на то, что последнее захоронение здесь было сделано еще в 1926 году, местные жители до сих пор ухаживают за могилами.

И как хотелось бы Наиле Вазыховне, чтобы здесь же покоились и останки ее отца и деда. Но, как и практически все репрессированные, они лежат в общих, братских самарских могилах. И где их косточки, никогда не узнать…

ДЕТИ ВРАГА НАРОДА

Наиля в конце тридцатых годов заканчивала десятый класс, и арест отца и деда закрывал ей двери к дальнейшей учебе.

Комсомолка, она была обязана сообщить об арестах, за которыми непременно должно было последовать практически автоматическое исключение из комсомола.

Для Наили это было ударом.

Она училась в 81-й школе, что, как и прежде, стоит на Самарской площади. На комсомольском собрании секретарь четыре раза требовал, чтобы одноклассники проголосовали за исключение Наили, но не поднялась ни одна рука.

- Ведь она дочь врага народа, - убеждал и представитель райкома комсомола. - Откуда вы можете знать, какие коварные мысли у нее в голове?

Наиля Вазыховна до сих пор помнит,

как поднялся с места Леша Макловский:

- Я в десять раз хуже нее. И останусь в комсомоле, а ее исключат? Не стану голосовать.

Наиля Вазыховна много лет пытается найти Лешу, чтобы вспомнить о тех годах, но это ей никак не удается.

Ее все-таки исключили - представитель райкома, видно, знал, как нужно действовать. Оставалось только утвердить принятое решение в райкоме комсомола. Но тут - надо же такому случиться - положение дел круто изменилось. Из Донбасса лично Сталину пришло письмо от комсомольца Иванова. Парнишка писал, что он хорошо работал в МТС, был активистом в комсомольской ячейке, пользовался авторитетом у товарищей, но в разряд врагов народа попал его отец, и сразу к нему самому изменилось отношение, его отстранили и от всех работ, и от общественной жизни.

Наверное, кому-то сейчас об этом странно, а может быть, даже смешно слышать, но тогда для многих молодых людей это действительно была трагедия. И Сталин через газету «Правда» ответил: «Сын за отца не отвечает».

Наилю восстановили в комсомоле. А через 19 лет, после неоднократных запросов, она получила ответ, что постановлением тройки УНКВД Куйбышевской области дело по обвинению ее отца прекращено. За отсутствием состава преступления.

Преступления не было, а отец был расстрелян...

В 90-м году членов семьи признали потерпевшими от репрессий, в прошлом году они стали считаться реабилитированными.

Мифтаховы. семья. Наиля сзади самая высокая. У нее короткая стрижка, т.к. перенесла тиф. 1936 г.

Но радости от таких признаний мало.

КОМСОМОЛКА, СПОРТСМЕНКА И ПРОСТО КРАСАВИЦА

У Наили Вазыховны сохранилось множество всевозможных грамот - за победы в кроссах, прыжки с парашютом с самолета. В 40-м году она почти снайперски стреляла из боевой винтовки, все годы войны была донором. Кровь тогда сдавали каждый месяц, причем частенько по 400-450 граммов.

У нее есть две медали. Одна - за самоотверженный труд в годы войны, вторая - за Победу в Великой Отечественной. Потому что хотя она никогда не была на передовой, но всю зиму 42-го провела на строительстве ответственнейших оборонительных укреплений в районе Жигулевска.

По окончании Куйбышевского строительного института работала сначала на Урале, в Нижнем Тагиле, потом восстанавливала г. Сталино (ныне Донецк). Город лежал в руинах. А когда она из него уезжала, это уже был цветущий город с отстроенными заново металлургическим и коксохимическим производствами.

А в 48-м году она перебралась поближе к родным местам. Хотелось, конечно, в Куйбышев, но здесь жить было негде, зато начинал строиться Новокуйбышевск, и ей с мужем предложили отправиться туда. И они, фактически молодожены, начинали жизнь с казенной обстановки из ЖКО - тумбочки, железной кровати с панцирной сеткой и взятых во временное пользование матраса, одеяла и пары подушек.

Они строили город с первого колышка. Грязь была такая, что ноги из нее приходилось вытаскивать руками, а начальник управления обход мог делать только верхом на лошади, иначе передвигаться было просто невозможно.

26 лет связано у них с этим городом, который они выпестовали как собственного ребенка.

Едва «стукнул» пенсионный возраст, Наиля Вазыховна сразу же уволилась с работы - чтобы помогать сыну и дочке, которые уже сами стали молодыми родителями. Тем более что у дочери Нины через пять лет после первенькой дочки появилась сразу тройня. Это было событие не только для их семьи, но и для всего областного центра - не так часто дети появляются на свет в таком количестве.

СЧАСТЬЕ - ЭТО...

Наиля Вазыховна считает, что, несмотря ни на что, жизнь ее сложилась. Потому что позади хотя и очень непростая, но честная жизнь. Потому что сейчас она богатая бабушка - у нее 6 внуков, правнуки и праправнуки. И, может быть, самое главное - нет в сердце и в душе озлобленности на несправедливости, которыми семья была оделена более чем достаточно.

Не каждому человеку выдается сразу столько испытаний. И не каждый человек способен не сломиться под такими ударами судьбы. Наиле Вазыховне Бог дал такую силу, век жизни и испытания, чтобы их преодолеть.

Равиль ИКСАНОВ: ПОЛОЖИТЕЛЬНУЮ ЭНЕРГЕТИКУ МЫ СОЗДАЕМ САМИ

Татары преуспевают в любой сфере деятельности: и в медицине, и в науке, и в педагогике, и в искусстве, и в музыке. Есть среди них и успешные спортсмены. Один из таких - Равиль Иксанов, проживающий в Самаре, добился больших успехов в каратэ, мастер спорта, тренер с 15-летним опытом, его воспитанники - призеры соревнований различного уровня. На сегодняшний день у спортсмена черный пояс, 2-й дан.

Миляуша ГАЗИМОВА

Равиль занимается каратэ уже 23 года. Он – трехкратный призер чемпионатов и кубков России. Выиграл во всероссийском турнире кубок Дона, международном турнире - кубок Юга России, стал чемпионом мира в 2012 и 2013 годах.

– Равиль, чем привлекло тебя каратэ?

– В первую очередь, я выбрал именно каратэ, потому что многими видами спорта можно заниматься только в молодости, а каратэ можно заниматься с детства и до глубокой старости. Также привлекло своей экзотикой, я имею в виду японские слова, восточную культуру, технику. Понравилось ощущение в мышцах после тренировок. Заинтересовал этикет, в нем есть и определенная философия.

– Каратэ, так же как и другой любой вид спорта, требует определенной физической силы и правильной техники. А какие еще качества необходимы, чтобы добиться в нем успехов?

– Я часто задумывался над тем, почему среди каратистов, которые тренируются одинаково, кто-то добивается высоких результатов, а кто-то – нет. И пришел к выводу, что человек должен заниматься с большой отдачей и искренней заинтересованностью в этом. И, конечно же, не лениться.

– В детстве кто-то мечтает стать космонавтом, кто-то - врачом, кто-то - учителем. А ты в какой профессии себя представлял?

– Когда я начал посещать секцию каратэ, мне нравилось наблюдать за работой нашего тренера. Я представлял себя на его месте. А со временем уже точно решил, что стану тренером по каратэ.

– Какие качества ты ценишь в людях?

– Честность, доброту. Также теплоту, которой так не хватает в современном мире. Все в суете, в работе, всегда куда-то спешат и часто другим не хватает их теплого общения.

– Тренер – это и воспитатель. Ты видишь в своих подопечных только спортсменов или стараешься воспитывать в них и нравственные качества.

– За 15 лет работы я прошел много этапов. Когда только начал тренировать, может по своей молодости, больше обращал внимания на спортивные качества. Со временем я понял, что спортсмен, в первую очередь, должен быть достойным человеком в жизни. Сейчас на тренировках мы часто общаемся на темы морали, о том, как сохранить нашу природу, о духовных ценностях, об их учебе, отношениях с родителями. Много внимания уделяем этикету. То есть тренировка для нас уже не только спортивный, но и воспитательный процесс.

– Встречаются ли среди каратистов те, кто увлекается курением сигарет, кальяна, выпивает спиртное?

– Есть каратисты, которые могут позволить себе и покурить, и выпить. Но, к радости, их мало. Сам же я стремлюсь общаться со спортсменами без вредных привычек.

– Многие люди начинают читать намаз по разным причинам. Что сподвигло тебя встать на намазлык? Для тебя в этом стали примером родственники или совершенно чужие люди?

– С детства я наблюдал, как моя бабушка читает намаз. Мечети в нашем городе не было. Впервые дом Аллаха я посетил здесь, в Самаре. Побывал в Соборной мечети. Мне понравилась здешняя атмосфера, аура. Начал задумываться, почему бабушка читала намаз. В Уфе один мой родственник начал молиться уже в зрелом возрасте. Мы как-то ненавязчиво пообщались с ним об этом. В совокупности все это сподвигло меня встать на намазлык.

– Что дает тебе намаз?

– Успокоение в нашей суетливой жизни, помогает настроиться на позитив.

Даже когда я прихожу после тренировок очень уставшим и обессиленным, совершив омовение и прочитав намаз, чувствую себя так, как будто и не занимался спортом почти целый день. Прибавляется энергия и физическая, и духовная.

– Возраст твоих воспитанников и есть ли среди них татары?

– Самому младшему – 8 лет, самому старшему – 41 год. У меня три группы: начинающие дети, дети, уже участвующие в соревнованиях, взрослые с 18 лет. Среди них есть и татары, и русские, и чуваши, и евреи, и армяне.

– Ты предъявляешь к ним ко всем одинаковые требования или к татарам все-таки особенные?

– К татарам я отношусь строже, придираюсь к ним больше (улыбается) и в спорте, и в нравственном воспитании. Если кто-то из них временами проявляет лень, тут же делаю строгое замечание, чтобы они старались и были достойными людьми своей нации.

– А девушки у тебя занимаются?

– Да, у меня занимаются девочки 11 – 12 лет.

– Отличаются ли они от мальчиков их возраста?

– Они стараются не меньше парней. Например, мы устраивали между собой соревнования, кто больше сделает упражнений на пресс. Одна девочка

долго и упорно не сдавалась, но все-таки проиграла более опытному сопернику.

– Чем привлекло твоих воспитанников каратэ?

– Кстати, это интересный вопрос, и я задам его им. А так при общении с их родителями я узнал, что для многих из них важен даже не сам вид спорта, они стараются отвести своих детей именно к хорошему тренеру. Потому что спортсмен и тренер должны подходить друг другу темпераментами.

– Ты родом из Магнитогорска. Полюбил ли Самару?

– Да, полюбил. Я десять лет прожил в Красноглинском районе, поэтому скорее мне близка именно эта часть Самары. Сто метров до Волги, часто ходил на набережную, тренировались на улице. Мне нравится стоять возле Волги и смотреть вдаль, где красуются Жигулевские горы. И люди в Самаре достаточно открытые, общительные.

– Посещаешь татарские концерты, праздники?

– В последнее время, к сожалению, на это совсем не хватает времени. А когда-то я был активистом областного татарского общества «Туган тел». Мы постоянно ездили в Казань на Дни татарской молодежи, фестиваль мусульманской молодежи.

Также участвовал в организации некоторых самарских татарских праздников.

– А Казань тебе понравилась?

– Да, очень. Современный город с красивой архитектурой. Привлекательно то, что там много исторических памятников, связанных с историей татарского народа. В Казани есть мое любимое место – это мечеть Марджани. Мне нравится в ней бывать, так как каждый раз, входя туда, я испытываю приятные чувства.

– Ты два года подряд участвовал на чемпионате мира в Японии в городах Токио и Йокогама. Какие чувства тебя переполняли, когда ты летел в страну восходящего солнца?

– Даже когда я летел туда во второй раз, я думал, неужели это происходит со мной? Неужели я снова окажусь в том месте, о котором старался узнать как можно больше еще с детства. Хочу здесь отметить, что оказался я там благодаря нашему организатору, президенту Всероссийской организации каратэ «Шидокан» из Казани, шихану (шихан – высокое звание в карате, дословно означает «эксперт» - прим. авт.) Роберту Хатмуллину. В этом году Россию представляли двое – я и он, и оба татары. За полгода Роберт тщательно спланировал эту поездку, со-

ставил насыщенную экскурсионную программу, занимался оформлением виз. Он поддержал меня и на соревнованиях. За это все я ему очень благодарен.

– Чем тебя впечатлила Япония, что особенно запомнилось?

– В этом году Йокогама принял у себя 33-й открытый чемпионат. Город встретил нас хорошей погодой (было начало ноября – прим. авт.) и яркими красками китайского квартала. Нас интересовало многое: культура, кухня, стиль жизни, синтез традиций и современности и, конечно, боевые искусства.

В Додзе – так называются места тренировок – мы проводили тренировку под одобрительные возгласы местных каратистов. Наш метод разминки тут же получил название «русский стиль». Несколько раз побывали также в залах микс-файт (боевые искусства, которые представляют собой сочетание многих техник, стилей и направлений различных единоборств – прим.авт.), в том числе и в зале легендарного бойца самых крупных и престижных организаций боев без правил UFS и PANKRASE мистера Канихара – профессионального бойца этих организаций.

Когда в Японии я 4 (!) часа стоял в очереди за суши на крупнейшем мировом рынке Цукидзе, то вспомнил, как в детстве стоял в очередях за хлебом. Надо сказать, что 4 часа ожидания было потрачено не зря. Там, действительно, лучшее суши из того, что я пробовал, в том числе и своеобразные на вкус мозги морского ежа.

– Какие места там особенно запали тебе в душу?

– В пригороде Токио есть место, куда хочется попасть любому, кто знает о великом мастере и преподавателе каратэ Масутацу Ояма. Это древний храмовый комплекс, расположенный возле горы Мицумине. Это место является международным тренировочным лагерем. Оно отдалено от цивилизации и несет в себе мощный энергетический заряд.

Здесь можно увидеть совсем другую Японию – древнюю и даже немного дикую, где секвойя протыкает облака, где водопады стремительно падают вниз, где все пропитано стариной.

В том году в Токио на следующий день после соревнований мы с Робертом Хатмуллиным посетили также местную мечеть в центре города. В этот день как раз праздновался Курбан-байрам. Мечеть нас очень впечатлила своей красотой и особенно размером. Учитывая, что в Японии очень ценится каждый клочок земли, она очень большая для этой местности. Потому что дома там обычно очень маленькие.

На Курбан-байрам собралось очень много народа. Так же, как и у нас, не поместившиеся в мечети читали намаз на улице. Удивила и пестрая публика мусульман разной национальности, особенно афроамериканцы, которые были одеты в яркую оранжевую одежду. И борода у мусульман там причудливая (улыбается).

– Какие чувства ты испытал после победы?

– Стать второй раз чемпионом мира очень приятно и ответственно. Там под мою личность подбирали подходящую манеру боя. Но большее изумление у японцев вызвала даже не моя победа над их соотечественниками в финале на вадза-ари с помощью маваши-джодан (вадза-ари – оценка технических действий в полпобеды, маваши-джодан – высокий удар ногой в голову – прим. авт.), а мое победное выступление ката – эмитации боя с воображаемым противником. Так как эту технику придумали японцы, уделяют ей много внимания и даже, думаю, анатомически она подходит им больше, потому что в ней используются низкие стойки, а у японцев генетически сильные ноги.

– С какими интересными людьми ты познакомился во время чемпионата?

– Сначала хочу отметить, что я верю в энергетику человека. Рядом с некоторыми людьми чувствуешь себя легко и у самого пробуждается положительная энергия. Очень часто эти люди долго и упорно занимались самосовершенствованием, в частности боевыми искусствами. Может это связано с тем, что они умеют избавляться от негативной энергии. Или потому что занимаются любимым делом. Эти люди грозные на вид, но у них доброе сердце. Они уважают стариков и любят детей. И даже от трудностей получают удовольствие. Это удивительное сочетание силы и доброты вызывает восхищение. В Японии я познакомился с еще одним таким человеком, тайцем, трехкратным победителем самого прсетижного турнира тайского бокса (муай-тай) "Зала Люмпиния", широко известным бойцом Таиланда. Это человек, у которого вся голова в шрамах от сечек локтем. Зовут его Panomthounlek Parung. Удивительно милый человек, талантливый тренер. Лек сан, как мы его называли, уже много лет тренирует в Японии, что говорит о его высоком профессионализме. Мы не один час провели на его тренировках, потому что у этого человека есть чему поучиться. Лек сан – гостеприимный и улыбчивый. Он просто машина на ринге. Даже в свои нынешние 46 лет. Я приобрел там самые крутые лапы (специальное приспособление боксеров – прим. авт) и попросил его

расписаться на память. Буду показывать их своим ученикам и рассказывать про таких людей, как Лек сан. И объяснять им, что положительную энергетику создаем мы сами.

– Изменилось ли в тебе что-то после того, как ты дважды стал чемпионом мира?

– Я понял, что при старании можно достичь высоких результатов и поставил перед собой следующие цели. Одна из них уже достигнута – я открыл свой спортивный клуб "X-sun" на улице Димитрова.

– Ты тренируешь в общем 45 – 50 человек. Есть ли среди них те, в ком ты видишь особые способности и сулишь им успех в каратэ?

– Да, есть, например, очень перспективный армянин. Он тренируется с детства. Очень старается, не пропускает тренировки. Также есть татарин Азат Хайруллов. Ему 13 лет, призер соревнований. Если он и дальше будет заниматься так же старательно, думаю, достигнет хороших результатов. Все зависит от настроя, желания и старания. А у Азата это все имеется. Во время аттестации на пояса, его, вспотевшего от усилий, даже привели в пример другим, сказав, что спортсмен должен стараться до тех пор, пока у него не выступит пот. Только тогда можно достичь успехов в спорте. А там было 200 человек!

– Равиль, ты считаешь себя счастливым человеком?

– Это, конечно, сложный вопрос, так как счастье для меня состоит из многих компонентов: крепкое здоровье, душевное равновесие, семья, любимая работа, надежные друзья, чтобы у моих близких все было хорошо. Из этого многое, слава Аллаху, у меня есть, поэтому, думаю, я могу назвать себя счастливым.

ЭСТАФЕТА ОЛИМПИЙСКОГО ОГНЯ В САМАРЕ

В январе будущего года нас ждет знаменательное событие - открытие Зимней Олимпиады «Сочи-2014». Эстафета Олимпийского огня уже стартовала 7 октября в Москве. Она станет самой масштабной за всю историю международного спортивного движения. В общей сложности, пройдя всю страну, факелоносцы пронесут Олимпийский огонь через 83 региона, преодолевая в среднем по 535 км в день. Всего будет задействовано 14 тыс. факелоносцев и 30 тыс. волонтеров.

И. МИФТАХОВ

К нам эстафета прибудет из Оренбурга 25 декабря и пройдет в течение 2-х дней по центральным улицам Самары, Сызрани и Тольятти. Определены 360 жителей области, которые пронесут факел Зимней Олимпиады - 2014.

Победителей определяли голосованием. От Самарской области было зарегистрировано более 1500 заявок. Чтобы выполнить почетную миссию, одним из факелоносцев была выбрана **Карина Темуровна Фатуллаева**, студентка 3 курса НОУ ВПО «Международный институт рынка». Она доброволец года-2012, активный участник волонтерского центра г. Самара. Карина представляла молодежь нашей области на встрече с Президентом РФ В.В. Путиным, является координатором проекта Федерального агентства по делам молодежи «Росмолодежь» – «Команда-2018» в Приволжском федеральном округе.

Своё утверждение Карина расценивает как знак признания и широкой известности, прежде всего, института «МИР». Она говорит, что Олимпиада - не только фейерверк высоких достижений, но и привлечение внимания общественности к пропаганде здорового образа жизни. В «МИРе» это стало одним из приоритетных направлений работы среди молодежи.

Эдуард ЛАТЫПОВ:

Я ИЗ РАЙЦЕНТРА КАМЫШЛА САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ, У МЕНЯ ТАТАРСКАЯ ФАМИЛИЯ, А БЕГАЮ Я ЗА БАШКИРИЮ

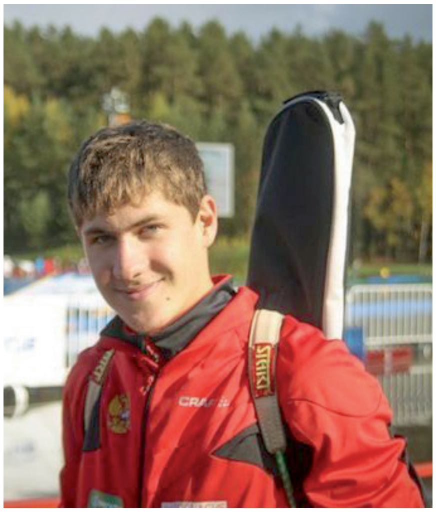

Один из самых перспективных юниоров мира, биатлонист юниорской сборной России Эдуард Ратмилевич Латыпов (житель с. Камышла Самарской области) рассказал, как попал в этот вид спорта, поделился впечатлениями от работы с тренером резерва Александром Касперовичем и от тренировок с Алексадром Логиновым.

http://biathlonrus.com/

«В биатлоне я третий год. До этого занимался лыжными гонками у себя в селе Камышла Самарской области класса с пятого. Потом захотелось попробовать себя в биатлоне. Всегда очень интересно было смотреть на этот вид спорта. Мы с родителями решили обратиться в школу по биатлону в Башкортостане. Сначала по телефону мне сказали, что в 16 лет уже поздновато начинать занятия биатлоном. Но все-таки согласились взять меня на просмотр, ведь я занимался лыжными гонками. Я приехал в Уфу, покатался, и в итоге меня пригласили на летние сборы в региональную команду. Очень благодарен родителям, что они меня тогда поддержали. Сейчас в Башкирии мой личный тренер Виктор Анатольевич Никитин, он также работает с такими спортсменами, как Максим Чудов или Антон Бабиков. Таким образом, я из райцентра Камышла Самарской области, у меня татарская фамилия, а бегаю я за Башкирию. В юниорской сборной я второй год. Условия здесь отличные, очень хороший тренерский штаб:

Александр Владимирович Касперович, Максим Фирдаусович Ихсанов, Алексей Юрьевич Антипов. У нас к каждому спортсмену в команде есть индивидуальный подход. Все в очень хорошей доброжелательной обстановке, можно даже сказать дружеской. Мы всегда слушаемся тренеров, стараемся, грубо говоря, не косячить. Тренеры нас полностью контролируют – биохимия, функциональная диагностика. Материально-техническое обеспечение на высоком уровне. Приятно тренироваться в таких условиях.

В прошлом году мы не выступали на летнем чемпионате России, поэтому я не могу сравнить себя с прошлым годом. Знаю, что Александр Владимирович меня хвалил в своем интервью – это большая ответственность за свой результат. Приятно, что тренеры на тебя надеются, подготовка идет своим чередом. Тренерам со стороны виднее, как мы готовы. Мы все в сборной работаем на равных — не могу сказать, что чувствую себя лидером команды. У нас очень хорошая атмосфера, отличный коллектив.

В этом году команда выбрала меня капитаном. Функции капитана – передать какую-то информацию, праздники или поездки в город организовать. Приятно, что звание капитана я получил от Александра Логинова – передача эстафеты получилась. Здорово, что удалось поработать с ним в прошлом году. Я многому научился у Саши. Он очень ответственный, трудолюбивый, всегда все делает вовремя и успевает еще помогать другим и подсказывать. Не ожидал, что окажусь выше его в финишном протоколе на Первенстве России прошлого года в Уфе. Тогда у меня все сложилось со стрельбой и ходом, а Саша был под нагрузкой. Крышу от той победы мне не снесило. Было радостно, что я смог бороться с такими опытными и серьезными соперниками. Конкуренция у нас очень высокая.

Мне кажется, что на чемпионате мира прошлого года мне не хватило опыта – не смог сосредоточиться, перегорел. В основном не справился со стрельбой. Было интересно попробовать себя на новом уровне, посоперничать с биатлонистами из других стран. В этом сезоне я также ставлю перед собой цель отобраться на чемпионат мира и Европы, а потом продолжить работу» – приводит слова Латыпова официальный сайт.

АЗУ ПО-ТАТАРСКИ

Нарежьте мясо брусочками шириной 2 см и длиной примерно 4 см. Обжарьте в масле. Отдельно обжарьте мелко нарезанный лук. Кусочки мяса сложите в кастрюлю, поперчите, добавьте лук, томат-пюре, залейте кипяченой водой (250-300 мл) и кипятите 30-40 минут.

Положите в кастрюлю поджаренный до полуготовности картофель, нарезанный крупными ломтями или кубиками. Добавьте мелко нашинкованные пассерованные огурцы и тушите все на медленном огне до готовности.

Готовое азу перемешайте, разложите по тарелкам и посыпьте зеленью и рубленым чесноком.

ИНГРЕДИЕНТЫ:

- 600 г мякоти говядины,
- 2 ст. л. топленого масла,
- 2 ст. л. томата-пюре,
- 3 средних соленых огурца,
- полкило картофеля,
- 2 луковицы

БЕЛЯШИ С МЯСОМ

Согреваем молоко и растворяем в них 0,25 пачки дрожжей, добавляем яйцо, растительное масло, соль, сахар, муку. Сразу оговорюсь, вымешивать приходится долго. Ставим подходить в теплое место, и когда тесто увеличится в 2 раза, начинаем лепить. Я сначала разделываю тесто на шарики размером с грецкий орех, далее делаем достаточно тонкие лепешки, кладем на них 1 ч. л. фарша и приминаем ее в лепешечку. Фарша много класть не надо, т.к. он не прожаривается. Защипываем ватрушечки и швыряем их на разогретую сковороду защипами вниз! Когда одна сторона поджарилась переворачиваем и смотрим - как только в беляшике аппетитно начинает булькать бульончик мы, истекая слюной, кладем его на тарелочку, мажем сметанкой и едим, не забывая жарить следующие беляши с мясом.

ИНГРЕДИЕНТЫ:

- 500 г молока
- 0,25 пачки дрожжей
- 1 яйцо
- 3-4 ст. л. растительного масла
- 1 ч. л. соли
- 1 ч. л. сахара
- 900 г муки
- мясо (фарш)

ЧАК-ЧАК

В широкую миску выпустите сырые яйца, смешайте с молоком и солью, добавьте муки, замесите некрутое тесто. Разделите его на небольшие кусочки и раскатайте в круглые жгуты диаметром около 1 см. Нарежьте на маленькие кусочки и сформуйте шарики величиной с кедровый орех. Небольшими порциями пожарьте во фритюре (погружая полностью) до золотисто-желтого цвета. Маслу дайте стечь.

Мед соедините с сахарным песком и вскипятите. Если струйка меда, стекающая со спички, после остывания делается ломкой, кипячение следует прекратить. Переваренный мед испортит внешний вид и вкус блюда.

Теперь шарики тщательно перемешайте с горячим медом, выложите на блюдо, смоченное холодной водой, и руками придайте массе ту или иную форму.

Чак-чак подается на стол после застывания либо целиком, либо нарезанным на куски.

ИНГРЕДИЕНТЫ:

- мука — 3 стак.,
- яйца — 5 шт.,
- молоко — 50 г.,
- мед — 450 г,
- сахар — 50 г.,
- масло для жарения

САНДЫК ӨСТЕНДӘ ҮЛГӘН АНА

Гөлчирә әбинең улы Рәсим соңгы кайтуында әнисенең күңеленә бер дулкынлану хисе өстәп китте.

Наилә ХӨСӘИНОВА, *Иске Мастяк - Самар*

Кич белән табында хәлләрне сөйләп бетергәч, Рәсим үзен ничектер гаепле сыманрак хис итеп, әнисенә авылдан шәһәргә, аның янына күчәргә кирәк икәнлеген белгертте. “Беләм, әни, сиңа авыррак булыр, тик хәзер хәлең яхшыра бармый, үзеңә дә инде авыр ялгыз яшәргә, сиксәнеңне тутырдың бит. Кешеләрдән дә яхшы түгел, әнисен карамыйлар, дип уйларлар. Миңа да тиздән алтмыш яшь була, һәр атна саен килеп йөреп булмас, эш тә, гаилә дә, оныклар да - бөтенесенә вакыт кирәк. Син яныбызда булсаң, йөрәгем тынычрак булыр. Әни, шуны әйтәсем килә: без бөтенебез бер сүзгә килеп, бөтенебезгә шулай яхшырак, уңайлырак булыр дип, сине яныбызга алырга булдык. Бер-ике атнадан соң мин сине алырга кайтам, әзер тор”, - диде.

Әбинең күз аллары караңгыланып китте, шушы көннең кайчандыр киләчәген уйлаган иде ул, тик шулай тиз җитәчәген генә көтмәгән иде. Улына ни дип тә әйтә алмады, каршы төшәргә дә яхшысынмады, Рәсимнең һәр атна килеп йөрүенә аның да эче пошып тора иде. Атна буе эштә, ә инде ял көннәрендә әнисенә кайтып булыша, авылда йорт, өй эшләре бик күп, Рәсимгә тын алырга вакыт та калмый шул. Өстәвенә, әле юлда килүе дә Гөлчирә апаны куркытып тора. Әнә нинди генә үлем, зәгыйфьләнүләр булмый юл өстендә. “Юл газабы – гүр газабы,” дип юкка гына әйтмиләр шул.

Ә Рәсим, инде әнкәсен китәргә үгетләдем дип, кинәнеп, күңеле җиңеләеп киткәнен тойды. Белә иде ул, бик яхшы белә иде, әнисенең ничек кайгыртуларын. Әнисе генә түгел, ул үзе дә авылдан үзенең тамырлары өзелүен сизеп, ничә тапкыр кешегә күрсәтмичә, күзләреннән яшьләрен сөртеп алганы бар. Авылда әнисе булмагач, ул да бирегә килеп, җанына тынычлык табып, урамнарда, урманнарда йөреп, авылдашлар, дуслар белән сөйләшә алмас инде. Бу аның иң якты хатирәләре булып тора.

Иртә белән Рәсим юлга җыена башлагач, әнкәсен тагын бер кат кисәтеп куйды: “Ике атнадан соң киләм, җыенып куй, бәгырькәем”.

Гөлчирә әби күңеленең шомлы дулкынлануын бастырыр өчен урамга чыкты. Бер күршесенә кереп сөйләште, икенчесенә, өченчесенә. Ахирәте Миңлекамал әбигә керде. Бөтен кайгыларын, уйларын сөйләде. Аны бөтенесе кызгандылар, йомшак кына итеп, бәлки, улы янына китүе дөресрәк булуын аңлаттылар. Әби үзе дә бөтенесен аңлый иде, тик эчтәгениндидер бер күзәнәгe бу хәбәрне кире какты.

Ике атна бик тиз узып китте. Күршекүлән хатыннар әбинең гомер буе җыйган әйберләрен төенләп тә куйдылар. “Сандыгымны үзем белән алып барам, калдырасым юк”, - диде әби. “Аны миңа яшь килен вакытымда Гомәрем ясап бүләк иткән иде. Әй, ничек яшәдек аның белән, күпләр сокланып карый иде безгә. Илле елдан да артык гомер кичердек. Илле көн кебек үтеп киттеләр,”- дип исенә төшерде ул.

Гөлчирә әбинең ул сандыгында нинди байлык ятканын кем дә белми иде. Ул анда үзенең җанына иң якын әйберләрен генә саклады.

Яшь вакытта кияүгә чыгар алдыннан Гомәренә чиккән сөлгесе. Кушылгач, алар шул сөлгегә кулларын, битләрен сөртеп яшәделәр.

Үзенең яшь чактагы камзулы, тәңкәләре. Гомәрнең актык көннәрендә кигән күлмәге. Әби анысын юмыйча, шул килеш саклый. Юсаң, аның исе, Гомәременең исе югалыр дип курка.

Шулай ук Рәсимнең балачактагы өс киемнәренең дә бөтенесе Гөлчирә әбинең үз куллары белән тегелгән. Алар арасында саргаеп беткән фоторәсемнәрдәге шатлыклы мизгелләр барысы бергә булган вакытларны искә төшерә. Әбекәйнең кәфенлеге. Менә шундый кыйммәтле әйберләр иде сандыкта.

Күршеләрне озаткач, әби йорт эченә тагын бер кат күз төшерде. Йөрәге дөпдөп итеп, сикереп чыгарлык тибә иде аның.

Ничек соң кайгыртмасын ул йөрәк?! Аның аша бит бөтенесе үткән.

Менә шул ызбаны Гомәр белән икәү күтәрделәр, терлек абзарларын, мунча төзеделәр. Менә суга йөрергә ерак булмасын, дип, аның яраткан ире йорт эченә үк коесын да казып куйды. Аның үлгәненә дә инде дистә ел үтте, ә әбекәйгә ул хәзер кайдандыр килеп чыгар да күтәренке кәеф белән әйдә, җаным, самавырны куеп, чәй эчеп җибәрик, дияр төсле.

Юк шул, юк, килмәс инде, ул мәңгелеккә китте. Китте дә, Гөлчирәсенең дә канатлары сынды. Ире үлгәч, бирешергә теләмәсә дә, картлык буыннарны тетте, кайчандыр бик зирәк булган хәтерне саектырды, тәндә булган көчне суырып алды.

Шундый уйлар белән әби бөтен җирне урап үтеп, һәммәсенең янына барып, кулы белән сыйпап, хушлашып йөрде.

Аның күз каршына абзардагы ат та, сыер да, йорт уртасындагы арба да бер мизгелдә күренеп китеп, саубуллаштылар сыман.

Күзләрендәге яшьләрне сөртеп, Гөлчирә әби өйгә керде. Бик авыр эш эшләп арыгандай ишек төбендәге сандыгына утырды. Җыеп куйган төеннәренә күз төшерде. Бөтен гомере искә төште әбинең шул чакта. Балачагы, яшүсмер вакыты, Гомәр белән гаилә корып, бала үстергәннәре. Мәрхүм каенана-каенатасының алар белән шул өйдә яшәүләре. Рәсимне үстереп, калага укырга җибәрүләре.

Аның укып кайтып, шушында, шул нигездә яшәвен теләделәр шул эти-әнисе, тик язмыш үзенчә итте. Бердәнбер уллары шәһәрдә өйләнеп, анда калды. Әтисе дә гомер буе шуңа кайгырды, баласының үз нигезендә яшәвен теләде. Оныкларны тәрбияләшер идек, дия иде ул, ә алар шәһәрдә сыерчык ояларында яшиләр. Җәйләрен инде Дәү эти, Дәү әниләрендә үткәрә иделәр алар. Менә инде картларның күңеленә чын бәйрәм була иде ул вакытта. Бабалары үзе ни белгәнне оныкларына сөйләргә, күрсәтергә тырыша иде. Хәзер инде оныклар да үзләренең гаиләләрен кордылар, бик сирәк очрашырга вакыт табыла.

"Күрше-күлән белән дә гомер буе яхшы яшәдек, туганнарым кебек миңа алар, - дип уйлап куйды әби. - Ничек инде хәзер без күрешмичә яшәрбез. Бабаем үлгәч, морҗамнан төтен чыкмаса да, чабышып керә иделәр. Көн дә хәлемне кереп белешәләр, камыр ашлары пешерсәләр дә, кертә иделәр. Хәзер инде минем суык тәрәзәләремә карап, аларның да күңелләре китек булыр."

Хатирәләр әбине печән чапкан болыннарга, утын кискән урманнарга, су буена кер чайкаган басмаларга алып китте.

Улы Рәсимнең өйгә килеп керүе генә аны кире бүгенге көнгә кайтарды. Ул әнисенең йорт-җире белән саубуллашканына да, йорт эчендә үз-үзенә нәрсәдер сөйләп йөргәннәренә дә комачауламаска тырышты. Дөресен генә әйткәндә, аның үзенең дә күңеле тулып ташкан иде. Әнисенә генә белгертәсе килмәде. Аның җыйган әйберләрен машинасына чыгарып куйды. Сандыгын да урнаштырды. Тик Гөлчирә әби генә тышаулаган ат сыман, бусаганың икенче ягына атлап чыгалмады. Тагын бер тапкыр өйнең эчен әйләнеп чыкты. Аның бүрәнәләрен, ишекләрен, мичләрен кулы белән кат-кат сыйпады. "Менә бит яткан, карты белән гомер иткән карауатлары, диваннары да кала, күңеленә бик якын әйберләрнең күбесен калдырып кит инде", - дип ямансуланды әби. "Кайдан шул сырхаулар килеп ябышты, әле әзрәк торасы иде үз өемдә. Кайчан да тагын шунда аяк басарга Ходаем язганмы икән миңа", - дип үз-үзенә сораулар бирде ул.

Рәсим саубуллашу озакка сузылып, юлга чыгарга кирәклеген уйлап, әнкәсенә: "Ярый инде, әнкәй, әйдә чыгыек, бәхилләшмә, җен кайтып торырбыз, бәлки", - диде.

Гөлчирә әби ни дә дәшмәде. Машинага утырыр алдыннан, өйнең моңаеп калган тәрәзәләренә аркылый такталар сукканын күргәч, елап җибәрде. Алар әбигә: "Ник соң безне ятим итеп, калдырып китәсең", - дия иделәр сыман.

Машина да әбинең кайгысын урталашкандай үкереп урыныннан кузгалып китте. Әби эченнән догаларын укып, авылының өйләре, урамнары белән хушлашып үтте.

Тик авылны чыгып киткәндә, зират күренгәч, әбинең йөрәгенә ут чорнап алгандай булды. "Ахмак! - диде әби үз-үзенә. - Менә кемнәр белән саубуллашып, актык сүзләремне әйтәсе иде бит, ничек онытылган соң бу?!"

Улына машинасын туктатырга кушып: "Әтиең, әби-бабаңнар белән хушлашасым бар, берәр дога укып, киткәнемне аларга да җиткерием", - диде.

Рәсим машинасын туктатып, чирәм өстенә китеп утырды. Әйе, бөтенесе аңа да якын, авылы, зиратлар, еректан күренеп торган күркәм манаралы ике мәчет, авыл халкы. Тик бүгенге көн авылга кайтырга мөмкинлек бирми иде. Ләкин Рәсимнең күңелендәге яшерен хис аны, пенсиягә чыккач, авылга яшәргә чакырып тора, Рәсим дә ул хиснең чынга ашуына ышана иде. Ярый әнкәсе генә ул вакытка хәтле исәнимин яшәсә. Шулай уйлап, шактый ук вакыт үтеп киткән, зиратлар читенә утырып дога кылган әнкәсе янына машинасын туктатып, алар кабат юлга кузгалдылар.

Ерак юлда ана белән бала бер сүз дәшми, тыныч кына бардылар. Сәбәбе аңлашыла иде. Малай әнисенең туган оясын ташлап китүенә йөрәге әрнүен аңлап, аңардан кимрәк хәсрәтләнмәде.

Менә шәһәргә дә килеп җиттеләр. Биек өйләр, кешеләр урамда мыж килә. Әбинең шул күренештән башы әйләнеп китте һәм "Сөбханалла", дип әйтүдән ул башка ни дә уйлый да, сөйли дә алмады.

Өйгә кергәч, фатирның ишеген ачып, Гөлчирә әбине килене Рената каршы алды.

"Хәлегез ничек, юлда авыр булмадымы, әйдә үтегез", - дип, әзрәк әбинең күңелен күтәрде ул.

Әниләре чишенеп өлгергәнче, Рәсим аның әйберләрен алып менде.

Тик Гөлчирә әби һаман ишек төбендә тыпырданып, нидер көтә иде. Улы белән килененең ниндидер сәер сөйләшүләрен ишеткәнгәме, аның күңелен курку басты. Алар, әбекәй кулларын юганда, сандык турында сөйләштеләр, килененең "кирәкми" дигән сүзләрен ишетеп калды ул. Рәсим әнисенең сабырсызланып басып торуын күргәч, хатынына бер карап алды да сандык артыннан машинага төшеп китте.

Киленнең йөзе үзгәрде, кырт итеп борылып, кухняга кереп, ишекне шап итеп япты. Әбинең йөрәге өзелгәндәй булды.

Ул шулвакыт өй эченә күз төшереп алды. Матур гына яши икән улы. Бөтен әйберләре күз явын алырлык, идәндәге келәмнәр дисеңме, карауат-диваннар дисеңме, барысы да үз урынында, чисталык-пөхтәлек сөрә иде бөтен төштә. Әби бер яктан кинәнсә, икенче яктан курыкты да. Барысы да ят, чит. Суыграк булып китте аңа. Шул мизгелдә ишек ачылып, әбинең сандыгын күтәргән Рәсим пәйда булды.

Киленне әмән үзгәрттеләр бу ярты сәгать эчендә, ул кергән Рәсимгә ташланып:

"Мин әйттем бит, сандыгыгызның эзе дә булмасын биредә! Чыгарып ыргыт, аның урыны чүп-чар өермәсе янында булырга тиеш. Ә син аны менә шул мебель янына куярга исәбеңме?!" - дип зәһәрләнде Рената.

Әбинең тәне, башы кайнарланып китте, күз аллары караңгыланды. "Менә бөтенесе дә бетте", - диде ул үз-үзенә, йортымнан, өемнән, туган җиремнән аердылар, хәзер инде шул бәгырь кисәгем, истәлегем булган сандыкны да урамга чыгарып ташларга җыеналар.

Ә анда бит... Әби ишек янына куйган сандык өстенә иелеп төште. Кирәкми, бирмим дигәндәй ике кулы белән сандыкны кочып алды. Нидер бәхәсләшеп сөйләшкән Рәсим белән Рената әбинең янына килгәндә, Гөлчирә әби мәңгелеккә күзләрен йомган иде инде. Тик әле Рәсим дә, Рената да моны белмәделәр. "Әнием, нәрсә, хәлең киттеме", - дип, Рәсим аны торгызып утыртасы килде. Тик әби ни дә дәшмичә, улының кочагына авып китте. Бөтенесенә төшенгәч кенә, улы үкереп елап җибәрде. Әнкәсенең үлүенә сәбәпче булуына җаны өзгәләнде аның.

Чакырткан табиб әбигә "обширный инфаркт", дигән диагноз куйды.

Гөлчирә әбине авылына алып кайтып, җеназасын үз өеннән чыгарып, карты янына җирләделәр.

Бер атнадан соң, Рәсим авылга кайтты. Әнисенең йортында яши башлады. Авылның карт кызы Миннисага өйләнеп, матур гына тормыш корды. Гөлчирә әбинең елын уздырган көнне Миннисa малай тапты.

Книжные новинки

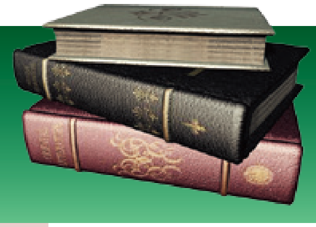

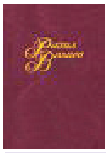

Вәлиев Р.И.
Разил Вәлиев.
Әсәрләр: 4 томда, 1 том
Әлеге томга шагыйрь, прозаик, Татарстан Республикасының җәмәгать һәм сәясәт эшлеклесе Разил Вәлиевнең шигырьләре һәм җырлары (1962–2006) туплап бирелде.

Сүз эчендә хикмәт бар
Китапта татар халык авыз иҗаты җәүһәрләре: мәкальләр, әйтемнәр һәм канатлы сүзләр туплап бирелә. Ул тематик принципта һәм алфавит тәртибендә төзелгән. Җыентык мәктәп яшендәге балаларга өстәмә уку ярдәмлеге буларак тәкъдим ителә.

Гыйззәтуллина Ф.С.
Башкаемда дөнья исәпләре
Шагыйрәнең бу китабына соңгы елларда вакытлы матбугатта дөнья күреп, шигърият сөючеләр тарафыннан уңай бәяләнгән шигырьләре кертелгән.

Эльмира Ханнанова-Галимҗанова
Бертуган Туйкиннар: тарихи-документаль җыентык
Фазыл Туйкинның тууына 120 ел тулуга багышлап әзерләнгән бу китап мәгърифәтче, язучы, тарихчы, телче һәм педагоглар - бертуган Кәбир һәм Фазыл Туйкиннарның күпкырлы иҗади мирасын эченә ала.

Нуруллин В.Н.
Яшьнәп үткән яшьлек
Бирелә авторның «Солдатлар шинельләрсез», «Үтеп күпер аша», «Яшенле яшьлек» һәм башка әсәрләре тәкъдим ителә.

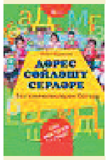

Харрасова Флёра Нурлыгаян кызы (Нурлыгаяновна)
Дөрес сөйләшү серләре
«Син мәктәпкә әзерме?» сериясе. Дөрес сөйләшү серләре. Тел кимчелекләрен бетерү: ата-аналар, тәрбиячеләр, укытучылар, логопедлар өчен өстәмә кулланма.

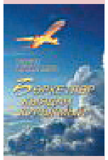

Ибраһимов Р.Г.
Бөркетләр кыядан курыкмый: очучы язмалары
Алтмышынчы елларның уртасында Казан аэропортына кайтарылган тиз очышлы ТУ-124 реактив пассажир самолетын автор беренчеләрдән сыный һәм шактый еллар экипаж командиры булып хезмәт итә. Язмаларда ул үзе күргән вакыйгаларны яза.

Бертуган Рәмиевләр: фәнни-биографик җыентык
Бу китап татар халкының алтын бәрабәрендә кыйммәтле, затлы һәм мәртәбәле шәхесләре - бертуган Шакир һәм Закир Рәмиевләргә багышлана. Җыентыкта аларның тормышларын һәм эшчәнлекләрен яктырткан мәкаләләр, чыганаклар бергә тупланды.

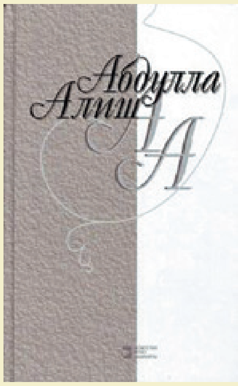

Абдулла Алиш (Алишев Габдуллазян Габделбариевич)
Абдулла Алиш.

Әсәрләр: 2 томда, 1 том
«Әсәрләр»нең бер өлеше булган бу томда язучы иҗатының башлангыч чорыннан алып гомеренең ахырына кадәр язылган әсәрләре сайлап алынып һәм жанрларга бүленеп, хронологик тәртиптә бирелде. Китапка Абдулла Алишның әсирлектә иҗат ителгән шигырьләре дә кертелде.

Әсәрләр: 2 томда, 2 том
Бу китапка, нигездә, олылар өчен язылган проза әсәрләре тупланды. Аның төп өлешен Казанда беренче удар төзелеш булган «Казгрэс» (ТЭЦ-1), хезмәт алдынгылары турында очерклар, әлегә кадәр басылмаган әдәби тәнкыйть, рецензияләр һәм хатлар алып тора.

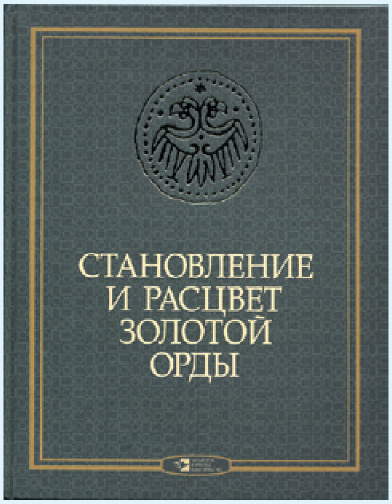

Становление и расцвет Золотой Орды. Источники по истории Улуса Джучи (1266–1359 гг.)

Купив книгу, вы сможете заглянуть в прошлое глазами самих свидетелей Золотой Орды, современников процесса становления и расцвета государства, которое сыграло немалую роль в историко-культурном развитии большинства народов, населяющих просторы Евразийского континента. Книга будет интересна не только специалистам-историкам, но и широкому кругу читателей. В книге собраны монгольские, китайские, персидские, армянские, арабские, византийские, русские, латинские, итальянские и французские источники XIII – XIV вв. по истории Золотой Орды до начала процесса распада монгольского государства.

Уже давно назрела необходимость в доступной широкому читателю книге, содержащей комплекс основных исторических источников, освещающих процесс становления и расцвета Улуса Джучи. Всего публикуется около 70 сочинений. Материалы, представленные в сборнике, являются уникальной находкой для вас.

Хатыйп Миңнегулов

Гасырлар арасында уйланулар

Профессор Хатыйп Миңнегуловның бу китабына авторның ике гасыр, ике меңьеллык аралыгында язылган мәкаләләре туплап бирелә. Аларда татар әдәбияты тарихының мөһим мәсьәләләре, күп кенә әдипләрнең иҗатлары, аерым әдәби ядкярләре һәм халыкның мәдәни бәйләнышлары хакында сүз бара.

Ренат Харис

Сандугачлар тынган вакыт

Татарстанның халык шагыйре Ренат Харисның бу китабына, нигездә, соңгы елларда язылган фәлсәфи рухтагы шигырьләре, сонетлары, шигъри тәрҗемәләре тупланган.

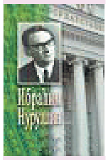

Нуруллина Р. М.

Ибраһим Нуруллин: истәлекләр

Китапка язучы, галим, Татарстанның Г.Тукай исемендәге Дәүләт премиясе лауреаты Ибраһим Нуруллин турында истәлекләр, фоторәсемнәр туплап бирелде.

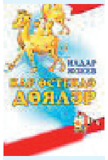

Юзиев И.Г.

Кар өстендә дөяләр

Китапта Татарстан Республикасының халык шагыйре Илдар Юзеевнең балалар өчен язылган берсеннән-берсе самими әсәрләре бирелә.

Камиль Зиннуров

Авторская песня

Стихи о Волжской Булгарии

Камиль Булгари создал несколько стихотворных циклов, посвященных общечеловеческим темам, проблемам и устремлениям, где воспевание Булгарии и булгар заслужили всеобщее признание.

Гатин М., Абзалов Л.

Габдрахим Утыз-Имяни ал-Булгари. Избранное.

Анталогия татарской богословской мысли

Предлагаемые читателю избранные сочинения выдающегося богослова и религиозного наставника, приверженца суфийского тариката «накш-бандийа» Габдрахима Утыз-Имяни ал-Булгари дают весьма полное представление о его взглядах на различные аспекты исламской теории и практики.

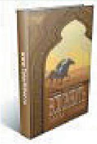

Гамира Гадельшина

Вспомнить запах полыни

В книге собраны очерки известного журналиста, рассказывающие о жизни татарских общин и диаспор, раскиданных по всему миру. Далеко не случайно видный татарский историк, профессор Булат Султанбеков назвал эти очерки «Энциклопедией современной жизни татар».

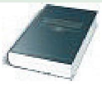

Альметьевская энциклопедия

Первый том Альметьевской энциклопедии, посвященный природе Юго-Востока Республики Татарстан, представляет собой научно-справочное издание, включающее более 1200 статей (в том числе 8 обзорных), около 1000 цветных иллюстраций и карт.

Наиль Набиуллин

Джукетау - город булгар на Каме

Джукетау, известный по русским летописям под названием «Жукотин», является одним из крупнейших городов Волжской Булгарии. Расцвет города приходится на золотоордынский период его истории.

СЛОВАРЬ ЗИМНИХ СЛОВ

Ель – чыршы
Новогодняя елка – Яңа ел чыршысы
Еловый лес – чыршы урманы
Варежки – бияләй
Валенки – киез итек
Гололед – бозлавык
Шуба – тун
Шаль – шәл
Пуховый платок – мамык шәл
Сани – чана
Санки – бәләкәй чана
Коньки – тимераяк
Конькобежец – тимераякта йөгерүче
Лыжи – чаңгы
Лыжник – чаңгычы
Мороз – салкын, суык
Морозный день – суык көн
Морозная погода – салкын һава

Горнолыжник – тау чаңгычысы
Лед – боз
Льдина – боз кисәге
Покрыться льдом – боз белән капланырга
Ледник – бозлык
Ледокол – бозваткыч
Ледоход – боз китү, боз агу
Дед Мороз – Кыш бабай
Снегурочка – Кар кызы
Новый год – Яңа ел
Снег – кар
Снегопад – кар яву
Снежный – карлы
Зима – кыш
Обилҗная зима – карлы кыш
Зимний – кышкы
Мокрый снег – юеш кар
Белый снег – ак кар
Пурга – буран, кар бураны
Снеговик – Кар бабай
Снежинка – кар бөртеге
Лавина – кар ишелмәсе

Татар халык мәзәкләре

***

Ике аучы очрашканнар. Болар үзара сүз куешкан булганнар икән, берсе алдаганда, икенчесе итәгеннән тартырга, дип. Боларның берсе:

– Мин бүген бер төлке кудым. Койрыгы бик озын иде, менә шундый иде, – дип, ике кулын җәеп күрсәткәч, икенчесе моның итәгеннән тарта башлаган. Ул итәктән тарткан саен, беренчесе кулларын якынайта бара икән. Тегесе һаман тарта икән.

Ниһаять, беренче аучының чынлап торып ачуы чыккан:

– Нәрсә, синеңчә, төлке бөтенләй койрыксыз что ли! – дигән.

***

Бер мактанчык балыкчы булган, ди. Балыктан кайткан саен:

– Менә мо-о-ның хәтле балык тоттым, – дип, ике кулын шактый җәеп күрсәтә, ди, бу. Моның бу мактануыннан туеп, ике кулын бәйләп куйганнар да, инде мактана алмас, дип уйлыйлар икән. Шуннан бу:

– Шундый балык тоттым, күзе менә моның кадәр иде, – дип, бәйләнгән ике йодрыгын күрсәткән, ди.

***

Бер төркем картлар сөйләшеп утыралар икән. Бер шома телле, шук күңелле Ибраһим атлы карт узып бара икән. Төркемнән берәү сүз кушкан моңар:

– Әй Ибраһим агай, бер ялганлап кит әле.

– Ялганлап торырга вакыт юк. Иске почта тавында он белән баржа баткан. Шунда ашыгам, – дип, тиз-тиз китеп барган.

Картлар, тиз-тиз өйләреннән капчыклар алып, баржага йөгерәләр. Барсалар он да юк, баржа да юк. Икенче вакыт күреп бабайдан сорыйлар:

– Ник теге вакытта ялганладың? – диләр.

– Үзегез ялганларга куштыгыз бит, – ди карт.

***

Бервакыт бай Кечкенә Алдарны очратып:

– Йә Кечкенә Алдар, мине алдый алырсыңмы? – дигән.

Кечкенә Алдар:

– Юк, алдый алмыйм, мин яшь әле, минем абыем бар, ул сине алдар иде, – дигән.

Шуннан соң бай:

– Кайда соң ул абыең? Бар алып кил аны, – дигәч, Кечкенә Алдар:

– Барыр идем дә ерак шул! Атыңны биреп торсаң, тиз генә алып килер идем, – дигән.

Бай риза булган. Малайны атына атландырып җибәргән. Кечкенә Алдарны байтак көткәннән соң гына бай үзенең атыннан колак какканын аңлаган.

***

Парикмахер берәүнең сөйләнмичә генә сакалын кырган да чәчен кыскартырга тотынган. Шунда, тамагын кыргалап, сөйләнергә керешкән:

– Сез ишеттегезме? Кичә безнең шушы йортта торучы берәү бишенче катның тәрәзәсеннән үзен-үзе атты.

– Шулай ук булдымыни, ай-һай!

– Әйе, әйе, үзем күрдем!

– Ышанасы килми. Чөнки мин кергән саен сез шундый берәр куркыныч хәбәр сөйлисез. Нигә алай итәсез?

Парикмахер тагын тамагын кыргалаган да әйткән:

– Бик сөйләмәс идем дә, һөнәрем шулай куша бит.

– Ничек һөнәрегез куша?

– Шулай. Әгәр берәр куркыныч турында сөйләсәң, кешенең чәче үрә тора да аны төзәтү җиңелрәк була.

***

Бер кеше төнлә урманга утын урларга баргач, сызгырган тавышлар ишеткән дә, урман каравылчысы сизде ахрысы дип, тизрәк өенә чапкан. Кайтып җиткәч, тыңлап карый, тагын да шәбрәк сызгыралар. Хатынына әйткән:

– Бикләп капканы, кертмә урман каравылчысын! – дигән.

Үзе тиз генә идән астына төшеп яткан. Теге сызгырган тавыш һаман туктамый, монда да ишетелә икән. Бик озак ятканнан соң яхшылабрак тыңласа, аның үз борыны сызгыра, имеш.

***

Бер әби үзенең җирен бер кызга урдырган. «Ахырдан исәпләшербез», – дигән. Беркадәр вакыттан соң шул ук кыздан үзенә күлмәк тектереп алган.

Әби үзе белеп бирмәгәч, кыз икесе өчен дә хезмәт хакын үзе сорый килгән.

Әби әйткән:

– Кызым, мин исәпләп куйдым инде, теге вакытта урак урганың шул күлмәк теккәнең өчен булыр, – дигән.

***

Саранны терелтү чарасы.

Бер кешенең бер саран дусты бар иде. Бер көн ул дустына барып, янына керергә рөхсәт сорады. Әйттеләр:

– Ул авырудыр, аны бизгәк тота, – диделәр. Бу кеше әйтте:

– Янында утырып, аның ризыгын ашагыз, шуннан тирләр дә бизгәге качар, – диде.

24 января
18.30
ДК на площади
им. Кирова
Народный артист
Татарстана и Башкортостана
Айдар Галимов

ЮБИЛЕЙНЫЙ КОНЦЕРТ
8
февраля
18.00
САЛАВАТ
ДК на площади
им. Кирова

21
марта
11 сезон
Гүзәл Уразова
Илдар Хәкимов
18.00
ДК на площади
им. Кирова

Bulgary Park: жить в удовольствие!

Стартовал новый социально значимый проект компании «Феникс», нацеленный на организацию семейного отдыха, развитие туризма и спорта в Самарской области.

Bulgary Park располагается в живописном районе Царевщины и занимает территорию в 25 га. Его отличительная особенность в том, что помимо коттеджной застройки, проект предусматривает обширную рекреационную зону, включающую лесопарковый комплекс, фермерское и рыбное хозяйства, детские и спортивные площадки и многое другое. Сохранение природного богатства Самарской Луки – дубовых рощ и лесных озер – в сочетании с обустроенными набережными, облагороженными зонами отдыха, комфортабельными коттеджами дает уникальную возможность жить и отдыхать в экологически благоприятном месте, не пренебрегая при этом привычными благами цивилизации.

На территории Bulgary Park разделена на два жилых квартала: «Западный квартал» располагается на равнинной местности с выходом к озеру, «Восточный квартал» - непосредственно в дубовой роще. Запланирована вся внутренняя инфраструктура: огороженный по периметру участок, асфальтированные дороги, круглосуточная охрана, централизованные коммуникации (газ, электричество), работа управляющей компании.

Bulgary Park предложит своим посетителям многочисленные варианты как активного, так и спокойного досуга: теннисный корт, бассейн, велосипедные дорожки, волейбольное и футбольное поля, баскетбольная площадка, с наступлением холодов легко трансформирующиеся в каток. Плюс возможность заниматься в многочисленных секциях под руководством известных тренеров и мастеров спорта. Для дружеских и семейных пикников, предусмотрена зона барбекю. Птицы и животные, устроенные в благоустроенных вольерах, порадуют детей и взрослых. Раздолье здесь и для любителей рыбной ловли - озёра с ценными видами рыб находятся здесь по всему периметру парковой зоны.

ЖИТЬ В УДОВОЛЬСТВИЕ – ВОТ ДЕВИЗ БУДУЩИХ ВЛАДЕЛЬЦЕВ BULGARY PARK!

(846) 922-83-00
www.domuvolgi63.ru

ИПОЗЕМБАНК Лицензия ЦБ РФ № 3026

Туган Тел

КТО, ЕСЛИ НЕ МЫ САМИ?...

Самарское областное татарское общество «Туган тел», НКО «Ассоциация содействия татарским предпринимателям» и ООО «ИПОЗЕМбанк» готовы рассмотреть социальные проекты, направленные на улучшение социально-экономического положения татарского населения нашего региона, развитие национальной культуры и образования.

Задача нашей программы – создать условия для увеличения числа активных граждан из числа татар, способных самостоятельно решать как свои проблемы, так и отдельные проблемы татарского сообщества. Именно поэтому мы считаем необходимым стимулировать социальные инициативы «снизу». Любой человек и любая общественная организация могут обратиться к нам со своим проектом и получить нашу поддержку.

По условиям программы, его участники должны представить обоснование своих проектов, пояснить, как будут расходоваться выделенные средства и что это даст в конечном счете непосредственно татарскому населению Самарской области.

Наши организации готовы участвовать в софинансировании проектов, лоббировании бюджетного финансирования для реализации представленных проектов.

ПОЖЕЛАНИЯ К ПРОЕКТАМ:

- Проект должен реализоваться на территории Самарской области и способствовать достижению позитивных культурных и социальных изменений в татарском обществе.
- Проект должен быть направлен на решение/смягчение существующих социальных проблем; на появление долгосрочных, устойчивых позитивных социальных изменений, улучшение качества жизни татарского населения, региона в целом и/или представителей социально незащищенных слоев/групп населения и людей, нуждающихся в особой поддержке для развития своих способностей и самореализации.
- Проект должен иметь потенциал к масштабированию в других регионах РФ.
- Бюджет проекта должен быть частично обеспечен собственными средствами заявителя.

По всем вопросам обращаться по тел. 331-47-77, 956-34-33 или электронной почте: Samartatarlary@bk.ru

ДНИ РОЖДЕНИЯ ДРУЗЕЙ И КОЛЛЕГ

ЯНВАРЬ

1 января – Латыпов Летфулла Халикович
1 января – Гакилов Ринат Шарифуллович
2 января – Галимов Шамиль Хайдарович
3 января – Латыпов Исмагиль Летфуллович
3 января – Хузин Ривгат Туктарович
4 января – Рафиков Гаяз Сабитович
4 января – Хакимов Раис Салихович
5 января – Аюпов Хамит Муталлябович
5 января – Муртазин Хамза Анварович
5 января – Надиров Азат Камилович
5 января – Сабирова Алсу Хасыбулловна
6 января – Зиганзиров Талгат Валиахметович
9 января – Каримов Рауф Фазылович
9 января – Яруллин Талип Вагизович
9 января – Салахова Лилия Акрямовна
11 января – Шакиров Рашид Мигдэтович
19 января – Никифорова Альфия Тявфиковна
19 января – Юсупов Халит Шайхуллович
20 января – Шаймиев Минтимер Шарипович
22 января – Алтунбаев Рияз Масхутович
23 января – Рахматулин Халил Ахметович
23 января – Юсупов Рамиль Закяриевич
25 января – Исмагилова Румия Агзямовна

ФЕВРАЛЬ

1 февраля – Муталлапов Туктаргали Минвелиевич
10 февраля – Шакуров Гумер Закирович
13 февраля – Гильманов Ильдус Гаязович
17 февраля – Латыпов Расих Музагитович
19 февраля – Хисамутдинова Мадина Саматовна
20 февраля – Шакуров Ильяс Гумерович
27 февраля – Канафеев Юнус Саитгалеевич
28 февраля – Шалькова Кадрия Сунатовна

МАРТ

2 марта – Султанов Рафаэль Абдуллович
4 марта – Гатин Дамир Юрьевич
5 марта – Маннанов Мавлет Сафуанович
7 марта – Абдрахимова Маргания Мидхатовна
15 марта – Шакурова Алия Аляветдиновна
16 марта – Нуретдинова Римма Равилевна
22 марта – Шакурова Дана Ильясовна
22 марта – МАХМУТОВ Фархад Сабирзанович
27 марта – Абузяров Тахир Борханович
28 марта – Мифтяхова Румия Имамовна
28 марта – Варфоломеева (Шавалеева) Эльмира Мугамаровна

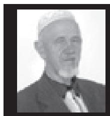

НЕ СТАЛО МУРАТА ИСМАГИЛОВИЧА САФИНА

С глубоким прискорбием сообщаем, что 15 декабря этого года не стало родоначальника самарского татарского краеведения, одного из самых ярких сподвижников мусульманской уммы Самары **Сафина Мурата Исмагиловича.**

Мурат-ага родился 20 октября 1931 года. Свои знания по истории края он получил, работая школьным библиотекарем. Одновременно учился в Елабужском библиотечном техникуме. И уже, работая библиотекарем в Самарской мечети, накопленные знания изложил в нескольких своих книгах и в форме поэзии, и в форме исторических материалов, и в своих мемуарах. Большую часть своих произведений Мурат-афанде посвящал исламу, его носителям, его нравственным основам.

Мурат-ага принимал активное участие в создании областного татарского общества «Туган тел», был делегатом Всемирного конгресса татар в г.Казани.

От имени Самарского областного татарского общества «Туган тел», НКО «Ассоциация содействия татарским предпринимателям Самарской области» выражаем искренние соболезнования родным и близким Мурата Исмагиловича Сафина.

В октябре 2013 года заработал новый информационный медиа-портал «Самар татарлары» («Самарские татары») на русском и татарском языках по адресу: www.samtatnews.ru

Заработал новый информационный медиа-портал «Самар татарлары»

Римма НУРЕТДИНОВА, редактор нового медиа-портала

Цель нового проекта – оперативное и объективное информирование о происходящих событиях в жизни самарских татар и мусульман, освещение актуальных и злободневных проблем, укрепление межнациональных отношений, дружбы народов России, разъяснение экспертами в области религии исламских вопросов, популяризация национальных традиций и культурных ценностей татарского народа, творчества местных поэтов, писателей, артистов, коллективов культуры и искусства.

Сегодня наш регион может гордиться множеством печатных изданий, предоставляющих взыскательному читателю богатую информацию об истории, культуре, традициях и современной жизни татар, проживающих на территории Самарской области. Данные татароориентированные печатные СМИ ведут страницы своих изданий на базе нового портала.

То есть одной из главных задач сайта, в том числе, является консолидация самарских татарских СМИ с целью усиления влияния и авторитета, объединение публикаций в едином информационном пространстве, сплочение творческих сил, организация постоянного информационного и методического сотрудничества авторов.

На медиа-портале также размещаются объединённые татарско-мусульманской тематикой аудиозаписи, видеоматериалы, сюжеты и фильмы.

Общую идеологическую линию, стратегические направления интернет-ресурса определяет редакционная коллегия из самых деятельных журналистов и редакционный Совет, состоящий из активных членов татарских общественных и мусульманских религиозных организаций.

Уже сегодня наблюдается рост посещаемости сайта благодаря поддержке социальных сетей, рекламе, интерактивности портала через форум (средний показатель посетителей в ноябре составлял 2557 человек, в декабре – 5239). Сайт посещают соплеменники и из соседних регионов, стран ближнего и дальнего зарубежья.

Уверены, что татарский информационный медиа-портал «Самар татарлары» («Самарские татары») займет достойное место среди других общественных и информационных сайтов Самарской области. Надеемся, что со временем данный интернет-ресурс превратится в мощную объединенную редакцию, включающую в себя татароязычных специалистов из области печати, радио, телевидения и интернет-технологий, и, что удастся сплотить творческие и интеллектуальные силы, способные найти новые подходы к решению интеграционных задач, стоящих перед самарскими татарами.

«Самар татарлары» мәгълүмат порталы эшли башлады

2013 елның октябрь аенда татар һәм рус телле “Самар татарлары” дип аталган яңа мәгълүмат медиа-портал эшли башлады. Аны интернеттан www.samtatnews.ru адресы буенча эзләп табарга була.

Портал Самар татарлары һәм мөселманнары тормышында булган бөтен вакыйгаларны яктыртып тору, өлкәбездә милләтара мөнәсәбәтләрне ныгыту, дин, әхлак, гореф-гадәтләребез турында материаллар кую, җирле талантларыбыз – язучылар, шагыйрьләр, артистлар һәм иҗади коллективлар хезмәтен популярлаштырып, халыкка җиткерү өчен хезмәт итәчәк.

Бүген без регионыбызда чыгып килүче күп санлы массакүләм мәгълүмат чаралары белән горурлана алабыз. Алар зәвыклы укучыларыбызны татарның тарихы, мәдәнияте, гореф-гадәтләре һәм хәзерге көнкүреше турындагы бай эчтәлекле язмалары белән куандырып торалар. Медиа-порталда аларның һәрберсенә дә урын бирелгән.

Шулай ук сайтта татар тормышына кагылышлы аудио- һәм видеоматериаллар, фильм һәм сюжетлар да табарга була.

Порталны оештыручылар тарафыннан татар телле матбугат чараларын шушы бердәм мәгълүмат кырында берләштереп, абруен арттыру, иҗади көчләрне туплау максаты да куела. Ә интернет-ресурсның идеологиясен һәм стратегик юнәлешен редакция коллегиясе һәм советы билгели.

Инде бүген сайтыбыз Самар өлкәсендә генә түгел, Россиянең башка төбәкләрендә, чит илләрдә яшәүче милләттәшләребез арасында популярлашып бара.

“Самар татарлары” мәгълүмат медиа-порталы Самар өлкәсенең иҗтимагый һәм мәгълүмат сайтлары арасында лаеклы урын алыр һәм вакыты җиткәч, радио, телевидение, интернет-технологияләр белгечләрен үз тирәсенә туплап, көчле иҗат коллективы булдырылыр, дип өметләнәбез.

Римма НУРЕТДИНОВА, яңа медиа-портал мөхәррире

Уважаемые родители!

Татарские национальные общественные организации Самарской области предпринимают попытки к созданию в городе Самара второй общеобразовательной школы с национальной компонентой. Для изучения спроса со стороны родителей, желающих обучать своих детей на родном татарском языке, ведения более продуктивных переговоров по данному вопросу с представителями городских и областных властей, просим вас заполнить заявление в соответствии с приведенной формой и выслать его на адрес Самарского областного татарского общества «Туган тел» («Родной язык») по адресу: **443009, г. Самара, ул. Воронежская, 9. Дом дружбы народов, офис 203 в СОТО «Туган тел».**

Заявления также принимаются:

1. В отделе клиентского сервиса и развития ООО «ИПОЗЕМбанк» (пр. Кирова, 206).
2. В редакции газеты «Ислам-Нур» (здание медресе).
3. В офисе СОТНКА (ул. Санфировой, д. 91А, офис 8).
4. В дирекции школы «Яктылык» (ул. Александра Матросова, д. 11А).
5. В ДК «Чайка» (для И.И. Колючева).

Просим отозваться людей, имеющих педагогическое образование и в совершенстве владеющих татарским языком.

Главе администрации
г.о. Самара
Азарову Д.И. от
________________,
проживающего по адресу:
____

ЗАЯВЛЕНИЕ

Прошу предоставить моему ребенку ________ ____________Ф.И.О. ____ возраст ___________ возможность обучения на родном (татарском) языке, согласно Статье 68 Конституции Российской Федерации.

Дата ________ Подпись_________

ОБРАЗЕЦ

ТАТАРСКИЕ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРЫ В САМАРЕ:

САЙТ НКО «АССОЦИАЦИЯ СОДЕЙСТВИЯ ТАТАРСКИМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯМ САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ»
www.samtatdelo.ru

САЙТ ИСТОРИЧЕСКОЙ МЕЧЕТИ

www.tarihi-mechet.ru

САЙТ ВСЕМИРНОЙ АССОЦИАЦИИ СОДЕЙСТВИЯ ТАТАРСКИМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯМ
http://tat-business.ru/

tatarile
«ТАТАР ИЛЕ» МӘГЪЛҮМАТИ-РЕСУРСЛЫ ТАТАР СОЦИАЛЬ ЧЕЛТӘРЕ
www.tatarile.org

САЙТ ВСЕМИРНОГО КОНГРЕССА ТАТАР
http://tatar-congress.org

TATAR ZAMANI
ИНТЕРНЕТ-ГАЗЕТА
www.tatartime.com

САЙТ РЕГИОНАЛЬНОГО ДУХОВНОГО УПРАВЛЕНИЯ МУСУЛЬМАН САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ УПРАВЛЕНИИ МУСУЛЬМАН РОССИИ
www.islamsamara.ru

VOLGA AREA STAR
ЗВЕЗДА Поволжья
25 февраля 2013 г.
независимая общественно-политическая газета
www.zvezdapovolzhya.ru

ОФИЦИАЛЬНЫЙ САЙТ ТАТАР ГОРОДА САМАРА И САМАРСКОЙ ГУБЕРНИИ
ДУСЛЫК ДРУЖБА
www.tatar-duslyk.ru

ОФИЦИАЛЬНЫЙ САЙТ ТАТАР САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ.
САМАРСКАЯ ОБЛАСТНАЯ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ АВТОНОМИЯ
www.tatarlarsamara.org

www.tatarlarsyzran.ru

ГОД ОСНОВАНИЯ 1974

Кулинария

НА РЕВОЛЮЦИОННОЙ

ПРАЗДНИЧНЫЕ ТОРТЫ И ПИРОЖНЫЕ
ПО ИНДИВИДУАЛЬНЫМ ЗАКАЗАМ

ГОТОВЫЕ ИЗДЕЛИЯ ИЗ МЯСА, РЫБЫ, ПТИЦЫ,

САЛАТЫ И ГАРНИРЫ

ОХЛАЖДЕННЫЕ И ЗАМОРОЖЕННЫЕ
ПОЛУФАБРИКАТЫ

БОЛЬШОЙ АССОРТИМЕНТ СВЕЖЕЙ ВЫПЕЧКИ

ПРИНИМАЕМ ЗАКАЗЫ НА ПИРОГИ ОТ 2-Х КГ

ГОРЯЧИЕ ОБЕДЫ В ОФИС С ДОСТАВКОЙ

ОБСЛУЖИВАНИЕ БАНКЕТОВ И ФУРШЕТОВ

Тел.: 260-10-60, 260-15-60
ул. Революционная,142